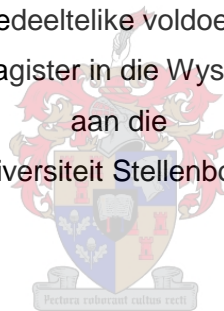

DIE AFRIKAANSE BESTEMMING VAN C.S. LEWIS SE THE VOYAGE OF THE DAWN TREADER

Marike van der Watt

Tesis ingelewer ter gedeeltelike voldoening aan die vereistes
vir die graad van Magister in die Wysbegeerte in Vertaling

aan die
Universiteit Stellenbosch

Studieleier: Prof. A.E. Feinauer

Datum: Desember 2014

VERKLARING

Deur hierdie tesis elektronies in te lewer, verklaar ek dat die geheel van die werk hierin vervat, my eie, oorspronklike werk is, dat ek die outeursregeienaar daarvan is (behalwe tot die mate uitdruklik anders aangedui) en dat ek dit nie vantevore, in die geheel of gedeeltelik, ter verkryging van enige kwalifikasie aangebied het nie.

Marike van der Watt

Datum: Desember 2014

Kopiereg © 2014 Universiteit Stellenbosch

Alle regte voorbehou

ABSTRACT

The Chronicles of Narnia by C.S. Lewis is internationally considered as one of the classics of children's literature. The series consists of seven books, of which only the first four were translated into Afrikaans, namely *Die Towenaar se Neef* (*The Magician's Nephew*), *Die Leeu, die Heks en die Hangkas* (*The Lion, the Witch and the Wardrobe*), *Die Perd en sy Seun* (*The Horse and his Boy*) and *Prins Kaspian* (*Prince Caspian*). According to the publisher, Human & Rousseau, they have no intention to translate the remainder of the series. The three books that have not been translated into Afrikaans are *The Voyage of the Dawn Treader*, *The Silver Chair* and *The Last Battle*.

The main aim of this study is the practical translation of a selection of *The Voyage of the Dawn Treader*. The Functionalist approach of Vermeer and Nord, Toury and Chesterman's translation norms from Descriptive Translation Studies, Venuti's foreignisation and domestication and Klingberg's cultural context adaptation form the theoretical framework for both the discussion and analysis of the source text as well as the translation. The four types of translation problems as identified by Nord are used as the framework for the annotations of the translation.

By doing a theoretically based translation, the connection between theory and practice is illustrated: the translator chooses a general approach and translation strategies and is consequently guided to make consistent translation choices on macro as well as micro levels.

OPSOMMING

C.S. Lewis se *Chronicles of Narnia* beklee internasionaal 'n gevestigde plek in die kanon van kinder- en jeugliteratuur. Die reeks bestaan uit sewe boeke, waarvan slegs die eerste vier in Afrikaans vertaal is, naamlik *Die Towenaar se Neef*, *Die Leeu*, *die Heks en die Hangkas*, *Die Perd en sy Seun* en *Prins Kaspian*. Volgens die uitgewer, Human & Rousseau, word daar nie verdere vertalings van die reeks beoog nie. Die drie onvertaalde boeke in die reeks is *The Voyage of the Dawn Treader*, *The Silver Chair* en *The Last Battle*.

Hierdie studie fokus hoofsaaklik op die praktiese vertaling van 'n gedeelte van *The Voyage of the Dawn Treader*. Vermeer en Nord se Funksionalisme, Toury en Chesterman se vertaalnorme uit Deskriptiewe Vertaalstudies, Venuti se vervreemding en domestikering en Klingberg se kulturele konteks aanpassing dien as teoretiese raamwerk vir sowel die bespreking en ontleding van die bronteks as die vertaling. Nord se vier tipes vertaalprobleme dien as raamwerk vir die annotasies tot die vertaling.

Deur 'n teoreties gebaseerde vertaling te doen word geïllustreer hoe teorie en praktyk by mekaar aansluit: die vertaler kies 'n algemene benadering en vertaalstrategieë, en word sodoende begelei tot konsekwente vertaalbesluite op makro- en mikrovlak.

BEDANKINGS

Aan my studieleier, prof. Ilse Feinauer, groot dank vir haar leiding, ondersteuning en geduld met 'n student wie se reis soms deur groot omweë gekenmerk is en dus heelwat langer geduur het as wat beplan is.

Aan Franci Vosloo, wat die reis met wortelkoek en ander versterkings (in woord en daad) meegemaak het, is ek groot dank verskuldig.

Louis van der Watt – my eie wandelende C.S. Lewis-biblioteek en mede-reisiger op die groter reis: dankie vir jou ondersteuning, opofferings (toe jy dikwels pa en ma vir die orrelpypies moes wees sodat ek ongestoord kon werk) en liefde. Nie net het jy die wêreld van Narnia vir my ontsluit nie, maar dit vir my moontlik gemaak om 'n nuwe koers in te slaan wat my soveel ryker gemaak het.

Elsa-Marié, Jani en Steyn – klein in postuur, maar groot van gees: dankie dat ek deur julle oë kon leer om nuut na die wêreld te kyk en weer feetjiegras by die waterval en dinosourusse in die wolke raak te sien. Mag ons nog baie wonderlike avonture saam beleef.

INHOUDSOPGAWE

HOOFTUK 1: AGTERGROND	1
1.1 Inleiding.....	1
1.2 Kinder- en jeugliteratuur	2
1.3 Literêre meriete as kriterium by die keuse van vertaaltekste	4
1.4 Fantasierhale as genre van kinder- en jeugliteratuur?	5
1.5 Vertaling van kinder- en jeugliteratuur in Afrikaans.....	7
1.6 C.S. Lewis en Narnia	9
1.7 Probleemstelling.....	11
1.8 Doel en metodologie van die studie	12
HOOFTUK 2: DIE BRONTEKS.....	14
2.1 Inleiding.....	14
2.2 Sinopsis van die Narnia-reeks	14
2.2.1 The Magician's Nephew	16
2.2.2 The Lion, the Witch and the Wardrobe	18
2.2.3 The Horse and His Boy	19
2.2.4 Prince Caspian	20
2.2.5 Voyage of the Dawn Treader.....	21
2.2.6 The Silver Chair	23
2.2.7 The Last Battle	25
2.3 Die bestaande Afrikaanse Narnia-vertalings	26
2.3.1 Voorlopige Data	28
2.3.2 Makrovlak.....	30
2.3.3 Mikrovlak.....	37
2.4 Slotopmerkings.....	42
HOOFTUK 3: LITERATUUROORSIG	43
3.1 Inleiding.....	43
3.2 Funksionalistiese benadering.....	44
3.3 Deskriptiewe Vertaalstudie	51
3.4 Domestikering en vervreemding/Kulturele konteksaanpassing.....	54

3.5 Slotopmerkings.....	61
HOOFSTUK 4: DIE DOELTEKS	63
DIE VAART VAN DIE DAGBREEKDANSER	63
<i>Hoofstuk 2 - AAN BOORD VAN DIE DAGBREEKDANSER.....</i>	<i>63</i>
<i>Hoofstuk 3 - DIE EENSAME EILANDE.....</i>	<i>70</i>
<i>Hoofstuk 4 - WAT CASPIAN DAAR MAAK</i>	<i>76</i>
<i>Hoofstuk 5 - DIE STORM EN WAT DAARNA GEBEUR.....</i>	<i>83</i>
<i>Hoofstuk 6 - EUSTACE SE AVONTURE.....</i>	<i>89</i>
<i>Hoofstuk 7 - HOE DIE AVONTUUR EINDIG.....</i>	<i>96</i>
HOOFSTUK 5: ANNOTASIE TOT DIE VERTALING.....	103
5.1 Inleiding.....	103
5.2 Vertaaluitdagings.....	104
5.2.1 Pragmatiese vertaaluitdagings	104
5.2.2 Interkulturele vertaaluitdagings.....	109
5.2.3 Intertalige vertaaluitdagings.....	117
5.2.4 Teksspesifieke vertaaluitdagings.....	128
5.3 Samevatting	139
5.4 Voorstelle vir verdere studie.....	141
BRONNELYS	142
BYLAE A	151
<i>HOOFSTUK 1 - DIE PRENT IN DIE SLAAPKAMER.....</i>	<i>151</i>
BYLAE B	158

HOOFTUK 1: AGTERGROND

1.1 INLEIDING

Ek het nooit as kind die verhale van Narnia ontdek nie, maar gelukkig het my paadjie gekruis met 'n wandelende C.S. Lewis-biblioteek en daar is nou drie klein mensies in ons huis vir wie Narnia so deel van hulle lewens is soos roomys in die somer en kaggelvuur in die winter. En dis vir hulle wat ek hierdie wêreld verder in hulle moedertaal wil ontsluit.

C.S. Lewis se *Chronicles of Narnia* beklee internasionaal 'n gevestigde plek in die kanon van kinder- en jeugliteratuur en word onder andere deur die *Cambridge Guide to Children's Books in English* (Watson 2001:151) bestempel as "classics". Brabander (1995:405) is van mening dat hierdie reeks Lewis een van die suksesvolste en mees geliefde skrywers van die twintigste eeu gemaak het. Die reeks bestaan uit sewe boeke, waarvan slegs die eerste vier in Afrikaans vertaal is, naamlik *Die Towenaar se Neef* (Lewis 2002 – vertaling deur André P. Brink oorspronklik uitgegee in 1968), *Die Leeu, die Heks en die Hangkas* (Lewis 2002a – vertaling deur Helene de Villiers oorspronklik uitgegee in 1967), *Die Perd en sy Seun* (Lewis 2002b) en *Prins Kaspian* (Lewis 2002c) – laasgenoemde twee vertaal deur Janie Oosthuysen. Volgens die uitgewer, Human & Rousseau, word daar nie verdere vertalings van die reeks beoog nie (Lategan 2013). Die bestaande vertalings se verkoopsyfers was teleurstellend en die vertaalregte is baie duur¹. Die drie onvertaalde boeke in die reeks is *The Voyage of the Dawn Treader* ("Voyage") (Lewis 1980d), *The Silver Chair* (Lewis 1980e) en *The Last Battle* (Lewis 1980f).

Drie rolprente gebaseer op *The Lion, the Witch and the Wardrobe*, *Prince Caspian* en *The Voyage of the Dawn Treader* onderskeidelik, het die Narnia-verhale opnuut aan 'n nuwe generasie bekendgestel (en wel eers 4 tot 9 jaar na die verskyning van die Afrikaanse vertalings). Die bemerking van die Afrikaanse vertalings kan positief hierdeur geraak word, en die hoop is dus dat die oorblywende boeke in die reeks wel in die toekoms in Afrikaans uitgegee sal word. Met verwysing na Steiner (1975:296) se hermeneutiese proses, waarvan die eerste stap 'n aanvanklike vertroue in sowel die bron- as doelteks is, het die films, plus die miljoene kopieë van die boeke wat wêreldwyd verkoop is², reeds my vertroue in *Narnia*

¹ Gesien in die lig van die onlangse heruitgawes van André P. Brink se vertalings van *Alice in Wonderland* en *Don Quixote* (Nieuwoudt 2010) is dit onverstaanbaar dat heruitgawes van vertalings waaraan geen vertaalwysigings aangebring is nie en dus geen toevoeging tot die Afrikaanse literêre skat is nie, uitgegee word terwyl 'n reeks onvolledig gelaat word.

² Volgens die berig van BBC News, "Narnia author Lewis to be honored at Poets' Corner" (2012), is daar al meer as 100 miljoen kopieë van die *Narnia*-reeks wêreldwyd verkoop, en Kelly (2006) skryf

ondersteun en bevestig. Maar selfs indien markkragte nie ten gunste van die Afrikaanse *Narnia*-reeks wil saamsnoer nie, is die literêre meriete daarvan vir my ook 'n belangrike oorweging as keuse vir 'n vertaalteks.

1.2 KINDER- EN JEUGLITERATUUR

Baie skrywers en akademici het al probeer om 'n bevredigende definisie vir kinder- en jeugboeke te vind, maar dit blyk ontwykend te wees. "What in particular is children's literature? That is quite a hard question", verklaar Townsend (1990:60) – "...one is tempted to abandon the attempt and say that there is no such thing as children's literature, there is just literature". Sy poging tot 'n definisie herinner aan 'n eg Touryaanse skepping³: kinderboeke is daardie boeke wat deur volwassenes en kinders as sodanig beskou word en op die rakke van die kinderafdeling beland. Fouché (2012:6) sluit hierby aan deur die volgende kriteria te identifiseer waaraan 'n teks moet voldoen om as kinder- en jeugliteratuur geklassifiseer te word: die teks moet vir die jeug geskryf en geredigeer word, of deur die jeug gelees word. Dit blyk tog dat die finale besluit van die uitgewer afhang (Townsend 1990:61). Alhoewel daar in Suid-Afrika nie 'n eenvormige matriks vir die ouderdomsafbakening van kinder- en jeugliteratuur bestaan nie, kom Oosthuizen (2010:51) tot die gevolgtrekking dat uitgewers, boekwinkels en biblioteke met "kinderliteratuur" gewoonlik verwys na publikasies vir lesers in die ouderdomsgroep 7 tot 12 jaar. Fouché (2010) se studie toon ook dat uitgewers in Suid-Afrika die onderskeid tussen "kinderliteratuur" (gemik op lesers tot 12 jaar) en "jeugliteratuur" (gemik op lesers vanaf 12 jaar) maak, terwyl daar in lande soos Duitsland en Frankryk tot vier onderafdelings bestaan, naamlik: prentboeke, boeke aanbeveel vir kinders, boeke aanbeveel vir preadolescente lesers, en tieners (Fouché 2010).

Kinder- en jeugboeke word dikwels gekenmerk deur stilistiese eenvoud (kort sinne, eenvoudige dialoog en 'n beperkte woordeskat) (Shavit 1986:18), die toon waarop die geïmpliseerde leser aangespreek word (onmiskienbaar op 'n jong leser gemik) (Shavit 1986:28), asook die onderwerpe wat behandel word (wat nou saamhang met die sosiale norme wat in die betrokke kultuur as aanvaarbaar vir kinders beskou word⁴) (Shavit

dat daar in die voorafgaande dekade alleen amper 20 miljoen kopieë van die reeks verkoop is. Volgens Sancken (2010) is die reeks al in 47 tale vertaal.

³ Toury (1985:20) definieer 'n "vertaling" as "any target-language utterance which is presented or regarded as such within the target culture, on whatever grounds". Dus, wanneer 'n teks as 'n vertaling aangebied of beskou word, is dit 'n vertaling.

⁴ Volgens Shavit (1986:18) het die siening oor kinders verander vanaf "klein grootmensies" na "onskuldige kinders" wat beskerm moes word, wat die posisie van kinder- en jeugliteratuur binne die literêre polisteem beïnvloed het. Gevolglik word baie meer aanpassings in die vertaling van kinder- en jeugliteratuur "geduld" en as aanvaarbare praktyk gesien as wat in die vertaling van volwasse literatuur die geval sou wees.

1986:29). Alvstad (2008:223-224) wys daarop dat 'n mens kan aanvaar dat sowel die waardes en idees van die vertaler as tussenganger, as die vertaler se siening oor die gepastheid van die teks vir kinders, 'n invloed op die vertaling van 'n kinder- of jeugboek sal hê – in hoofstuk 5 word enkele voorbeelde van my eie vertaalbesluite ten opsigte van gepastheid vir die doelteksleser uitgelig.

Die belang van kinder- en jeugliteratuur kan nie onderskat word nie. Volgens Hunt (1990:2) word kultuur deur hierdie boeke gevorm en dit is dus opvoedkundig, intellektueel en sosiaal uiters belangrik: “Perhaps more than any other text, they reflect society as it wishes to be, as it wishes to be seen, and as it unconsciously reveals itself to be.” Vir Alvstad (2010:25) is die waardes en idees in kinderboeke van groot kulturele belang juis omdat dit deur en vir kinders gelees word en hierdie waardes en idees dikwels op hierdie wyse aan toekomstige geslagte oorgedra word. In haar studie oor die vertaling van kinderverse noem Fouché (2012:39) dat kinderrympies, 'n genre van kinder- en jeugliteratuur, deur die eeue ingespan is om die samelewing se idees, konvensies en norme te weerspieël. Kinder- en jeugliteratuur word, net soos die media, as 'n magtige medium beskou wat die jeug in staat stel om sowel hulle wêreldbeskouing as die beeld wat hulle van hulself het, te verander (Fouché 2010).

Beskou vanuit 'n polisistiem-oogpunt⁵, kan verskeie kragte wat mekaar in verskillende rigtings beïnvloed, geïdentifiseer word. In die lig hiervan sou 'n mens dus graag wou sien dat die literatuur waaraan kinders blootgestel word, juis hierdie vormingskragte in 'n positiewe rigting stuur. Ongelukkig swig die opbouende potensiaal van kinder- en jeugliteratuur dikwels onder die juk van markkragte wat in die guns van populariteit swaai. Fearn (1985:2) beaam dat daar 'n sterk kontras bestaan tussen letterkunde as emosionele verrykingsmiddel en hoofsaaklik estetiese ervaring, en die siening van letterkunde as bemarkbare kommoditeit. Die belangrikheid van literêre meriete as kriterium by die keuse van 'n vertaalteks, wat fokus op die estetiese en verrykende ervaring, word vervolgens bespreek.

⁵ Hermans (1999) bied 'n goeie oorsig van die geskiedenis, ontwikkeling en toepassing van hierdie teorie. Polisistiemteorie verskaf 'n gerieflike raamwerk waarbinne navorsers sekere verskynsels (nie net beperk tot vertaling nie) kan verklaar. Even-Zohar (1990:28) definieer die literêre sisteem as volg: “The network of relations that is hypothesized to obtain a number of activities called ‘literary’, and consequently these activities themselves observed via that network”. Hierdie sisteem bestaan uit verskeie sisteme wat soms oorvleuel en 'n invloed in verskeie rigtings op mekaar uitoefen (Even-Zohar 1990:11), wat dit 'n komplekse sisteem maak. Kruger (2010:2) bevestig dat die Suid-Afrikaanse kinder- en jeugliteratuursisteem ook deel is van die literêre polisistiem: “Children’s literature texts in South Africa form part of a system of discourses: literary and otherwise, global as well as local. This system is complex and multidirectional; irreducible to binarisms”. Voorts word die keuse van tekste wat vertaal word, die keuse van vertaalbenaderings en –strategieë, die bevestiging en ontvangs van die vertaalde produk ernstig beïnvloed deur hierdie netwerk van diskoerse wat konstant verander.

1.3 LITERÊRE MERIETE AS KRITERIUM BY DIE KEUSE VAN VERTAALTEKSTE

Vir Vandergrift (2012) lê 'n groot waarde van vertalings daarin dat dit die aantal uitnemende literêre werke wat vir kinders beskikbaar is, verhoog. Dit is moeilik om “literêre meriete” te bepaal. Willemse (1998:4) merk tereg op dat “...elke historiese epog of literêre geslag sy eie bloemlesers oplewer wat opnuut die vroeëre kanon in terme van nuwe sosiale of literêre historiese eise hersien”. Hughes (1990:79) wys daarop dat daar 'n persepsie bestaan dat die populariteit van 'n kinderboek 'n aanduiding van die waarde daarvan is – populariteit word dus deel van die stel van kritiese kriteria in plaas van bloot 'n funksie van verkope en lesers. Vir my is T.S. Eliot (in Townsend 1990:70) se “levels of significance” die naaste aan 'n stel kriteria vir die bepaling van literêre meriete:

In a play of Shakespeare you get several levels of significance. For the simplest auditors there is the plot, for the more thoughtful the character and the conflict of character, for the more musically sensitive the rhythm, and for the auditors of greater sensitiveness and understanding a meaning which reveals itself gradually.

Hiervolgens sal kinderboeke met literêre meriete op verskeie vlakke werk – ook op dieselfde persoon op verskillende stadia van ontwikkeling (Townsend 1990:70). Die beste kinderboeke kan weer en weer gelees word, en die kind sal telkens na die werk kan terugkeer op verskillende ouderdomme en selfs as volwassene, en steeds nuwe bronne van plesier ontdek. Lewis (1982:59) was self van mening dat 'n boek wat slegs deur 'n kind gelees kan word, 'n swak kinderboek is⁶. Colwell (1985:94) identifiseer 'n paar dimensies van 'n goeie kinderboek, naamlik storie (“plot”), karakters, konteks en styl, maar verklaar dan dat geen van hierdie aspekte van waarde is as die boek ons nie laat vóél nie – koue, kliniese stories wat geskryf word bloot om 'n gaping in die mark te vul, se impak is van korte duur en raak ons nie. Dit is die boeke wat uit die hart kom wat die verbeelding aangryp en onthou word.

Smedman (1986:183) verwys na stories waarin “the spirit triumphs” – wat aan lesers selfs 'n godsdienstige belewenis bied: “...they evoke a deep, aching, but welcome yearning for something bigger than oneself, accompanied by joy and tears”. Vir C.S. Lewis was literêre uitnemendheid 'n vereiste waarsonder hierdie vreugde nie moontlik is nie, en Smedman lys “powerful, precise prose, resonant with archetypal imagery and symbolism; compelling characters; themes of universal human significance” as kenmerke daarvan – alles

⁶ Die “ongebondenheid” van die fantasie/feëverhaal-genre aan 'n spesifieke ouderdomsgroep word later verder bespreek.

eienskappe waarmee die *Narnia*-reeks beskryf kan word. Verrykende boeke handel ook eerlik met die realiteit in al sy verskrikking, troosteloosheid en eentonigheid, maar ook die vreugdes daarvan, en erken ook terselfdertyd dat die werklikheid 'n dimensie buite die fisiese is. Tolkien (2008:75-76) beskou hierdie spesifieke soort vreugde as die teken van 'n goeie/outentieke feëverhaal: "...it can give the child or the man who hears it, when the turn comes, a catch of the breath, a beat and lifting of the heart....This joy...I have selected as the mark of the true fairy story...". In die geval van die *Narnia*-verhale kan ek my slegs op eie ervaring en waarneming van ander lesers se openbare reaksies oor 'n periode van bykans sesig jaar beroep – en vreugde was daar by uitstek.

1.4 FANTASIEVERHALE AS GENRE VAN KINDER- EN JEUGLITERATUUR?

Sodra 'n mens dink daar is genoeg hare gekloof om by 'n aanvaarbare definisie van kinder- en jeugliteratuur uit te kom, kom jy op die volgende tameletjie af: die kategorisering van die sisteem in genres. Volgens Anderson (in Fouché 2012:6) kan die volgende indelings gemaak word: 1) prentboeke; 2) tradisionele literatuur (waaronder mites, fabels, volksverhale, legendes, diere- en feëverhale val); 3) fiksie soos wetenskapfiksie, avontuurverhale, historiese verhale en realistiese verhale; 4) niefiksie soos ensiklopedieë, woordeboeke en projekboeke; 5) outobiografieë en biografieë; 6) en kinderverse. Sullivan (1992:104) onderskei egter tussen twee hooftipes fantasieverhale, naamlik wetenskapfiksie (waaronder boeke soos Mary Shelley se *Frankenstein* sou val, en dus onder kategorie 3 hierbo) en hoë fantasie ("High Fantasy") met boeke soos George MacDonald se *Princess and the Goblin*, Tolkien se *Hobbit*, Lewis Carroll se *Alice in Wonderland* en C.S Lewis se *Narnia*-reeks (wat waarskynlik eerder onder kategorie 2 hierbo ingedeel kon word). Hiervolgens blyk dit dat Sullivan fantasieverhale as 'n aparte genre wil aanbied. Dit strook ook met Lewis en Tolkien se sienings.

Sowel Lewis as Tolkien het hulle verhale as "feëverhale" beskryf, en albei het akademiese essays daaroor geskryf – "Sometimes Fairy Stories May Say Best What's to be Said" (Lewis 1982:71-75) en "On Fairy-stories" (Tolkien 2008). In Tolkien (2008:32) se essay word 'n feëverhaal as volg gedefinieer: "...a 'fairy-story' is one which touches on or uses Faërie, whatever its own main purpose may be: satire, adventure, morality, fantasy. Faërie itself may perhaps most nearly be translated by Magic...". Tolkien en Lewis is dit ook eens dat kinders nie noodwendig die natuurlike of beoogde gehoor vir feëverhale was nie. Om die waarheid te sê, soos Lewis (1982:74) uitwys, baie kinders hou nie van feëverhale nie en baie volwassenes hou wel daarvan. Tolkien (2008:12) sê dat baie feëverhale nou met kinders vereenselwig word omdat dit by volwassenes uit die mode geraak het; die stories "have in

fact retired to the nursery as old furniture used to retire there, not because the children had begun to like it but because their elders had ceased to like it". Lewis, wat self erken dat hy *The Wind in the Willows* (Grahame 1981) eers in sy laat twintigs ontdek het, maar daarvan oortuig was dat hy dit beslis nie minder geniet het as wat hy dit as 'n kind sou geniet het nie, sê dat "a children's story which is enjoyed only by children is a bad children's story. The good ones last. A waltz which you can like only when you are waltzing is a bad waltz" (Lewis 1982:59). Tolkien kom tot die gevolgtrekking dat feëverhale nie as kinder- of volwasse literatuur gekategoriseer moet word nie, maar dat dit bloot 'n natuurlike vertakking van letterkunde is. Kyk 'n mens na die demografie van lesers wat Tolkien se *Hobbit*, Lewis se *Narnia* en meer onlangs JK Rowling se *Harry Potter*-reeks verslind het, lyk dit of Tolkien 'n punt het. Tucker (1976:21) stem saam dat die beste kinderboeke in 'n ander tipe literêre genre val wat vir sowel volwassenes as kinders toeganklik is: "...when adults write for children, they may also be writing for that part of themselves unfulfilled by the adult culture in which they live".

Min volwassenes sal egter erken dat hulle "feëverhale" lees, en as dit met die definisie van "Fantastiese literatuur" (Van Gorp et al. 1991:141) vergelyk word, blyk dit dat wat Lewis en Tolkien onder die term "fairy-tales" bedoel het, nou as "fantasieverhale" bekendstaan:

Verzamelnaam voor een heterogene groep werken die op de een of andere wijze rationele, mechanistische wereldbeelden trachten te doorbreken...Sommige critici situeren het genre tussen 'le merveilleux' (het wondere) en 'l'étrange' (het vreemde), waar het echter een dubbelzinnige plaats blijft behouden. Binne de verhaalwereld grijpen een aantal vreemde gebeurtenissen plaats, waarvoor verteller en lezer geen afdoende verklaring vinden: zij aarzelen immers tussen een realistische dan wel bovennatuurlijke interpretatie van die feiten.

Sullivan (1992:98) merk tereg op dat die skrywer nie net eenvoudig 'n paar "onmoontlike" karakters, skepsels, items of gebeure bymekaar kan gooi in 'n storie en dit dan 'n fantasieverhaal kan noem nie – "...he or she must create a place in which the impossible can exist." In die sinopsis van die *Narnia*-reeks wat in die volgende hoofstuk gegee word, kry 'n mens 'n idee van Narnia en al die moontlike en onmoontlike karakters en gebeure wat daarin voorkom. Soos Newton se Wette wat in ons wêreld konstant nagekom word, is daar sekere parameters waarbinne Narnia funksioneer en waaraan karakters onderwerp word. Binne die Narnia-konteks maak 'n tydsverloop wat anders as dié van ons wêreld is, heeltemal sin. Pratende diere en karakters uit verskillende mitologieë is ewe tuis langs Kersvader, Bacchus en Vader Tyd.

Fantasieverhale het 'n uiteenlopende gehoor: mense van verskillende ouderdomme en van albei geslagte word betower deur die avonture van hulle gunstelingkarakters. C.S. Lewis en Tolkien sou dit graag as aparte genre van letterkunde wou kategoriseer, maar tog word dit op die rakke van biblioteke en boekwinkels se kinderafdelings aangebied.

1.5 VERTALING VAN KINDER- EN JEUGLITERATUUR IN AFRIKAANS

Navorsing het getoon dat daar 'n groot tekort aan Afrikaanse boeke vir die ouderdomsgroep tussen 7 en 15 jaar bestaan (Fouché 2010). Om dinge te vererger, gebruik hedendaagse Afrikaanse jeugromanskrywers "...ontmoediging as metode om jong lesers te vermaan om nie dieselfde foute as die jong karakters in hulle verhale te begaan nie" (Fouché 2010). Behalwe die feit dat hierdie dogmatiese metode verouderd is en nie met wêreldwye tendense vir hierdie genre strook nie, hang daar ook groot vraagtekens oor die gepastheid van die onderwerpe vir die doelttekslesers, wat die poel van boeke waaruit hierdie groep kan kies, verder vertroebel. Volgens die skrywer en medeprofessor in Skryfkuns aan die Noordwes-Universiteit, Franci Greyling (in Oosthuizen 2010:85), is daar voorts 'n groot tekort aan Afrikaanse fantasieverhale.

Herskrywings en vertalings is tradisioneel 'n manier om hierdie tekort aan leesstof aan te vul. Fouché (2010) en Du Plessis (2010) betwyfel egter die geslaagdheid van aanpassings wat gemaak is in reekse soos *Keurboslaan*, *Maasdorp*, *Saartjie* en *Trompie*. Fouché (2010) wonder selfs of hierdie herskrywings nie 'n slinkse taktiek deur die uitgewer was om nostalgiese ouers te teiken wat dit vir hulle kinders sal koop en sodoende die verkoopsyfers 'n hupstoot gee nie. Vrese dat vertalings die "inheemse kinderboek en die volkseie sal verdring" (Eiselen 2005:136) speel ook 'n rol in uitgewers se huiwering om vertalings uit te gee. Boonop blyk dit dat daar in die Afrikaanse mark "die persepsie bestaan dat vertalings van mindere gehalte is" (Diedericks-Hugo 2009). Gevolglik word die feit dat 'n boek 'n vertaling is, dikwels verdoesel. Soos byvoorbeeld die vertalings van Rowan Coleman (2007) se *Ruby Parker*-boeke wat as *Mia Malan* (Coleman 2007a) vertaal is. Die vertaalbenadering het behels dat die teks in so 'n mate "verafrikaans" (gedomestikeer⁷) is, dat dit lees asof dit oorspronklik in Afrikaans geskryf is. Terwyl die bronteks in Engeland afspeel, speel die Afrikaanse weergawe in Suid-Afrika af. Hierdie tendens geld nie net vir vertalings van kinder- en jeugliteratuur nie, maar selfs volwasse literatuur staan onder hierdie wolk van verdoeseling. Zandra Bezuidenhout (2013) noem dat daar by die bekendstelling van die

⁷ Venuti (2000) het veral 'n bydrae gelewer op die gebied van vervreemding en domestikering, en sy teorieë kom in hoofstuk 3 aan bod.

Afrikaanse vertaling van Fred de Vries (2012) se *Afrikaners: Een volk op Drift*, vertaal as *Rigtingbedonnerd: Op die Spoor van die Afrikaner Post-'94* (De Vries 2012a), nie na die boek as 'n vertaling verwys of erkenning aan die vertaler gegee is nie. Ook die reklamestuk op die uitgewer se webtuiste verswyg die feit dat die boek uit Nederlands vertaal is (NB Uitgewers 2013). Die afleiding kan gemaak word dat die uitgewers nie boeke as vertalings wil bemark nie, moontlik om te verhoed dat dit die verkoopsyfers negatief sal beïnvloed.

Vertalings van boeke suiwer op grond van literêre meriete word moeilik oorweeg, ten spyte daarvan dat dit kan bydra tot die kweek van 'n gesonde (moedertaal) leeskuiluur onder die jeug (die waarde wat toegang tot die internasionale verhaalskat deur middel van vertalings vir jong lesers bied, moet ook nie onderskat word nie). Kruger (2010:51) bevestig in haar studie dat, hoewel estetika en literêre waarde vir uitgewers belangrike oorwegings is by die keuse van vertaaltekste, dit ná markkragte en opvoedkundige kwessies en insentiewe op die prioriteitslys pryk. Venuti (2000:469) is van mening dat 'n vertaling geïnisieer word om die letterkunde van die doelkuiluur uit te brei – om te vergoed vir 'n leemte in die doelkuiluur. Die uitbreiding van letterkunde blyk egter nie die hoofoorweging in die keuse van hedendaagse vertalings (van jeugboeke) te wees nie. Jaco Jacobs (2009a), uitgewer by LAPA, meen dat boeke gekies word “wat na die uitgewer se mening goed sal vaar in ons mark”, terwyl Carina Diedericks-Hugo (2009), op daardie stadium uitgewer by Protea, verklaar dat “uitgewerye in die eerste en laaste instansie besighede is” wat moet verseker dat hulle “omset genereer”. Daarom beskou Jacobs (2009a) bekostigbaarheid as nog 'n faktor wat 'n rol speel in die keuse van 'n vertaling: “Sommige oorsese koproduksies is bloot te duur om vir ons plaaslike mark te produseer; die teendeel is ook soms waar, dat die bekostigbaarheid van 'n oorsese koproduksie die rede is waarom dit waarskynlik goed sal vaar in die plaaslike mark en daarom vertaal word”.

Die vraag kan ook gevra word waarom dit, binne die Suid-Afrikaanse konteks, waarin die meeste Afrikaanse kinders tweetalig is teen die tyd dat hulle self kan lees, nodig is om vertalings van Engelse brontekste te produseer, soos die *Harry Potter*- en *Narnia*-reekse. Die antwoord hierop is dat die kweek van 'n gesonde leeskuiluur grootliks afhang van die blootstelling wat kinders van kleintyd af (wanneer hulle Engels dalk nog nie so goed is nie) aan goeie boeke gehad het – en dit is eenvoudig deur voorlesing in hulle moedertaal. Chambers (1985:45-59) verwoord dit as volg: “...the mediation of literature to children by a literate, sympathetic adult is the single most important factor in the creation of a desire among children to read and to read adventurously...”. In Daniel Pennac se *The Rights of the Reader* (2006) word die belang van voorlees beklemtoon. Maar hoeveel ouers waag dit nie naby goeie werke vir kinders nie omdat hulle nie kans sien om (soos ons dit nou maar moes

doen met die drie onvertaalde boeke in die *Narnia*-reeks) te vertaal terwyl hulle lees nie? Daar is dan ook die groep jong kinders wat reeds self kan (en wil) lees, maar wie se Engels nog nie op die standaard is wat nodig is om die verhale in die oorspronklike Engels te kan geniet nie. Dit gebeur dus dat die verhale op hierdie kritieke stadium by hierdie groep kan verbygaan.

1.6 C.S. LEWIS EN NARNIA

C.S. Lewis, of “Jack” soos sy familie en vriende hom genoem het, is nie net bekend as skrywer van die *Narnia*-reeks nie – sy oeuvre beslaan ’n wye spektrum. As professor in Engelse Letterkunde aan Magdalen College, Oxford, was hy ’n gerekende akademikus op die gebied van Middeleeuse en Renaissance Letterkunde en ook van Milton (Gibson 1980:13) (hy is die outeur van *English Literature in the Sixteenth Century* (Lewis 1973), Volume III van *The Oxford History of English Literature*); hy het ook belangrike teologiese werke die lig laat sien, soos *The Problem of Pain* (Lewis 1980g) en *Mere Christianity* (Lewis 2002d). Op die gebied van filosofie het hy ook ’n groot bydrae gelewer – die boekie *The Abolition of Man* (Lewis 1978) word deur sommige mense beskou as een van die belangrikste filosofiese tekste van ons tyd (Sammons 1979:11). Selfs wetenskapfiksie was nie buite sy bereik nie en die trilogie *Out of the Silent Planet* (Lewis 1980h), *Voyage to Venus (Perelandra)* (Lewis 1980i) en *That Hideous Strength* (Lewis 1979) was baie gewild. Sy outobiografie, *Surprised by Joy* (Lewis 1980j), is verwerk en in 1994 vrygestel as die film *Shadowlands*, met Anthony Hopkins wat die rol van C.S. Lewis vertolk (Shadowlands 1993). Sy groep vriende, wat as “The Inklings” bekendgestaan en gereeld bymekaargekom het om hulle manuskripte hardop vir mekaar voor te lees, was onder andere sy broer Warren, J.R.R. Tolkien, Owen Barfield en Hugo Dyson (Sammons 1979:12). Danksy hulle insette en aanmoediging het hy die kreatiewe proses met *Narnia* voortgesit en voltooi. In 2012 is aangekondig dat C.S. Lewis in November 2013 vereer word met ’n herdenkingsteen in die Westminster Abdy se “Poets’ Corner” ter herdenking van sy dood 50 jaar gelede (Narnia author Lewis to be honored at Poets’ Corner 2012). Hiermee sluit hy aan by groot name soos John Keats, William Blake en T.S. Eliot.

Hy is op 29 November 1898 in Belfast, Ierland, gebore en sy dood op 22 November 1963 is oorskadu deur die sluipmoord op president J.F. Kennedy van die VSA. Die *Narnia*-verhale is in Lewis se vyftigs geskryf. Hierdie oujongkêrel wat nie eers niggies of nefies van sy eie gehad het nie en dus geen direkte blootstelling aan jong kinders nie (Gibson 1980:12), kon ’n fantasiewêreld skep wat hom jare ná sy dood steeds sou onderskei as outeur van een van die mees geliefde kinderverhale van die twintigste eeu. Hy het die verhale begin skryf vir sy peetkind, Lucy Barfield, aan wie hy ook die eerste voltooië boek van die reeks, *The Lion*,

the Witch and the Wardrobe, opdra⁸ en na wie een van die karakters ook vernoem is. Lewis en sy broer moes kleintyd hulleself dikwels binne die huis besighou as gevolg van die ongere weer. Hier het hulle die solder verken net soos Polly en Digory in *The Magician's Nephew* (Sammons 1979:13). Danksy die oorvloed boeke in die huis, Lewis se fassinatie met Beatrix Potter se boeke en die feit dat hy maar lomp was as kind, het hy voor hy ses was al begin stories skryf in sy hoekie op die solder: "Here my first stories were written, and illustrated, with enormous satisfaction. They were an attempt to combine my two chief literary pleasures – 'dressed animals' and 'knights-in-armour'. As a result, I wrote about chivalrous mice and rabbits who rode out in complete mail to kill not giants but cats" (Lewis 1980j:16). Sy eerste stories het afgespeel in "Animal-Land" – later het hy en sy broer hulle lande gekombineer en die land van "Boxen" geskep. En hoewel C.S. Lewis dit beklemtoon dat *Narnia* nie voortgevloei het uit hierdie verbeeldingswêreld nie, kan 'n mens tog die oorsprong daarvan sien. Vir Lewis het die reeks begin met 'n prentjie wat hy in sy kop gehad het sedert hy sesien was – 'n faun wat deur 'n sneeubedekte woud loop met 'n sambreel en pakkies in sy hande. Toe hy omtrent veertig was, het hy besluit om 'n storie daarvan te probeer maak saam met ander prentjies soos 'n koningin op 'n slee en 'n magtige leeu. Vir 10 jaar het dit weer in 'n laai gelê tot eendag toe "suddenly Aslan came bounding into it. I think I had been having a good many dreams of lions about that time. Apart from that, I don't know where the Lion came from or why He came. But once He was there He pulled the whole story together, and soon He pulled the six other Narnian stories in after Him" (Green & Hooper 1974:240).

Nog invloed uit sy kleintyd wat in die *Narnia*-reeks geïdentifiseer kan word, is onder andere die dood van sy ma, sy vertrek na 'n kosskool, sy onderwyser William Kirkpatrick, en sy belangstelling in die Noorse Mitologie. Florence Lewis is oorlede kort voor Lewis se tiende verjaardag. Tot op daardie stadium het hy en sy ouer broer Warren (of "Warnie") 'n baie beskutte lewe gehad, maar die maande waarin kanker hulle ma afgetakel het, en hulle pa se depressie deur haar lyding en dood veroorsaak, het hom verwond vir die res van sy lewe (White 2005:16). In *The Magician's Nephew* (Lewis 1980) is Digory se ma ook ernstig siek, maar anders as in Florence Lewis se geval, was daar vir haar 'n kuur – die towerappel uit Narnia. Kort ná sy ma se dood word hy na 'n kosskool, Wynyrd House in Hertfordshire, gestuur waar Warren al drie jaar skoolgegaan het. Lewis was besonder ongelukkig hier, en skoen later Jill Pole en Eustace se skool "Experiment House" in *The Silver Chair* (Lewis 1980e) op sy ervarings van hierdie skool. Later, ter voorbereiding vir sy toelatingseksamens en ter wille van 'n beurs om te studeer aan die Universiteit van Oxford, kry hy privaat onderrig by die afgetrede William Kirkpatrick – die inspirasie vir professor Kirke in *The Lion*,

⁸ "I wrote this story for you, but when I began it I had not realized that girls grow quicker than books. As a result you are already too old for fairy tales, and by the time it is printed and bound you will be older still. But some day you will be old enough to start reading fairy tales again..." (Lewis 1980a)

the Witch and the Wardrobe (Lewis 1980a). Dis ook hier waar hy kennis maak met George MacDonald se fantasieverhale, waarvan *Phantastes* (MacDonald 1982) 'n groot gunsteling geword het. Arthur Greeves, sy beste vriend met wie hy in sy tienerjare gekorrespondeer het en uiters persoonlike sake kon deel, moedig hom die eerste keer aan om te skryf oor, wat hy later sou noem, “Joy” – die moeilik definieerbare gevoel of kwaliteit waarvan hy oortuig was aan die wortel van alle groot kuns lê (White 2005:39). Dis hierdie “Joy” wat ook as die hoeksteen van *Narnia* gesien word.

Erisman (1978:72) is van mening dat Tolkien en Lewis se verhale so boeiend is omdat hulle skryf “out of a very intense personal commitment, their belief comes through not just in a fantasy world, but in a physical, literal writing of it”. Hierdie toewyding word ook weerspieël in die feit dat Lewis elke brief van bewonderaars persoonlik beantwoord het, sommige daarvan opgeneem in die bundel *Letters to Children* (Lewis 1985). Ook Lewis se vermoë om op gelyke vlak met kinders te kommunikeer, word in hierdie briewe geïllustreer. Aan ene Phyllida skryf hy in 1953: “You see, I don’t think age matters so much as people think. Parts of me are still 12 and I think other parts were already 50 when I was 12” (Lewis 1985:34). En aan sy peetkind Sarah skryf hy in 1949: “By the way, always remember that old people can be quite as shy with young people as young people can be with old. This explains what must seem to you the idiotic way in which so many grown-ups talk to you” (Lewis 1985:25).

Aan Lewis se biograaf en eertydse sekretaris, Walter Hooper, is die verantwoordelikheid opgedra om ná die dood van Lewis steeds die talle briewe wat kinders van regoor die wêreld aan die skrywer van die *Narnia*-reeks gestuur het, te beantwoord. Hy vertel van ’n groot aantal briewe uit Australië (ontvang in die laat sewentigs, ongeveer sewentien jaar ná die dood van Lewis) waarin die kinders Lewis meedeel dat hulle hom, op grond van sy *Narnia*-verhale, gekies het as hulle “favourite Australian writer” (Hooper 1980:38). Die koms van die internet het ’n nuwe dimensie aan bewonderaarsklubs gegee, en liefhebbers van *Narnia* gesels heerlik saam op verskeie webruimtes. Op NarniaWeb.com is die vordering van die *Narnia*-films met groot belangstelling gevolg, geprys en ook gekritiseer omdat dit te veel van die brontekste afgewyk het (NarniaWeb.com 2013). Op Goodreads.com (2013) het 171 359 mense reeds die boek gegradeer en die gemiddelde “punt” is 4.06 uit 5 sterre. Baie van die lesers beskou *Voyage* as hulle gunstelingboek in die reeks.

1.7 PROBLEEMSTELLING

Vertalings van werke met literêre meriete is ’n belangrike toevoeging tot die literêre skat waartoe Afrikaanse kinders in hulle moedertaal toegang het. Soos reeds uitgewys, is ek oortuig van die literêre meriete van die bronteks. Dit is egter jammer dat die persepsie

bestaan dat vertalings van mindere kwaliteit is. Hierdie persepsie het gevolglik 'n negatiewe uitwerking op die verkope van vertaalde werke, en uitgewers is huiwerig om werke uit te gee wat nie goeie verkoopsyfers belooft nie. As gevolg van die swak verkope van die eerste vier vertalings in die *Narnia*-reeks, het die uitgewer, Human & Rousseau, besluit om nie met die vertaling van die oorblywende drie boeke in die reeks voort te gaan nie. Dit laat 'n groot leemte in die kultuurskat van jong Afrikaanse kinders, wie se blootstelling aan die reeks waarskynlik beperk sal word tot die bestaande vertalings en die (afgewaterde) filmweergawes⁹.

Hierdie studie behels die vertaling van 'n gedeelte uit C.S. Lewis se *Voyage of the Dawn Treader* binne die teoretiese raamwerk van Funksionalisme, Deskriptiewe Vertaalstudies (Descriptive Translation Studies – DTS) en vervreemding en domestikering/kulturele kontekstaanpassing. Die teorie en praktyk word sodoende bymekaar uitgebring ten einde vas te stel of die vertaler beter begelei word ten opsigte van vertaalbesluite op mikro- en makrovlak. Hierdie studie sal dan hopelik aanleiding gee tot die vertaling van die oorblywende drie verhale in die reeks.

1.8 DOEL EN METODOLOGIE VAN DIE STUDIE

Ek glo dat die *Narnia*-reeks steeds relevant en tydloos is, en dat die voltooiing van die reeks deur die vertaling van die oorblywende drie boeke, 'n kosbare toevoeging tot die Afrikaanse literêre skat kan wees. Die hoop bestaan dat 'n uitgewer wel oortuig kan word om die reeks te voltooi en moontlik selfs te hersien (gesien in die lig daarvan dat die eerste vier boeke deur drie verskillende persone vertaal is, sonder oorkoepelende vertaalbenadering en –strategieë, en dat 'n vierde vertaler nou daarby betrokke is).

Hierdie studie fokus hoofsaaklik op die praktiese vertaling van hoofstuk twee tot sewe van *Voyage* (Lewis 1980d:19-89)¹⁰. In hoofstuk 2 word die bronteks bespreek en ook binne die

⁹ 'n Studie oor die verskille tussen die brontekste en die filmweergawes ten einde vas te stel waarom sekere aanpassings gemaak is en die impak daarvan, kan interessante vertaaluitdagings en die hantering daarvan identifiseer, aangesien 'n film inderdaad ook as "vertaling" van 'n bronteks beskou kan word. 'n Navorsingsvraag wat hieruit kan voortvloei is of die vertaler van 'n teks wat vir die silwerdoek verwerk is, op verskille tussen die bronteks en filmweergawes behoort ag te slaan en of aanpassings ter wille van ooreenstemming met die silwerdoekstorie en -karakters 'n opsie is? (Selfs die vertaling en "transponering" van operas, oratoria of musiekblyspele in 'n moderne idioom kan by so 'n studie betrek word, byvoorbeeld Kit Hesketh-Harvey (2012) se verwerking van Verdi se *La Traviata* wat in Engels vertaal is en in 'n nagklub in die ooste van Londen afgespeel in 2012, of Sam Shabalala se vertaling van Handel se *Messias* in isiZulu (Keller 1993).)

¹⁰ 'n Gedeelte van hoofstuk 1, bladsye 7-12, is vertaal as deel van 'n opdrag vir die module Literêre Vertaling, en kon gevolglik nie deel uitmaak van hierdie tesis nie. Ter wille van volledigheid word die vertaalde hoofstuk 1 van die bronteks soos voorgelê in die werkopdrag, wel as Bylae A ingesluit.

konteks van die *Narnia*-reeks geplaas. Lambert en Van Gorp se model (in Hermans 1999:67-68) word ook in hoofstuk 2 op klein skaal aangewend in 'n poging om die vertaalbenaderings en strategieë van die ander vertalers te identifiseer en te bepaal of dit as rigtingaanduiders vir my eie vertaling kan (en behoort te) dien. In hoofstuk 3 word Vermeer en Nord se funksionalisme, Toury en Chesterman se vertaalnorme en Venuti en Klingberg se vervreemding en domestikering bespreek, aangesien hierdie teoretiese benaderings as basis vir die vertaling dien. In hoofstuk 4 word die vertaling van *Die Vaart van die Dagbreekdanser* aangebied. Die vertaaluitdagings wat geïdentifiseer is en die oplossings daarvoor, word as annotasies tot die teks in hoofstuk 5 verskaf. Die tesis word afgesluit met 'n gevolgtrekking en navorsingsvoorstelle vir verdere studie.

HOOFSTUK 2: DIE BRONTEKS

2.1 INLEIDING

In die volgende hoofstuk word die *Narnia*-reeks van nader beskou om sodoende die bronteks binne die konteks van die reeks te plaas. Daarna word die Afrikaanse vertalings van die eerste vier boeke in die reeks, wat onderskeidelik in 1967, 1968 en 2002 by Human & Rousseau verskyn het, oorsigtelik ontleed en met mekaar vergelyk deur middel van Lambert en Van Gorp se model (Hermans 1999:67-68)¹¹.

2.2 SINOPSIS VAN DIE NARNIA-REEKS

Soos reeds genoem, bestaan die *Narnia*-reeks uit sewe boeke. Gibson (1980:134) merk op dat die styl en perspektief waarin die verhale vertel word, regdeur die sewe verhale konstant bly. Die boek wat eerste geskryf is, *The Lion, the Witch and the Wardrobe*, is oorspronklik in 1949 uitgegee. Dit is waarskynlik die bekendste en mees geliefde verhaal in die reeks. Kort daarna is *Prince Caspian* voltooi (uitgegee in 1951) en daarna *Voyage of the Dawn Treader*, wat in 1952 verskyn. In 1953 word *The Silver Chair* uitgegee, daarna *The Horse and His Boy* in 1954 en in 1955 *The Magician's Nephew*. *The Last Battle* verskyn in 1956. Lewis se vriend en biograaf Roger Green, het voorgestel dat die reeks "*The Chronicles of Narnia*" genoem word. Danksy die sukses van die reeks ontvang Lewis talle briewe van bewonderaars wat wou weet wanneer die volgende boek in die reeks verskyn. Hy verduidelik dan waarom daar nie nog boeke in die reeks sal verskyn nie: "There are only two times at which you can stop a thing: one is before everyone is tired of it, and the other is *after*!" (Hooper 1980:53). Op grond van 'n skema van Narnia se geskiedenis wat Lewis aan sy sekretaris, Walter Hooper, verskaf het, is dit duidelik in watter volgorde die boeke gelees moet word en dit sal ook in hierdie volgorde kortliks uiteengesit word (Hooper 1980:50-53):

- 1 – *The Magician's Nephew*
- 2 – *The Lion, the Witch and the Wardrobe*
- 3 – *The Horse and his Boy*
- 4 – *Prince Caspian*
- 5 – *The Voyage of the Dawn Treader*
- 6 – *The Silver Chair*

¹¹ Die ontleding van die vertaalde *Narnia*-tekste is slegs, in Hermans (1999:66) se woorde "intended as an invitation to look further"...

7 – *The Last Battle*

'n Belangrike element wat van die *Narnia*-verhale verstaan moet word, is dat dit in 'n parallelle-wêreld afspeel. Sullivan (1992:105) verwys na 'n "Sekondêre Wêreld", met 'n heeltetal ander tydsverloop as dié van ons wêreld. Wanneer die besoekers aan Narnia van hulle avonture terugkeer na ons eie wêreld, is dit op presies dieselfde oomblik as waarop hulle hierdie wêreld verlaat het. Aan die ander kant kon daar tydens 'n jaar van ons aardse tyd, duisend jaar óf selfs net 'n week in Narnia verloop het. So het daar byvoorbeeld duisend Narnia-jare verloop tussen die skepping van Narnia in *The Magician's Nephew* en die Pevensies se ontdekking van Narnia in *The Lion, the Witch and the Wardrobe*, terwyl daar slegs 40 jaar op aarde verbygegaan het. Toe die Pevensies 'n jaar later in aardse tyd terugkeer in *Prince Caspian*, het daar reeds meer as 1300 jaar in Narnia verbygegaan. *The Voyage of the Dawn Treader* vind weereens slegs 'n aardse jaar ná *Prince Caspian* plaas, maar hierdie keer het slegs ongeveer 2 jaar in Narnia verloop. Wanneer Eustace en Jill Pole net die volgende termyn¹² terugkeer na Narnia in *The Silver Chair*, is Caspian al 'n ou man.

Nog 'n kenmerk van die *Narnia*-reeks is dat dit tot kinders van albei geslagte spreek en hulle betrek. Gibson (1980:175) wys daarop dat die span in elke storie uit ten minste een seun en een dogter bestaan: "Narnia was not created for the interest of one sex alone". Die bedoeling van C.S. Lewis was dus om verhale te skryf vir seuns en dogters.

Shavit (1986:33) wys daarop dat die status van kinderboeke in kultuur en veral binne die literêre polisteem as minderwaardig beskou word en dat dit soortgelyk aan die posisie van nie-gekanoniseerde volwasse literatuur is. Voorts is die twee sisteme eenders in die sin dat dit nie slegs in genres gestratifiseer word nie, maar ook in onderwerp en lesers – waar laasgenoemde ook onderskei tussen mans en vroue in volwasse literatuur en seuns en dogters in kinderliteratuur. Die feit dat hierdie reeks aan seuns en dogters leesgenot verskaf, behoort myns insiens in die reeks se guns te tel. In *The Magician's Nephew* beleef Digory en Polly die ontstaan van Narnia. In *The Lion, the Witch and the Wardrobe* beland die Pevensies Peter, Susan, Edmund en Lucy vir die eerste keer in Narnia. *The Horse and his Boy* speel af in die tyd waarin die vier Pevensies oor Narnia regeer, en dan ontmoet die seun Shasta (oftewel Cor) die meisie Aravis. In *Prince Caspian* word al vier Pevensies na Narnia ontbied en help dan vir prins Caspian om sy troon, wat deur sy wrede oom Miraz afgeneem is, terug te wen. Koning Caspian soek in *Voyage of the Dawn Treader* na sewe lords van Narnia en slegs Lucy en Edmund is nog jonk genoeg om terug te keer na Narnia om hom hiermee te help. Hulle neef Eustace beland "per ongeluk" ook op hierdie woeste vaart waar

¹² Die Engelse skooljaar word verdeel in drie termyne, vandaar die gebruik van "termyn" en nie "kwartaal" nie.

hy onder andere in 'n draak verander en dan deur Aslan “ontdraak” word. Danksy hierdie ontmoeting met Aslan, keer 'n nuwe Eustace terug na sy skool in Engeland waar hy hom oor die meisie Jill Pole ontferm. Jill Pole word dan sy bondgenoot in *The Silver Chair*, waarin hulle die bejaarde koning Caspian help om sy geliefde seun Rilian op te spoor. Jill en Eustace keer in *The Last Battle* terug na Narnia, en teen die einde van die verhaal sluit die ander vriende van Narnia, van Digory tot Lucy (maar ongelukkig nie Susan nie), weer by hulle aan in die Nuwe Narnia.

Daar is kritici wat kaspie maak teen die Christelike elemente in die *Narnia*-verhale – dit is juis hierdie elemente wat in die filmweergawes so ver moontlik vermy of afgewater is sodat 'n wyer gehoor geteiken kon word. Ek stem saam met Sancken (2010) dat, alhoewel daar sekerlik Christelike elemente is, die verhale op 'n nie-allegoriese vlak steeds geniet kan word: “Children do not need to recognize Aslan as a symbol of Jesus Christ to enjoy Lucy’s rapturous experience of touching his fur or to understand why Reepicheep would sail to the edge of the world to see him.” Lewis (1982:72-73) se reaksie teenoor diegene wat hom daarvan verdink dat hy die reeks geskryf het met die vraag oor hoe hy iets Christeliks vir kinders kan sê, en toe op die feëverhaal as medium besluit het, was: “This is all pure moonshine. I couldn’t write in that way at all.” Hy gaan voort deur te vertel van die “prentjies” wat by hom opgekom het: “At first there wasn’t even anything Christian about them; that element pushed itself in of its own accord”. Sancken (2010) is van mening dat die boeke so gewild is onder 'n wye spektrum lesers, juis danksy die feit dat, alhoewel die boeke deur Lewis se teologie beïnvloed is, dit nie blatante morele instruksies bevat nie¹³.

2.2.1 The Magician’s Nephew¹⁴

Soos voorheen aangetoon, is die eerste boek in die reeks die voorlaaste een wat voltooi is. Nadat al die avonture in Narnia plaasgevind het, wou Lewis die ontstaansgeskiedenis van Narnia vertel – onder andere hoe die lamppaal en die heks daar beland het. Dit speel af in die jaar 1900 toe 'n 12-jarige Digory vir Polly ontmoet en hulle deur middel van sy oom Andrew se towerringe eers die Woud tussen die Wêreld ontdek. In hierdie woud, waar 'n rustigheid heers wat besoekers wat te lank bly, laat vergeet waar hulle vandaan kom en hoekom hulle daar is, is honderde poele wat dien as toegangsroetes tussen hierdie woud en verskillende wêreld. Digory en Polly spring in die naaste poel en bereik die dooie wêreld

¹³ Die Christelike elemente, hoe boeiend 'n ontleding daarvan ook is, val buite die bestek van hierdie studie. Sammons (1979:116-131) gee 'n goeie opsomming wat insluit die ontstaan van Narnia (die skeppingsverhaal), Aslan se offer en opstanding (Jesus se kruisiging en opstanding), Eustace se “ontdraking” (redding) en die einde van Narnia (die eindtye en finale oordeel).

¹⁴ Vir die oorsig oor die reeks word die oorspronklike Engelse titels, name en afleidings van plekname gebruik, en nie die vertalings soos gebruik in hoofstuk 4 of deur A.P. Brink, Helene de Villiers en Janie Oosthuysen nie, aangesien dit in sommige gevalle van boek tot boek verskil.

Charn. Alles is doodstil – Polly is bang en wil teruggaan, maar Digory se nuuskierigheid kry die oorhand. Hulle verken die bouval van 'n massiewe paleis, tot hulle 'n banketsaal bereik waar mense soos standbeelde om 'n lang tafel sit. Daar is ook 'n klokke met 'n towerspreuk wat waarsku dat iets gaan gebeur as iemand die klokke lui. Digory is so nuuskierig dat hy dit teen Polly se wense lui, en bevry so onwetend die wrede Jadis uit die towermag. Sy slaag daarin om saam met hulle na die Woud tussen die Wêreld terug te keer, en van daar af na Londen. Hier veroorsaak sy soveel drama vir Digory en sy oom Andrew, en hulle besef dat hulle haar so gou moontlik weer uit die wêreld moet kry. Nadat Jadis al twee polisiekonstabels met 'n lamppaal oor die kop gemoker het, gryp Digory haar aan die enkel en Polly raak aan 'n towerring, en so beland hulle weer in die woud tussen die wêreld. Maar saam met hulle is nie net Jadis (met die lamppaal in die hand) nie, maar ook oom Andrew, die karperd Strawberry én sy eienaar, Frank. Die plan om Jadis net daar af te skud, misluk toe sy hulle by 'n volgende poel agternasit. Hierdie wêreld is nog pikdonker, maar terwyl hulle daar is, begin iets sing. Hulle beleef die geboorte van die nuwe wêreld, Narnia, en ontmoet ook die skepper daarvan – die Leeu Aslan. Omdat die wêreld nog so nuut en vol groeikrag is, groei enigiets wat in die grond geplant word: die lamppaal word 'n lantern, en 'n toffie wat Digory hoopvol in die grond druk, is die volgende oggend sowaar 'n toffieboom!

Aslan laat kom Frank se vrou uit Londen en hulle word later as die eerste koning en koningin van Narnia gekroon. Digory is die een wat die heks in Narnia ingebring het, daarom stuur Aslan hom op 'n missie om 'n towerappel te gaan haal wat Narnia 'n baie lang tyd teen haar mag sal beskerm. Voor hulle vertrek, vra Digory eers vir Aslan of daar 'n manier is om sy sterwende ma te genees. Aslan kyk na Digory met groot tranen in sy oë, maar verduidelik dan dat hy eers moet dink aan die duisende jare vorentoe waarin Narnia teen die heks beskerm moet word. Digory vertrek saam met Polly op die “nuwe” Strawberry, wat nou Fledge heet danksy sy paar vars vlerke. By die tuin waar Digory alleen die appel moet gaan pluk, betrap hy die heks waar sy sit en eet aan een van die towerappels – terwyl die kennisgewing by die tuin se hek daarteen waarsku. Sy probeer Digory oortuig om dieselfde te doen, maar hy onthou Aslan se deernisvolle oë en besluit om eerder op Aslan te vertrou vir sy ma se genesing. Terug by Aslan word die appel in die rivierbedding gesaai sodat 'n boom daar kan opkom. Na die kroning van koning Frank en koningin Helen staan daar sowaar reeds 'n boom oortrek van appels, en Aslan beveel Digory om een te pluk en vir sy ma te neem. Aslan laat Digory, Polly en oom Andrew terugkeer na Londen waar Digory vir sy ma die appel gee om te eet. Nadat sy ma die appel geëet het, gaan plant Digory die stronk en die towerringe in hulle agterplaas. Sy ma word wonderbaarlik genees, en binne dae nadat die appelstronk geplant is, kom daar reeds 'n klein appelboom op. Jare later word die boom deur 'n stormwind omgewaai, en Digory, later professor Kirke, laat maak vir hom 'n pragtige

kas uit die hout. Dit is dieselfde kas wat vir die avontuur in *The Lion, the Witch and the Wardrobe* sorg...

2.2.2 The Lion, the Witch and the Wardrobe

Hierdie boek kan as die kern van die *Narnia*-reeks beskou word, aangesien dit eerste voltooi en uitgegee is, en die res van die reeks daarop gebou is. Dit is 1940 in Engeland en die res van Europa is midde-in die Tweede Wêreldoorlog. Kinders word uit Londen na die platteland gestuur om die bomaanvalle op die stad vry te spring. So het C.S. Lewis ook 'n paar kinders by *The Kilns*, sy huis buite Oxford, ontvang. Dit is presies wat met die vier Pevensies gebeur – hulle word na ou professor Kirke se huis in die platteland gestuur as gevolg van die bomaanvalle op Londen. Terwyl hulle wegkruipertjie speel, kom die jongste sussie, Lucy, op 'n kas in 'n leë vertrek af, waarin sy dan klim om weg te kruip. Sy kruip al hoe dieper in die kas weg en ontdek dan dat sy nie meer tussen jasse is nie, maar in 'n sneeubedekte woud beland het. Sy ontmoet vir meneer Tumnus, die Faun, wat haar van Narnia vertel en van die Wit Heks wat gemaak het dat dit reeds 'n honderd jaar lank winter is en dat dit nooit Kersfees word nie. Terug in die kas ontdek sy dat daar nie 'n sekonde verbygegaan het sedert sy in die kas geklim het nie, terwyl sy ure in Narnia saam met meneer Tumnus tee gedrink het. Aanvanklik glo die ander haar nie en sê sy verbeel haar dit alles. Edmund volg haar die tweede keer, ontmoet die Wit Heks en, sonder dat hy dit weet, verraaie hy meneer Tumnus. Die Wit Heks koop hom om met Turkse lekkers om sy broer en susters na haar toe te neem – sy is bang die voorspelling word waar dat haar ryk tot 'n einde sal kom wanneer vier kinders die troon bestyg. Lucy is verheug toe sy besef dat Edmund ook nou van Narnia weet, maar wanneer Peter en Susan hom daarna vra, ontken hy dit.

Uiteindelik beland al vier kinders in Narnia, maar Lucy ontdek met 'n skok dat meneer Tumnus gevange geneem en sy huisie omtrent verwoes is. 'n Rooiborsie lei hulle tot by meneer en mevrou Bewer – hier hoor hulle die eerste keer van Aslan, die koning van Narnia. Edmund verdwyn stilletjies en die Bewers weet onmiddellik dat hy hulle gaan verraaie by die Wit Heks. Hulle moet dadelik vir Aslan gaan soek. Die Wit Heks het oral spioene en dit word 'n gevaarlike en spanningsvolle tog. Die feit dat lente begin deurbreek, is die bewys dat Aslan naby is en dat die Wit Heks se mag besig is om te taan. Die kinders kry ook besoek van Kersvader, wat vir elkeen 'n geskenk oorhandig: Peter kry 'n swaard, Susan kry 'n horing om op te blaas as hulle hulp nodig het en ook 'n boog en koker vol pyle, en Lucy kry 'n dolk en towerdruppels wat sy kan gebruik om wonde te genees. Hulle bereik Aslan en slaag daarin om Edmund uit die Wit Heks se kamp te bevry. Hy smeek om vergifnis, maar die Wit Heks herinner Aslan daaraan dat die Diep Towermag bepaal dat die verraaier se bloed aan haar behoort. Aslan kom met haar ooreen dat hy homself in Edmund se plek aan haar sal

oorgee, en word later op die kliptafel deur die heks gedood. Sy het nie geweet van 'n Dieper Towermag nie – daarvolgens sal die heks haar aanspraak op die verraaier verloor indien 'n gewillige en onskuldige persoon in die plek van die verraaier geoffer word, en die dood sal omgekeer word. Nadat Aslan ontwaak het, neem hy vir Susan en Lucy na die heks se kasteel, blaas op al die Narniane wat die heks tydens haar ryk tot standbeelde gevries het. Só word hulle weer lewendig sodat hulle saam kan veg in die groot veldslag waar die heks en haar magte oorwin word. Die vier kinders word as konings en koninginne van Narnia gekroon en regeer vyftien jaar lank voor hulle weer op 'n dag op die lamppaal in die middel van die woud afkom. Soos hulle dieper die woud inloop, verander die takke in jasse tot hulle uiteindelik weer by die hangkas se deur uittuimel – op dieselfde oomblik as toe hulle daar ingespring het om vir professor Kirke se huishoudster weg te kruip.

2.2.3 The Horse and His Boy

Hierdie verhaal speel af tydens die vyftien jaar van die Pevensies se verblyf as konings en koninginne in Narnia, en word dus in leesorde derde in die reeks geplaas, al is dit die vyfde boek wat verskyn het. Dit vertel die verhaal van 'n seun Shasta, wat by sy vissermanpa Arsheesh in Calormen woon. Hy ontdek egter dat Arsheesh nie regtig sy pa is nie, en terwyl Arsheesh een aand onderhandel om hom as 'n slaaf aan 'n reisende Tarkaan te verkoop, vlug hy op laasgenoemde se perd. Vandat hy kan onthou, begeer hy om die land noord van die berge, Narnia, te sien. Tydens die tog ontdek hy dat die perd kan praat en boonop uit Narnia afkomstig is, en sy naam is Bree. Op 'n stadium moet hulle vlug voor 'n trop leeus en dan kruis hulle paaie met dié van Hwin, nog 'n perd uit Narnia, en haar ritter Aravis. Aravis is 'n Tarkheena wat vlug om 'n gereelde huwelik met 'n ou heer vry te spring. Om Narnia te bereik, moet hulle deur die hoofstad van Calormen, Tashbaan, reis. In hierdie tyd is die koning Edmund, en koninginne Susan en Lucy, ook in Tashbaan om te onderhandel oor 'n moontlike huwelik tussen Susan en prins Rabadash. Edmund en Susan loop vir Shasta in die stad raak. Hulle sien hom vir prins Corin aan, die seun van koning Lune van Archenland wat ook saam met hulle na Tashbaan gereis het. Wanneer hulle hom saam met hulle terugneem na die paleis waar hulle tuisgaan, speel hy saam en maak of hy prins Corin is, tot die regte prins opdaag – wat op 'n druppel water nes hy lyk. Corin help hom om te ontsnap sodat hy weer by Aravis en die twee perde kan aansluit. Hulle het vooraf afgespreek om mekaar by die grafte buite die stad te ontmoet. Intussen het Aravis ook die binnekant van 'n paleis in Tashbaan besoek, aangesien sy haar in 'n ou vriendin vasloop, ook 'n prinses van Calormen. Terwyl die vriendin haar probeer help om eers uit die paleis en dan uit die stad te ontsnap sodat sy by die grafte kan uitkom, hoor sy van Rabadash se planne om koning Lune van Archenland en dan ook vir Narnia aan te val omdat Susan nie met hom wil trou nie. Aravis kom uiteindelik by Shasta aan en saam pak hulle die tog aan deur die woestyn, oor

die berge en deur 'n vallei. 'n Groot leeu jaag hulle en krap Aravis oor haar rug. Sy word deur 'n ou kluisenaar versorg terwyl Shasta alleen na koning Lune moet reis om hom teen Rabadash en sy weermag te waarsku. Hy slaag daarin om by koning Lune uit te kom, maar word in swaar mis van die weermag geskei en beland op 'n nou pas waar hy Aslan die eerste keer van aangesig tot aangesig ontmoet. Hy ontdek later dat hy die tweelingbroer van prins Corin is, en dat hy as baba gesteel is. Omdat hy die oudste van die twee is, sal hy koning Cor van Archenland word – Corin is verheug omdat hy nooit belanggestel het om koning te word nie. Lank nadat die vier konings en koninginne van Narnia terug is na hulle eie wêreld, val die weermag van Telmar vir Narnia binne, en Caspian I word koning oor Narnia. Terwyl hy en sy nageslag oor Narnia heers, word die Pratende Diere stilgemaak.

2.2.4 Prince Caspian

'n Jaar ná hulle eerste besoek aan Narnia sit die vier Pevensies op 'n bankie by die stasie en wag om terug te gaan skool toe. Terwyl hulle so sit, is daar 'n gestamp en gestoot; hulle besef dis towerkrag wat aan die werk is en gryp mekaar se hande en word in Narnia ingetrek. Aanvanklik herken hulle nie die landskap nie omdat meer as duisend jaar in Narnia verloop het sedert hulle daar weg is en alles anders lyk. Cair Paravel is net 'n toegegroeide bouval. Hulle vind egter die geheime skatkamer waar hulle weer hulle geskenke van Kersvader ontdek – alles behalwe Susan se towerhoring. Hulle vind later uit dat die horing by prins Caspian is en dat hy daarop geblaas het om hulp te ontbied. Soos Kersvader belooft, sal hulp opdaag as jy op die horing blaas, en in hierdie geval is die ou konings en koninginne van Narnia ingeroep. Terwyl hulle die land verken, red hulle die dwerg Trumpkin uit die hande van twee Telmarene. Trumpkin, wat gestuur is om hulp by Cair Paravel te gaan inwag, kan nie glo dat hierdie vier kinders die hulp is wat Narnia moet help bevry nie. Nadat die kinders hulle vaardighede met swaarde, pyle en boë aan hom gedemonstreer het, is hy oortuig en hulle pak die tog aan om hulle by prins Caspian en die ander Narniane aan te sluit. Trumpkin vertel hulle van koning Caspian IX wat deur sy broer Miraz vermoor is, en hoe Miraz toe sy troon oorgeneem het. Hy vertel hulle van die jong prins Caspian wat deur sy oom en tante grootgemaak, en deur 'n ou Narniaan, Doktor Cornelius, onderrig is. Toe Miraz se vrou geboorte gee aan 'n seuntjie, moes prins Caspian die woud in vlug vir sy lewe. Daar ontmoet hy die Pratende Diere van Narnia en die dwerge Nikabrik en Trumpkin. Hulle maak 'n klein weermag bymekaar en 'n paar klein skermutseling tussens hulle en Miraz se weermag volg, voor Caspian besluit om op die towerhoring te blaas vir hulp. Die kinders en Trumpkin verdwaal omdat die landskap so verander het sedert hulle die vorige keer daar was. Aslan maak uiteindelik sy verskyning en lei hulle na die ander – net betyds om te keer dat Nikabrik die Wit Heks se hulp inroep. Peter daag Miraz uit tot 'n tweegeveg, maar wanneer Miraz deur een van sy eie manne verrai en gedood word, ontwikkel dit in 'n

veldslag tussen die twee magte. Die Telmareense weermag word verslaan en Aslan gee vir die Telmarene wat graag wil terugkeer na die aarde (waar hulle voorsate oorspronklik vandaan kom), geleentheid om deur 'n deuropening wat hy in die lug maak, te tree. Sodra iemand deurstap, verdwyn hy in die ander wêreld in en kan nie terugkeer nie. Hy sê dan vir Peter en Susan dat hulle ongelukkig nie weer na Narnia sal kan terugkeer nie, omdat hulle nou te oud geword het. Net Edmund en Lucy sal weer in Narnia besoek aflê. Die kinders tree dan ook deur die deuropening en is terug op die stasie waar hulle weereens vir die trein wag wat hulle kosskool toe moet neem.

2.2.5 Voyage of the Dawn Treader

Hierdie boek is uniek omdat dit die enigste boek in die reeks is wat glad nie in Narnia self afspeel nie. Nog 'n jaar het vir Edmund en Lucy verloop sedert hulle avonture om prins Caspian te help om sy troon terug te wen. Hulle ouers en Susan is Amerika toe – hulle pa moet klasse aanbied en omdat hulle ma 'n dekade laas vakansie gehad het, is sy saam, terwyl hulle gedink het dit sou Susan goed doen om oorsee te gaan. Peter berei vir sy eksamens voor by professor Kirke, maar omdat dié intussen op 'n manier arm geword het, woon hy nou in 'n klein kothuis en daar is dus nie ook plek vir Edmund en Lucy nie. Daarom bly hulle vir die tyd by hulle oom en tante en neef Eustace. Eustace is glad nie 'n aangename mens nie, gevolglik sit Edmund en Lucy lang tye in die kamer en gesels oor Narnia – veral omdat daar 'n prent teen die muur is van 'n skip wat vir hulle nes 'n Narniaanse skip lyk. Eustace luister hulle af en kom dan in om hulle te spot omdat hulle in sulke feëverhale glo. Maar dan word hulle aldrie deur die prent in Narnia se Oostelike Oseaan ingetrek en hulle beland op koning Caspian se skip. Hulle ontdek dat dit drie jaar is sedert Caspian sy troon teruggewen het, en omdat dinge in sy koninkryk rustig is, het hy vir Trumpkin die Dwerg as regent aangestel en kom nou sy belofte aan Aslan na om die sewe here van Narnia te gaan soek wat deur sy oom Miraz op 'n seevaart gestuur is. Terwyl Eustace steen en been oor alles kla en die muis Reepicheep se bloed laat kook, geniet Edmund en Lucy die vaart saam met hulle ou vriende behoorlik. Ná 'n paar dae kom hulle by die “Lone Islands” aan. Hier word Edmund, Lucy, Eustace, Caspian en Reepicheep deur slawehandelaars gevange geneem. Caspian word verkoop aan 'n edelman en ontdek later dat dit lord Bern is. Lord Bern herken Caspian aan sy manier om soos sy pa, koning Caspian IX, te praat. Hulle ontbied die bemanning van die *Dawn Treader* en oorrumpel die niksnuts van 'n goewerneur Gumpas. Lord Bern word in sy plek as hertog van die Lone Islands aangestel, slawehandel word onwettig verklaar, en die ander Narniane word by die slawemark bevry. Nadat die voorrade weer goed aangevul en Caspian soveel moontlik probeer uitvind het oor die onbekende water waarin hulle volgende sou vaar, vertrek hulle. 'n Vreeslike storm tref hulle en dis 'n beteuterde skip en bemanning wat ses-en-twintig dae later 'n vreemde eiland

bereik. Dis hier waar die kern van die verhaal afspeel – Eustace verander in 'n draak nadat hy met gierige gedagtes op die draak se skatte aan die slaap raak. Aslan verskyn later aan Eustace en “ontdraak” hom, waarna sy negatiewe gesindheid totaal verander. Hulle besef ook dat die dooie draak waarop Eustace afgekom het, lord Octesian moes wees. Die eiland word “Dragon Island” gedoop.¹⁵ Terug op see het hulle 'n paar dae later 'n noue ontkoming toe die Seemonster hulle aanval. Daarna ontdek hulle nog 'n eiland, en dan ook die oorblyfsels van 'n Narniaanse swaard en wapenrusting, maar geen beendere wat daarop dui dat iemand in 'n geveg dood is nie. 'n Entjie verder kom hulle by 'n poel, en net voor Eustace water daaruit drink, sien Lucy en Reepicheep op die bodem 'n goue beeld van 'n man. Hulle wonder hoe om dit uit te haal, en Edmund probeer eers die diepte met sy spies bepaal. Toe die spies skielik te swaar word en hy dit laat val, besef hulle dat alles wat aan die water raak, in goud verander. En dat dit lord Restimar is wat in die poel ingeduike en in 'n goue standbeeld verander het. Wanneer Caspian begin droom oor die rykdom wat die eiland vir Narnia kan genereer, en Edmund met hom begin stry dat dit hóm eintlik toekom as een van die Ou Konings van Narnia, verskyn Aslan vir 'n oomblik op die heuwel oorkant hulle. Onmiddellik besef hulle dat die eiland 'n bose plek is – in plaas van “Goldwater Island”, doop hulle die eiland “Deathwater” – en vertrek so gou moontlik. Die volgende eiland, wat hulle “Island of the Voices” noem, is die tuiste van seker die mees kostelike kreatuurtjies in die reeks – die Dufflepuds. Eers kan die kinders hulle nie sien nie – hulle hoor net 'n gedoef-doen en stemme wat met mekaar redeneer. Die onsigbare “vyand” vra later vir Lucy om na die towenaar se huis te gaan en 'n towerspreuk te vind wat hulle weer sigbaar sou maak. Terwyl sy in die towerboek soek na die regte spreuk, kry sy ook 'n spreuk om haar beeldskoon te maak, en een wat dit vir haar moontlik maak om te weet wat haar maats van haar dink. Aslan verskyn dan aan haar en stel haar aan die towenaar, Coriakin, voor. Wanneer die Dufflepuds sigbaar gemaak word, sien die kinders dat dit skepseltjies met slegs een poot is – daarom die gedoef-doen wanneer hulle rondhop van plek tot plek. Van hier af vaar hulle na “Dark Island” – waar nagmerries waar word. Hulle vind 'n verskrikte en grys lord Rhoop hier, Aslan verskyn as 'n albatros en lei hulle uit die water van “Dark Island”. Op 'n laaste eiland vind hulle die laaste drie here van Narnia, Reilian, Argoz en Mavramorn. Die drie here sit aan by 'n wonderlike feesmaal, maar is vas aan die slaap onder 'n towerspel, omdat hulle baklei het oor die heilige klipmes waarmee die Wit Heks nog vir Aslan doodgesteek het. Hulle ontmoet 'n pragtige meisie en later haar pa Ramandu, 'n afgetrede ster. Sy vertel hulle wat met die drie here gebeur het, en Ramandu vertel hoe hulle die towerspreuk kan verbreek. Die enigste manier om dit te doen, is om te vaar tot aan die einde van die wêreld, en dan moet een van hulle daar agterbly wanneer die res na die eiland terugkeer. Die dapper

¹⁵ My vertaling wat in hoofstuk 4 van hierdie tesis aangebied word, eindig op hierdie punt van die verhaal.

Reepicheep, wat van kleintyd af droom om Aslan se Land te kan sien, is vasbeslote om die een te wees wat agterbly. Aan die Einde van die Wêreld verskyn Aslan – eers as 'n Lam en dan as die Leeu wat hulle ken. Wanneer Lucy en Edmund hoor dis hulle laaste avontuur in Narnia omdat hulle nou te oud is, is Lucy baie hartseer – nie oor Narnia nie, maar omdat sy Aslan nie weer gaan sien nie. Aslan verseker haar dat hy in hulle wêreld ook is, “(b)ut there I have another name. You must learn to know me by that name. This was the very reason why you were brought to Narnia, that by knowing me here for a little, you may know me better there” (Lewis 1980d:188). Hy maak vir hulle 'n deuropening in die lug waardeur hulle weer kan terugkeer na die slaapkamer in tant Alberta se huis. Caspian en sy manne vaar terug na Ramandu se eiland waar die slapende here ontwaak. Caspian trou met Ramandu se dogter en hulle reis veilig terug na Narnia.

2.2.6 The Silver Chair

Jill Pole gaan skool saam met Eustace by “Experiment House” en is baie ongelukkig omdat sy geboelie word. Dis net 'n paar maande sedert Eustace die eerste keer in Narnia was, en almal wat hom voorheen geken het, merk op hoe hy intussen verander het. Voorheen was hy een van die nare kinders wat vir Jill afgeknou het, maar nou troos hy haar en vertel haar van Narnia. Hulle probeer vlug voor die boelies en kry 'n oop deur in die grensmuur. Aan die ander kant van die deur is nie die oop stuk veld wat hulle verwag nie, maar 'n pragtige ander land. Hulle stap tot hulle onverwags op die rand van 'n baie hoë krans kom. Omdat Jill nie wil hê dat Eustace haar moet terughou wanneer sy oor die rand loer nie, ruk sy los, maar in die proses verloor Eustace sy balans en tuimel die afgrond in. Terwyl sy geskok bly staan, verskyn 'n leeu langs haar en begin blaas – en hy blaas Eustace verder en verder tot hulle hom nie meer kan sien nie. Daarna gee die leeu vir Jill hulle opdrag waarvoor hulle na Narnia geroep is: om die verlore prins te gaan soek. Hy gee ook vir haar vier tekens wat hulle sal lei in die soektog: wanneer hulle in Narnia kom, sal Eustace 'n ou vriend teëkom wat hy dadelik moet groet, dan sal hulle goeie hulp ontvang wat dit makliker sal maak om die opdrag uit te voer. Daarna moet hulle noord uit Narnia reis tot by die verwoeste stad van die antieke reuse. Hier sal hulle 'n geskrif op 'n klip vind en moet dan doen wat dit sê. Laastens sal hulle die prins herken omdat hy die eerste persoon sal wees wat hulle sal vra om iets in die naam van die leeu, Aslan, te doen. Daarna blaas Aslan vir Jill ook in Narnia in. Dinge loop sommer uit die staanspoor skeef omdat Eustace nie vir Caspian herken nie en hom dus ook nie dadelik groet nie. Toe hy hom laas gesien het, was Caspian net 'n paar jaar ouer as Eustace, maar die koning wat hulle op die skip sien vertrek, is al 66 jaar oud en heeltemal grys. Caspian vertrek na Terebinthia in die hoop om Aslan daar te vind en hom om hulp te vra om sy seun Rilian te help vind. Nou moet die kinders die tweede teken gaan soek, en hiervoor stem Glimfeather die uil in om met hulle te vlieg – eers na Cair Paravel waar die uile

'n parlement hou en hulle die hele storie oor die koningin se dood en Rilian se verdwyning hoor, en dan verder na die noorde. In die moerasse ontmoet hulle die Marshwiggles, Puddleglum – 'n kleurvolle karakter gebaseer op Lewis se tuinier – 'n goeiehartige pessimis! Op weg na die ruïnes ontmoet hulle 'n pragtige dame met 'n ridder aan haar sy. Die ridder, van kop tot tone bedek met sy gepantserde mondering, sê nie 'n woord nie, maar die dame is sjarmant en stuur hulle na die stad van sagmoedige reuse met goeie wense en 'n boodskap dat sy vir die reuse twee kinders uit die suide stuur vir hulle Herfsfees. Die kinders is nou so gefokus op die moontlikheid van sagte beddens en 'n warm bad in die reuse se stad, Harfang, dat Jill vergeet om gereeld die drie tekens vir haarself te herhaal sodat sy dit kan onthou. Aslan verskyn aan haar in 'n droom, maar die volgende oggend het sy reeds die droom vergeet. Dis eers later toe Eustace en Puddleglum weer by haar aansluit en hulle deur die paleis se venster kyk, dat sy haar droom onthou en besef sy het die tweede en derde tekens ook misgekyk. Onder hulle kan hulle duidelik die ruïnes van 'n ou stad sien, en ook plaveiselblokke wat die woorde “UNDER ME” uitspel. Hulle besef dat hulle hulle soektog na prins Rilian onder die stad moet voortsit, maar ook dat die pragtige dame nie so onskuldig was nie. Hulle moet nou op 'n manier uit die reuse se stad kom, en Jill kwyd haar uitstekend van haar taak deur die hele dag liefies met al die reuse te wees en met 'n onskuldige gesiggie vrae te vra – so vind hulle uit van 'n deur by die spens waardeur hulle maklik uit die paleis kan kom. Hulle vind ook tot hulle skok 'n kookboek met resepte vir sowel 'n mensgereg (wat tradisioneel tydens die Herfsfees bedien word) as een vir 'n Marshwigglegereg (wat nie so gewild is nie, maar tog...). Hulle ontsnap, maar word dan agternagesit deur die groep reuse wat terugkeer van hulle jagtog. Net betyds val hulle tussen die kraters van die ruïnes in, net om later deur 'n trop aardmannetjies gevang te word en na die Koningin van die Dieptes geneem te word. Hulle moet deur nou tunnels kruip, stap deur ondergrondse sale met vreemde drake en selfs ook 'n slapende Vader Tyd, en dan vaar hulle oor 'n ondergrondse meer tot hulle by 'n stad uitkom. Daar ontmoet hulle die jong ridder wat hulle die vorige dag saam met die jong dame ontmoet het. Hierdie keer praat hy wel met hulle, en vertel hulle van die towerspel wat hom saans oorval en in 'n gevaarlike slang laat verander. Daarom moet die aardmannetjies hom elke aand aan 'n silwer stoel vasbind om te keer dat hy iemand seermaak. Net die dame mag hom in hierdie toestand sien, maar omdat sy daardie aand uit is, gee hy toestemming dat hulle by hom kan bly. Terwyl die toestand hom oorval, blyk dit dat hy eintlik sy ware self word, en niemand minder as prins Rilian nie. Jill, Eustace en Puddleglum waag egter nie om hom los te maak voor hy hulle nie in die naam van Aslan daarom smee nie. Dit was natuurlik die vierde teken waarvoor hulle gewag het. Nadat hulle hom bevry het, daag die dame daar op en probeer hulle met towerkrag oortuig dat Narnia en die son en selfs Aslan slegs drome is. Uiteindelik is dit Puddleglum wat dit regkry om haar towerkrag te verbreek, sy verander in 'n groen slang – wat Rilian herken as

die een wat sy moeder gepik het – en sy word gedood. Met behulp van 'n aardmannetjie, Golg, vorder hulle 'n goeie ent na die uitgang, maar dan begeef sy moed hom en hulle moet self verder probeer uitkom. Jill verdwyn, maar kom op 'n manier by 'n gat in 'n heuwel uit waar sy dan tot haar vreugde Narniane kry wat kom help om die ander uit die heuwel te grawe. Hulle kom net betyds by die hawe om te sien hoe koning Caspian se skip vasmeer, hoe hy daarna op 'n bed uitgedra word en sterf, nadat hy sy langverlore seun gegroet het. Daarna is Aslan by hulle en neem hulle na sy berg. Daar kry hulle weer 'n jong Caspian wat met Aslan se toestemming vyf minute lank saam met hulle terugkeer na “Experiment House” en met die boelies afreken. Dinge verander ten goede vir hulle by die skool, terwyl Rilian 'n goeie koning in Narnia is wat lank regeer.

2.2.7 The Last Battle

Die laaste boek in die reeks vertel wat gebeur in die laaste dae van Narnia se bestaan. Dit is ongeveer 230 Narnia-jare nadat Rilian gevind is in *The Silver Chair*. In “Lantern Waste” woon die aap Shift en sy buurman, Puzzle die donkie. Nadat hulle 'n dooie leeu ontdek wat in die rivier afgespoel het, oortuig Shift vir Puzzle om die vel aan te trek en voor te gee dat hy Aslan is. Nuus oor Aslan se koms versprei vinnig deur Narnia, maar Roonwit die Centaur waarsku koning Tirian dat die sterre ontstellende dinge voorspel – en beslis nie die koms van Aslan nie. Wanneer 'n driade die nuus aan koning Tirian oordra dat iemand besig is om die bome in die woud af te kap, vertrek hy en sy vriend, die eenhoringperd Jewel, om die moorde te wreek. Hulle kry 'n aantal soldate van Calormen wat besig is om die bome af te kap, en toe hulle boonop hoor dat die pratende diere van Narnia ingespan word om as slawe die afgekapte hout te vervoer, is hulle so kwaad dat hulle onmiddellik die naaste twee Calormene doodmaak. Die perd onthul dan dat hulle uit eie wil die harde werk verrig omdat dit Aslan se opdrag is. Tirian en Jewel vlug voor die groep Calormene en Pratende Diere wat hulle agternasit, maar gee hulle later oor omdat hulle dink hulle het teen Aslan se wense opgetree. Hulle kan nie verstaan waarom Aslan so 'n wrede ding sou wou doen nie, maar aanvaar dan die ou waarheid: Aslan is nie 'n mak leeu nie. Tog maak niks wat gebeur, nou meer vir hulle sin nie. Hulle word as gevangenes na Shift toe geneem, wat as Aslan se spreekbuis optree. Hy stuur die eekhorings om vir Aslan neute te bring, en kondig ook aan dat die molle, hase en dwerge in die myne van Calormen vir die Tisroc gaan werk. 'n Lammetjie kan nie verstaan waarom Aslan skielik sou vriende wees met Calormen se god Tash nie. Die aap verduidelik dan dat Aslan en Tash eintlik een en dieselfde ding is. Wanneer 'n beer daarop aandring om Aslan te sien, verduidelik die aap dat Aslan slegs deur hom wat Shift is, sal werk omdat slegs hy oud en wys genoeg is. Toe Tirian sien hoe miserabel die Narniane om hom lyk, roep hy uit dat die aap lieg, maar voor hy verder iets kan sê, pak drie Calormene hom en slaan hom uit. Toe hy bykom, is hy aan 'n boom vasgemaak

op 'n plek waar hy net-net die stal kan sien waarin Aslan kwansuis bly. Wanneer Aslan die aand uitgebring word en deur die aap met die skare Narniane praat, is Tirian meer as ooit oortuig dat iets glad nie pluis is nie. Hy dink terug aan die geskiedenis van Narnia en hoe Aslan sy voorvaders gehelp het, en onthou ook van die kinders uit 'n ander wêreld wat Aslan se helpers was. Hy roep tot Aslan om hom te kom help, en dan ook na die kinders, en verval dan in 'n droom waar hy die sewe vriende van Narnia om 'n tafel sien sit. Wanneer hy wakker word, is die jongste twee van die mense wat hy om die tafel sien sit het, skielik by hom in die woud. Hulle maak hom los en gee vir hom van die kos wat hulle saamgebring het, en op pad terug na sy jaghut vertel hy hulle alles wat gebeur het. Hulle plan is om die Narniane te oortuig dat alles 'n groot fout is, die lojale Narniane dan bymekaar te kry en dan die orde te herstel. Maar ongelukkig is die web leuens te dig geweef en die Narniane is nou deeglik verward. Die dwerge besluit om net vir hulleself te veg. Cair Paravel word oorgeneem deur die Calormene, en terug by die gehuggie waar Puzzle saans as Aslan paradeer, het die Calormeense kaptein Rishda en Ginger die kat hulle by Shift geskaar en die Narniane oortuig dat Aslan en Tash een en dieselfde ding is – wat hulle sommer Tashlan noem. Later gaan Ginger die gehuggie astant binne – oortuig daarvan dat hy niks gaan teëkom nie – maar loop hom dan sowaar in Tash vas. Hy skrik so groot dat hy sy spraak verloor (presies wat Aslan gewaarsku het sal gebeur met enige pratende dier van Narnia wat vir die bose kant sou kies). 'n Groot oorlog breek uit en mettertyd word Eustace in die hut gegooi om deur Tash verorber te word, Jill word ook gevang en weggesleep, en na 'n dapper stryd word Tirian deur die Tarkaan tot by die deur van die hut gedryf. Tash verskyn en gryp kaptein Rishda as buit, maar voor hy vir Tirian kan vat, verskyn Aslan en beveel hom om te gaan. Aslan neem Tirian in die stal in en tot sy vreugde sien hy aan die ander kant van die stal se deur die sewe vriende van Narnia in blink nuwe klere – tot Jill en Eustace wat oomblikke tevore nog saam met hom geveg het. Aslan wys dan vir hulle hoe die tydelike Narnia buite die stal tot 'n einde kom, en lei hulle dan in die Nuwe Narnia in.

2.3 DIE BESTAANDE AFRIKAANSE NARNIA-VERTALINGS

Al word daar na die *Narnia*-verhale as 'n reeks verwys met 'n bepaalde leesvolgorde, is dit, soos reeds genoem, nie as sodanig deur C.S. Lewis met die skryf van die eerste boek voorsien nie. Die boeke kan weliswaar individueel en in enige volgorde gelees word sonder om enige belangrike inligting te mis. Omdat elke boek ook in 'n ander tydvak van Narnia afspeel, of soos *The Horse and His Boy* en *Voyage selfs* buite Narnia afspeel, is daar, buiten die kernkarakters en -plekke, nie baie karakters of plekke wat in meer as een boek voorkom nie. Tog sou dit uiters steurend wees as Lewis nie konsekwent was deur die hele reeks nie (styl, name en dies meer) – aanhangers volg 'n reeks baie intens, soos ook duidelik blyk uit die kritiek oor “afwykings” wat in die filmweergawes voorkom (NarniaWeb.com 2013).

Dieselfde geld dan ook vir vertalings van 'n storiereeks – ek is van mening dat die vertaler(s) dit aan die doelttekslesers verskuldig is om konsekwent te wees, selfs al is die teikengehoor jonk en al stem 'n mens nie met vorige vertalers se keuses saam nie¹⁶.

Lefevere (1985:237) verklaar dat "...translation can no longer be analysed in isolation, but [...] should be studied as part of a whole system of texts and the people who produce, support, propagate, oppose, censor them...". Juis om hierdie rede wou ek my vertaling van *Voyage* binne die konteks van die ander Afrikaanse vertalings en hulle vertalers plaas. Die bestaande vier vertalings in die reeks hou eindelose moontlikhede in vir 'n ondersoek gegrond op deskriptiewe vertaalstudies, maar dit val ongelukkig buite die bestek van hierdie studie. In hierdie afdeling sal die vertalings slegs kortliks onder die loep geneem word deur Lambert & Van Gorp (in Hermans 1999:67-68)¹⁷ se model op klein skaal te gebruik. Die doel hiermee is om vas te stel of die drie vertalers wat tot dusver aan die reeks gewerk het, dieselfde benadering en strategieë gevolg het, en of dit enigsins 'n invloed op verdere vertalings in die reeks behoort te hê¹⁸.

Dit klink eenvoudig om bloot na 'n teks en 'n vertaling daarvan te kyk en afleidings oor die verhoudings tussen die tekste te maak, maar Hermans (1999:55) erken self dat dit nie so is nie. Die grootste uitdaging vir die ontleding en beskrywing van vertaalde tekste, is die omvang van die werk(e) wat bestudeer word. Prakties is dit onmoontlik om volledige werke of volledige genres te analiseer. Gelukkig is daar in DTS juis modelle ontwikkel vir die sistematiese ontleding en beskrywing van vertalings. Die model wat Lambert en Van Gorp ontwikkel het, benader vertalings as 'n kulturele verskynsel binne 'n groter geheel (Hermans 1999:64) en pas dus goed in by die polisisteme-teorie waarby ek in die volgende hoofstuk weer aansluit. Hulle model volg die sogenaamde "top-down"-benadering deur eers op eksterne elemente te fokus, dan op die makrotekstuele elemente en laastens op mikrovlak te werk. Sodoende word die analise nie beperk tot die vergelyking tussen tekste, ontneming van hulle onderskeie kontekste, nie, maar word dit 'n ondersoek na twee kommunikasieprosesse in geheel (Hermans 1999:65), naamlik die gesprek tussen die outeur en die brontekslesers in

¹⁶ Die ideaal is natuurlik dat dieselfde vertaler vir 'n reeks gebruik word, maar in die praktyk word verskillende mense ingespan, soos met die *Narnia*- en *Harry Potter*-reekse. Tog blyk dit ook uit studies wat gedoen is, soos Bruwer (2005) se studie oor die vertaling van eiename in die *Harry Potter*-reekse, dat selfs wanneer dieselfde vertaler aan 'n reeks werk, dit nie waarborg dat daardie vertaler deurgaans konsekwente vertaalbesluite sal neem nie. Meer hieroor in hoofstuk 5.

¹⁷ Van Leuven-Zwart se model, soos opgesom in Hermans (1999:58-63), sou ook met vrug aangewend kon word om die vertalings te ontleed en afleidings te maak oor die koers wat daaropvolgende vertalings in die reeks sou kon inslaan.

¹⁸ Hierdie ontleding is weliswaar gedoen nadat ek my vertaling gedoen het, en het dus nie my aanvanklike vertaalbesluite beïnvloed nie, maar ek kon wel in die hersieningsfase deeglik daaroor besin.

die bronkultuur aan die een kant, en dié tussen die outeur (met die vertaler as tussenganger) en die doeltekslesers in die doelkultuur aan die ander kant.

Die voorlopige data (wat op die eksterne elemente konsentreer) fokus op die aanbieding van die tekste, die data op die titelblad en enige paratekste. Makrotekstuele elemente fokus op weglatings, byvoegings of wysigings; die indeling van die teks in hoofstukke; die tipografiese elemente soos skuinsdruk en aanhalingstekens; die hantering van eienaam en kultuurspesifieke elemente. Laastens word die tekste op mikrovlak ontleed, wat onder andere gedetailleerde vergelykings tussen die tekste behels. Die fokus is hier op grammatikale patrone en die literêre struktuur, woordeskat, toon, stilistiese kenmerke en verskillende dialekte. In elke geval word die bevindings met die ander tekste in die korpus vergelyk en kan afleidings oor die ooreenkomste en verskille gemaak word.

2.3.1 Voorlopige Data

Die Leeu, die Heks en die Hangkas en *Die Townenaar se Neef* verskyn reeds in 1967 en 1968, maar dit blyk eers in 2002 dat Human & Rousseau in koproduksie met Jonathan Ball beplan om dit as 'n reeks uit te gee toe hierdie twee boeke nuut versorg en heruitgegee word saam met die volgende twee boeke, *Die Perd en Sy Seun* en *Prins Kaspian*. Al vier boeke se omslagillustrasies is gedoen deur Julek Heller¹⁹, terwyl die oorspronklike illustrasies van Pauline Baynes die inhoud van die verhale verlewendig.

Die boeke is ewe groot, die voor- en agterblaaie volg dieselfde formaat, maar die kleure van die buiteblaaie verskil. Die lettertipe en uitleg van al vier boeke is dieselfde. Al is dit nie op die buiteblad of rug van elke boek genommer nie, lyk dit wel soos 'n reeks, terwyl daar op die eerste bladsy van elke boek genoem word dat dit die eerste, tweede, derde of vierde “avontuur in die opwindende *Verhale van Narnia*” is. Op die tweede bladsy verskyn die leesorde soos voorgestel deur C.S. Lewis, maar net die eerste vier boeke word genoem: *Die Townenaar se Neef*; *Die Leeu, die Heks en die Hangkas*; *Die Perd en Sy Seun*; en *Prins Kaspian*.

In die eerste twee boeke, naamlik *Die Townenaar se Neef* en *Die Leeu, die Heks en die Hangkas*, word die lokteks op die agterblad herhaal op die eerste bladsy, en die opsommings op die eerste bladsy van die Engelse weergawes word dus nie vertaal nie. In *Die Perd en*

¹⁹ Julek Heller (2013) is 'n internasionale illustreerder en dit blyk uit sy webwerf dat hy die sketse wat vir die Afrikaanse vertalings se omslae gebruik is, oorspronklik vir Harper Collins se 2001-uitgawe gedoen het. Dit is dus nie spesifiek vir Human & Rousseau en Jonathan Ball se koproduksie geïllustreer nie, wat beteken dat dit moontlik is dat dieselfde ontwerp vir die omslae van die volgende drie boeke gebruik sou kon word indien 'n ander uitgewer belangstel om die reeks te voltooi.

Sy Seun en Prins Kaspian is die opsommings op die eerste bladsy die vertaalde teks van die Engelse weergawes, en die lokteks op die agterblad word nie herhaal nie. Die formaat van die lokteks op die agterblaaie van die Afrikaanse tekste is deurgaans dieselfde: 'n kort gedeelte dialoog uit die teks, gevolg deur 'n kort opsomming van die verhaal.

Die name van die vertalers²⁰ verskyn duidelik op die titelblad onder die naam van die illustreerder. Nêrens word 'n aanduiding van die genre of doeltekslesers gegee nie. Daar is geen voorwoord of vertalernotas in enige van die Afrikaanse vertalings nie, maar die persone aan wie Lewis die onderskeie werke opgedra het, se name verskyn soos in die Engelse weergawes, op die bladsy net voor die inhoudsopgawe. C.S. Lewis se briefie aan Lucy Barfield in *The Lion, the Witch and the Wardrobe*, word in geheel vertaal en by die Afrikaanse teks ingesluit. Die kaarte van Narnia en die omliggende gebiede wat in *The Horse and his Boy* en *Prince Caspian* verskyn, is ook by die Afrikaanse tekste ingesluit (met Afrikaanse byskrifte).

Daar verskyn geen eindnotas of glossaria in enige van die Afrikaanse tekste nie, maar in *Die Townenaar se Neef* (Lewis 2002:72) verskyn die enigste voetnoot in die reeks om die betekenis van die woord “keb” te verduidelik (“Ou woord vir gehuurde perdekar.”).

Die Engelse reeks wat ek vir hierdie studie gebruik het, is 'n spesiaal verpakte stel (“box set”) wat oorspronklik in 1980 gepubliseer is en as *The Complete Chronicles of Narnia*²¹ aangebied word (uit die aard van die saak is die boeke dan ook ewe groot en op die rugkant genommer van een tot sewe). Die uitgewer, Fontana Lions, is 'n druknaam van William Collins Sons. Die omslagillustrasies is gedoen deur Stephen Lavis, terwyl Pauline Baynes se oorspronklike illustrasies in die boeke verskyn. Die lettertipe en uitleg van al sewe boeke is dieselfde.

Die lokteks op die agterblaaie verskil effens in voorkoms: die lettergroottes verskil onderling, en een boek se teks is wit terwyl die ander s'n swart is. Hierdie loktekste is nie vir die Afrikaanse vertalings gebruik nie, en is ook langer as dié wat op die agterblaaie van die Afrikaanse vertalings pryk. Nêrens word 'n aanduiding van die genre of doeltekslesers gegee

²⁰ Dit is 'n algemene verskynsel onder vertaalde Afrikaanse kinderboeke dat die name van vertalers nie op die titelblad verskyn nie, maar bykans onsigbaar iewers op die kopieregbladsy wegkruip. Vir verdere studie sou data ingewin kon word oor die erkenning van vertalers op die titelblaaie van ander tekste in dieselfde tydperk asook hoe dit in meer onlangse tekste hanteer word. Mens sou daaruit kon aflei of die aansien van vertalers (en vertaalde tekste) intussen verbeter het, al dan nie.

²¹ Daar het sedertdien al verskeie nuwe weergawes van die reeks in Engels verskyn, onder andere ook een met fotobeelde uit die films op die voorblaaie.

nie. Daar verskyn geen voorwoord, voetnote, eindnotas of glossaria in enige van die boeke nie²². Die voorgestelde leesvolgorde van die reeks verskyn op die tweede bladsy van elke boek.

Uit bostaande blik op die voorlopige data van die onderskeie vertalings en die Engelse weergawes waaruit gewerk is, blyk dit dat alhoewel die Afrikaanse reeks nie volledig vertaal is nie, die uitgewers bedoel het om dit as 'n reeks aan te bied. Die Afrikaanse vertalings stem in sekere opsigte ooreen met die Engelse weergawes en wyk weer in ander opsigte af. Daar is voorts in die Afrikaanse reeks ook verskille tussen die eerste twee en die laaste twee boeke, wat die weg baan vir die voltooiing van die reeks selfs deur 'n ander uitgewer as Human & Rousseau (en wat gevolglik nie presies dieselfde sal kan lyk as die eerste vier boeke nie).

2.3.2 Makrovlak

Op makrovlak word weglatings, byvoegings of wysigings geïdentifiseer; die hoofstukindeling word ondersoek; tipografiese konvensies soos skuinsdruk en aanhalingstekens word vergelyk; en laastens kom die hantering van eiename en kultuurspesifieke elemente onder die loep.

In my oorsig kon ek geen weglatings in die eerste twee Afrikaanse vertalings identifiseer nie, maar daar is wel byvoegings en wysigings vergeleke met die brontekste. In *Die Towenaar se Neef* kom die volgende byvoeging voor – 'n ekstra strofe vir die spreuk in die banketsaal waar hulle vir Jadis ontmoet:

<p><i>Make your choice, adventurous stranger; Strike the bell and bide the danger, Or wonder, till it drives you mad, What would have followed if you had.</i></p> <p>(Lewis 1980:50)</p>	<p><i>“Jy wat avontuur soek, kom staan dáár: Slaan gerus die klok en wag op die gevaar. Anders sal jy ewig en altyd bly dink: Wat sou gebeur het as daardie klokkie klink?”</i></p> <p><i>“Onheil? Rykdom? Luister wel: Laat die klok sing soos hy eens gesing het.</i></p>
--	---

²² Vir enigiemand wat egter meer oor Narnia wil oplees, is daar tientalle boeke in Engels beskikbaar met agtergrond oor die karakters, die simboliek in die tekste, die invloed op die skrywer wat tot sekere episodes aanleiding gegee het. Afrikaanse lesers beskik nie oor hierdie luukses nie, en daarom word daar later in die studie weer na die moontlike insluiting van 'n glossarium verwys.

	<p><i>As jy weier, sal dié vraag jou kwel:</i></p> <p><i>Sou die ghongslag dalk geluk gebring het?"</i></p> <p>(Lewis 2002:52)</p>
--	--

Dit wil voorkom of die insluiting van twee “strofes” in die Afrikaanse teks ’n drukkersfout was, want die betekenis van albei verse is dieselfde – die vertaler het dalk twee vertalings gedoen en moes nog finaal tussen hulle kies. Die gebruik van aanhalingstekens bevestig die vermoede, aangesien daar nie aanhalingstekens in die volgende spreuk gebruik is wat later in die teks voorkom nie:

<p><i>Come in by the gold gates or not at all,</i></p> <p><i>Take of my fruit for others or forbear.</i></p> <p><i>For those who steal or those who climb</i></p> <p><i>my wall</i></p> <p><i>Shall find their heart’s desire and find</i></p> <p><i>despair.</i> (Lewis 1980:146)</p>	<p><i>Kom in by die goue poort, of bly hier uit,</i></p> <p><i>Neem my vrugte vir ander, of bly weg.</i></p> <p><i>Wie my mure beklim of my vrugte buit</i></p> <p><i>Sal vind wat hul seek, en wanhoop sal hul</i></p> <p><i>tref.</i> (Lewis 2002:149)</p>
--	--

In *Die Leeu, die Heks en die Hangkas* kom die volgende ekspliserings deur middel van byvoegings voor – duidelik met die doel om die teks vir die doeltekslesers meer verstaanbaar te maak:

<p>This story is about something that happened to them when they were sent away from London during the war because of the air-raids. (Lewis 1980a:9)</p> <p>What with the parcels and the snow it looked just as if he had been doing his Christmas shopping. He was a Faun. (Lewis 1980a:15)</p> <p>...and old Silenus on his fat donkey would come to visit them, and sometimes Bacchus himself... (Lewis 1980a:20-21)</p>	<p>Dié storie vertel van iets wat met hulle gebeur het toe hulle in die <u>Tweede Wêreldoorlog</u> uit Londen gestuur is om weg te kom van die bomaanvalle <u>wat die Duitse vliegtuie op die stad gemaak het.</u> (Lewis 2002a:9)</p> <p>Met die pakkies en die sneeu en alles lyk dit asof hy nou net Kersfeespresente gaan koop het. Hy was ’n faun, ’n <u>bosgod</u>. (Lewis 2002a:14)</p> <p>...en ou Silenus self op sy vet donkie hulle kom besoek. Somtyds kom Bacchus, <u>die god van die wingerdstok</u>, self... (Lewis 2002a:19)</p>
---	--

<p>‘Turkish Delight, please, your Majesty,’ said Edmund. (Lewis 1980a:36)</p>	<p>“Turkse lekkers, asseblief, u Majesteit,” sê Edmund, <u>want hy was vreeslik lief vir dié jellierige pienk en wit lekkers (wat ons ou mense sommer altyd <i>Turkish Delight</i> genoem het).</u> (Lewis 2002a:34-35)</p>
--	---

In *Die Perd en Sy Seun* (Lewis 2002b) kon ek nie veel soortgelyke ekspliserings identifiseer nie, vermoedelik omdat die verhaal glad nie in Engeland afspeel nie, maar tydens die ryk van die vier Pevensies as konings en koninginne van Narnia (toe hulle inderwaarheid al vergeet het van ’n wêreld buite Narnia). Daar is dus nie baie kultuurverwante items wat verheldering nodig gehad het nie. Interessant wel dat die term “maliekoldertuniek” (Lewis 2002b:12) vir “shirt of chain mail” (Lewis 1980b:12) gebruik is sonder om dit te verhelder soos wat Brink en De Villiers dit hierbo gedoen het. Daar is wel ’n skets van die Tarkaan wat vir lesers wys hoe hy in sy uitrusting lyk, en dit is dalk die rede waarom die vertaler nie ’n omskrywing vir dié vreemde woord nodig geag het nie. Die term “mounting block” (Lewis 1980b:163) word wel in Afrikaans verduidelik: “...spring hy op ’n blok (van waar ’n mens op jou perd klim)...” (Lewis 2002b:164).

In *Prins Kaspian* word die Afrikaanse storie ingelui met ’n effense wysiging en weglating – in plaas daarvan dat daar vier kinders in Engeland was, wie se storie in ’n boek vertel is, was die vier kinders bloot karakters in ’n boek met geen geografiese verwysingspunt nie²³:

<p>Once there were four children whose names were Peter, Susan, Edmund, and Lucy, and it has been told in another book called <i>The Lion, the Witch and the Wardrobe</i> how they had a remarkable adventure. They had opened the door of a magic wardrobe and found themselves in a quite different world from ours, and in that different world they had become Kings and Queens in a country called Narnia. While they were in Narnia they seemed to reign for years and years; but when they came back through the door</p>	<p>In die boek <i>Die leeu, die heks en die hangkas</i> het Peter, Susan, Edmund en Lucy ’n vreemde avontuur beleef. Hulle het ’n betowerde hangkas oopgemaak en ’n wêreld binnegegaan wat heeltemal anders as ons s’n is. Hulle was konings en koninginne van die land Narnia. Terwyl hulle in Narnia was, het dit gevoel asof hul bewind jare en jare duur, maar toe hulle weer deur die hangkas terug huis toe is, het hulle gou agtergekom dat daar absoluut geen tyd verbygegaan het nie. (Lewis 2002c:11)</p>
---	---

²³ Dus ’n vorm van domestikering – die teks word vir die doelteksleser minder vreemd gemaak. In hoofstuk 3 word vervreemding en domestikering verder bespreek.

and found themselves in England again, it all seemed to have taken no time at all. (Lewis 1980c:11)	
---	--

Nog 'n voorbeeld van die weglating van Engeland uit die prentjie, verskyn in die volgende hoofstuk:

'But, Peter,' said Lucy, 'look here. I know I can't swim for nuts at home – in England, I mean.' (Lewis 1980c:33)	"Luister, Peter," sê Lucy, "ek weet ek kan nie swem om my lewe te red by die huis nie." (Lewis 2002c:33)
--	---

Maar net voor 'n mens tot die gevolgtrekking wil kom dat die vertaler doelbewus besluit het om glad nie na Engeland te verwys nie, verskyn die volgende:

'And that means,' continued Edmund, 'that, once you're out of Narnia, you have no idea how Narnian time is going. Why shouldn't hundreds of years have gone past in Narnia while only one year has passed for us in England?' (Lewis 1980c:34)	"En dit beteken," sê Edmund, "dat as jy eers uit Narnia is, jy nie 'n benul het hoe Narniaanse tyd werk nie. Hoekom kan daar nie honderde jare in Narnia verbygaan terwyl daar vir ons in Engeland net een jaar verby is nie?" (Lewis 2002c:34)
---	---

En net verder op dieselfde bladsy word nie net die verwysing na Engeland nie, maar ook "Anglo-Saksers" weggelaat:

And now we're coming back to Narnia just as if we were Crusaders or Anglo-Saxons or Ancient Britons or someone coming back to modern England? (Lewis 1980c:34)	En nou kom ons in Narnia aan net soos die kruisvaarders of oeroue Britte of iemand heel anders in 'n moderne land sou aankom! (Lewis 2002c:34)
---	---

In *Prins Kaspian* is daar ook voorbeelde van terme wat nie verhelder is deur middel van 'n omskrywing nie, soos "pantser troepbeelde" (Lewis 2002c:28) wat gebruik is vir "rich suits of armour" (Lewis 1980c:28). Aangesien die deursnee Afrikaanse kind nie so bekend is met die wapenrustings van die Middeleeuse nie, is so 'n term sonder verduideliking 'n vorm van vervreemding. Die gebruik van "ridderharnasse" vir "suits of armour" soos in *Die Townenaar se Neef* is volgens my 'n beter keuse.

Die hoofstukindelings is dieselfde as dié van die Engelse tekste, en die opskrifte van die hoofstukke is bloot Afrikaanse vertalings van dié van die brontekste.

Wat tipografiese konvensies betref, is enkelaanhalingstekens gebruik om direkte rede in die Engelse tekste aan te dui. In die Afrikaanse tekste word die dubbelaanhalingstekens gewoonlik vir gewone aanhalings gebruik, aldus Carstens (2011:269). Enkel-aanhalingstekens word gebruik vir 'n aanhaling binne 'n aanhaling (Müller & Pistor 2011:453).

Vir beklemtoning in die Engelse tekste word woorde kursief gedruk. Die Afrikaanse konvensie vir beklemtoning is die gebruik van die akuut op die beklemtoonde vokaal/vokale (Müller & Pistor 2011:469 en AWS 2009:23)), maar in die Afrikaanse vertalings is die beklemtoonde woorde meestal – soos in die brontekste – kursief gedruk, en soms is die akuut gebruik.

'Of course it <i>would</i> be raining,' said Edmund. (Lewis 1980a:11)	"Dit sa/ natuurlik reën," sê Edmund. (Lewis 2002a:11)
--	---

Ander gebruike van kursivering in die Afrikaanse tekste: name van skepe (soos "*Gladde Seespieël*" [Lewis 2002b:66]), 'n lekkerny met 'n Engelse naam ("*Turkish Delight*" [Lewis 2002a:35]), name van boeke (*Is die mens 'n mite?* [Lewis 2002a:18]) en rympies/towerspreuke (Lewis 2002a:69). In die Engelse tekste is Turkish Delight (Lewis 1980a:36) nie gekursiveer nie, sommige rympies is nie gekursiveer nie (Lewis 1980a:75), terwyl dit in *The Magician's Nephew* wel kursief gedruk is (Lewis 1980:50 & 146).

Dan is daar ook verskille in die gebruik van hoofletters tussen die twee tale. In die Engelse teks word daar deurgaans, wanneer na die inwoners van Narnia verwys word, hoofletters gebruik, byvoorbeeld "Lion", "Mouse", "Faun". In die Afrikaanse vertalings is kleinletters, met enkele uitsonderings na, gebruik in ooreenstemming met die AWS (2009:48) se riglyne vir die gebruik van kleinletters by die gewone benamings van diere. Daar word byvoorbeeld na Aslan verwys as die "Leeu" (in teenstelling met gewone leeus wat in kleinletters geskryf is) en die "Wit Takbok" (Lewis 2002a:155) is ook met hoofletters geskryf (waarskynlik omdat dit 'n tipe mistiese dier is). Vir verwysings na ampte, is hoofletters in die Engelse teks gebruik, terwyl die Afrikaanse konvensie die gebruik van kleinletters vereis (Müller & Pistor 2011:368 en AWS 2009:46-47). In *Die Perd en Sy Seun* word woorde soos "Eerste Minister", "Tisrok" en "Tarkaan" (waar laasgenoemde twee na ampstitels in Tashbaan verwys), met hoofletters begin. Volgens die AWS (2009:47) word titels en range voor 'n persoonseienaam ook nie met 'n hoofletter geskryf nie, en dieselfde geld vir ere- en koninklike titels (Müller & Pistor

2011:650-651). Dit verskil dus van die Engelse gebruik wat in die brontekste voorkom: “Prince Caspian”, “Lord Bar”, ens. In die Afrikaanse vertalings is die Afrikaanse konvensie gevolg en is daar verwys na “prins Kaspian”, “die heer Bar” of “koning Loen”.

Soos reeds genoem, word die vertaling van eiename in hoofstuk 5 meer uitvoerig bespreek. Die eerste twee boeke in die reeks het nie veel probleme vir die vertalers ingehou nie, aangesien daar min vreemde karakters met kreatiewe name was om te vertaal. In *Die Towenaar se Neef* is die name van (die meeste) menslike karakters in die oorspronklike Engelse vorm behou (Digory, Polly, oom Andrew/meneer Ketterley, Ivy, Margaret, Betty, Frank) – met die uitsondering van Letty (1980:29) wat Lettie (Lewis 2002:30) word en Helen (Lewis 1980:159) wat Helena (Lewis 2002:163) word. Beskrywende name word vertaal (Fledge → Vleuel; Strawberry → Rooiman).

In *Die Leeu, die Heks en die Hangkas* is dieselfde vertaalstrategie waargeneem: die name van die hoofkarakters word onveranderd gelaat, beskrywende name en name wat klank naboots, word vertaal (Lone Islands → Eensame Eilande; White Witch → Wit Heks; Giant Rumblebuffin → Reus Rammelbaffin), laastens word die spelling van Cair Paravel verafrikaans na Kair Paravel, behalwe op bladsy 153 waar dit (waarskynlik as gevolg van ’n oorsig deur die vertaler en redigeerder) behou is as “Cair Paravel”.

In *Die Perd en Sy Seun* word die volgende waargeneem: die vreemde name word verafrikaans deur “h” met “j” te vervang en “c” met “k”: Shasta → Sjasta; Tash → Tasj; Ahoshta → Ahosjta (maar dan word Rishti net so behou); Tisroc → Tisrok; Calavar → Kalavar; Corin → Korin; Calormenes → Kalormene. Sommige name is heeltemal verander: Aravis (hoofkarakter) → Azaris; Cole en Colin → Kes en Kesin; en die “Grand Vizier” word die “Eerste Minister”. “Fair Olvin” en “Lady Liln” word slegs “Olvin” en “Liln”. Beskrywende name is vertaal: Lantern Waste → Lanternwoesteny; Redhaven → Rooihaven; Bricklethumb → Brokkelduim; Thornbut → Doringboud; Duffle → Doffel; Winding Arrow → Kronkelende Pyl; Splendour Hyaline → Gladde Seespieël; Stormness Head → Stormkop; Mt Pire → Berg Pier. Baie van die Kalormeense name word onveranderd gelaat, selfs al klink dit vreemd vir Afrikaanse ore: Ilsombreh; Azaroth; Zardeenah; Zulindreh; Lasaraleen. In die inhoudsopgawe word “Tashbaan” ook as “Tasjaan” vertaal, maar dit blyk ’n drukkersfout te wees, aangesien dit later in die inhoudsopgawe weer korrek as “Tasjbaan” gedruk is.

In *Prins Kaspian* is dieselfde strategieë vir die vertaling van eiename waargeneem, maar daar is ook enkele inkonsekwente vertalings. Die opsomming van die teks begin met die verkeerde spelling van “Prevensie” vir “Pevensie”, maar latere verwysings is wel korrek. Op

die kaart van Narnia word “Cair Paravel” as “Keir Paravel” vertaal, maar in die res van die teks is dit “Kair Paravel”. Op die kaart word “Lantern Waste”, wat in *Die Perd en Sy Seun* as “Lanternwoesteny” vertaal is, as “Lanternwoestyn” aangedui (wat myns insiens ’n gruwelike vertaalfout is, aangesien die gebied nie ’n woestyn is nie – daar is selfs ’n woud op die kaart aangedui op die plek waar Lanternwoestyn is). Interessant genoeg is dit as “Lanternwildernis” (Lewis 2002:174) in die *Die Towenaar se Neef* vertaal – dus drie verskillende vertalings vir dieselfde gebied in Narnia. Dan is daar ook die reus “Wimbleweather” wat in Afrikaans “Wimbelweer” én “Wimpelweer” is. Terwyl “Lone Islands” in *Die Leeu, die Heks en die Hangkas* vertaal is as “Eensame Eilande” (wat ek ook in my vertaling gebruik), word dit “Eilande van Verlatenheid” in *Prins Kaspian*. Ten spyte van die strategie wat in *Die Perd en Sy Seun* gevolg is om die spelling van name aan te pas om meer Afrikaans te lyk, word ’n naam soos “Terebinthia” net so behou, terwyl “Archenland” vertaal word as “Argenland” (in *Die Towenaar se Neef* is dit ook as “Argenland” vertaal).

Wat kultuurspesifieke elemente betref, het die vertalers die volgende in die onderskeie vertalings gedoen:

Geldeenhede:

In *Die Towenaar se Neef* word “ponde” (Lewis 2002:77) en “pennies” (2002:82) gebruik – dus vervreemding. Dieselfde geld vir *Die Leeu, die Heks en die Hangkas* waar ponde ook as geldeenheid gebruik word. In beide gevalle is dit met verwysing na die Britse geldeenheid waar die kinders fisies nog in Engeland is. In *Die Perd en Sy Seun* is daar geen verwysings na Britse geldeenhede nie, maar wel na ’n fiktiewe geldeenheid, “Calormen crescents” – wat vertaal is as “Turkse halfmane”, hoewel Turkye nêrens in die verhaal voorkom nie.

Afstande:

In *Die Leeu, die Heks en die Hangkas* word gehou by ’n “myl” as afstandsmaat, terwyl daar in *Prins Kaspian* ook by “voet” gehou word. Dit is dus ook ’n voorbeeld van vervreemding.

Wat die vertalings op makrovlak betref, kan ’n aantal afleidings gemaak word. Sekere byvoegings tot die teks is gemaak om as toeligting vir die doelttekslesers te dien, en dit kom dus daarop neer dat die teks vir die doeltteksleser toegankliker gemaak word (domestikering). Hierteenoor is geldeenhede en afstande in die Britse eenhede behou, wat weer die teenoorgestelde effek het. Afrikaanse norme met betrekking tot aanhalingstekens, en die gebruik van hoofletters is toegepas. Deur skuinsdruk te gebruik om klem aan te dui, is die Afrikaanse konvensie egter nie gevolg nie. Die vertaling van eiename behels ’n allegaartjie van vertaalkeuses wat sowel vervreemdend as domestikierend is. As gevolg van die

inkonsekwenthede in die makrotekstuele elemente kan 'n mens nie 'n oorkoepelende vertaalbenadering of -strategie vir die reeks identifiseer nie.

2.3.3 Mikrovlak

Laastens word die tekste op mikrovlak ontleed, wat onder andere gedetailleerde vergelykings tussen die tekste behels. Die fokus is hier op grammatikale patrone en die literêre struktuur, woordeskat, toon, stilistiese kenmerke en verskillende dialekte. Ter wille van bondigheid lig ek slegs enkele voorbeelde uit van die hantering van woordeskat, stilistiese kenmerke en verskillende dialekte.

Woordeskat/Register:

Daar is verskeie voorbeelde waar die woordeskat en register in die Afrikaanse vertalings nie die doelteksleser en/of karakter in ag neem nie. Wanneer die Narniane (en selfs Kalormene) in dialoog baie formele taal gebruik, is dit wel gepas, omdat dit die manier is waarop hulle mekaar in die koninklike howe aanspreek. Reepicheep praat hier byvoorbeeld baie formeel met Caspian:

<p>'There are twelve of us, Sire,' he said with a dashing and graceful bow, 'and I place all the resources of my people unreservedly at your Majesty's disposal.' (Lewis 1980c:73)</p>	<p>"Daar is twaalf van ons, Majesteit," sê hy met 'n swierige en grasiëuse buiging, "en ek plaas al my mense se hulpbronne sonder voorbehoud tot u Majesteit se beskikking." (Lewis 2002c:73)</p>
---	---

Maar wanneer 'n sewejarige Lucy nog in professor Kirke se huis die volgende kwytraak, is dit "bepaald" nie die manier waarop 'n kind van daardie ouderdom in Afrikaans sou praat nie:

<p>'Hadrn't we all better go to bed?' said Lucy. 'There's sure to be a row if we're heard talking here.' (Lewis 1980a:10)</p>	<p>"Moet ons nie almal gaan slaap nie?" vra Lucy. "Ons sal bepaald raas kry as hulle hoor hoe gesels ons hier." (Lewis 2002a:10)</p>
--	--

In die volgende voorbeeld (ook in *Die Leeu, die Heks en die Hangkas*) is die woordeskat en register so formeel dat dit enige leser, ongeag ouderdom, vervreem, terwyl dit glad nie die geval is in die bronteks nie:

<p>So these Kings and Queens entered the thicket, and before they had gone a score</p>	<p>So het hierdie konings en koninginne dan die ruigte binnegetree en aler hulle 'n tree of</p>
---	---

of paces they all remembered that the thing they had seen was called a lamp-post, and before they had gone twenty more, they noticed that they were making their way not through branches but through coats. (Lewis 1980a:169-170)	twintig gewandel het, onthou hulle almal dat die ding wat hulle gesien het, 'n lamppaal heet, en voor nog twintig agter die rug is, merk hulle dat hulle hulle weg nie meer deur die takke baan nie, maar tussen jasse. (Lewis 2002a:158)
---	---

Stilistiese aspekte:

Lewis se styl word gekenmerk deur lang sinne, wat bydra tot die algemene gevoel van 'n storieverteller wat direk met die leser praat. Dit kan egter soms die teks moeilik maak vir jonger lesers wat eerder korter, eenvoudiger sinskonstruksies sou verkies. In die Afrikaanse vertalings is lang sinne dikwels opgebreek in korter sinne, maar dit is ook nie konsekwent toegepas nie:

In *Die Towenaar se Neef* is die lang sinne sover ek kon sien, nie opgebreek nie. Hier en daar is leestekens wel aangepas, soos in hierdie voorbeeld waar 'n dubbelpunt die hakies vervang het:

'You have insisted on my entertaining you to an exceedingly expensive, not to say ostentatious, lunch, though I was obliged to pawn my watch and chain in order to do so (and let me tell you, Ma'am, that none of our family have been in the habit of frequenting pawnshops, except my cousin Edward, and he was in the Yeomanry).' (Lewis 1980:98)	"U het my gedwing om u op 'n peperduur, spoggerige middagete te trakteer, sodat ek my horlosie en ketting moes gaan verpand om daarvoor te betaal: en ek kan u sê dat ons familie nie gewoon is om ons goed te verpand nee [sic], hoor, behalwe my neef Edward, maar hy was 'n soldaat." (Lewis 2002:101)
--	---

'n Voorbeeld uit *Die Leeu, die Heks en die Hangkas*, waar een baie lang sin in drie korter sinne opgebreek is:

He told about the midnight dances and how the Nymphs who lived in the wells and the Dryads who lived in the trees came out to dance with the Fauns; about long hunting parties after the milk-white stag who could give you wishes if you caught him; about feasting and treasure-	Hy vertel van die middernagtelike dansbyeenkomste en hoe die nimfe wat in die fontein woon en die driades wat in die bome woon, dan uitkom om met die faune te dans. Hy vertel van groot jagtogte agter die spierwit hert aan, wat jou wense kan laat waar word as jy hom vang; van feesvierings en skatte
---	--

<p>seeking with the wild Red Dwarfs in deep mines and caverns far beneath the forest floor; and then about summer when the woods were green and old Silenus on his fat donkey would come to visit them, and sometimes Bacchus himself, and then the streams would run with wine instead of water and the whole forest would give itself up to jollification for weeks on end. (Lewis 1980a:20-21)</p>	<p>soek saam met die wilde Rooidwerge in die diep myne en grotte ver onder die bos se vloer; en dan van die somer wanneer die woud groen is, en ou Silenus self op sy vet donkie hulle kom besoek. Somtyds kom Bacchus, die god van die wingerdstok, self, en dan loop daar uit die fonteine wyn in plaas van water, en die hele bos is weke lank oorgegee aan feesvier. (Lewis 2002a:18-19)</p>
--	--

Die strategie om sinne te verkort, word nie konsekwent in die volgende voorbeelde toegepas nie:

<p>Meanwhile the girls were helping Mrs Beaver to fill the kettle and lay the table and cut the bread and put the plates in the oven to heat and draw a huge jug of beer for Mr Beaver from a barrel which stood in one corner of the house, and to put on the frying-pan and get the dripping hot. (Lewis 1980a:69)</p>	<p>Intussen help die meisies mevrou Bewer om die ketel vol te maak en die tafel te dek en die brood te sny en die borde in die oond te sit om warm te word en om 'n yslike beker bier vir meneer Bewer te tap uit 'n vaatjie wat in een hoek staan, en om die pan op te sit sodat die vet solank warm word. (Lewis 2002a:65)</p>
<p>Then others – evil dwarfs and apes – rushed in to help them, and between them they rolled the huge Lion over on his back and tied all his four paws together, shouting and cheering as if they had done something brave, though, had the Lion chosen, one of those paws could have been the death of them all. (Lewis 1980a:138)</p>	<p>Toe kom daar ander – bose dwerge en ape – ingestorm om hulle te help, en saam rol hulle die yslike leeu om op sy rug en bind sy vier pote aan mekaar, terwyl hulle hoera skree asof hulle iets dappers gedoen het, hoewel die leeu hulle almal met een hou van daardie pote kon vermorsel het as hy wou. (Lewis 2002a:128)</p>

In *Die Perd en Sy Seun* is daar ook voorbeelde van lang sinne wat opgebreek word, en dit word dikwels gedoen deur die kommapunt in die bronteks met 'n punt te vervang, en dan eenvoudig met 'n nuwe sin te begin (soos in die tweede voorbeeld hieronder):

<p>Holding his breath and feeling a little bit</p>	<p>Hy voel 'n bietjie sleg, maar minder sleg as</p>
---	---

<p>sorry, but much less sorry than he was glad, Shasta glided away over the grass and went to the donkey's stable, groped along to a place he knew where the key was hidden, opened the door and found the Horse's saddle and bridle which had been locked up there for the night. (Lewis 1980b:20-21)</p>	<p>bly, en glip met ingehoue asem oor die gras na die donkie se stal en soek voel-voel na die plek waar hy weet die sleutel weggesteek word. Hy maak die deur oop en vind die perd se saal en toom wat vir die nag daar toegesluit is. (Lewis 2002b:21)</p>
<p>This usually happened because a loud voice shouted out 'Way, way way, for the Tarkaan', or 'for the Tarkheena', or 'for the fifteenth Vizier', or 'for the Ambassador', and everyone in the crowd would crush back against the walls; and above their heads Shasta would sometimes see the great lord or lady for whom all the fuss was being made, lolling upon a litter which four or even six gigantic slaves carried on their bare shoulders. (Lewis 1980b:53)</p>	<p>Gewoonlik gebeur dit wanneer 'n harde stem uitroep, "Gee pad, gee pad vir die Tarkaan" of "vir die Tarkheena" of "vir die Eerste Minister" of "vir die Ambassadeur", en dan val almal in die skare terug teen die mure. Bo-oor hulle koppe sien Sjasta soms die groot heer of dame oor wie die ophef gemaak word, waar hulle lusteloos op 'n drastoel lê wat deur vier of selfs ses reuseslawe op hul kaal skouers gedra word. (Lewis 2002b:54)</p>

Hier is twee voorbeelde uit *Prins Kaspien* se opgebreekte sinne:

<p>The four children, holding hands and panting, found themselves standing in a woody place – such a woody place that branches were sticking into them and there was hardly room to move. (Lewis 1980c:12)</p>	<p>Die vier kinders hou hygend hande vas. Hulle bevind hul in 'n beboste plek – so dig begroei dat die takke hulle steek en hulle hul skaars kan roer. (Lewis 2002c:12)</p>
<p>They had to stoop under branches and climb over branches, and they blundered through great masses of stuff like rhododendrons and tore their clothes and got their feet wet in the stream; and still there was no noise at all except the noise of the stream and the noises they were</p>	<p>Hulle moet onderdeur party takke kruip en bo-oor ander klim. Hulle sukkel deur groot massas goed soos rododendrons en skeur hul klere en hul voete raak nat en nog steeds is daar nie 'n geluid nie, behalwe die geraas van die stroom en die geraas wat hulle maak. (Lewis 2002c:17)</p>

making themselves. (Lewis 1980c:17)	
--	--

Die strategie om sinne te verkort, word nie in die volgende voorbeeld konsekwent toegepas nie:

They disappear after about five minutes and then you think you have found another (and hope it is not another but more of the same one) and it also disappears, and after you have been well lured out of your right direction you realize that none of them were paths at all. (Lewis 1980c:106)	Hulle verdwyn gewoonlik weer na ongeveer vyf minute en dan kom jy op 'n ander een af (en jy hoop dis nie regtig 'n ander een nie, maar nog deel van die vorige een) en dit raak ook weg en sodra jy heeltemal van koers af is, besef jy nie een van hulle was regtig paadjies nie. (Lewis 2002c:107)
--	--

Verskillende dialekte:

In *Die Towenaar se Neef* is daar die “cabby”, wat later koning Frank van Narnia word. Hy praat met die “Cockney-” aksent in die Engelse teks, wat nie 'n Afrikaanse ekwivalent het nie. Die vertaler het gevolglik vir Frank 'n baie informele Afrikaans laat praat:

'But there ain't no time,' said the Cabby. 'I know that 'orse better'n you do. 'Tain't an ordinary 'orse. 'Is father was a hofficer's charger in the cavlary, 'e was. And if the young woman goes on hexcitin' 'im, there'll be murder done. 'Ere, let me get at him.' (Lewis 1980:87)	“Maar daar's g'n tyd nie,” sê die drywer. “Ek ken daai perd beter as jy. Dis g'n ordinêre perd nie. Sy pa was 'n offisier se perd innie ruitery, gehoor. En as daai vroumens hom aanhou op hol ja, dan kom daar vedag nog 'n moord. Wag, la' ek hom bykom.” (Lewis 2002:90)
'Begging your pardon, sir,' he said, 'and thanking you very much I'm sure (which my Missus does the same) but I ain't no sort of a chap for a job like that. I never 'ad much eddycation, you see.' (Lewis 1980:129)	“Skuus tog, meneer,” sê hy, “en dankie baie (my ou beste voel ook so), maar ek is nie iemand vir dié klas werk nie. Ek het nooit waffers skoolgegaan of iets nie.” (Lewis 2002:133)
'I see that, sir,' replied the Cabby. 'I'd try to do the square thing by them all.' (Lewis 1980:129)	“Ek sien so, meneer,” antwoord die drywer. “Ek sal reg laat probeer geskied met hulle almal.” (Lewis 2002:133)

Die vertaling slaag redelik daarin om die Engelse informele dialek te vervang met 'n ekwivalente Afrikaanse informele manier van praat, met die uitsondering van die woord “ruitery” en die frase “reg laat probeer geskied”, wat myns insiens te formeel is. Die vertaler het dus domestikering as strategie gebruik om dieselfde karakterisering te verkry.

Uit die enkele mikrotekstuele elemente waarvan voorbeelde uitgelig is, het dit weereens duidelik geword dat daar nie 'n oorhoofse benadering en strategieë vir individuele vertalings of die reeks in geheel bestaan het nie.

2.4 SLOTOPMERKINGS

In hierdie hoofstuk is die sewe boeke in die *Narnia*-reeks opgesom ten einde die vertaalteks binne konteks te plaas. Daarna is die vier vertaalde boeke ondersoek met behulp van 'n raamwerk gegrond op die Lambert & Van Gorp-model, ten einde te bepaal of daar 'n oorhoofse vertaalbenadering en -strategieë was wat deur die drie vertalers gevolg is wat daaraan gewerk het. Die doel hiermee was om vas te stel of dit die vertaling van *Voyage* in hoofstuk 4 sou beïnvloed, gegewe die belangrikheid van konsekwente vertaalbesluite – nie net ten opsigte van die vertaling van 'n enkele boek nie, maar veral gegewe die konteks van 'n verhaalreeks. Dit is egter duidelik dat daar geen oorhoofse benadering of strategieë was nie, aangesien besluite selfs binne die individuele boeke nie konsekwent toegepas is nie. Dit bevestig my besluit om my vertaling in “akademiese isolasie” te beskou²⁴, maar beklemtoon ook die noodsaaklikheid van heruitgawes van die reeds-vertaalde boeke indien 'n uitgewer wel sou besluit om voort te gaan om die hele reeks in Afrikaans uit te gee. Vervolgens word die vertaalteoretiese aspekte bespreek waarop my vertaalbesluite berus.

²⁴ Hierdie ontleding is eers gedoen na die afhandeling van my eie vertaling, en my vertaalwerk is dus nie deur die ander vertalers se vertaalkeuses beïnvloed nie. Indien daar op hierdie stadium vasgestel is dat daar inderdaad 'n oorkoepelende vertaalbenadering en vertaalriglyne bestaan het, sou ek my keuse om my vertaling in isolasie te doen, moes heroorweeg.

HOOFSTUK 3: LITERATUUROORSIG

3.1 INLEIDING

The translation of tongues into other tongues by oral or written means has been the crucial agent through which various cultures in history have influenced or been fused with their successors. That promiscuous behemoth we call Western civilisation, parented by 'the classics' and the Bible, would not exist without the more general access afforded those foundational texts through the labours of generations of translators. There would have been no persistence, no proliferation on the scale we have witnessed, of the great mythologies that underpin our arts, our understandings of human emotion – the passions as delineated in Homer or Plato or Ovid ...(Britain 2005:1)

Vreemd genoeg het hierdie proses waaraan sulke verreikende gevolge toegeskryf kan word, tot onlangs grootliks sonder 'n teoretiese raamwerk plaasgevind. Maar sedert vertaling as onafhanklike dissipline in die vroeë sestigterjare onder die akademiese vergrootglas geplaas is, het die vakgebied ontwikkel in die spreekwoordelike Hydra. Aanvanklik is 'n baie normatiewe en preskriptiewe raamwerk, met 'n strukturalistiese invloed, opgestel. Met verdere ontwikkeling in die filosofiese denke, was 'n evolusie vanuit die eerste benadering onafwendbaar, en is die rol wat kultuur in die vertaalproses speel, merendeels erken en in ag geneem. 'n Revolusie in vertaalkringe het plaasgevind toe daar vanuit die voormalige Oos-Duitsland stemme opgegaan het wat die basiese beginsels van Vertaalteorie herdefinieer het. Vertaalteorie word deur hierdie denkskool as 'n progressiewe en minder voorskriftelike dissipline beskou. Ongeveer in dieselfde tyd het daar uit Israel en die Lae Lande nog 'n nuwe benadering ontwikkel, wat nie soseer fokus op die proses van vertaling nie, maar op die produk – wat wil beskryf wat daar is en hoekom dit daar is, en nie noodwendig gemoeid is met die skep van beter vertalings nie. Dit wil ook die proses beskryf wat die produk daargestel het.

Die belangrikste vertaalteorieë waarop besluite oor my vertaalproses gebaseer is, word in hierdie hoofstuk behandel, naamlik die funksionalistiese benadering soos ontwikkel deur Vermeer en Nord, enkele vertaalnorme van Toury en Chesterman wat in deskriptiewe vertaalstudies (DTS) beslag gekry het, en die konsepte van domestikering en vervreemding van Venuti of Klingberg se kulturele konteksaanpassing²⁵.

²⁵ Sien 3.5 vir die redes waarom hierdie teoretiese benaderings gebruik is.

3.2 FUNKSIONALISTIESE BENADERING

Die funksionalistiese benadering het uit die tekslinguistiek ontwikkel en fokus op die tegniese vertaling (oftewel die *proses* van vertaling) van alle soorte tekste, en nie noodwendig die vertaling van literêre tekste nie. Terwyl die bronteks in die tekslinguistiese benadering steeds as die belangrikste element van vertaling beskou word en die hoofdoel daarvan die produksie van 'n "ekwivalente" teks is, word die bronteks in die funksionalistiese benadering onttoon. Die *funksie* van die doelteks word voorop gestel, terwyl ekwivalensie nie eers in Vermeer se raamwerk as doelwit van vertaling gestel word nie. Vertaling word nie meer as 'n meganiese proses beskou nie, maar 'n komplekse kommunikatiewe handeling (Hermans 1994:15).

'n Funksionele kategorie is deur Katharina Reiss as alternatief vir ekwivalensie ontwikkel (Naudé 2000:5). Reiss, wat haar in die studieveld van tekslinguistiek verdiep het, stel die konsep van "tekstipes" in die sewentigerjare aan vertaling voor, en redeneer dat elke tipe teks 'n geskikte tipe vertaling vra (in Hermans 1994:14). Vermeer bou voort op Reiss, sy studieleier, se werk met die formulering van die "Skopos teorie". Hiervolgens is die *skopos* (Grieks vir "doel, doelwit, funksie") van 'n vertaling: "... translate/interpret/speak/write in a way that enables your text/translation to function in the situation in which it is used and with the people who want to use it and precisely in the way they want it to function" (in Gentzler 2001:70). Die metodes en strategie wat vir 'n vertaling aangewend word, word nou deur die "doel" (*skopos*) van die vertaling en die aard van die doeltekslesers bepaal (Vermeer 1998:41). Die primêre doel van 'n vertaling word gesien as die skep van 'n doelteks wat optimaal in die doelkultuur kan funksioneer (Vermeer 1998:43). Dit beteken dat 'n teks geskep word om gelees en verstaan te word – 'n teks wat moeilik verstaanbaar is, sal nie gelees word nie en die vertaling daarvan sou dus 'n sinnelose aktiwiteit wees. Om verstaan te word is belangriker as om 'n teks, wat vir ander lesers bedoel was, "getrou" na te maak²⁶ (Vermeer 1998:43). Funksionalisme vereis dus vir 'n pragmatiese benadering waarin vertalers probeer om die beste oplossing binne 'n gegewe konteks te vind. Vertalers het nou

²⁶ Ter illustrasie word 'n dilemma voorgehou waarmee vertalers dikwels worstel, naamlik wanneer 'n vertaalde term in die doeltaal ander assosiasies oproep as wat in die brontaal die geval is. In Anne Frank se brief aan Kittie op 18 April 1944 (Frank 2005:240), het Lina Spies die volgende tameletjie teëgekom: "Onze kastanje is al tamelijk groen, hier en daar zie je zelfs al kleine kaarsjes". Deur een van die voorafgaande twee benaderings te volg, sou "kaarsjes" bloot vertaal word as "kersies". Die vertaler het egter besef dat die woord in 'n Afrikaanse konteks verstaan sal word as 'n vrug (Spies 2008). Haar oplossing is eenvoudig, maar illustreer tog hoe 'n funksionalistiese benadering verstaanbaarheid verhoog, maar nog steeds die betekenis van die bronteks oordra (vir die doeleinde van hierdie voorbeeld, word aanvaar dat die afgeleide skopos was om die stem van die outeur te behou): "Ons kastaiingboom is taamlik groen; hier en daar is al *bloeisels soos klein waskersies* aan" (eie kursivering; Frank 2008:280). Uit 'n literêre oogpunt kan die vraag wel gevra word of die beeldspraak nie deur die verheldering verswak word nie – dit val egter buite die reikwydte van hierdie studie.

vryheid om te kies hetsy om getrou te wees aan die gees van die bronteks, om woord-vir-woord te vertaal, of om by te voeg/uit te laat/die teks te wysig na gelang van die kulturele omstandighede of behoeftes van die teikengehoor (Gentzler 2001:71). Funksionalisme maak 'n skuif van vertaling as statiese linguistiese verskynsel na 'n handeling van interkulturele kommunikasie (Munday 2008:87).

Getrouheid ("fidelity") en ekwivalensie (in funksie en in effek) aan die bronteks, word ondergeskik gestel aan die skopos, proses en kultuur van die doelteks (Vermeer 1998). Die doelteks en doelteksleser is nou die maatstaf vir 'n geslaagde vertaling, en nie getrouheid aan die bronteks nie. Die proses van vertaling is relatief, aangesien die vertaler sy/haar interpretasie van die werklikheid van die doelkultuur weergee. Daar is dus nie 'n reg of verkeerd in vertaling nie, selfs nie eens 'n beperking op moontlike tipes vertalings nie – alles hang van die skopos af. Daar word nie meer probeer om 'n ideale vertaling te verkry nie, maar wel 'n "optimum" vertaling gegewe die spesifieke funksie daarvan in die doelkultuur.

Die vertaler word as 'n kommunikasie-spesialis gesien, en saam met die groter vryheid wat aan die vertaler gebied word, word vervolgens groter verantwoordelikheid verwag (Vermeer 1998:57-59). Deur aan die vertaler groter verantwoordelikheid te gee en dus 'n verpligting tot openbaarmaking van strategieë wat gevolg is en afwykings van subjektiewe norme wat kan bestaan, word die vertaler ook meer sigbaar. Die skim wat in 'n vertaalde teks geskuil en slegs deur 'n versteekte naam op die kopieregbladsy geïdentifiseer is, kry gestalte as, ten minste, 'n interpreteerder of in die uiterste uitoefening van die funksionalisme, selfs medeskrywer van 'n teks²⁷.

Alhoewel hierdie siening van 'n taalspesialis met soveel vryheid en verantwoordelikheid baie goed gemotiveer is, het die negering van die rol van die bronteks hierdie benadering minder verteerbaar vir die vertaalpraktyk gemaak. Nord (2001:195) kom tot die redding van funksionalisme deur haar benadering daarop te skoei, maar met 'n belangrike byvoeging: sy voeg die konsep van lojaliteit by die funksionalistiese benadering. Daarvolgens kán die funksie van 'n doelteks verskil van dié van die bronteks, solank dit nie teenstrydig of onversoenbaar met die bronteksouteur se kommunikatiewe intensies is nie (Nord 2001:200-201). Lojaliteit word nie beskou as 'n *intertekstuele* verhouding nie, maar 'n *interpersoonlike* een (Nord 2001:185). Lojaliteit teenoor al die partye in die kommunikatiewe proses, nl. die outeur, opdraggewer²⁸ en doeltekslesers. Om hulle in ag te neem beteken egter nie om te

²⁷ Dit sluit dan ook aan by Venuti se vervreemding en domestikering of Klingberg se kulturele konteksaanpassing, wat later in hierdie hoofstuk bespreek word.

²⁸ In die geval van my vertaling van *Voyage* is daar nie 'n opdraggewer nie, aangesien ek as vertaler die inisieerder was. Die feit dat die teks deel van 'n reeks is, beteken dat die verhouding met die

doen wat hulle van die vertaling verwag nie, maar dat die vertaler die subjektiewe teorieë oorweeg en dan verduidelik waarom sekere vertaalmetodes of doelwitte toegepas is wanneer dit nie in ooreenstemming met die subjektiewe teorieë handel nie – dit word as 'n morele verpligting van die vertaler beskou. C.S. Lewis (1982:70) verwys in die volgende aanhaling na die skryf van kinderboeke, maar sy siening van respek teenoor die leser (wat ook op die vertaling daarvan toegepas kan word) skakel goed met Nord se lojaliteitsbeginsel:

The child as reader is neither to be patronised nor idolised: we talk to him as man to man. But the worst attitude of all would be the professional attitude which regards children in the lump as a sort of raw material which we have to handle. We must of course try do to them no harm: we may, under the Omnipotence, sometimes dare to hope that we may do them good. But only such good as involves treating them with respect.

Hunt (1990:5) waarsku: "There is a fine line between informality and casualness, and between enthusiasm and sloppiness." Die vertaling van kinderboeke loop dikwels hierdie gevaar wanneer vertalers/uitgewers nie die doelteksleser na waarde skat nie. Charles Dickens (1990:25) bepleit weer respek vir die verhale: "In an utilitarian age, of all the times, it is a matter of grave importance that Fairy tales should be respected." Solank die vertaler die doelteksleser met respek behandel, behoort die vertaler veilig oor kraters en verby vuurspuwende drake te kan kom.

Nord behou voorts die belang van die bronteks deur haar "looping model" (1991:30). Vertaling is nie, soos wat vroeër geglo is, 'n liniêre, progressiewe proses wat by 'n beginpunt wegspring en vorder tot by 'n eindpunt nie. Sy sien dit as 'n sikliese, terugkerende proses wat uit deurlopende terugskouings ("feedback loops") bestaan, waarin dit moontlik en selfs verkieslik is om na vorige stadia in die analise terug te keer. Die bronteks word dus deurentyd by die vertaling betrek.

Die beoordeling van 'n vertaling word gedoen op grond van die getrouheid aan die doelwitte wat vir die vertaling gestel is. Indien die vertaaldoelwit eksplisiet gestel is, kan kritici slegs beoordeel of die vertaling daardie doelwitte bereik het of doelstellings nagekom het, ongeag hulle subjektiewe teorieë oor wat 'n vertaling moet wees of nie moet wees nie (Nord 2001:194). Die lang debat oor letterlike teenoor vrye vertaling, of vertaling teenoor verwerking, word irrelevant aangesien alle vorme – hetsy letterlik, kommunikatief of

opdraggewer vervang sou kon word met die ander vertalers wat aan die reeks gewerk het. Soos reeds in die vorige hoofstuk uitgewys, het die vorige vertalers nie 'n oorkoepelende benadering vir die reeks gehad of dieselfde vertaalstrategieë gevolg nie, wat my laat besluit het om nie aanpassings ter wille van eenvormigheid te maak nie.

verwerking – almal as geldige vertaalprosedures gereken word, afhangend van die doel (skopos) van die doelteks (Schäffner 2003).

'n Vertaler is selde die eerste skakel in die vertaalproses (soos die geval met die vertaling van *Voyage*). Die vertaler word deur 'n kliënt, of “inisieerder” genader omdat hy/sy 'n doelteks vir 'n spesifieke doelteksleser of ontvanger nodig (Nord 1991:4). Die inisieerder speel 'n baie belangrike rol as die een wat die proses begin en die verloop daarvan bepaal (Nord 1991:8). In die geval van 'n literêre vertaling, word hierdie proses begin met die uitgewer se keuse van 'n spesifieke teks vir vertaling, 'n keuse wat deur Venuti (2000:468) beskryf word as 'n “very selective, densely motivated choice”. Uitgewers speel egter nie net die primêre rol in die keuse van 'n teks vir vertaling nie, maar lê ook die raamwerk vir die vertaling neer. O'Connell (2006:20) is van mening dat redakteurs en uitgewers 'n aansienlike invloed uitoefen op die werk wat gedoen word en selfs tot 'n mate 'n benadering op die vertaler afdwing wat meer te make het met konvensies in die doeltaal (spesifiek in die geval van jeugliteratuur). Tog, in 'n studie deur Kruger (2010:79), het die meerderheid van die Suid-Afrikaanse vertalers van kinder- en jeugboeke aangedui dat hulle as 'n reël nie vertaalriglyne vanaf die uitgewers ontvang nie. Dít terwyl die meerderheid wel graag sulke riglyne vanaf uitgewers sou wou ontvang of dink dis 'n goeie idee – mits dit nie te veel beperkings op hulle vertaalwerk sou plaas nie.

Die uitgewer wil die vertaling vir 'n spesifieke doel hê – hierdie doel (skopos), wat in die vertaalopdrag (“translation brief”) uiteengesit word, bepaal dan die vereistes waaraan die vertaling moet voldoen (Nord 1997:59-62). Voor die bronteks noukeurig bestudeer word, moet die vertaler die spesifikasies van die bronteks en doelteks met mekaar vergelyk om sodoende vas te stel waar dit van mekaar afwyk. Die vertaalopdrag sal die volgende inligting met betrekking tot beide tekste bevat:

- die bedoelde funksies van die tekste;
- die ontvangers (“addressees”) (sender en ontvanger);
- die tyd en plek van teksontvangs;
- die medium (spraak of skriftelik); en
- die motief (waarom die bronteks geskryf is en waarom dit vertaal word).

In die geval van die vertaling van *Voyage*, sou die vertaalopdrag die volgende inligting bevat waarheen die vertaler gedurig terugkeer tydens die vertaalproses met Nord se “looping model”:

1. Funksie van die tekste

Bronteks: Soos reeds in die vorige hoofstuk uitgewys, is daar kritici wat beweer het dat Lewis die *Narnia*-reeks met 'n verbloemde Christelike agenda²⁹ geskryf het. Hy het dit ten sterkste ontken, en dit is duidelik uit verskeie tekste dat hy dit slegs geskryf het om kinders (van alle ouderdomme) te vermaak. Die uiteenlopende verwysings na historiese en mitologiese figure, gebruike en gebeure, kan selfs 'n informatiewe element tot die teks bydra.

Doelteks: Die skep van 'n teks wat deur jong Afrikaanse lesers geniet kan word – dus 'n vermaakfunksie. Die insluiting van 'n glossarium om onbekende terme en gebruike en dies meer te verduidelik aan 'n doelteksleser wat nog minder daarmee bekend is as die brontekslesers, behou ook die informatiewe of opvoedkundige funksie.

2. Doeltekslesers

Bronteks: Die doeltekslesers was, soos ook uit die vorige hoofstuk blyk, Britse kinders in die 1960's (met Lewis se peetkind Lucy Barfield waarskynlik as doelteksleser in die skrywende Lewis se gedagtes). Die afgeleide doelteksleser is die ouers wat die verhaal aan hulle jong kinders voorlees (alhoewel ek sterk daaraan twyfel of Lewis hom enigsins aan hierdie groep gesteur het tydens die skryfproses). Maar dan is daar ook volwassenes wat bloot lief is vir feëverhale en daarom die reeks as ontspanningsliteratuur lees. Hierdie lesers het waarskynlik uit meer gegoede Britse huise gekom – die agtergrond waaruit Lewis self kom en in dieselfde milieu waarin hy daaglik beweeg het. Ouderdom: vanaf jong kinders (ongeveer 6 of 7 jaar oud) tot ouer lesers wat lief is vir fantasieverhale (maar meer spesifiek die ouderdomsgroep 7-12 jaar oud – veral as 'n mens let op die ouderdomme van die hoofkarakters en die vertelstyl van die verhaal). Geletterdheidsvlak: Ongeveer graad 3-vlak.

Doelteks: Hedendaagse Afrikaanse kinders en/of hulle ouers wat as voorlesers optree. Meer spesifiek my eie kinders wat die *Narnia*-verhale van kleinsaf gehoor en geniet het. Die lesers kom uit 'n middelklasagtergrond met beperkte blootstelling aan Europese geskiedenis en gebruike. Die ouderdomsgroep word gestel op 6-12 jaar, wat dus beteken kinders vir wie daar nog voorgelees word, beginnerlesers én jong lesers wat selfstandig kan lees. Geletterdheidsvlak: Ongeveer graad 3-vlak.

²⁹ En dus sou mens dit as 'n oorredende doel kon klassifiseer.

3. Tyd en plek van teksontvangs

Bronteks: Geskryf en uitgegee in 1952 in Engeland – met die Tweede Wêreldoorlog nog vars in die kollektiewe geheue. Dit was die tyd voor televisie, selfone en ander tegnologiese vooruitgang. Die gewildheid van die reeks het op daardie stadium al gelei tot die verspreiding daarvan in Amerika, Australië en dan ook verskeie ander lande deur middel van vertalings.

Doelteks: Suid-Afrika, 2013. Die doelteks kompeteer met gevorderde oudiovisuele stimulantie danksy tegnologiese vooruitgang (hoëdefinisie TV-skerm, Playstations, Wii, 3D-films, selfone wat alles is van 'n musieksentrum tot 'n kamera tot 'n navigasiesistelsel, ensovoorts). Die onbekende kan met die druk van 'n knoppie op die internet nagevors word – maar soms is dit net te veel moeite: hoe vinniger inligting bekom kan word, hoe beter. Jong kinders ken nie meer die gebruik van 'n verteller wat lang stories vertel terwyl almal aan sy lippe hang nie. Ouers het selde tyd om stories voor te lees. Kortere sinne en 'n eenvoudiger woordeskat sal die teks dus toegankliker vir die doeltekslesers maak.

4. Medium

Bronteks: Deel van 'n reeks sagtebandboekies (“paperback”) wat as 'n geskenkstel “The Chronicles of Narnia” aangebied is. Die teks kan op sy eie geniet word, of vyfde in die reeks van 7 boeke gelees word.

Doelteks: Aangesien uitgewers op hierdie stadium nie belangstel om die bestaande vertalings van die *Narnia*-reeks uit te brei nie, is die vertaling deel van 'n ongepubliseerde tesis. Ten einde die teks vir my kinders toeganklik te maak, sal ek dit later in A5-formaat laat druk en bind vir privaat gebruik. Die ideaal is dat dit in die toekoms ingesluit sal word in die volledige Afrikaanse vertaling van die *Narnia*-reeks en ook soos die bronteks waaruit ek gewerk het, in 'n volledige stel aangebied kan word.

5. Motief vir die skryf van die bronteks en die vertaling van die doelteks

Bronteks: C.S. Lewis het bloot die prentjies in sy kop gehad en wou die stories neerpen vir sy peetkind en ander kinders se plesier. Dat hy hierdeur sy verstaan van die Christelike geloof verby die “watchful dragons” van die formele godsdiensoefening kon stuur, was 'n sekondêre motief.

Doelteks: Die vier Afrikaanse vertalings van die *Narnia*-reeks wat by Human & Rousseau verskyn het, was van die eerste boeke wat op ons kinders se boekrak gepryk het. Ons het gewag vir die laaste drie boeke om in Afrikaans te verskyn, en was baie teleurgesteld toe ons uiteindelik uitvind dat die uitgewer nie belangstel om die vertaling van die reeks te voltooi nie. Dit was toe die ideale projek om vir my studie aan te pak sodat ons kinders ten minste meer van die reeks in hulle moedertaal kan geniet – veral nou dat hulle self kranige lesers word. Ek het dus ook 'n dubbele motief vir die vertaling gehad – persoonlik en akademies.

Alvorens die vertaling aangepak word, moet die vertaler op 'n oorhoofse benadering besluit. Deur te hou by 'n spesifieke benadering word verseker dat vertaalbesluite konsekwent deurgevoer word en/of goed gemotiveer kan word. Die skopos van die vertaling bepaal grotendeels die benadering. Gesien in hierdie lig, is my doelwit met die vertaling van *The Voyage of the Dawn Treader* om 'n teks vir hedendaagse jong Afrikaanse lesers te skep wat steeds die gees van Narnia sal behou. My aanvanklike doelwit was om die stem van Lewis te behou, en dus 'n bronteksgeoriënteerde benadering te volg, maar tydens my navorsing en die vertaalproses het ek besef dat ek daardeur moontlik afbreuk sou doen aan die teks en dat die vertaalproduk nie met moderne jong Afrikaanse lesers (die “ontvangers” van die vertaling) sal kommunikeer nie³⁰. Ek sluit hiermee aan by Nord (1991:16) se siening dat “[a]s a product of the author’s intention, the text remains provisional until it is received by its recipient. It is the reception that completes the communicative situation and defines the function of the text: the text as a communicative act is ‘completed’ by the recipient”.

Hierdie ontvangs van die doelteks hang volgens Nord (1991:16) af van die individuele verwagtings van die ontvangers, wat bepaal word deur die situasie waarin die teks ontvang word, hulle sosiale agtergrond, wêreldkennis en kommunikatiewe verwagtings. Die kommunikatiewe verwagtings gee aanleiding tot konvensies wat in sekere gevalle selfs tot sosiale norme verhef is. Nord (1991:18-19) wys daarop dat konvensies en norme 'n belangrike rol in die produksie én ontvangs van 'n teks speel, maar dat hierdie konvensies nie universeel is nie – dit is gekoppel aan 'n spesifieke kultuur op 'n spesifieke tydstip. In die Suid-Afrikaanse (Afrikaanse) konteks sou die manier waarop kinders volwassenes aanspreek, as voorbeeld gebruik kon word. 'n Vertaler kan nie eenvoudig “you” as “jy/jou” vertaal nie as gevolg van die konvensie dat ouer mense nie op hulle voornaam aangespreek behoort te word nie. Die norm van respek teenoor meerderes kom hierdeur tot uiting. 'n Vertaling wat hierdie konvensie ignoreer, sal vervreemding met die doeltekslesers (sowel die

³⁰ Ek het dus besluit op 'n doelteksgeoriënteerde benadering, waarin lojaliteit aan die bronteks 'n belangrike rol speel.

jonger lesers as die ouers/onderwysers wat as voorlesers optree) tot gevolg hê en die teks loop die gevaar dat dit in die doelkultuur verwerp kan word. Hierdie konvensie is wel besig om stadigaan minder ernstig toegepas te word, en dit is moontlik dat dit oor tien jaar vir kinders vreemd sal wees om 'n teks te lees waarin volwassenes so formeel aangespreek word.

Soos reeds genoem, fokus die funksionalisme hoofsaaklik op tegniese vertaling, en nie op literêre vertaling nie, maar Toury en Chesterman, wat vertaling vanuit 'n heeltemal ander hoek benader, naamlik deskriptiewe vertaalstudie, sluit by haar konvensies aan met hulle werk oor vertaalnorme. Hoewel DTS nie voorskriftelik probeer wees nie en op die oog af nie 'n rol in die proses van vertaling speel nie, kon afleidings wat gemaak is deur die beskrywing, sistematisering en verduideliking van vertaalde tekste, mettertyd ook nuwe lig op die vertaalproses werp.

3.3 DESKRIPTIEWE VERTAALSTUDIE

Deskriptiewe vertaalstudie het min of meer in dieselfde tyd as die funksionalistiese benadering ontwikkel. Terwyl funksionalisme meestal uit Oos-Duitsland spruit, was die Lae Lande en Israel die oorsprong van DTS. Waar funksionalisme fokus op tegniese vertaling, is dié van DTS op literêre vertaling: buiten idees oor Vertaalstudies waaroor die aanvanklike rolspelers (Even-Zohar, Toury, Lambert, Lefevere, Hermans, Baker en Tymoczko) dit eens was, kom hulle uit 'n agtergrond in literêre studie met 'n groot belangstelling in vergelykende letterkunde en literêre geskiedenis. Ulrych en Bosinelli (1999:223) verklaar vervolgens: “[a]lthough DTS cannot be described as a unified approach and individual scholars have developed the paradigm in various directions, the basis is predominantly literary”. DTS sluit by die Funksionalistiese benadering aan deurdat dit ook doelkultuurgeoriënteerd is: “...translations be regarded as facts of the culture that would host them” (Toury 2012:18). Met die vertaling van 'n literêre teks kan die tegniese aspekte van funksionalisme deur hierdie denkrigting aangevul word.

Hermans (1985:10-11) omskryf DTS in *The Manipulation of Literature* as:

...a view of literature as a complex and dynamic system; a conviction that there should be a continual interplay between theoretical models and practical case studies; an approach to literary translation which is descriptive, target-oriented, functional and systemic; and an interest in the norms and constraints that govern the production and reception of translations, in the relation between translation and other types of text processing, and in the place and role of translations both within a given literature and in the interaction between literatures.

Norme en konvensies is vir DTS wat ekwivalensie vir Vertaalteorie oor die algemeen is – 'n kern-³¹, maar tog ook problematiese konsep. Pym (2011:86) omskryf dit as 'n sosiologiese term om gedeelde kulturele voorkeure te beskryf, wat versterk word deur sanksies by nienakoming daarvan. Norme funksioneer op 'n vlak tussen absolute reëls en individuele voorkeure, maar die term word soms foutief gebruik as 'n sinoniem vir “reëls”, asook om te verwys na 'n statistiese reëlmatigheid (wat op sigself geen sanksies vir nienakoming aandui nie). Hermans (1999:72) se siening daarvan is dat “... conventions and norms help regulate our lives so as to develop a sustainable form of coexistence”. Sowel Toury as Chesterman probeer vasstel watter impak norme op vertaling het, sonder om dit noodwendig aan te beveel of af te dwing (Hermans 1999:77). Vir Toury (1995:53) lê die belang van 'n stel norme daarin dat dit dien as 'n riglyn waarvolgens die gepastheid van vertaalgedrag bepaal kan word. Norme lê op 'n glyskaal tussen absolute reëls wat nagekom behoort te word aan die een kant, en blote idiosinkrasieë aan die ander (Toury 1995:54) – sommige norme is sterker en meer soos reëls, en ander weer swakker en amper idiosinkraties. Norme kan egter nie direk waargeneem word nie, maar word afgelei deur vertalings te ontleed of deur indirekte waarnemings soos opmerkings deur vertalers, uitgewers of resensies van vertaalde tekste, ensovoorts (Toury 1995:65). Norme word ook gebruik om vertaalgedrag te verklaar.

Chesterman se norme het wel 'n groter reikwydte as Toury s'n, maar nie een van hulle kan heeltemal wegkom van voorskriftelikheid nie. Op die ou end wil Toury “vertaalwette” aflei³² en Chesterman (2000:69) kom weer by 'n nuwe sinoniem vir ekwivalensie uit, naamlik “relevant similarity”. Holmes (1988:109) identifiseer twee groepe akademiërs met betrekking tot Vertaalteorie. Die een groep probeer hulle studente reëls of norme leer sodat hulle kan funksioneer in die praktyk, terwyl die ander groep hierdie normatiewe uitkyk verwerp as onversoenbaar met wetenskaplike metodiek. Vir Holmes kon hierdie twee kampe maklik versoen word: studente moet bewus wees van die norme sodat hulle suksesvol kan wees in hulle professie, maar hulle moet ook bewus wees van die relatiwiteit daarvan aangesien “... those rare translations that come to occupy primary as opposed to secondary positions in the polysystem are frequently precisely the ones that, instead of conforming to the norms, take pride in breaking them”.

³¹ “But at least one thing is now clear in view of the major role that norms play in translation, namely that an appropriate position should be assigned to them in translation theory as well” (Toury 1980:62).

³² “...there is no reason why the formulation of laws should not be set up as an ideal and mark the horizon here too. Moreover, the quest for laws would seem appropriate not only within the ‘pure’ branches of the discipline, but also from the point of view of its applied extensions...” (Toury 2012:295).

Toury kategorieer sy vertaalnorme in twee groepe, naamlik die inisiële of aanvangsnorme (“initial norms”) en vertaalnorme, wat op sy beurt weer bestaan uit voorafgaande norme (“preliminary norms”) en operasionele norme (“operational norms”) (Toury 2012:79-83). Die inisiële norme is die vertaler se oorkoepelende strategie met betrekking tot die hantering van die bronteks. Toury (2012:79) beskou dit as ’n oorhoofse keuse tussen twee ekstreme oriëntasies, naamlik “adekwaatheid” (“adequacy”), wanneer die vertaler so na moontlik aan die bronteks probeer bly, en “aanvaarbaarheid” (“acceptability”), waar die vertaler op die doelkultuur fokus. In die praktyk beweeg die vertaler egter op ’n glyskaal tussen die twee pole. Hoewel die terme problematies is (dit is immers sinonieme), sluit dit by funksionalisme se bronteks- en doelteksgeoriënteerde benaderings aan, asook by Venuti se domestikering en vervreemding wat in die volgende afdeling bespreek word. Die voorafgaande norme sluit die vertaalbeleid in, wat ooreenstem met Nord se “vertaalopdrag”: die keuse van teks wat vertaal word, die doeltekslesers, tekstipe, medium en tussengangers word hier ondersoek (Toury 2012:80). Die operasionele norme fokus op die taalmeganismes wat deur die vertaler ingespan word tydens die vertaalproses (Toury 2012:80). Hierdie norme word op die makro- en mikrovlak geëvalueer, waar die makrovlak (“matricial norms”) fokus op aspekte soos die titel, omslag, hoofstukindeling, paratekste, en die mikrovlak (“textual-linguistic norms”) op woordkeuses of sinskonstruksie – soos in die vorige hoofstuk se ontleding van die vier vertaalde boeke in die *Narnia*-reeks geïllustreer is.

Chesterman het op Toury se werk uitgebrei en betree nuwe gebiede wat nie deur laasgenoemde verken is nie. Chesterman onderskei tussen produk- of verwagtingsnorme en professionele norme (Munday 2008:117). Hy wys daarop dat, al is die norme deskriptief en kan dit gebruik word om vertalers se vertaalgedrag te verklaar, dit ’n voorskriftelike druk op vertalers plaas: “...translators tend to behave as they think they ought to behave...” (Chesterman 2000:68). Munday (2008:118) beskou die professionele norme, wat bestaan uit verantwoordbaarheids-, kommunikasie- en verhoudingsnorme, as nuttig in die beskrywing van die vertaalproses en -produk. Die kommunikasienorm³³ fokus op die vertaler as ’n kommunikasiespesialis wat die kulturele verskille tussen die brontekslesers en die doeltekslesers identifiseer en op so ’n manier hanteer dat dit in die doelkultuur ontvang kan word. Die verhoudingsnorm³⁴ beskou vertaling as interpretasie: die vertaler interpreteer die boodskap van die bronteks en herskep dit in die doeltekskultuur – daar is dus ’n verhouding tussen die bronteks en doelteks, die “relevant similarity” waarna vroeër in die afdeling verwys is. Die vertaler moet besluit op die graad van aanpassing vir die doelkultuur, byvoegings en

³³ “[A] translator should act in such a way as to optimize communication, as required by the situation, between all the parties involved” (Chesterman 2000:69).

³⁴ “[A] translator should act in such a way that an appropriate relation of relevant similarity is established and maintained between the source text and the target text” (Chesterman 2000:69).

weglatings, sodat die doelteks steeds die “familietrekke” van die bronteks behou³⁵ (Chesterman 2000:70).

Hierdie proses van interkulturele kommunikasie is reeds deur Goethe en Schleiermacher ondersoek, maar in Vertaalteorie het Venuti hom veral toegespits op “domestikering” en “vervreemding” waarop ek in die volgende afdeling fokus.

3.4 DOMESTIKERING EN VERVREEMDING/KULTURELE KONTEKSAANPASSING

Dit blyk volgens Katan (2004:25) dat antropoloë net so sukkel om die term “kultuur” te definieer as wat vertaalteoretici worstel met “ekwivalensie” en opvoedkundiges en letterkundiges met die term “kinder- en jeugliteratuur”. Die kultuur waarna daar in hierdie studie verwys word, is voorts nie die soort kultuur wat aangeleer word of waarvoor daar ’n smaak ontwikkel word nie (soos die sogenaamde “High Culture” wat verwys na letterkunde of klassieke musiek of groot kuns wat van die lesers/luisteraars/toeskouers “gekultiveerde” mense maak nie), maar word verkry (“acquire”) deur die “natural, unconscious learning of language, behaviour, values and belief through informal watching and hearing” (Katan 2004:26). Dit sluit kennis, geloof, kuns, waardes, wette, gebruike en enige ander vermoëns en gewoontes in wat deur iemand aangeleer word as lid van ’n gemeenskap, aldus Edward Barnett Tylor (in Katan 2004:25). ’n Mens kan ook daarna verwys as dit wat “normaal” is binne ’n gegewe gemeenskap. Elke aspek van kultuur “is linked in a system to form a unifying context of culture, which then identifies a person and his or her culture” (Katan 2004:26). As produk van ’n bepaalde kultuurgroep, weerspieël letterkunde tot ’n groot mate bogenoemde aspekte van die kultuurgroep. Wanneer die teks vertaal word, word dit as’t ware verplaas na die ander kultuur met ’n nuwe stel waardes, gebruike, gewoontes, ensovoorts. Die vertaler tree dan as bemiddelaar tussen die bronkultuur en doelkultuur op om te verseker dat die doelteks in die doelkultuur ontvang kan word (verwys na Toury en Chesterman se norme in die vorige afdeling). Bassnett (2002:5) sien die rol van die vertaler as volg: “It is up to the writer to fix words in an ideal, unchangeable form and it is the task of the translator to liberate those words from the confines of their source language and allow them to live again in the language into which they are translated”.

Volgens Eco (2003:89) het Luther die woorde *übersetzen* (om te vertaal) en *verdeutschen* (om te verduits) as sinonieme gebruik, en hierdeur die belangrikheid van vertaling as kulturele assimilasië uitgelig. Hierdie assimilasië vereis noodgedwonge aanpassings ten

³⁵ Vergelyk dit met Nord se lojaliteitsbeginsel in die vorige afdeling.

opsigte van kultuurelemente in 'n teks – ongeag die vertaler se oorhoofse benadering (hetsy “adekwaat” of “aanvaarbaar”). Die vraag is dus nie óf aanpassings gemaak behoort te word nie, maar hoe en tot watter mate dit gemaak behoort te word ten einde aan die doelstellings van die betrokke vertaling te voldoen. Ons sluit hier dus aan by die skoposteorie én DTS se vertaalbenaderings, waar die sukses van 'n vertaling daarvan afhang of die doelwit vir die betrokke teks bereik is deur die toepassing van sekere vertaalstrategieë. 'n Vertaling met kinders as doelttekslesers, kan dus nie wemel van onbekende elemente (vir die doelkultuur), ellemange sinne of totaal vreemde woorde nie – dit sou 'n ontoeganklike teks vir kinders wees en kan nie die doelwit van 'n genotvolle leeservaring bereik nie.

Venuti wys daarop dat hierdie proses van kultuuroordrag nie eenvoudig glad verloop nie; die vertaler word 'n onderhandelaar wat die linguistiese en kulturele verskille tussen die bron- en doeltteks moet uitstryk: “The foreign text, then, is not so much communicated as inscribed with domestic intelligibilities and interests” (Venuti 2000:468). Venuti lei dan die konsepte *domestikering* (domesticating) en *vervreemding* (foreignizing) af uit Schleiermacher se stelling wat uit 1813 dateer (in Venuti 2008:15):

Either the translator leaves the author in peace as much as possible and moves the reader towards him [vervreemding]; or he leaves the reader in peace, as much as possible, and moves the author towards him [domestikering].

Kruger (2010:8) stem saam met Venuti se siening dat daar spanning tussen die onderskeie benaderings, naamlik vervreemding (wat aansluit by funksionalisme se bronteksgeoriënteerde benadering en Toury se “adequacy”) of domestikering (wat aansluit by funksionalisme se doeltteksgeoriënteerde benadering en Toury se “acceptability”) bestaan, en gaan verder deur dit sentraal tot die studie van vertaalde kinderliteratuur te plaas. Venuti (2000:470) is van mening dat die basiese elemente van literêre werke – die storielyn, die karakters se name en optrede, datums, historiese en geografiese merkers – in hedendaagse vertalings onveranderd gelaat word. Volgens Venuti veroorsaak domestikering dat die doelttekslesers ontnem word van die geleentheid om van ander kulture te leer omdat hulle dan net hulle eie kultuur in die ander vind (Venuti 2008:264), en daarby maak dit die vertaler “onsigbaar” en word die professie nie na waarde geskat nie (Venuti 2008:1&13) – gevolglik is hy gekant teen domestikering³⁶. Hy definieer domestikering as “an ethnocentric reduction of

³⁶ Die rede vir sy teenkanting is wel ideologies van aard: hy maak kaspie teen die invloed wat Engels as wêreldtaal het en voel dat vertalings vanuit ander kulture in Engels iets van die vreemde moet behou (Venuti 2008:12). My vertaling is egter uit Engels in 'n minderheidstaal en mens sou dan sekerlik 'n sterker saak kon maak vir domestikering – juis omdat Engels reeds so 'n groot impak op Afrikaans het. Vir my was die oorhoofse benadering egter nie 'n ideologiese keuse nie, maar bloot 'n keuse wat gemaak is ter wille van 'n genotvolle leeservaring van die doelttekslesers. Ek vind wel Venuti se terme nuttig en beskrywend om ook in my studie te gebruik.

the foreign text to receiving cultural values” en vervreemding as “an ethnodeviant pressure on those values to register the linguistic and cultural differences of the foreign text” (Venuti 2008:15).

Histories is daar inderwaarheid dikwels onverskillig te werk gegaan met die vertaling van kinderboeke en aanpassings is geduld wat selde in die vertalings van volwasse literatuur sou voorkom (Lathey 2006:8). Solank die vertaler by die twee beginsels hou waarop die vertaling van kinderboeke gebaseer is, naamlik, eerstens, gepastheid en bruikbaarheid vir die kind (in ooreenstemming met die opvoedkundige siening van “wat goed is vir die kind”) en, tweedens, veranderinge aan die storielyn, karakterisering en taalgebruik om aan te pas by die samelewing se persepsie van die kind se lees- en begripsvaardighede op daardie stadium, kan die teks op verskeie maniere gemanipuleer word (Shavit 2006:26). Hierdie toedrag van sake word, soos reeds in die vorige afdeling uitgewys, toegeskryf aan die perifere posisie van jeugliteratuur binne die literêre polissisteem (Shavit 2006:26).

Dit blyk dan ook volgens ’n studie van Tabbert (in Kruger 2010:8) dat die doelteksgeoriënteerde benadering voorkeur onder internasionale navorsers en vertalers van kinderliteratuur geniet. Hierteenoor het Kruger (2010:83) in haar studie onder Suid-Afrikaanse vertalers bevind dat die meerderheid respondente ’n bronteksgeoriënteerde benadering verkies vir die vertaling van kinder- en jeugboeke – en skaar hulle dus aan Venuti se kant in die domestikering/vervreemding-debat. Een vertaler het opgemerk dat, veral met die vertaling van boeke wat verfilm is, “I find it confusing and quite ludicrous to change proper names and try to localise the whole setting” (Kruger 2010:84). Uit die respondente het slegs ’n kwart aangedui dat hulle voel die doelteksgeoriënteerde benadering is meer geskik vir die vertaling van kinder- en jeugboeke, terwyl formele navorsing aangehaal is as bewys dat Afrikaanse kinders stories verkies wat in ’n bekende omgewing afspeel (Kruger 2010:84). Dit blyk dus dat die meerderheid Suid-Afrikaanse vertalers van kinder- en jeugliteratuur verkies om nie ’n benadering te volg wat in ooreenstemming met internasionale neigings of die doeltekslesers se behoeftes is nie. My keuse op ’n doelteksgeoriënteerde benadering vir my vertaling is klaarblyklik nie binne die Suid-Afrikaanse konteks ’n gewilde roete om te volg nie, maar voldoen egter aan die behoeftes van die doeltekslesers.

Terwyl Schleiermacher van mening was dat die twee benaderings so totaal van mekaar verskil dat ’n vermenging van die twee nie vertrou kan word nie, beskou Eco (2003:100) vertaling as ’n onderhandelingsproses – volgens hom moet daar sin vir sin besluit word watter benadering gevolg word. Ek is oortuig daarvan dat ’n doelteksgeoriënteerde

benadering meer geskik is vir die vertaling van kinder- en jeugboeke, maar dan moet daar baie omsigtig te werk gegaan word in die keuse van watter elemente gedomestikeer word, en watter vervreemdende elemente behou word – en hierdie besluite moet konsekwent toegepas word. In my vertaling het ek dus steeds probeer om die gees van Narnia te behou deur sekere vreemde elemente te behou, omdat dit deel is van 'n fantasiewêreld wat ook vir die brontekstlesers minder bekend sou wees (soos die gebruik van die terme “laarse” en “kolder” vir “buskins” en “jerkin”), maar iets soos mates en geldeenhede is gedomestikeer om die teks makliker verstaanbaar te maak vir die doelteksleser.

Klingberg (1978:84-85) identifiseer vyf navorsingsareas met betrekking tot die hoofprobleme by die vertaling van kinderboeke, waarvan hy die belangrikste beskou as *die wyse waarop kinderboeke in werklikheid vertaal word*. Die probleme waarmee die vertaler gekonfronteer word, moet omskryf en moontlike aanbevelings aan die hand gedoen word. Hy gebruik die term “kulturele konteksaanpassing” (“cultural context adaptation”) om te verwys na die aanpassing van kultuurelemente in die doelteks (Klingberg 1986:11-12), en identifiseer 'n aantal kategorieë waarin en metodes waarvolgens kulturele konteksaanpassing toegepas word (Klingberg 1986:17-18). Klingberg volg egter 'n baie preskriptiewe benadering, soos uit die volgende paragraaf sal blyk. Tog vorm hierdie kategorieë en metodes nie slegs 'n nuttige raamwerk waarbinne 'n deskriptiewe ontleding van die hantering van die kultuurelemente in 'n teks gedoen kan word nie, maar dien ook as 'n praktiese riglyn vir die vertaler. Ek het hierdie kategorieë aangepas deur soortgelyke items saam te groepeer (volg later in hierdie afdeling).

Volgens Klingberg (1986:10) is daar vier doelstellings vir die vertaling van jeugliteratuur, naamlik eerstens om meer boeke (met literêre meriete) aan kinders beskikbaar te stel, tweedens om jong lesers se internasionale blootstelling en begrip te verbreed, derdens om aan lesers 'n teks te gee wat hulle kan verstaan en, laastens, om by te dra tot die ontwikkeling van die leser se waardesisteem (die laaste twee is die sogenaamde *opvoedkundige doelwitte*). Klingberg is van mening dat die eerste twee doelwitte vertalings tot gevolg sal hê wat nie veel van die bronteks afwyk nie, maar dat die laasgenoemde twee doelwitte wel sekere aanpassings kan regverdig of vereis. Puurtinen (in O'Connell 2006:21) beskryf sy benadering egter as “dogmaties en onbuigsaam” – getrouheid aan die bronteks is sy hoofriglyn (Puurtinen 2006:60). Hy was baie krities teenoor vertalers wat volgens hom te veel vryhede met die bronteks geneem het (O'Connell 2006:21). Hy gee egter toe dat sekere vertalings wat na aan die bronteks sou bly, van geen nut sou wees vir kinders wat dit slegs vir genot lees nie (Klingberg 1986:27). Hiermee identifiseer hy inderwaarheid 'n vyfde doelstelling – en vanuit my funksionalistiese oogpunt, die *skopos* – van die vertaling van

moderne jeugliteratuur, naamlik om 'n teks te skep wat 'n genotvolle leeservaring vir die jong leser sal verseker.

Terwyl 'n skrywer soos Astrid Lindgren voel dat kinders se verbeeldingskrag ver genoeg strek om 'n storie te geniet en beleef sonder 'n hoë graad van kulturele konteks aanpassing (Stolt 1978:132), voel die Suid-Afrikaanse kinder- en jeugboekskrywer, Jaco Jacobs (self ook 'n vertaler, asook uitgewer van kinder- en jeugboeke), dat die doel van die vertaling van kinderboeke is “om die teks, indien moontlik, so Afrikaans as moontlik te kry” (Jacobs 2009b). Dit strook met die siening dat vertalings van kinderboeke oor die algemeen in die doelkultuur soos 'n oorspronklike teks funksioneer (Puurtinen 2006:57). Wanneer die kwessie van lojaliteit aan die skrywer dan ter sprake kom, merk Oittinen (2006:95) op dat die regte van die oorspronklike outeur en dié van die toekomstige lesers nie in konflik met mekaar is nie, aangesien die outeur daarby baat wanneer sy/haar boeke op 'n “lively, dialogic, and fearless (i.e. carnivalistic)” wyse vertaal word sodat dit in die doelkultuur kan voortleef. “This is loyalty, not only to the target language readers, but to the author of the original, too” (Oittinen 2006:95). Jacobs (2009a) verklaar dat lojaliteit teenoor die doeltekslesers beteken “dat 'n teks geskep word wat so genotlik en deeglik as moontlik vertaal en versorg is”. Op 'n meer konkrete vlak wys hy ook daarop dat die outeur se belange meestal deur 'n baie deeglike kontrak tussen die uitgewers beskerm word.

Ten einde die boodskap van 'n teks suksesvol aan die leser oor te dra, moet dit vir die leser verstaanbaar gemaak word. Klingberg (1986:11-12) gee toe dat een van die probleme wat ondervind word met die vertaling van jeugliteratuur is dat sommige kulturelemente nie vir die lesers van die doelteks so bekend is soos vir die lesers van die bronteks nie. Die doelteks kan dan moeilik verstaanbaar, of minder interessant vir die lesers van die doelteks word as wat dit vir die lesers van die bronteks was. Die vertaler kan dus voel dat dit nodig is om sekere aanpassings te maak. Klingberg noem hierdie aanpassings kulturele konteks aanpassings, en bedoel daarmee basies dieselfde as Schleiermacher in sy bekende aanhaling hierbo, en Venuti met sy domestikering en vervreemding.

Klingberg (1986:11) verwys na die “graad van aanpassing” wat op 'n skaal dui waarvolgens 'n teks beoordeel word as minder of meer aangepas met betrekking tot die kulturele konteks³⁷. So byvoorbeeld is Rowan Coleman se *Ruby Parker: Soap Star* (2007) vertaal in Afrikaans as *Mia Malan Sepiester* (2007a) en die hele verhaal is verskuif vanaf 'n Britse konteks na 'n Suid-Afrikaanse konteks – 'n ekstreme toepassing van “domestikering” (Klingberg noem dit “lokalisering”) . Klingberg (1986:14) beskou hierdie aanpassing as “the

³⁷ Maar ook die geletterdheidsvlak van die doelteksleser.

most radical way to pay regard to the understanding and interest of the intended readers". Hy waarsku daarteen aangesien dit tegnies 'n uiters moeilike proses is wat konsekwent in die vertaling toegepas moet word (Klingberg 1986:16). Die moeilikheidsgraad van 'n proses is natuurlik nie voldoende rede om daarvan afgeskrik te word nie; tog moet vertalers bewus wees van die slaggate wat in die proses van kulturele konteksaanpassing kan opduik, sodat hulle weldeurdagte besluite kan neem.

Klingberg (1986:17-18) hou die volgende kategorieë van kulturele konteksaanpassing voor: i) literêre verwysings (sluit titels van boeke, kortverhale, tydskrifte en koerante in); ii) vreemde tale in die bronteks; iii) verwysings na mitologie en algemene opvattinge; iv) historiese, godsdienstige en politieke agtergrond; v) geboue en meubels, kos; vi) gewoontes en rituele, ontspanning en speletjies; vii) flora en fauna; viii) eiename, titels, name van diere, name van voorwerpe; ix) geografiese verwysings; en x) gewigte en mates. Alhoewel Klingberg (1986:12) die aanpassing van waardes erken (hy noem dit "purification"), beskou hy dit nie as kulturele konteksaanpassing nie, aangesien die doel van "suiwering" nie is, soos by kulturele konteksaanpassing, om die teks verstaanbaarder vir die doelteksleser te maak nie. Vir die doeleindes van hierdie studie word waarde-aanpassings wel as kulturele konteksaanpassing beskou en hanteer, aangesien waardes onlosmaaklik deel van kultuur is.

Hierdie kulturele konteksaanpassings word bereik deur nege strategieë van Klingberg (1986:18) toe te pas, naamlik "verduideliking", "herformulering", "verduidelikende vertaling", "verduideliking buite die teks", "vervanging deur 'n ekwivalente element in die doelkultuur", "vervanging deur 'n naastenby ekwivalente element in die doelkultuur", "vereenvoudiging", "weglating" en "lokalisering". Aangesien sommige van hierdie strategieë soortgelyk is, kan dit vereenvoudig word tot vyf strategieë, waarvan ek slegs vier in my vertaling ingespan het ten einde 'n teks vir jong Afrikaanse lesers te skep wat 'n genotvolle leeservaring bied. Sommige "vreemde" elemente is wel behou – juis om nie die betowering van Narnia prys te gee nie. My indeling lyk dan as volg:

Eksplisering

- a) Verduideliking: die kulturele element in die bronteks word behou, maar 'n kort verduideliking word ingevoeg in die teks. Voorbeeld: om die afstand tussen die Engelse kus en Isle of Wight te vergelyk met die afstand tussen Kaapstad en Robbeneiland (Bylae A:153):

He had only once been in a ship (and then only as far as the Isle of Wight) and had been horribly seasick. (Lewis	Hy was nog net een keer op 'n skip (en toe net tot by Isle of Wight, 'n eiland aan die Suidkus van Engeland, nie eers so
--	--

1980d:11)	ver soos wat Robbeneiland van Kaapstad af is nie) en hy het verskriklik seesiek geword. (Bylae A:153)
-----------	---

- b) Verduidelikende vertaling: die funksie of gebruik van die kulturele element word gegee in plaas van die vreemde naam daarvoor. Die voorbeeld wat reeds uit *Die perd en sy seun* in hoofstuk 2 genoem is: die term “mounting block” word verduidelik: “...spring hy op ’n blok (van waar ’n mens op jou perd klim)...”.
- c) Verduideliking buite die teks: die verduideliking word gegee in die vorm van ’n voetnota of glossarium, soos die woord “keb” wat in *Die towenaar se neef* in ’n voetnoot gegee is (bespreek in hoofstuk 1). Ek sou eerder die insluiting van ’n glossarium voorstel vir hierdie reeks.

Veralgemening/generies

- d) Herformulering: wat die bronteks sê word behou, maar sonder die gebruik van die kulturele element. Soos byvoorbeeld die weglating van die verwysings na Engeland in *Prins Kaspian*.
- e) Vereenvoudiging: ’n algemener term (of superordinaat) word gebruik in plaas van ’n spesifieke een, bv. die genus in plaas van die spesie. In my vertaling het ek “cogs, dromonds, carracks and galleons” vereenvoudig deur slegs na “handelsbote en oorlogskepe” te verwys (bespreek in hoofstuk 5).

Vervanging/substitusie

- f) Vervanging deur ’n ekwivalente element in die doelkultuur: die Engelse geldeenheid, die pond word byvoorbeeld in my vertaling vervang met die Suid-Afrikaanse rand (bespreek in hoofstuk 5).
- g) Vervanging deur ’n naasteby ekwivalente element in die doelkultuur, soos die vervanging van ’n “birch rod” met ’n kweperlat (bespreek in hoofstuk 5).

Weglating/omissie

- h) Weglating: woorde, sinne, paragrawe of hoofstukke word uitgelaat. Ek het nie gevoel dat dit nodig was in my vertaling nie, maar soos in hoofstuk 2 reeds bespreek, het van die ander vertalers wel van hierdie metode gebruik gemaak.

Lokalisering

- i) Lokalisering: die hele kulturele konteks van die bronteks word verplaas na dié van die lesers van die doeltteks³⁸. Hierdie metode is gebruik met die vertaling van *Ruby Parker* waarna daar vroeër in die afdeling verwys is.

3.5 SLOTOPMERKINGS

In hierdie hoofstuk het ek die belangrikste teoretiese beginsels uiteengesit wat as agtergrond vir die vertaling van *The Voyage of the Dawn Treader* dien. Die funksionalistiese benadering bied genoeg ruimte vir die vertaler as kommunikasiespesialis om sekere aanpassings aan die vertaalteks te maak gegewe die skopos waarop daar aanvanklik besluit is. Gegewe die posisie van kinder- en jeugliteratuur op die periferie van die literêre sisteem, is daar selfs groter vryheid vir die vertaler in hierdie genre. Die lojaliteitsbeginsel, asook respek vir die leser, plaas tog beperkings op die vertaler. DTS bied verdere toeligting op vertaalnorme, wat nie net vertalers se vertaalbesluite verklaar nie, maar ook as beperkings optree waarbinne 'n vertaler bewus of onbewus bly. DTS bied ook instrumente wat die vertaler kan gebruik om te reflekteer oor haar eie vertaling. Laastens is vervreemding en domestikering ondersoek, asook kulturele konteks aanpassing, wat veral in die vertaling van kinder- en jeugboeke 'n belangrike rol speel. Uit funksionalisme blyk dit duidelik dat 'n teks geskep word om gelees te word – die vertaler neem die doelttekslesers en funksie van die doeltteks in ag om hierdie doel te bereik. Die doelttekslesers ontvang die teks in 'n sekere kultuur wat deur norme en konvensies geregleer word. 'n Teks wat nie aan hierdie norme en konvensies voldoen nie, loop die gevaar om nie in die doelkultuur aanvaar en gelees te word nie, en slaag dan nie in die oorspronklike doel nie. Die teks word deur middel van vervreemding of domestikering op die doeltteksleser “ingestem”, onderhewig aan die oorkoepelende benadering en beperkings deur norme en konvensies in die doelkultuur.

In die volgende hoofstuk word my vertaling van hoofstuk twee tot sewe van *The Voyage of the Dawn Treader* aangebied, terwyl die eerste hoofstuk as bylaag A aangebied word.

³⁸ Klingberg se term “lokalisering” moet nie met Venuti se “domestikering” verwar word nie. Al Klingberg se metodes van kulturele konteks aanpassing, is vorme van domestikering, maar lokalisering verplaas die hele verhaal na 'n nuwe omgewing en lees dan asof dit oorspronklik in daardie doelkultuur geskryf is. Volgens Geldenhuys (in Fouché 2012:110) verkies Afrikaanse uitgewers en vertalers die term “lokalisering” vir “domestikering”. Tog heg Pym (2011:85) 'n heeltemal ander betekenis aan die woord “localization” in die konteks van Vertaalteorie: “Term used in the late 1980s to describe the commercial translation of software, and since extended to talk about a ‘localization industry’. In some usages, ‘localization’ should only refer to work on digitized content. In others, it is a mode of translation paradoxically defined by the incorporation of “internationalization” (q.v.) into the workflow. Recommendation: Use with respect to the specific industry workflows.” Hy gebruik dit dus glad nie soos wat Geldenhuys of Klingberg dit gebruik nie. In hierdie studie gebruik ek, soos Venuti, die term “domestikering” met verwysing na aanpassings wat die teks toegankliker vir doelttekslesers maak.

Hierdie vertaling en die annotasie daarop in hoofstuk 5, dien as illustrasie van die wisselwerking tussen die teorie en praktyk in die vertaling van kinder- en jeugboeke.

HOOFSTUK 4: DIE DOELTEKS

DIE VAART VAN DIE DAGBREEKDANSER

HOOFSTUK 2 - AAN BOORD VAN DIE DAGBREEKDANSER³⁹

“Ag, daar is jy, Lucy,” sê Caspian. “Ons het juis vir jou gewag. Dit is my kaptein, lord Drinian.”

’n Donkerkop man kniel en soen haar hand. Die enigste ander mense teenwoordig is Reepicheep en Edmund.

“Waar is Eustace?” vra Lucy.

“In die bed,” sê Edmund, “en ek dink nie daar is enigiets wat ons vir hom kan doen nie. Dit maak hom net erger as ’n mens probeer om gaaf met hom te wees.”

“Intussen,” sê Caspian, “moet ons gesels.”

“Goeiste, ons moet,” sê Edmund. “En eerste – oor tyd. Dis ’n jaar laas in ons tyd dat ons jou gesien het voor jou kroning. Hoe lank was dit in Narnia?”

“Presies drie jaar,” sê Caspian.

“En gaan dit goed?” vra Edmund.

“Jy dink seker nie ek sou my koninkryk los en oor die see vaar tensy alles reg was nie,” antwoord die koning. “Dit kan nie beter gaan nie. Daar is nou geen moeilikheid tussen die Telmarene, Dwerge, Pratende Diere, Fauns en die res nie. En ons het laas somer daardie lastige reuse op die grens so ’n goeie loesing gegee dat hulle nou aan ons onderdanig is. Én ek het ’n uitstekende persoon gehad om as regent aan te stel terwyl ek weg is – Trumpkin, die Dwerg. Onthou julle hom?”

“Liewe Trumpkin,” sê Lucy, “natuurlik onthou ek hom. Jy kon nie op ’n beter persoon besluit het nie.”

“So getrou soos ’n Ratel, Juffrou, en so dapper soos – soos ’n Muis,” sê Drinian. Hy het amper gesê “soos ’n Leeu”, maar merk toe hoe Reepicheep hom stip aankyk.

“En waarheen is ons op pad?” vra Edmund.

“Wel,” sê Caspian, “dis nogal ’n lang storie. Dalk onthou julle dat, toe ek ’n kind was, my oom Miraz, die troonrower, van sewe van my pa se vriende ontslae geraak het (wat dalk my kant sou kies) deur hulle weg te stuur om die onbekende Oostelike Oseaan anderkant die Eensame Eilande te verken.”

“Ja,” sê Lucy, “en nie een van hulle het ooit teruggekom nie.”

³⁹ Hoofstuk 1 van die doelteks word as Bylae A aangebied.

“Reg. Wel, op my kroningsdag, met Aslan se goedkeuring, het ek ’n eed afgelê dat, sodra ek vrede in Narnia kon bewerkstellig, ek self ’n jaar en ’n dag lank ooswaarts sal vaar om my vader se vriende te soek of om oor hulle dood uit te vind en wraak te neem as ek kan. Hulle name was – lord Revilian, lord Bern, lord Argoz, lord Mavramorn, lord Octesian, lord Restimar, en – ag, daardie ander een wie se naam so moeilik is om te onthou.”

“Lord Rhoop, Majesteit,” sê Drinian.

“Rhoop, Rhoop, natuurlik,” sê Caspian. “Dit is my hoofdoel. Maar Reepicheep hier het selfs groter planne.” Almal se oë is nou op die Muis.

“So groot soos my gees,” sê hy. “Maar dalk so klein soos my postuur. Waarom kan ons nie tot aan die verste oostelike einde van die wêreld vaar nie? En wat sal ons nie dalk daar kry nie? Ek verwag om Aslan se eie land daar te vind. Dit is altyd van die ooste af, van oor die see, wat die groot Leeu na ons toe kom.”

“Sjoe, dís nou vir jou ’n idee,” sê Edmund verwonderd.

“Maar dink jy,” sê Lucy, “dat Aslan se land so ’n tipe land sou wees – ek bedoel, die soort waarheen jy kan vaaar?”

“Ek weet nie, Juffrou,” sê Reepicheep. “Maar daar is dít. Toe ek nog in my wiegie was, het ’n boomnimf, ’n Driade, hierdie vers oor my uitgespreek:

Waar lug en water ontmoet,
Daar raak die golwe soet,
Moenie twyfel, Reepicheep,
In die verre Ooste,
Vind jy alles waarna jy soek.

“Ek weet nie wat dit beteken nie. Maar die betowering daarvan het my my hele lewe lank bygebly.”

Na ’n kort stilte vra Lucy, “En waar is ons nou, Caspian?”

“Dit kan die kaptein vir jou beter sê as ek,” sê Caspian; daarom haal Drinian sy kaart uit en spreid dit oor die tafel uit.

“Hier is ons posisie,” sê hy, terwyl hy met sy vinger daarop druk. “Of dis waar ons teen die middaguur was. Ons het ’n goeie wind gehad vanaf Kair Paravel en het net noord van Galma, wat ons die volgende dag bereik het, gaan staan. Ons was ’n week lank vasgemeer, omdat die graaf van Galma ’n groot toernooi vir sy majesteit gereël het waar hy ’n klomp ridders uit die saal gelik het –”

“En self ’n paar keer lekker geval het, Drinian. Van die kneusplekke is nog hier,” voeg Caspian by.

“En waar hy ’n klomp ridders uit die saal gelig het,” herhaal Drinian met ’n grinnik. “Ons het gedink die graaf sou ingenome wees as die koning se majesteit met sy dogter sou trou, maar daar het niks van gekom nie –”

“Sy is skeel, en het sproete,” sê Caspian.

“Ag, arme meisie,” sê Lucy.

“En ons het van Galma af gevaar,” vervolg Drinian, “en het ’n stil see gehad vir die grootste deel van twee dae waartydens ons moes roei, tot ons weer wind gekry en Terebinte eers teen die vierde dag van Galma af kon bereik. En daar het hulle koning ’n waarskuwing gestuur dat ons nie aan wal moes gaan nie omdat daar ’n siekte in Terebinte was, maar ons het om die kaap gevaar en vasgemeer in ’n klein inhammetjie ver van die stad af, waar ons vars water kon kry. Ons moes drie dae wag voor ons ’n suidooster gekry het en kon mik vir die Sewe Eilande. Die derde dag op see het ’n seerower (Terebinties te oordeel aan sy maswerk) ons ingehaal, maar toe hy sien ons is goed bewapen, het hy die aftog geblaas nadat daar ’n paar pyle van beide kante afgeskiet is –”

“En ons moes hom eintlik agternagesit en aan boord gegaan en elke ma se seun gehang het,” sê Reepicheep.

“En ná nog vyf dae het ons Muil in sig gehad, wat, soos julle weet, die mees westelike van die Sewe Eilande is. Daar het ons deur die seestrate geroei en teen sonder by Rooihawe op Brenn-eiland aan wal gegaan, waar ons baie hartlik onthaal is en proviand en water kon kry net wanneer ons wou. Ons het Rooihawe ses dae gelede verlaat en het gevaar soos die wind, sodat ek hoop om die Eensame Eilande oormôre te kan sien. Altesaam is ons nou al byna dertig dae op see en het al meer as duisend tweehonderd seemyl van Narnia af gevaar.”

“En ná die Eensame Eilande?” vra Lucy.

“Wie weet, u Majesteit,” antwoord Drinian. “Behalwe as die bewoners van die Eensame Eilande ons self kan vertel.”

“Hulle kon nie in ons dae nie,” sê Edmund.

“Dan,” sê Reepicheep, “is dit daarná wat die avontuur eers régtig begin.”

Caspian stel nou voor dat hy hulle die hele skip wys voor aandete, maar Lucy se gewete pla haar en sy sê, “Ek dink ek moet regtig gaan kyk hoe dit met Eustace gaan. Om seesiek te wees is aaklig, hoor. As ek my towerdruppels by my gehad het, sou ek hom gesond kon maak.”

“Maar jy het,” sê Caspian. “Ek het heeltemal daarvan vergeet. Omdat jy dit agtergelaat het, het ek gedink dit kan as een van die koninklike skatte beskou word en daarom het ek dit saamgebring. As jy dink dit behoort vermors te word op iets soos seesiekte...”

“Dit sal net ’n druppel wees,” sê Lucy.

Caspian maak een van die kabinette onder die sitbankie oop en haal die pragtige klein diamantflessie uit wat Lucy so goed kan onthou. “Neem dit wat u eie is, terug, Koningin,” sê hy. Daarna verlaat hulle die kajuit en gaan uit op die dek waar die son helder skyn.

Op die dek is twee groot, lang skeepsluie, voor en agter die mas. Dis albei oop, soos altyd in mooi weer, om lig en lug in die maag van die skip in te laat. Caspian lei hulle by die agterste luik teen ’n leer af. Hulle is nou in ’n plek met roeibankies wat van die een kant tot aan die ander kant staan. Lig kom by die roeispans se openinge in en dans teen die plafon. Natuurlik is Caspian se skip nie soos daardie aaklige ding, ’n galei, wat deur slawe aangedryf word nie. Die spans word slegs gebruik as dit windstil is of om na en van hawens te vaar, en almal (behalwe Reepicheep wie se bene te kort is) het al gereeld beurte gemaak. Aan albei kante van die skip is die spasie onder die bankies oopgelaat vir die roeiers se voete, maar al teen die middel af is daar amper ’n soort put wat tot aan die punt van die kiel loop en gevul is met allerhande voorrade – sakke meel, kuipe vol water en bier, vaatjies vol varkveis, flesse heuning, velsakke vol wyn, appels, neute, kaas, koekies, rape, hompe varkspek. Uit die dak – dit is, aan die onderkant van die dek – hang hamme en bosse uie, en ook die bemanningslede wat nie aan diens is nie, in hulle hangmatte. Caspian lei hulle rond, en tree van bankie tot bankie; of altans, vir hóm is dit ’n tree, en vir Lucy iets tussen ’n tree en ’n sprong, en ’n regte lang sprong vir Reepicheep. So kom hulle dan by ’n afskorting met ’n deur daarin. Caspian maak die deur oop en lei hulle in ’n kajuit in wat die hele agterstewe opneem, onder die kajuite wat op die agterste dek is. Dit is natuurlik nie so ’n gerieflike kajuit nie. Dit is baie laag en die kante kom skuins onder bymekaar sodat daar amper geen vloerspasië is nie; en al is daar vensters met dik glas, kan dit nie oopmaak nie omdat dit onder water is. Om die waarheid te sê, op hierdie einste oomblik, soos die skip wieg, is die vensters eers goud van die sonskyn en dan ’n dowwe groen van die see.

“Ek en jy moet hier bly, Edmund,” sê Caspian. “Ons los die bunkerbed vir jou familielid en gebruik die hangmatte vir ons twee.”

“Ek smee u, u Majesteit – ” begin Drinian.

“Nee, nee, Kaptein,” sê Caspian, “ons het dit klaar uitgesorteer. Jy en Rhince” (Rhince is die stuurman) “stuur die skip en gaan saans probleme en take hê terwyl ons lawwe liedjies sing en stories vertel, so julle kry die bakboordkajuit bo. Ek en koning Edmund kan lekker knus hier onder slaap. Maar hoe gaan dit met die vreemdeling?”

Eustace, baie groen in die gesig, kyk hulle suur aan en vra of daar al enige teken is dat die storm gaan bedaar. “Watter storm?” wil Caspian weet en Drinian bars uit van die lag.

“Storm, jonge heer?!” roep hy uit. “Dit is die beste weer waarvoor ’n mens kan vra.”

“Wie is dit?” vra Eustace geïrriteerd. “Jaag hom weg. Sy stem sny deur my kop.”

“Ek het vir jou iets gebring wat jou beter sal laat voel, Eustace,” sê Lucy.

“Ag, gaan weg en los my uit,” grom Eustace. Maar hy drink ’n druppel uit haar fles, en al sê hy dit is vreeslike goed (die reuk wat deur die kajuit versprei toe sy dit oopmaak, is heerlik), lyk dit of sy gesig weer die regte kleur kry kort nadat hy dit gesluk het, en hy móét ook beter voel, want in plaas daarvan om oor die storm en sy kop te kere te gaan, eis hy dat hulle hom aan wal laat gaan en sê dat hy by die eerste beste hawe by die Britse konsulaat ’n “disposisie” teen hulle “aanhangig” gaan maak. Maar toe Reepicheep vra wat ’n disposisie is en hoe jy dit aanhangig maak (Reepicheep dink dis een of ander nuwe prosedure om ’n tweegeveg te reël) kan Eustace slegs antwoord, “Verbeel jou om dit nie te weet nie”. Op die ou end kry hulle dit reg om Eustace te oortuig dat hulle al klaar so vinnig as wat hulle kan, vaar na die naaste land waarvan hulle weet. En dat hulle net so min daartoe in staat is om hom terug te stuur Cambridge toe – dis waar oom Harold woon – as wat hulle is om hom maan toe te stuur. Daarna stem hy teësinning in om die skoon klere aan te trek wat vir hom uitgesit is en op te gaan dek toe.

Caspian wys vir hulle die skip, al het hulle eintlik reeds die meeste daarvan gesien. Hulle gaan op na die voorkasteel toe en sien hoe die uitkyker op ’n klein rakkie aan die binnekant van die vergulde draak se nek staan en uitstaar deur die oop mond. In die voorstewe is die galei (of skeepskombuis) en leefkwartier vir mense soos die bootsman, die skrynerwerker, die kok en die meester-boogskutter. As jy dink dis vreemd om die skeepskombuis in die voorstewe te hê en jou voorstel hoe die rook uit die skoorsteen uitborrel en terugwaai oor die skip, is dit omdat jy aan ’n stoomboot dink waar daar altyd ’n wind van voor is. Op ’n seilskip kom die wind van agter, en enigiets met ’n reukie word so ver moontlik vorentoe geplaas. Hulle gaan op na die boonste platform reg onder die mas, en eers is dit taamlik vreesaanjaend om daar heen en weer te wieg terwyl die dek doer onder klein en ver lyk. Jy besef dat as jy sou val, daar geen spesifieke rede is waarom jy op die dek in plaas van in die see sou val nie. Dan gaan hulle na die agterstewe toe, waar Rhince saam met ’n ander man by die groot stuur aan diens is. Agter die stuur steek die draak se vergulde stert uit, en aan die binnekant van die stert is ’n klein bankie ingebou.

Die naam van die skip is die Dagbreekdanser. Dit is net ’n klein dingetjie vergeleke met een van ons skepe, of selfs met die handelsbote en oorlogskepe wat Narnia besit het toe Lucy en Edmund eens daar geheers het onder Peter as die Hoë Koning, want amper alle skeepvaart het uitgesterf in die regerings van Caspian se voorgangers. Toe Miraz die sewe lords weggestuur het, moes hulle ’n Galmiaanse skip huur en dit met gehuurde Galmiaanse matrose beman. Maar nou is Caspian besig om die Narniane weer ’n seevarende nasie te maak, en die Dagbreekdanser is die beste skip wat hy tot nog toe gebou het. Dit is so klein dat, van die mas af vorentoe, daar skaars enige dekspasie tussen die sentrale skeepsluik en die skip se roeiboot aan die een kant en die hoenderhok (Lucy gee die henne kos) aan die ander kant is. Maar dit is ’n pragstuk enig in sy soort, ’n “dame” soos die Engelse matrose

sê, die kurwes perfek, kleure suiwer, en elke spar en tou en katrol is met liefde gemaak. Eustace is natuurlik met niks tevrede nie, en bly spog oor lineskepe en motorbote en vliegtuie en duikbote (“Asof hý iets daarvan weet,” brom Edmund), maar die ander twee is heeltemal ingenome met die Dagbreekdanser. Op pad terug kajuit toe waar aandete op hulle wag, sien hulle hoe die hele westerkim verlig word met ’n intense karmosynrooi sononder, en voel die beweging van die skip, en proe die sout op hulle lippe, en dink aan onbekende lande aan die oostelike einders van die wêreld. Lucy voel dat sy amper te gelukkig is om te praat.

Eustace se gedagtes moet eerder in sy eie woorde vertel word, want toe hulle almal teen die volgende oggend hulle droë klere terugkry, haal hy onmiddellik ’n klein swart notaboekie en ’n potlood uit en begin dagboek te hou. Hy het altyd hierdie notaboek by hom en teken sy punte daarin op, want al gee hy nie juis veel om oor ander onderwerpe nie, is goeie punte vir hom baie belangrik en sal hy selfs na ander kinders toe gaan en sê: “Ek het soveel gekry. Wat is jou punt?” Maar omdat dit nie juis lyk of hy baie punte op die Dagbreekdanser gaan kry nie, begin hy nou met ’n dagboek. Hier is die eerste inskrywing:

7 Augustus. Is nou al vier-en-twintig uur op hierdie ellendige boot as dit nie ’n droom is nie. Die hele tyd is daar ’n vreesaanjaende storm aan die gang (dis ’n goeie ding dat ek nie seesiek raak nie). Massiewe branders breek heeltyd oor die voorkant en ek het al ’n hele paar keer gesien hoe die boot amper vergaan. Al die ander gee voor dat hulle dit nie raaksien nie, óf van windmakerigheid óf omdat Harold sê dat een van die lafhartigste dinge wat gewone mense doen, is om hulle blind te hou vir die Feite. Dit is malligheid om op die see uit te gaan in ’n beteuterde klein dingetjie soos hierdie. Dis nie veel groter as ’n reddingsboot nie. En, natuurlik, absoluut primitief aan die binnekant. Geen behoorlike eetsalon, geen radio, geen badkamers, geen dekstoele nie. Ek is gisteraand oor die hele ding gesleep en dit sal enigiemand siek maak om te hoor hoe Caspian met sy snaakse klein speelgoedbootjie spog asof dit die Queen Mary is. Ek het hom probeer vertel hoe regte skepe lyk, maar hy is te dig. E. en L. het my natuurlik glad nie ondersteun nie. Ek neem aan ’n kind soos L. besef nie die gevaar nie en E. smeer vir C. heuning om die mond soos al die ander hier. Hulle noem hom ’n koning. Ek het gesê dat ek ’n Republikein is maar hy moes toe vra wat dit beteken! Dit lyk nie of hy enigiets weet nie. Nodeloos om te sê, ek is in die slegste kajuit op die boot geplaas, ’n regte kerker, en Lucy het ’n hele kamer op die dek net vir haarself gekry, amper ’n lekker kamer vergeleke met die res van die plek. C. sê dis omdat sy ’n meisie is. Ek het probeer om hom te laat insien wat Alberta sê, dat al daardie soort goed meisies eintlik verlaag, maar hy was te dig. Hy voel ’n veer as ek sou siek word van langer in daardie gát moet bly. E. sê ons moenie kla nie want C. deel dit self met ons om plek te maak vir L. Asof dit dinge nie nog meer beknop en baie erger maak nie. Amper vergeet om te sê daar is ook ’n tipe

Muis-ding wat vreeslik aanstellerig teenoor almal is. Die ander kan daarmee uithou as hulle wil maar ek sal sy stert sommer vinnig 'n knak gee as hy dit op my uithaal. Die kos is ook aaklig.

Die moeilikheid tussen Eustace en Reepicheep duik selfs vinniger op as wat 'n mens sou verwag. Voor middagete die volgende dag, toe die ander om die tafel sit en wag (die seelug gee mens 'n geweldige aptyt), kom Eustace ingehardloop, terwyl hy sy hand vryf en skree:

“Daardie klein monster het my amper vermoor. Ek dring daarop aan dat dit onder bedwang gehou word. Ek kan 'n saak teen jou aanhangig maak, Caspian. Ek kan jou beveel om dit te laat vernietig.”

Op dieselfde oomblik verskyn Reepicheep. Sy swaard is uit sy skede en sy snorbaarde lyk woens maar hy is so beleefd soos ooit.

“Ek vra om verskoning aan u almal,” sê hy, “en veral aan haar Majesteit. As ek geweet het dat hy hier sou kom skuil, sou ek op 'n beter tyd vir sy tugtiging gewag het.”

“Wat op aarde gaan aan?” vra Edmund.

Wat regtig gebeur het, is die volgende. Reepicheep, wat nooit voel dat die skip vinnig genoeg seil nie, is mal daaroor om ver vorentoe op die golfbreker te sit net langs die draak se kop, terwyl hy uitkyk na die horison aan die oostekant en saggies in sy klein piepstemmetjie die liedjie sing wat die Driade vir hom opgemaak het. Hy hou nooit aan iets vas nie, hoe die skip ook al wieg, en kan sy balans heeltemal gemaklik behou; dalk maak sy lang stert wat afhang tot op die dek binne die golfbreker, dit makliker. Almal aan boord is bekend met hierdie gewoonte van hom, en die matrose hou daarvan, want as een van hulle op uitkykdiens is, is daar iemand om mee te gesels. Hoekom Eustace gegly, vooroor geval en die hele ent tot heel voor gestrompel het (hy het nog nie sy see-bene gehad nie), weet ek glad nie. Dalk het hy gehoop om land te sien, of miskien wou hy rondhang by die skeepskombuis en iets vaslê. In elk geval, net toe hy daardie lang stert sien afhang – en dalk was dit nogal 'n versoeking – het hy gedink dit moet wonderlik wees om dit te gryp, Reepicheep 'n keer of wat onderstebo daaraan rond te swaai, en dan weg te hardloop en te lag. Aanvanklik het dit gelyk of die plan perfek uitwerk. Die Muis was nie veel swaarder as 'n baie groot kat nie. Eustace kry hom in 'n oogwink van die reling af en hy lyk heeltemal belaglik (het Eustace gedink) met sy klein pootjies wyd uitgesprei en sy mond oopgesper. Maar ongelukkig het Reepicheep, wat al baie vir sy lewe moes baklei, nie eers 'n sekonde lank kop verloor nie. Ook nie sy vaardigheid nie. Dit is nie baie maklik om jou swaard te trek as jy aan jou stert in die lug rondgeswaai word nie, maar hy het. En die volgende ding wat Eustace voel, is twee uiters pynlike steke in sy hand wat hom die stert laat los; en die oomblik daarna is die Muis weer op sy voete asof dit 'n bal is wat van die dek af bons, en daar staan dit en kyk vir hom, en 'n vreesaanjaende lang, helder en skerp ding soos 'n

vleispen waai millimeters ver van sy maag af heen en weer. (Dit tel nie vir muis in Narnia as onder die belt nie want 'n mens kan tog nie van hulle verwag om hoër by te kom nie.)

“Stop dit,” stotter Eustace, “gaan weg. Sit daardie ding weg. Dis nie veilig nie. Stop dit, sê ek. Ek gaan vir Caspian sê. Ek sal maak dat jy gemuilband en vasgebind word.”

“Hoekom trek jy nie jou eie swaard nie, Lafaard!” piep die Muis. “Trek jou swaard en veg of ek sal jou pimpel en pers slaan met die platkant.”

“Ek het nie een nie,” sê Eustace. “Ek is 'n pasifis. Ek glo nie in baklei nie.”

“Verstaan ek reg,” sê Reepicheep, terwyl hy 'n oomblik sy swaard wegtrek en baie streng klink, “dat jy nie van plan is om my tevrede te stel nie?”

“Ek weet nie wat jy bedoel nie,” sê Eustace terwyl hy na sy hand omsien. “As jy nie weet hoe om 'n grap te vat nie sal ek nie my kop oor jou breek nie.”

“Vat dan so,” sê Reepicheep, “en so – om jou maniere te leer – en die respek wat 'n ridder toekom – en 'n Muis – en 'n Muis se stert –” en met elke woord gee hy vir Eustace 'n raps met die kant van sy rapier, wat gemaak is van dun, fyn dwerg-getemperde staal en so soepel en effektief is soos 'n kweperlat. Vir Eustace, wat nog nooit 'n pak slae gekry het nie, is die sensasie heel vreemd. Dit is hoekom, ten spyte daarvan dat hy nog nie sy see-bene het nie, dit hom minder as 'n minuut neem om van die voorkasteel af oor die hele lengte van die dek te kom en in te bars by die kajuit – steeds met Reepicheep kort op sy hakke. Dit voel sommer vir Eustace asof die rapier én die jaagtog 'n warm affêre is. Vúúrwarm vir al wat hy weet.

Dit is nie moeilik om die saak te skik toe Eustace besef dat almal die idee van 'n tweegeveg taamlik ernstig opneem nie. Boonop hoor hy dat Caspian aanbied dat hy sy swaard kan leen, en Drinian en Edmund bespreek die kwessie of hy op 'n manier gekniehalter moet word om daarvoor op te maak dat hy heelwat groter as Reepicheep is. Hy vra teësinig om verskoning en gaan dan saam met Lucy om sy hand te was en te verbind, en dan na sy slaapbank. Hy gaan lê veiligheidshalwe op sy sy.

HOOFSTUK 3 - DIE EENSAME EILANDE

“Land in sig!” roep die man in die boeg.

Lucy, wat besig is om met Rhince op die agterstewe te gesels, kom teen die leer afgeskarrel en hardloop vorentoe. In die hardloop sluit Edmund by haar aan, en hulle kry vir Caspian, Drinian en Reepicheep reeds op die voorkasteel. Dis 'n kouerige oggend, die lug is vaal en die see 'n diep blou met klein wit skuimperdjies, en daar, 'n klein entjie weg van die boeg aan stuurboordkant, is Felimath, die naaste van die Eensame Eilande, soos 'n lae groen heuwel in die see, en verder agtertoe, ook die grys hange van die sustereiland, Doorn.

“Dieselfde ou Felimath! Dieselfde ou Doorn,” sê Lucy, terwyl sy haar hande klap. “O Edmund, hoe lank is dit nou al vandat ons hulle laas gesien het!”

“Ek kon nog nooit verstaan hoekom hulle aan Narnia behoort nie,” sê Caspian. “Het Peter die Grote Koning hulle verower?”

“O nee,” sê Edmund. “Hulle was Narnia s’n voor ons tyd – in die dae van die Wit Heks.”

(Terloops, ek het nog nooit gehoor hoe hierdie afgesonderde eilande deel van die kroon van Narnia geword het nie; as ek ooit sou, en as die storie enigsins interessant is, sal ek dit dalk in ’n ander boek vertel.)

“Sal ons hier ankergooi, Majesteit?” vra Drinian.

“Ek dink nie dit is die moeite werd om by Felimath aan te doen nie,” sê Edmund. “Dit was omtrent heeltemal onbewoon in ons tyd en lyk of dit steeds is. Die mense het meestal op Doorn gebly en ’n paar op Avra – dis die derde een; jy kan dit nog nie sien nie. Hulle het net skape op Felimath aangehou.”

“Dan sal ons om daardie kaap moet vaar, neem ek aan,” sê Drinian, “en by Doorn aan wal gaan. Dit beteken ons moet roei.”

“Dis jammer ons doen nie by Felimath aan nie,” sê Lucy. “Ek sou graag weer daar wou stap. Dit was so alleen – ’n lekker soort alleen, en al die gras en klawer en sagte seelug.”

“Ek sal ook daarvan hou om my bene te rek,” sê Caspian. “Kom ek sê jou wat. Hoekom gaan ons nie met die boot aan wal nie en stuur dit dan terug, en dan kan ons oor Felimath loop en die Dagbreekdanser weer aan die ander kant kry?”

As Caspian so ervare was soos wat hy later in die reis sou word, sou hy nooit hierdie voorstel gemaak het nie; maar nou klink dit na ’n uitstekende plan. “O ja, kom ons doen dit,” sê Lucy.

“Kom jy ook?” vra Caspian vir Eustace wat pas aan dek gekom het met ’n verbinde hand.

“Enigiets om van hierdie dekselse boot af te kom,” sê Eustace.

“Dekselse?” sê Drinian. “Wat bedoel jy?”

“In ’n beskaafde land soos waar ek vandaan kom,” sê Eustace, “is die skepe so groot dat, wanneer jy binne-in is, jy nie eers sal weet dat jy op see is nie.”

“In daardie geval kan jy maar net sowel op land bly,” sê Caspian. “Sal jy hulle vra om die boot te laat sak, Drinian.”

Die Koning, die Muis, die twee Pevensies en Eustace klim almal in die boot en word tot by Felimath se strand geneem. Toe die boot hulle verlaat en teruggeroei word, draai almal om en kyk terug. Hulle is verbaas om te sien hoe klein die Dagbreekdanser lyk.

Lucy is natuurlik kaalvoet omdat sy haar skoene uitgeskop het toe sy geswem het, maar dit maak nie saak as jy op mosagtige gras moet loop nie. Dit is heerlik om weer op land te wees en om die grond en gras te ruik, selfs al voel dit eers of die grond ook op en af

beweeg soos 'n skip, soos dit gewoonlik vir 'n rukkie voel nadat 'n mens op see was. Dit is heelwat warmer hier as aan boord en dis vir Lucy heerlik om die sand onder haar voete te voel toe hulle daaroor loop. 'n Lewerik sing.

Hulle kies koers binneland toe teen 'n taamlike steil, maar tog lae, heuwel op. Op die kruin kyk hulle natuurlik terug, en daar vaar die Dagbreekdanser soos 'n groot blink insek stadig noordwes met die roeispane. Dan gaan hulle oor die kruin en kan haar nie meer sien nie.

Nou lê Doorn voor hulle, geskei van Felimath deur 'n kanaal van omtrent 'n kilometer breed; daaragter en na links lê Avra. Die klein wit dorpie Nouhawe op Doorn kan 'n mens maklik sien.

“Nou toe nou! Wat gaan hier aan?” sê Edmund skielik.

In die groen vallei waarin hulle afbeweeg sit daar ses of sewe gewapende mans, wat bra ongepoets lyk, by 'n boom.

“Moenie vir hulle sê wie ons is nie,” sê Caspian.

“En, as ek mag vra, u Majesteit, hoekom nie?” vra Reepicheep, wat ingestem het om op Lucy se skouer te ry.

“Ek het pas besef,” antwoord Caspian, “dat niemand hier vir 'n lang tyd iets van Narnia kon hoor nie. Dit is net moontlik dat hulle nie meer ons heerskappy erken nie. In daardie geval is dit dalk nie so veilig om as die koning bekend te wees nie.”

“Ons het ons swaarde, Heer,” sê Reepicheep.

“Ja, Reep, ek weet ons het,” sê Caspian. “Maar as dit 'n kwessie is dat ons die drie eilande weer moet inpalm, sou ek dit verkies om terug te kom met 'n groter weermag.”

Teen hierdie tyd is hulle taamlik naby die vreemdelinge, en die groot swartkopman skree: “'n Goeie môre aan julle.”

“En 'n goeie môre aan julle ook,” sê Caspian. “Is daar nog 'n goewerneur van die Eensame Eilande?”

“Natuurlik is daar,” sê die man, “goewerneur Gumparra. Sy Bekwaamde is in Nouhawe. Maar eers gaan julle bly en saam met ons drink.”

Caspian bedank hom, al hou nie hy óf die ander veel van die nuwe kennis nie, en almal gaan sit. Maar hulle het skaars hulle bekere tot by hulle lippe gebring toe die swartkop man vir sy makkers knik, en soos blits word al vyf besoekers deur sterk arms vasgepen. Daar is 'n oomblik se worsteling, maar die vreemde mans het die voorsprong gehad, en gou is almal ontwapen en hulle hande agter hulle rûe vasgebind – behalwe Reepicheep, wat in die hande van sy vanger wriemel en verwoed byt.

“Versigtig vir daardie gedierte, Tacks,” sê die leier. “Moenie hom beskadig nie. Hy sal die hoogste prys van die hele lot haal, ek is oortuig daarvan.”

“Lafaard! Papbroek!” piep Reepicheep. “Gee my my swaard en waag dit om my pote te laat los.”

“Ffft!” fluit die slawehandelaar (want dit is wat hy is). “Dit kan praat! Tik my om met ’n veer. Ek kan hom nie vir minder as tweehonderd sekels laat gaan nie.” Die Kalormeense sekel, wat die hoofgeldeenheid in hierdie geweste is, is omtrent dertig sent werd.

“So dít is wat jy is,” sê Caspian. “’n Ontvoerder en ’n slawehandelaar. Ek hoop jy is trots daarop.”

“Toe, toe, toe, toe,” sê die slawehandelaar. “Moenie vir my moeilikheid gee nie. Hoe beter julle saamwerk, hoe aangenamer is dit vir almal, nè? Ek doen dit nie vir die pret nie. Ek moet ook ’n bestaan maak nes enigiemand anders.”

“Waarheen vat jy ons?” vra Lucy, die woorde kom maar moeilik.

“Nouhawe toe,” sê die slawehandelaar. “Vir môre se markdag.”

“Is daar ’n Britse konsulaat?” vra Eustace.

“Is daar ’n wát?” vra die man.

Maar lank voor Eustace moeg daarvoor raak om te probeer verduidelik, sê die man eenvoudig, “Wel, ek het nou genoeg van hierdie prater gehad. Die Muis is darem ’n aardigheid, maar hierdie een sal ’n donkie se agterbeen afpraat. Hier gaan ons, Manne.”

Die vier menslike gevangenes word saam aan ’n lang tou vasgebind, nie wreedaardig nie, maar wel stewig, en moet dan al langs die kus af stap. Reepicheep word gedra. Hy het opgehou byt toe hulle dreig om sy mond toe te bind, maar hy het steeds heelwat te sê, en Lucy wonder regtig hoe enige mens dit kan uithou met die goed wat van hom gesê word soos wat die Muis nou die slawehandelaar toesnou. Maar die slawehandelaar, in plaas daarvan om te protesteer, sê net “Gaan aan” wanneer Reepicheep ook al stil raak om asem te skep, en soms voeg hy by “Dis so goed soos ’n toneelstuk,” of “Genugtig, ’n mens kan nie help om amper te dink dat dit weet wat dit sê nie!” of “Het een van julle dit opgelei?” Dit maak Reepicheep so woedend dat hy op die ou end so baie goed gelyk wil sê dat hy homself amper versmoor en dan stil word.

Toe hulle by die strand kom wat na Doorn se kant toe kyk, sien hulle ’n klein dorpie en ’n lang boot op die sand en, ’n bietjie verder, ’n vuil gehawende skip.

“Nou toe, Snuiters,” sê die slawehandelaar, “ons wil geen moeilikheid hê nie en dan sal julle ook niks hê om oor te huil nie. Almal aan boord.”

Op daardie oomblik verskyn ’n goedversorgde bebaarde man uit een van die huise (’n herberg, dink ek) en sê:

“Wel, Pug. Nog van jou gewone ware?”

Die slawehandelaar, wie se naam Pug blyk te wees, buig baie laag, en sê in ’n kruiperige stem, “Ja, as u wil, my heer.”

“Hoeveel wil jy vir daardie seun hê?” vra die man terwyl hy na Caspian wys.

“Ag,” sê Pug, “Ek het geweet my heer sou net die beste kies. ’n Mens kan my heer nie met enige derderangse kwaliteit flous nie. Daardie seun, ja, ek hou self nogal baie van hom. Nogal gehag aan hom geraak, regtig. Ek is so saggeaard dat ek nooit eers hierdie werk moes doen nie. Steeds, vir ’n kliënt soos my heer – ”

“Sê net vir my wat is jou prys, Aasvoël,” sê die heer streng. “Dink jy ek wil na al die praatjies van jou vuil werk luister?”

“Driehonderd sekels, my heer, vir u my geagte heer, maar vir enigiemand anders – ”

“Ek sal jou honderd-en-vyftig gee.”

“Ag asseblief, asseblief,” begin Lucy. “Moet ons asseblief nie skei nie, wat julle ookal doen. Julle weet nie – ” Sy stop egter toe sy sien dat Caspian selfs nou nog nie wil hê dat iemand moet weet wie hy is nie.

“’n Honderd-en-vyftig, dan,” sê die heer. “En vir jou, meisietjie, ek is jammer dat ek julle nie almal kan koop nie. Maak die seun los, Pug. En hoor hier – behandel die ander goed terwyl hulle in jou hande is of jy sal sleg daarvan afkom.”

“Wel!” sê Pug. “Nou wie het al ooit van ’n man in my beroep gehoor wat sy besittings beter behandel as ek? Wel? Dis sowaar asof hulle my eie kinders is.”

“Die kans dat dít waar is, is maar skraal,” sê die ander man ernstig.

Die aaklige oomblik breek aan. Caspian word losgemaak en sy nuwe meester sê, “Hierdie kant toe, Seun,” en Lucy bars in trane uit en Edmund lyk baie bleek. Maar Caspian kyk terug oor sy skouer en sê, “Toe nou. Ek is seker alles sal op die ou end goed uitwerk. Tot later.”

“Nou, Juffroutjie,” sê Pug. “Moenie nou te kere gaan en jou gesiggie bederf vir môre se mark nie. Wees nou ’n goeie meisie en dan sal jy niks hê om óór te huil nie, hoor?”

Daarna roei hulle na die slaweskip en word ondertoe geneem na ’n lang, taamlik donker plek, glad nie juis skoon nie, waar hulle ook baie ander ongelukkige gevangenes kry. Pug is natuurlik ’n seerower en het pas teruggekeer van ’n roete tussen die eilande waar hy gevang het wat hy kon. Die kinders kom niemand teë wat hulle ken nie; die gevangenes is meestal Galmiane en Terebintiërs. En daar sit hulle in die strooi en wonder wat met Caspian gebeur en probeer om Eustace te laat ophou praat asof almal behalwe hy die blaam moet dra.

Intussen beleef Caspian baie interessanter dinge. Sy koper lei hom in ’n stegie tussen twee dorpshuisies deur en dan na ’n oopte agter die dorpie. Dan draai hy om en kyk na hom.

“Jy moenie vir my bang wees nie, Seun,” sê hy. “Ek sal jou goed behandel. Ek het jou gekoop oor jou gesig. Jy het my aan iemand herinner.”

“Mag ek vra aan wie, my heer?” vra Caspian.

“Jy herinner my aan my meester, koning Caspian van Narnia.”

Caspian besluit om 'n groot waagstuk aan te gaan.

"My heer," sê hy, "ek is u meester. Ek is Caspian, koning van Narnia."

"Jy vat dalk nou 'n groot kans," sê die ander. "Hoe kan ek seker wees dat dit die waarheid is?"

"Eerstens deur my gesig," sê Caspian. "Tweedens omdat ek binne ses raaie sal weet wie u is. U is een van die sewe lords van Narnia wat deur my oom Miraz see toe gestuur is en vir wie ek nou kom soek het – Argoz, Bern, Octesian, Restimar, Mavramorn, of – of – ek het die ander se name vergeet. En in die laaste plek, as u, Heer, vir my 'n swaard gee, sal ek teenoor enige man in 'n skoon geveg kan bewys dat ek Caspian die seun van Caspian, regmatige koning van Narnia, lord van Kair Paravel, en heerser van die Eensame Eilande is."

"Goeie hemel," roep die man uit, "dit is sy vader se eie stem en manier van praat. Tot u diens – u Majesteit –" En daar in die veld kniel hy en soen die koning se hand.

"Die geld wat my heer moes betaal vir ons persoon sal terugbetaal word vanuit ons eie tesourie," sê Caspian.

"Dit is nog nie in Pug se beursie nie, Heer," sê lord Bern, want dis wie dit is. "En ek vertrou dat dit nooit daar sal kom nie. Ek het sy Bekwaamde die goewerneur al honderd keer probeer oortuig om hierdie liederlike mensehandel stop te sit."

"U edele Bern," sê Caspian, "ons moet gesels oor die toestand van hierdie Eilande. Maar eers – wat is my heer se eie verhaal?"

"Kortliks, my Heer," sê Bern. "Ek het tot hier saam met my ses reisgenote gekom, lief geraak vir 'n meisie van die eilande, en gevoel dat ek genoeg van die see gehad het. En daar was geen rede om terug te keer na Narnia terwyl u Majesteit se oom in beheer was nie. So ek het getrou en van toe af hier gewoon."

"En hoe is hierdie goewerneur, hierdie Gumparra? Erken hy nog die koning van Narnia as sy heerser?"

"In woorde, ja. Alles word in die naam van die koning gedoen. Maar hy sal beslis nie gelukkig wees om 'n regte, lewende koning van Narnia voor hom te sien nie. En as u Majesteit alleen en ongewapen voor hom sou staan – wel hy sal nie sy getrouheid ontken nie, maar hy sal slegs voorgee dat hy u nie glo nie. U Hoogheid se lewe sal in gevaar wees. Hoeveel volgelingen het u Majesteit in hierdie geweste?"

"Daar is my skip wat sopas om die punt gevaar het," sê Caspian. "Ons is omtrent dertig swaarde as dit op 'n geveg moet uitloop. Sal ons nie maar my skip laat inkom en Pug en sy vriende oorrompel sodat ons my vriende kan bevry nie?"

"Ek sou dit nie aanbeveel nie," sê Bern. "Sodra daar 'n geveg uitbreek sal twee of drie skepe uit Nouhawe kom om Pug te red. U Majesteit moet voorgee om meer mag te hê as wat u het, en dan ook deur die verskrikking van die koning se naam. Dit moet nie ontwikkel tot 'n veldslag nie. Gumparra is 'n lafhartige man en kan geïntimideer word."

Ná nog 'n kort gesprek stap Caspian en Bern af na die kus effens wes van die dorpie en daar blaas Caspian op sy horing. (Dit is nie die wonderlike towerhoring van Narnia, koningin Susan se horing nie: dit het hy by sy regent Trumpkin gelos om te gebruik as daar in die koning se afwesigheid enige groot nood oor die land sou kom.) Drinian, op die uitkyk vir 'n teken, herken dadelik die koninklike horing en dan word die Dagbreekdanser gereed gemaak om vas te meer. Daarna word die boot uitgestuur en binne oomblikke is Caspian en lord Bern weer op die dek en verduidelik hulle die situasie aan Drinian. Nes Caspian, wil hy ook daar en dan die Dagbreekdanser langs die slaweskip trek en aan boord gaan, maar Bern opper dieselfde beswaar.

“Hou reguit in hierdie kanaal af, Kaptein,” sê Bern, “en dan om tot by Avra waar my eie leengoed is. Maar hys eers die koning se banier, laat al die skilde oorhang, en stuur soveel manne na die vegdek as wat jy kan. En omtrent vyf pylskote van hier af, as jy by die oopsee kom aan bakboordkant, stuur 'n paar seine af.”

“Seine? Vir wie?” vra Drinian.

“Aan al die ander skepe, natuurlik, wat ons nie het nie, maar wat Gumparra gaan dink ons het.”

“O, ek sien,” sê Drinian terwyl hy sy hande vryf. “En hulle gaan ons seine lees. Wat moet ek sê? *Hele vloot om die suide van Avra en ontmoet by –?*”

“Bernstead,” sê lord Bern. “Dit sal uitstekend werk. Hulle hele roete – as daar enige skepe wás – sou buite sig wees vanaf Nouhawe.”

Caspian voel jammer vir die ander wat in die dieptes van Pug se slaweskip kreppeer, maar kan nie help om die res van die dag te geniet nie. Teen laatmiddag (want hulle moet die hele ent met spane roei), nadat hulle eers na stuurboordkant om die noord-oostelike punt van Doorn en daarna weer bakboordkant om die punt van Avra gedraai het, vaar hulle 'n goedgesinde hawe binne aan die suidelike kus van Avra waar Bern se mooi lande tot teen die water strek. Bern se mense, van wie daar baie is wat op die lande werk, is almal vrymanne en dit is 'n gelukkige en vooruitstrewende gemeenskap. Hulle gaan almal aan wal en word soos koninklikes onthaal in 'n lae huis met pilare en 'n uitsig oor die baai. Bern en sy graseuse vrou en lewenslustige dogters vrolik hulle behoorlik op. Maar toe dit donker is, stuur Bern 'n boodskapper per boot oor na Doorn om sekere voorbereidings (hy sê nie presies wat nie) vir die volgende dag te tref.

HOOFSTUK 4 - WAT CASPIAN DAAR MAAK

Die volgende oggend vroeg roep lord Bern sy gaste bymekaar, en na ontbyt vra hy vir Caspian om elke bemanningslid opdrag te gee om hulle volle wapenrusting aan te trek. “En die belangrikste van alles,” voeg hy by, “laat alles so netjies en blinkgevyf wees asof dit die

eerste oggend van 'n groot oorlog tussen edele konings is met die hele wêreld wat toekyk." Dit word gedoen, waarna Caspian en sy mense, sowel as Bern met 'n paar van syne, in drie bootvragte in die rigting van Nouhawe vertrek. Die koning se vlag wapper in die agterstewe van sy boot en sy trompetblaser is by hom.

Wanneer hulle by Nouhawe se pier aankom, word Caspian begroet deur 'n samedromming van 'n taamlike groot skare. "Dit is waaroor ek gisteraand die boodskap gestuur het," sê Bern. "Hulle is almal my vriende en eerlike mense." Net toe Caspian voet aan wal sit, begin die skare met hoera's en uitroepe van, "Narnia! Narnia! Lank lewe die Koning." Op dieselfde oomblik – en dit is ook danksy Bern se boodskappers – begin klokke beier uit verskillende dele van die dorp. Daarna laat Caspian sy banier vooruit dra en sy trompet blaas en elke man trek sy swaard en hulle gesigte weerspieël 'n vreugdevolle erns, en hulle marsjeer in die straat op sodat dit liggies bewe, en hulle wapenrusting blink (want dit is 'n sonnige oggend) so helder dat 'n mens byna nie direk daarna kan kyk nie.

Eers is die enigste mense wat juig dié wat deur Bern se boodskapper gewaarsku is en weet wat aangaan en dit wil laat gebeur. Maar dan begin al die kinders deelneem omdat hulle van optogte hou en nog net 'n paar gesien het. En dan kom al die skoolseuns omdat hulle ook van optogte hou en dink dat hoe meer geraas en oproerigheid daar is, hoe minder van 'n kans is daar dat hulle nog die oggend sal skool hê. En dan steek al die ou vroue hulle koppe by die deure en vensters uit en juig omdat dit 'n koning is, en wat is 'n goewerneur vergeleke met 'n koning? En al die jong vroue begin ook deelneem om dieselfde rede maar ook omdat Caspian en Drinian en die res so aantreklik is. En dan kom al die jong manne om te sien waarna die jong vroue kyk, so teen die tyd dat Caspian die kasteel se hekke bereik, is die hele dorp amper aan die juig; en waar Gumparra in die kasteel sit en knoei en karring met rekeninge en vorms en reëls en regulasies, hoor hy die geraas.

By die kasteel se poort blaas Caspian se trompetblaser 'n harde noot en roep, "Maak oop vir die Koning van Narnia, hy kom lê besoek af by sy getroue en geliefde onderdaan die goewerneur van die Eensame Eilande." Alles op die eiland word egter slonserig en teen 'n slofgang gedoen. Slegs 'n klein sydeurtjie gaan oop en 'n getosselde outjie met 'n vuil ou hoed in plaas van 'n helm op sy kop, en 'n geroeste ou spies in sy hand, kom uit. Hy knipper sy oë teen die flitsende figure voor hom. "Kannie – be'kame – sienie," mompel hy (sy manier om te sê, "Julle kan nie sy Bekwaamheid sien nie"). "G'n onderhoude sonder 'sprake 'halwe tussen neg'entien namiddag tweede Saterdag elke maand."

"Gee pad voor Narnia, jou hond," bulder lord Bern, en gee hom 'n raps met sy hand met die kaphandskoen aan, wat sy hoed deur die lug laat trek.

"Hei? Wassit dan nou?" begin die deurwag, maar niemand steur hulle aan hom nie. Twee van Caspian se manne gaan deur die deuropening en nadat hulle bietjie geworstel het met ysterstawe en grendels (want alles is geroes) gooi hulle albei die hekke wyd oop.

Daarna stap die koning en sy volgeling die binnehof in. 'n Hele paar van die goewerneur se wagte lê rond en nog 'n paar (hulle vee meestal hulle monde af) kom by verskeie deuropeninge uitgestrompel. Al is hulle wapenrusting in 'n jammerlike toestand, is dit tog manne wat sou kon veg as hulle gelei word of geweet het wat aangaan; so dit is die gevaarlike oomblik. Caspian gee hulle niks tyd om te dink nie.

“Waar is die kaptein?” vra hy.

“Ek is, soort van, as jy verstaan wat ek bedoel,” sê 'n lustelose en taamlik windmakerige jong persoon sonder enige wapens.

“Dit is ons wens,” sê Caspian, “dat ons koninklike besoek aan ons ryk die Eensame Eilande, sover moontlik, vir ons lojale onderdane 'n vreugdevolle geleentheid is en nie 'n verskrikking nie. As dit nie daarvoor was nie, sou ek iets te sê gehad het oor die toestand van jou manne se wapenrusting en wapens. Onder hierdie omstandighede word jy verskoon. Beveel dat 'n vaatjie wyn oopgemaak word sodat jou manne kan drink op ons gesondheid. Maar môre teen die middaguur wil ek hulle hier in hierdie binnehof sien as strydbare manne en nie soos deugniete nie. Sien toe dat dit gebeur of julle moet die gevolge van ons totale ontevredenheid dra.”

Die kaptein se mond gaan oop maar Bern skree onmiddellik, “Drie hoera's vir die koning,” en die soldate, wat verstaan van die vat wyn al verstaan hulle niks anders nie, val ook in. Caspian gee opdrag dat die meeste van sy manne in die binnehof agterbly. Saam met Bern, Drinian en vier ander, gaan hy die hofsaal binne.

Agter 'n tafel aan die verste end met verskeie sekretarisse om hom, sit sy Bekwaamheid, die goewerneur van die Eensame Eilande. Gumparra lyk na 'n brommerige man, met hare wat eens rooi was maar nou meestal grys is. Hy kyk vinnig op toe die vreemdelinge inkom en kyk weer af op sy papiere en sê outomaties, “Geen onderhoude sonder afspraak nie behalwe tussen nege en tien namiddag elke tweede Saterdag.”

Caspian knik vir Bern en staan eenkant toe. Bern en Drinian gee elk 'n tree vorentoe en gryp 'n punt van die tafel. Hulle lig dit en gooi dit na die een kant van die saal toe. Dit rol om en briewe, dossiere, inkpotte, penne, seëlwas en dokumente lê gesaai oor die vloer. Dan, nie hard nie, maar met hande so ferm soos staalknypers, pluk hulle Gumparra uit sy stoel en plak hom omtrent 'n meter van die strooisels af neer. Caspian gaan sit onmiddellik in die stoel en laat sy ontblote swaard oor sy knieë lê.

“My heer,” sê hy, terwyl hy Gumparra met sy oë deurboor, “u het ons nie heeltemal die verwelkoming gegee wat ons verwag het nie. Ek is die koning van Narnia.”

“Daar is niks daarvoor in die korrespondensie nie,” sê die goewerneur. “Niks in die notules nie. Ons is nie in kennis gestel van so iets nie. Alles onreëlmatig. Ek is heeltemal geneë om aansoeke te oorweeg -”

“En ons het gekom om ondersoek in te stel na die wyse waarop u Bekwaamheid u amp behartig,” gaan Caspian voort. “Daar is spesifiek twee punte waarvoor u my ’n verduideliking verskuldig is. Eerstens vind ek geen rekord dat die heffing verskuldig deur hierdie Eilande aan die kroon van Narnia die afgelope sowat honderd-en-vyftig jaar ontvang is nie.”

“Dit is ’n vraag wat volgende maand by die Raadsvergadering geopper moet word,” sê Gumparra. “As enigiemand daarop aandring dat ’n kommissie van ondersoek saamgestel word om verslag te doen oor die finansiële geskiedenis van die Eilande teen die eerste vergadering volgende jaar, wel dan...”

“Ek vind dit ook duidelik opgeteken in ons wet,” praat Caspian verder, “dat indien die tribuut nie betaal word nie, is die goewerneur van die Eensame Eilande in sy private hoedanigheid aanspreeklik vir die volle skuld.”

Nou begin Gumparra regtig luister. “O, maar dit is heeltemal buite die kwessie,” sê hy. “Dit is ’n ekonomiese onmoontlikheid – e – u Majesteit maak seker ’n grap.”

In die stilligheid wonder hy of daar enige manier is om van hierdie onwelkome besoekers ontslae te raak. As hy maar net geweet het dat Caspian slegs een skip en slegs die bemanning van een skip by hom het, sou hy eers mooi broodjies gebak het, maar gehoop het dat hy hulle later in die nag kan omsingel en doodmaak. Maar hy het ’n oorlogskip die vorige dag deur die kanaal sien vaar en ook gesien hoe dit sein vir – wat hy dink – die res van die geselskap. Hy het nie op daardie stadium geweet dat dit die koning se skip is nie omdat daar nie genoeg wind was om die vlag te laat uitsprei sodat die goue leeu sigbaar was nie, en hy het daarom gewag vir verdere verwickelinge. Nou glo hy dat Caspian ’n hele vloot by Bernstead het. Vir Gumparra is dit ondenkbaar dat enigiemand in Nouhawe sou instap om die eiland oor te neem met minder as vyftig manne; dit is sekerlik nie die soort ding waaraan hyself ooit sou dink om te doen nie.

“Tweedens,” sê Caspian, “wil ek weet waarom u hierdie afskuwelike en onnatuurlike slawehandel toegelaat het om hier wortel te skiet, teenstrydig met die antieke handelinge en gebruike van ons domein.”

“Noodsaaklik, onvermydelik,” sê sy Bekwaamheid. “’n Essensiële deel van die ekonomiese ontwikkeling van die eilande, dit kan ek u verseker. Ons huidige ontploffing in vooruitgang is afhanklik daarvan.”

“Watter nut het slawe vir u?”

“Vir uitvoer, u Majesteit. Hulle word meestal aan Kalormene verkoop; en ons het ander markte. Ons is baie sentraal tot die handel.”

“Met ander woorde,” sê Caspian, “u het hulle nie nodig nie. Sê vir my watter doel hulle dien behalwe om geld in die sakke van iemand soos Pug te kry?”

“U Majesteit se jeugdigheid,” sê Gumparra met – wat hy bedoel as – ’n vaderlike glimlag, “maak dit haas onmoontlik dat u die ekonomiese probleme hier sal kan verstaan. Ek het statistiek, ek het grafieke, ek het –”

“Jeugdigheid ten spyt,” sê Caspian, “glo ek dat ek die slawehandel van binne af net so goed ken as u Bekwaamheid. En ek kan nie sien dat dit vleis of brood of bier of wyn of hout of kole of boeke of musiekinstrumente of perde of wapens of enigiets anders wat die moeite werd is om te hê, inbring nie. Maar of dit so is of nie, dit moet gestaak word.”

“Maar dis so goed soos om die tyd terug te draai,” snak die goewerneur. “Het u geen idee van vooruitgang, van ontwikkeling nie?”

“Ek het albei al in ’n eier gesien,” sê Caspian. “In Narnia sê ons dit ‘raak vrot’. Hierdie handel moet gestaak word.”

“Ek kan geen verantwoordelikheid vir so ’n maatreël aanvaar nie,” sê Gumparra.

“Nou goed dan,” antwoord Caspian, “ons onthef u van u amp. My lord Bern, kom hier.” En voor Gumparra werklik besef wat aan die gebeur is, kniel Bern voor die koning met sy hande in die koning s’n en lê die eed af om oor die Eensame Eilande te heers in ooreenstemming met die ou gewoontes, regte, gebruike en wette van Narnia. En Caspian sê, “Ek dink ons het genoeg van goewerneurs gehad,” en hy maak Bern ’n hertog, die hertog van die Eensame Eilande.

“En u, my heer,” sê hy vir Gumparra, “word onthef van u skuld. Maar voor twaalf môremiddag moet u en u gevolg uit die kasteel wees, dit is nou die hertog se woning.”

“Luister hier, dit is alles goed en wel,” sê een van Gumparra se sekretarisse, “maar kan u here nou ophou toneelspeel sodat ons besigheid kan gesels. Die vraag is eintlik – ”

“Die vraag is,” sê die hertog, “of u en die res van u gespuis sal vertrek mét ’n goeie loesing of daarsonder. U kan sê wat u verkies.”

Nadat alles in der minne geskik is, vra Caspian perde, waarvan daar ’n paar in die kasteel was (alhoewel baie swak versorg), en hy, Bern, Drinian en ’n paar ander ry in dorp toe en mik na die slawemark. Dit is ’n lang, lae gebou naby die hawe en binne-in lyk dit vir hulle net soos by enige ander veiling; dit wil sê, daar is ’n groot skare en Pug, op ’n verhogie, bulder in ’n daverende stem:

“Nou, Menere, lot drie-en-twintig. ’n Goeie Terebintiese landbou-arbeider, geskik vir die myne of die galeie. Jonger as vyf-en-twintig jaar. Nie ’n vrot tand in sy mond nie. Goeie, gespierde kêrel. Trek sy hemp uit, Tacks, en laat die menere sien. Dáár is nou vir jou spiere! Kyk net die borskas. Tien sekels van die meneer in die hoek. Jy maak seker ’n grap, Meneer. Vyftien! Agtien! Die bod is agtien op lot drie-en-twintig. Iemand wat wil verbeter op agtien? Een-en-twintig. Dankie, Meneer. Een-en-twintig is die bod – ”

Maar Pug stop en sy mond hang oop toe hy die gepantserde figure sien wat teen die platform opklim.

“Op julle knieë, elkeen van julle, voor die koning van Narnia,” sê die hertog. Almal hoor die perde wat buite klingel en hulle pote stamp en baie het die gerugte gehoor van die gebeure by die kasteel. Die meeste gehoorsaam. Diegene wat dit nie doen nie, word deur hulle bure afgetrek. Sommige juig.

“Jou lewe is verby, Pug, omdat jy gister jou hande op die koninklike persoon gelê het,” sê Caspian. “Maar jou onkunde word verskoon. Die slawehandel is ’n kwartier gelede op al ons grondgebied verbied. Ek verklaar elke slaaf in hierdie mark vry.”

Hy hou sy hande omhoog om die gejuig van die slawe te laat bedaar en gaan voort, “Waar is my vriende?”

“Daardie liewe klein nooientjie en die oulike jongman?” sê Pug met ’n kruiperige glimlag, “Maar natuurlik, hulle is dadelik opgeraap –”

“Hier is ons, hier is ons, Caspian,” roep Lucy en Edmund tegelyk en, “Tot u diens, my Heer,” piep Reepicheep vanuit ’n ander hoek. Hulle is almal verkoop, maar die manne wat hulle gekoop het, het nog gebly om op ander slawe te bly en daarom is hulle nog nie weggeneem nie. Die skare gee pad sodat hulle drie kan verbykom en hulle gryp mekaar se hande en groet mekaar. Twee handelaars van Kalormen staan onmiddellik nader. Die Kalormene het donker gesigte en lang baarde. Hulle dra lang gewade en oranjekleurige tulbande; hulle is ’n wyse, welgestelde, hoflike, wrede en antieke volk. Hulle buig heel beleefd voor Caspian en komplimenteer hom oorvloedig, alles oor die fontein van vooruitgang wat die tuine van wysheid en deugsamheid natlei – en al sulke dinge – maar natuurlik is al wat hulle wil hê, die geld wat hulle betaal het.

“Dit is net regverdig, Menere,” sê Caspian. “Elke man wat vandag ’n slaaf gekoop het, moet sy geld terugkry. Pug, bring jou geld vir die dag tot die laaste miniem.” (’n Miniem is ’n veertigste van ’n sekel.)

“Is u goeie Majesteit van plan om van my ’n bedelaar te maak?” kerm Pug.

“Jy het jou lewe lank uit gebroke harte ’n bestaan gemaak,” sê Caspian, “en as jy wél ’n bedelaar word, is dit beter om ’n bedelaar as ’n slaaf te wees. Maar waar is my ander vriend?”

“O hý?” sê Pug. “Ag, vat hom asseblief tog. Bly om van hom ontslae te raak. Ek het nog nooit in al my dae in die handel so ’n onverkoopbare ding gesien nie. ’n Prys van vyf sekels op hom gesit en selfs tóé wou niemand hom hê nie. Hom gratis by ander lotte ingegooi en steeds wou niemand hom hê nie. Wil nie aan hom raak nie. Wil nie vir hom kyk nie. Tacks, bring vir ou Knorpot.”

Hierop word Eustace uitgebring, en knorrig is hy beslis; alhoewel niemand as ’n slaaf verkoop wil word nie, is dit dalk nog erger om ’n tipe nutslaaf te wees wat niemand wil koop nie. Hy loop tot by Caspian en sê, “Ek sien. Soos gewoonlik. Het jou iewers loop en geniet

terwyl die res van ons as gevangenes aangehou is. Ek neem aan jy het nie eers uitgevind oor die Britse konsulaat nie. Natuurlik nie.”

Die aand vier hulle ’n groot fees in die kasteel van Nouhawe. “Tot môre vir die begin van ons regte avonture!” sê Reepicheep toe hy sy buiging maak om almal te groet en te gaan slaap. Maar dit kan nie regtig die volgende dag of enigiets soos dit wees nie. Want eers moet hulle voorberei om alle bekende lande en eilande agter te laat en die deeglikste voorbereidings moet getref word. Die Dagbreekdanser word leeggemaak en deur agt perde oor rollers tot op land getrek en elke stukkie van haar word deeglik deurgekyk deur die mees ervare skeepsbouers. Daarna word sy weer te water gelaat en so vol as wat sy kan dra van proviand en water voorsien – dit is vir agt-en-twintig dae. Selfs dit, merk Edmund teleurgesteld op, sou hulle net twee weke se vaart in ’n oostelike rigting toelaat voor hulle die aftog sou moes blaas.

Terwyl dit alles aan die gang is, laat Caspian nie ’n enkele kans deur sy vingers glip om al die oudste seekapteine in Nouhawe te ondervra nie. Hy probeer uitvind of hulle enige kennis het of selfs van gerugte weet oor land verder na die ooste. Hy maak baie kanne van die kasteel se bier leeg vir manne met kort grys baarde en helder blou oë, gebrei deur die weer, en in ruil daarvoor hoor hy heelwat stories. Maar dié wat die eerlikste lyk, kan niks vertel oor land verder as die Eensame Eilande nie, en baie dink dat as jy te ver oos vaar, jy in die strome van ’n see sonder land beland wat eindeloos om die rand van die aarde vloei – “En dit, so veronderstel ek, is waar u Majesteit se vriende gesink het.” Die res vertel slegs wilde stories van eilande wat deur koplose mans bewoon word, drywende eilande, waterspuite, en ’n vuur wat op die water brand. Net een, tot Reepicheep se vreugde, sê, “En daaragter, Aslan se wêreld. Maar dit is aan die einde van die wêreld en ’n mens kan nie daar uitkom nie.” Maar wanneer hulle hom verder ondervra, kan hy net sê dat hy dit by sy vader gehoor het.

Bern kan hulle ook net vertel dat hy sy ses reisgenote ooswaarts sien seil het en dat niks ooit weer van hulle gehoor is nie. Hy vertel dit vir Caspian waar hulle op die hoogste punt van Avra staan en afkyk oor die Oostelike Oseaan. “Ek was al baie oggende hier bo,” sê die hertog, “en dan het ek die son uit die see sien opkom, en soms het dit gelyk of dit net ’n paar myl weg is. En ek het gewonder oor my vriende en ook wat regtig aan die ander kant van daardie horison is. Waarskynlik niks, maar tog is ek altyd half verleë omdat ek agtergebly het. Maar ek wens u Majesteit wil nie gaan nie. Ons sal dalk u hulp hier nodig hê. Hierdie sluiting van die slawemark maak nuwe wêreldes oop; ek voorsien oorlog met Kalormen. My Soewerein, dink asseblief twee keer.”

“Ek is gebind deur ’n eed, Heer die Hertog,” sê Caspian. “En afgesien daarvan, wat op aarde sal ek vir Reepicheep sê?”

HOOFSTUK 5 - DIE STORM EN WAT DAARNA GEBEUR

Dis amper drie weke sedert hulle aankoms voor die Dagbreekdanser weer uit die hawe van Nouhawe gesleep word. Almal groet ernstig en 'n groot skare drom saam om te sien hoe hulle vertrek. Daar is hoera's, en trane ook, toe Caspian sy laaste toespraak vir die bewoners van die Eensame Eilande maak en van die hertog en sy gesin afskeid neem. Maar soos die skip, met die pers seil wat nog net effentjies wapper, verder van die kaai af beweeg, en die klank van Caspian se trompet vanaf die agterstewe al sagter en sagter oor die water klink, raak almal stil. Dan kom hulle vol in die wind en die seil span. Die sleepboot laat los en roei terug, die eerste regte golf spoel onder die Dagbreekdanser se boeg deur, en dis weer 'n varende skip. Die manne wat van diens af is, gaan ondertoe, Drinian neem sy eerste wagbeurt in die agterstewe waar, en die Dagbreekdanser se kop draai ooswaarts om die suide van Avra.

Die volgende paar dae is heerlik. Elke oggend as sy wakker word en die weerkaatsing van die sonlig wat op die water dans teen haar kajuit se plafon sien, en na al die mooi nuwe goed wat sy op die Eensame Eilande gekry het, kyk – seestewels en laarse en jasse en kolders en serpe – dink Lucy sy is die gelukkigste meisie in die wêreld. En dan gaan sy uit op die dek en kyk van die voorkasteel af na die see wat elke oggend 'n helderder blou is en sy asem die luggie in wat elke dag 'n bietjie warmer is. Daarna is dit tyd vir 'n stewige ontbyt.

Sy speel baie skaak saam met Reepicheep op die klein bankie in die draak se stert. Dit is baie snaaks om te sien hoe hy die stukke, wat heeltemal te groot is vir hom, met albei pote optel en op die punte van sy tone staan om 'n skuif naby die middel van die bord te maak. Hy is 'n goeie speler en as hy onthou waarmee hy besig is, wen hy gewoonlik. Maar elke nou en dan wen Lucy omdat die muis iets heeltemal belaglik doen soos om die ridder binne gevaar van sowel die koningin as kasteel in te stuur. Dít gebeur omdat hy vir 'n oomblik vergeet dat dit 'n skaakspel is en dink dis 'n regte veldslag en die ridder laat doen wat hy sekerlik sou doen as hy in die situasie was. Want sy kop is vol wanhoopsdade, lewe-en-dood-stormlope, en laaste stellings.

Maar hierdie goeie tyd hou nie lank nie. Een aand terwyl Lucy rustig uitstaar na die lang sleurstream wat agter hulle vorm, sien sy 'n dik wolkbank wat teen 'n ongelooflike spoed in die weste saampak. Dan skeur 'n spleet daardeur en 'n geel sonsondergang stroom deur die gaping. Al die golwe agter hulle lyk asof dit vreemde vorms aanneem en die see word 'n grou of gelerige kleur soos 'n vuil skilderdoek. Die lug word koud. Dit voel asof die skip ongemaklik beweeg omdat dit die gevaar agter hulle kan aanvoel. Die seil hang die een oomblik plat en pap en die volgende oomblik is dit wild en wapperend. Terwyl sy al hierdie dinge raaksien en wonder oor 'n onheilspellende verandering wat in die klank van die wind ingekruip het, skree Drinian, "Alle hande op dek." 'n Oomblik later is almal soos besetenes

besig. Die luike word vasgeskroef, die vuur in die skeepskombuis word geblus, manne gaan boontoe om die seil in te bind. Voor hulle klaar is, tref die storm hulle. Dit voel vir Lucy asof 'n groot vallei net voor die boeg in die see oopgaan en hulle daarin afjaag, dieper af as wat sy kon glo moontlik is. 'n Groot grys berg water, baie hoër as die mas, storm op hulle af; dit lyk na 'n sekere dood maar dan word hulle tot op die kruin daarvan geslinger. Dit voel of die skip in die rondte tol. 'n Golf water stroom oor die dek; die agterstewe en voorkasteel lyk soos twee eilande met 'n woeste see tussenin. Bo-op die dek spartel die matrose die hele plek vol in 'n desperate poging om weer beheer oor die seil te kry. 'n Gebreekte tou staan soos 'n vuuryster reguit en styf in die wind.

“Gaan onder toe, Juffrou,” blaf Drinian. En Lucy, wat weet dat landbewoners die bemanning hinder, probeer maak soos hy sê. Dit is nie maklik nie. Die Dagbreekdanser hel gevaarlik oor na stuurboord en die dek se helling is so steil soos dié van 'n huis se dak. Sy moet oorklim na die bo-punt van die leer, vashou aan die reling, dan wegstaan terwyl twee mans teen die leer uit klim, en daarna so vinnig as wat sy kan daarteen afklim. Ook maar goed dat sy reeds stewig vashou, want toe sy aan die voet van die leer kom, bars nog 'n golf oor die dek, tot by haar skouers. Sy was alreeds amper deurnat van die sproei en reën maar dit is kouer. Dan laat spaander sy na die kajuit se deur, gaan in en sluit 'n oomblik die vreesaanjaende beeld uit van die spoed waarteen hulle die donker insnel. Maar natuurlik nie die aaklige verwarring van kraak-, kreun-, skiet-, kletter-, brul- en dreungeluide nie, wat hier onder net nóg meer angswekkend klink as op die agterstewe.

En die hele volgende dag en die dag daarna hou dit so aan. Dit hou aan tot 'n mens amper nie meer die tyd kan onthou voor dit begin het nie. En daar moet heeltyd drie manne by die stuur wees en daar is ook net soveel wat drie manne kan doen om nog enigsins koers te hou. En daar is amper geen rus vir enigiemand nie, niks kan gekook of drooggemaak word nie, hulle verloor een man oorboord en sien nooit die son nie.

Wanneer alles verby is, maak Eustace hierdie inskrywing in sy dagboek:

3 September. Die eerste dag in jare dat ek weer kan skryf. Ons is dertien dae en nagte voor 'n orkaan uitgedryf. Ek weet dit omdat ek goed getel het, alhoewel al die ander sê dit was net twaalf. Héérlik om onderweg te wees op 'n gevaarlike vaart met mense wat nie eers reg kan tel nie! Ek het 'n afgryslieke tyd agter die rug, op en af teen enorme golwe uur na uur, gewoonlik sopnat, en sonder selfs 'n pógning om vir ons 'n behoorlike maaltyd te gee. Nodeloos om te sê, daar is nie eers 'n radio of selfs 'n vuurpyl nie, so geen kans om 'n hulpsein aan enigiemand te stuur nie. Dit bewys net wat ek die heeltyd vir hulle probeer sê, die malligheid daarvan om op reis te gaan in 'n vrot klein vaatjie soos hierdie skip. Dit sou klaar erg genoeg gewees het as 'n mens saam met ordentlike mense was in plaas van duiwels in menslike gewaad. Caspian en Edmund is eenvoudig wreed teenoor my. Die aand toe ons ons mas

verloor het (daar is nou net 'n stompie oor), al was ek glád nié in 'n goeie toestand nie, het hulle my gedwing om aan dek te gaan en soos 'n slaaf te werk. Lucy het haar stuiwer in die armbeurs gegooi deur te sê dat Reepicheep graag sou wou gaan maar hy is net te klein. Ek kan nie glo hoe sy nie kan insien dat alles wat daardie klein gediertetjie doen slegs ter wille van vertóón is nie. Selfs op haar ouderdom behoort sy darem soveel verstand te hê. Vandag is die aaklige boot uiteindelik weer horisontaal en die son is uit en ons almal ginnegaap oor wat om te doen. Ons het genoeg kos, die meeste daarvan redelik aaklige goed, vir nog sestion dae. (Die hoenders het omtrent almal weggespoel. Selfs al was hulle nog hier, sou die storm gemaak het dat hulle ophou eiers lê.) Die eintlike probleem is water. Dit lyk of twee vate beskadig en nou leeg is (alweer Narniaanse effektiwiteit). Op klein rantsoene, 'n halwe liter elk per dag, het ons genoeg vir twaalf dae. (Daar is nog baie rum en wyn maar selfs hulle besef dat dit hulle net dorser gaan maak.)

As ons kon, sou dit natuurlik die beste wees om onmiddellik wes te swaai en af te sit na die Eensame Eilande toe. Maar dit het ons agtien dae geneem om te kom waar ons is, met 'n stormsterk wind van agter. Selfs al sou ons 'n oostewind kry, sou dit ons baie langer neem om terug te keer. En op die oomblik is daar geen teken van 'n oostewind nie – om die waarheid te sê, daar is geen wind nie. Om terug te roei sal heeltemal te lank neem en Caspian sê die manne kan nie op 'n halwe liter water per dag roei nie. Ek is seker hy is verkeerd. Ek het probeer verduidelik dat sweet mens eintlik afkoel, so die manne sal minder water nodig hê as hulle sou werk. Hy het geen notisie hiervan geneem nie, soos altyd as hy nie aan 'n antwoord kan dink nie. Die ander het almal gestem om vóórt te gaan in die hoop om land te vind. Ek het dit my verantwoordelikheid geag om uit te wys dat ons nie weet of daar wél enige land voor is nie en het probeer om hulle te laat insien wat die gevare van wénsdenkery is. In plaas daarvan om met 'n beter plan vorendag te kom, het hulle die vermetelheid gehad om my te vra wat ek sou voorstel. So, toe verduidelik ek maar koel en kalm dat ek ontvoer is en saamgesleep is op hierdie idiótiese vaart sonder my toestemming, en dat dit beslis nie my besigheid is om hulle uit hulle penarie te red nie.

4 September. Steeds kalm. Baie klein rantsoene vir ete en ek het die minste van almal gekry. Caspian is baie slim met die opskep en dink ek sien dit nie raak nie! Lucy het om een of ander rede probeer om vrede te maak tussen ons deur vir my van hare aan te bied maar daardie inméngerige várk van 'n Edmund het haar gekeer. Taamlik warm son. Verskriklik dors die hele aand.

5 September. Steeds kalm en baie warm. Voel heeldag goor en ek is seker ek het koors. Natuurlik het hulle nie daaraan gedink om 'n koorspen aan boord te hê nie.

6 September. 'n Aaklige dag. Wakker geword in die nag wétende dat ek koorsig is en bietjie water móét drink. Enige dokter sou so sê. Die hemel weet ek is die laaste persoon wat sou probeer om onregverdig voordeel te trek maar ek het nooit daarvan gedróóm dat hierdie waterrantsoen ook op 'n siek mens van toepassing is nie. Om die waarheid te sê, ek sou die ander wakker maak en vir 'n bietjie water vra as ek net nie gedink het dit is selfsugtig om hulle wakker te maak nie. So ek het net opgestaan en my beker gevat en saggies uit die Swart Gat waar ons slaap gesluip en hard probeer om nie vir Caspian en Edmund te steur nie, want hulle slaap baie sleg sedert die hitte en die waterskaarste begin het. Ek probeer altyd om ander in ag te neem of hulle nou mooi met my is of nie. Ek het goed gevorder tot in die groot kamer, as jy dit 'n kamer kan noem, waar die roeibankies en bagasie is. Die ding met water is aan daardie kant. Alles het goed verloop, maar voor ek 'n bekervol kon skep, wie sal my uitvang? Daai einste kléin spióén van 'n Reep. Ek het probeer verduidelik dat ek op pad was dek toe vir 'n bietjie vars lug (die besigheid met die water het hom nie aangegaan nie) en toe vra hy my hoekom ek 'n beker het. Hy het so 'n geraas gemaak dat die hele skip wakker geword het. Hulle het my skandalig behandel. Ek het gevra, soos ek dink enigteen behoort te gedoen het, hoekom Reepicheep om die watervat rondgesluip het in die middel van die nag. Hy het gesê dat hy te klein was om enigiets op dek te beteken, dus hou hy elke nag wag oor die water sodat een man meer kon gaan slaap. Nou vir die verskriklike onregverdigheid: almal het hóm geglo. Kan jy dit glo?

Ek moes verskoning vra of die klein ongediertetjie sou my met sy swaard aanval. En toe het Caspian sy ware kleure gewys as 'n wrede tiran en so hard gesê dat almal kon hoor dat enigiemand wat in die toekoms gevang word terwyl hy water stéél, 'twee dosyn' sou kry. Ek het nie geweet wat dit beteken nie tot Edmund dit aan my verduidelik het. Dit kom voor in die soort boeke wat daardie Pevensie-kindere lees.

Na hierdie lamsakkige dreigement het Caspian sy deuntjie verander en neerbúigend geraak. Gesê hy was jammer vir my en dat almal net so koorsig soos ek voel en dat ons almal die beste daarvan moet maak, ens., ens. Verfoeilike verwaande wysneus. Vandag heeldag in die bed gebly.

7 September. 'n Ligte wind vandag maar steeds uit die weste. 'n Paar myl ooswaarts gevorder met 'n stukkie van die seil, gehang aan wat Drinian die jurie-mas noem – dit beteken die boegspriet wat regop geplant is en vasgebind (hulle noem dit “geheg”) aan die stomp van die regte mas. Steeds verskriklik dors.

8 September. Vaar steeds oos. Ek bly nou heeldag in my bunkerbed en sien niemand behalwe Lucy nie tot die twee výande kom slaap. Lucy gee vir my 'n bietjie

van haar waterrantsoen. Sy sê meisies word nie so dors soos seuns nie. Ek het al baie so gedink maar ek dink dit moet algemener bekend word op see.

9 September. Land in sig; 'n baie hoë berg baie ver weg in die suidooste.

10 September. Die berg is groter en helderder maar steeds 'n ver ent weg. Seemeeue vandag weer vir die eerste keer in ek weet nie hoe lank nie.

11 September. Bietjie vis gevang en dit vir ete gehad. Anker uitgegooi teen ongeveer 7 nm. in drie vaam water in 'n baai van hierdie bergagtige eiland. Daardie idioot van 'n Caspian wou nie hê ons moet aan wal gaan nie omdat dit donker geword het en hy bang was vir barbare en wilde diere. Ekstra waterrantsoen vanaand.

Wat vir hulle op hierdie eiland voorlê, raak Eustace meer as enigiemand anders, maar dit kan nie in sy eie woorde vertel word nie, want ná die elfde September vergeet hy vir 'n lang tyd om dagboek te hou.

Die oggend breek aan met 'n lae, grys hemel. Tog is dit baie warm. Die avonturiers sien nou dat hulle in 'n baai is omring deur kranse en rotswande sodat dit soos 'n Noorse fjord lyk. Voor hulle, aan die punt van die baai, is daar 'n bietjie gelyk grond digbegroei met sederagtige bome, waardeur daar 'n vinnig-vloeiende stroom kom. Daaragter is 'n steil bult wat eindig in 'n getande rif en agter die bult 'n vae donkerte van berge. Die bergpieke is versteek in valerige wolke. Die naaste kranse, aan weerskante van die baai, is hier en daar bestreep met wit watervalle, al lyk dit nie op hierdie afstand of daar enige beweging of geluid is nie. Om die waarheid te sê – die hele plek is baie stil en die water in die baai so glad soos 'n spieël. Dit weerkaats elke klip en krakie in die kranse. Die prentjie sou mooi gewees het vir 'n foto, maar in werklikheid is dit nogal neerdrukkend. Dit is nie 'n wêreld wat besoekers verwelkom nie.

Die hele geselskap gaan in twee bootvragte aan wal en almal drink en swem heerlijk in die rivier en geniet 'n maaltyd en rus voor Caspian vier manne terugstuur om die skip op te pas. Dan begin die dag se werk. Alles moet gedoen word. Hulle moet die vate wal toe bring en die stukkendes regmaak, indien moontlik, en hervul; 'n boom – 'n denneboom as hulle dit kan kry – moet gekap word en hulle moet 'n nuwe mas daarvan maak; hulle moet die seile herstel; 'n jaggeselskap word georganiseer om enige wild wat die land kan oplewer te skiet; hulle moet klere was en heelmaak; en hulle moet talle klein herstelwerkies aan boord doen. Want die Dagbreekdanser – en dit is nou meer opsigtelik waar hulle haar van 'n afstand af kan sien – kan skaars herken word as die elegante skip wat uit Nouhawe vertrek het. Sy lyk na 'n kreupel, verkleurde kolos wat enigiemand as 'n wrak sou kon beskou. En haar offisiere en bemanning lyk nie veel beter nie – maer, bleek, rooi oë van min slaap, en geklee in flenters.

Terwyl Eustace onder 'n boom lê en hoor hoe al hierdie planne bespreek word, sak sy hart tot in sy skoene. Gaan daar geen rus wees nie? Dit lyk asof die eerste dag op land waarna hulle so uitgesien het, net soveel harde werk gaan afgee as op see. Dan kom 'n heerlike gedagte by hom op. Niemand kyk nie – hulle almal babbel oor die skip asof hulle sowaar van die ellendige ding hóú. Hoekom sluip hy nie net weg nie? Hy kan 'n rustige wandeling binneland toe aanpak, 'n koel plek met vars lug in die berge kry, lekker lank slaap en eers weer by die ander aansluit as die dag se werk verby is. Hy voel dat dit hom goed sal doen. Maar hy sal versigtig wees om nie die baai en die skip uit sig te verloor nie sodat hy seker kan wees dat hy sy pad terug sal vind. Hy sal nie daarvan hou om in hierdie land agtergelaat te word nie.

Hy maak dadelik werk van sy plan. Hy staan saggies van sy plek af op en loop tussen die bome in. Hy sorg dat hy dit stadig doen sodat dit lyk of hy doelloos dwaal en enigiemand wat hom sien, dink hy strek net sy bene. Hy is verras oor hoe vinnig die geraas van die geselskap agter hom wegsterf en hoe stil en warm en donkergroen die woud word. Gou voel hy dat hy 'n vinniger en doelgerigter pas kan inslaan.

So vorder hy ook vinnig deur die woud. Die grond voor hom raak al steiler. Die gras is droog en glad maar hy kom hande-viervoet goed reg, en al blaas hy en vee hy sy voorkop gereeld af, vorder hy teen 'n goeie pas. Dit bewys, terloops, dat sy nuwe lewe, hoe min hy dit ook al vermoed, hom reeds bietjie goed gedoen het; die ou Eustace, Harold en Alberta se Eustace, sou ná omtrent tien minute se klim al opgegee het.

Stadig, en na heelwat blaaskanse, bereik hy die bergrug. Hy het verwag dat hy van hier af 'n uitsig oor die hart van die eiland sou hê, maar die wolke het gedaal en is nou nader en 'n see van mis rol na hom toe aan. Hy sit plat en kyk terug. Hy is nou so hoog dat die baai klein onder hom lyk en die see myle ver sigbaar is. Dan omvou die bergmis hom, dig maar nie koud nie, en hy gaan lê plat en draai eers hierdie kant toe en dan daardie kant toe om die gemaklikste posisie te vind.

Maar hy kan net nie tot rus kom nie, of dan nie vir baie lank nie. Hy voel, amper vir die eerste keer in sy lewe, eensaam. Eers groei die gevoel baie stadig. En dan begin hy bekommerd raak oor die tyd. Dit is doodstil. Skielik besef hy dat hy dalk al ure daar kon lê. Dalk is die ander al weg! Dalk het hulle hom met opset laat wegdrentel net sodat hulle hom kon agterlaat. Hy spring paniekerig op en begin terugloop.

Eers is hy te haastig, gly op die steil gras, en ski 'n entjie af. Dan dink hy dit het hom te ver links geneem – en toe hy opgekom het, het hy kranse aan daardie kant gesien. Daarom klim hy weer tot bo, so naby as wat hy kan raai die plek was waar hy begin het, pak opnuut sy afwaartse tog aan, en probeer regs hou. Dit voel of dinge nou beter gaan. Hy is baie versigtig, omdat hy nie meer as 'n paar treë voor hom kan sien nie. Steeds heers daar absolute stilte oral om hom. Dit is baie erg om versigtig te beweeg as daar 'n stem in jou is

wat heeltyd sê, “Vinniger, vinniger, vinniger.” Die verskriklike idee om alleen agtergelaat te word, word elke oomblik sterker. As hy Caspian en die Pevensies enigins verstaan het, sou hy natuurlik geweet het dat daar nie ’n kans is dat hulle so iets sal doen nie. Maar hy het homself oortuig dat hulle almal duiwels in menslike gedaante is.

“Uiteindelik!” sê Eustace terwyl hy al glyend teen ’n skuinste met los klippe (*talus*, noem hulle dit) afkom en weer op gelyk grond staan. “En nou, waar is daardie bome? Daar is iets donkers daar voor. Haai, dit lyk asof die mis begin opklaar.”

Dit is inderdaad so. Die lig word elke oomblik beter en laat hom oogknipper. Die mis lig. Hy is in ’n totaal onbekende vallei en die see is nêrens in sig nie.

HOOFSTUK 6 - EUSTACE SE AVONTURE

Op hierdie einste oomblik is die ander besig om hulle hande en gesigte in die rivier te was en gereed te maak vir middagete en ’n ruskans. Die drie beste boogskutters is teen die heuwels noord van die baai uit en het teruggekom belaaie met twee wilde boerbokke wat nou oor ’n vuur braai. Caspian gee opdrag dat ’n vat wyn land toe gestuur word, sterk wyn van Argenland wat met water gemeng moet word voor jy dit kan drink, sodat daar vir almal genoeg is. Die werk het sover goed gegaan en dit is ’n vrolike maaltyd. Eers ná die tweede porsie bokvleis vra Edmund, “Waar is daardie Eustace-kêrel?”

Intussen staar Eustace na die onbekende vallei. Dit is so nou en diep, en die kranse wat dit omring so glad, dat dit soos ’n groot put of loopgraaf is. Die grond is bedek met gras maar oral met rotse bestrooi, en hier en daar sien Eustace swart gebrande kolle soos aan weerskante van ’n treinspoor tydens ’n droë somer. Omtrent vyftien tree van hom af is daar ’n poel met helder, stil water. Daar is eers niks anders in die vallei nie; nie ’n dier nie, nie ’n voël nie, nie ’n insek nie. Die son skroei en stroewe pieke en bergtoppe tuur oor die vallei se rand.

Eustace besef natuurlik dat hy in die mis aan die verkeerde kant van die berg afgekom het, en draai dadelik om om terug te gaan. Maar toe hy na die plek kyk waar hy afgekom het, sidder hy. Danksy ’n groot geluk het hy die enigste moontlike pad ondertoe gevind – ’n lang groen strook grond, vreeslik steil en smal, met kranse aan albei kante. Daar is geen ander pad terug nie. Maar sal hy dit kan uitklim, nou dat hy gesien het hoe dit regtig is? Sy kop draai net by die blote gedagte daaraan.

Hy draai terug, dink dat wat ook al gebeur, hy liever eers heelwat water uit die poel moet drink. Maar net toe hy omdraai en nog voor hy ’n tree verder in die vallei af kan gee, hoor hy ’n geluid agter hom. Dit is net ’n ritseling, maar dis asof dit weergalm in daardie intense stilte. Hy vries in sy spore en staan ’n sekonde doodstil. Dan draai hy sy kop stadig en kyk.

Aan die voet van die krans net effens na sy linkerkant, is daar 'n lae, donker gat – dalk 'n grot se opening. En hieruit kom twee dun rokies. En die los klippe net onder die donker opening begin beweeg (dit is die geraas wat hy gehoor het) asof iets in die donker daaragter kruip.

Iets is aan die kruip. Erger nog, iets kom uit. Edmund of Lucy sou dit onmiddellik herken het, maar Eustace het niks van die regte boeke gelees nie. Die ding wat uit die grot kom is iets wat hy hom nog nooit eers kon verbeel nie – 'n lang loodkleurige snoet, dowwe rooi oë, geen vere of pels nie, 'n lang lenige lyf wat op die grond sleep, bene soos dié van 'n spinnekop waarvan die elmboë hoër as sy rug is, wrede kloue, vëlmuisevlerke wat 'n raspergeluid op die klippe maak, 'n ellelange stert. En die twee rokies trek by sy neusgate uit. Die woord *Draak* kom nooit by hom op nie. Dit sou dinge ook nie beter gemaak het nie.

Maar dalk as hy iets van drake geweet het, sou hy effens verbaas gewees het oor hierdie draak se gedrag. Dit sit nie regop en klap sy vlerke nie, dit spoeg ook nie 'n stroom vlamme by sy bek uit nie. Die rook uit sy neusgate is soos die rook van 'n vuur wat amper uitgebrand is. Dit lyk ook nie of dit vir Eustace raaksien nie. Dit beweeg baie stadig tot by die poel – stadig en rus-rus. Selfs in sy angs kan Eustace aanvoel dat dit 'n ou, hartseer gedierte is. Hy wonder of hy dit kan waag om na die opdraende te hardloop. Maar dit kan dalk omkyk as hy 'n geluid maak. Dit kan dalk lewendiger word. Dalk is alles net skyn. In elk geval, wat sou dit help om te vlug deur te klim as hierdie gedierte kan vlieg?

Dit bereik die poel en skuif die aaklige skubberige ken tot op die gruis om te drink: maar voor dit kan drink, kom daar 'n harde krakerige of klaterende kreet daaruit en na 'n paar rukke en stuiptrekkings rol dit om op sy sy en lê doodstil met een klou in die lug. Donker bloed stroom by die oop bek uit. Die rook uit sy neusgate word vir 'n oomblik swart en verdwyn dan. Dan kom daar niks meer uit nie.

'n Lang ruk waag Eustace dit nie om te beweeg nie. Dalk is dit die ondier se skelmstreek, die manier waarop dit reisigers na hulle ondergang lok. Maar 'n mens kan nie vir ewig wag nie. Hy gee 'n tree vorentoe, dan twee treë, en staan weer stil. Die draak lê steeds roerloos; hy sien ook dat die rooi vuur in die oë uitgedoof is. Uiteindelik is hy by dit. Hy is nou taamlik seker dat dit dood is. Met 'n rilling raak hy daaraan; niks gebeur nie.

Die verligting is so groot dat Eustace amper hardop lag. Hy voel sommer asof hy met die draak baklei en dit doodgemaak het, in plaas daarvan dat hy net gesien het hoe dit doodgaan. Hy klim bo-oor dit en gaan na die poel toe om te drink, want die hitte raak nou onhoudbaar. Hy is glad nie verras om 'n donderslag te hoor nie. Amper onmiddellik daarna verdwyn die son en voor hy klaar gedrink het, begin daar groot reëndruppels val.

Hierdie eiland se klimaat is baie onaangenaam. Ná minder as 'n minuut is Eustace deurnat en half verblind deur 'n tipe reën wat 'n mens nie in Europa sou kry nie. Dit is

sinneloos om te probeer om uit die vallei te klim solank dit aanhou reën. Hy skiet reguit na die enigste skuiling in sig – die draak se grot. Daar gaan lê hy en probeer weer asemskip.

Die meeste van ons weet wat om van 'n draak se grot te verwag, maar, soos ek al vantevore gesê het, Eustace het net die verkeerde boeke gelees. Dit het baie te sê gehad oor uitvoere en invoere en regerings en afvoerslote, maar niks oor drake nie. Dit is hoekom hy so dronkgeslaan is oor die oppervlak waarop hy nou lê. Dele daarvan is te skerp om klippe te wees en te hard om dorings te wees, dit voel of daar baie ronde, plat goedjies is, en alles klingel wanneer hy beweeg. By die grot se ingang is daar genoeg lig om te sien wat dit is. En natuurlik vind Eustace uit wat enigeen van ons al van die begin af vir hom sou kon sê – dis 'n skat. Daar is krone (dit is die stekelrige goed), munte, ringe, armbande, gietblokke, bekke, borde en edelgesteentes.

Eustace het (anders as die meeste ander seuns) nog nooit baie oor skatte gedink nie, maar hy besef onmiddellik die waarde daarvan in hierdie nuwe wêreld waarin hy so dwaas deur die prent in Lucy se kamer ingestrompel het. “Hulle het geen belastingstelsel hier nie,” sê hy. “En jy hoef nie skatte aan die regering te oorhandig nie. Met sommige van hierdie goed kan ek nogal 'n aangename tyd hier hê – dalk in Kalormen. Dit klink of dit die mins bedrieglike van hierdie lande is. Ek wonder hoeveel ek sal kan dra? Daardie armband – die goed daarin is seker diamante – ek glip dit aan my eie pols. Te groot, maar as ek dit opstoot tot hier bokant my elmboog. Dan my sakke vol maak met diamante – dis makliker as goud. Ek wonder wanneer hierdie vervlakste reën gaan ophou?” Hy kry 'n minder ongemaklike deel van die hoop, waar daar meestal munte is, en maak homself tuis om te wag. Maar 'n groot skok, wanneer dit eers verby is, en veral 'n groot skok wat volg op 'n bergwandeling, maak jou baie moeg. Eustace raak aan die slaap.

Teen die tyd dat hy al vas slaap en snork, is die ander klaar met ete en raak baie bekommerd oor hom. Hulle roep, “Eustace! Eustace! Joe-hoe!” tot hulle hees is en Caspian blaas op sy horing.

“Hy is nie hier naby êrens nie anders sou hy dit gehoor het,” sê Lucy met 'n bleek gesig.

“Verbrande vent!” sê Edmund. “Wat op aarde sou hom so laat wegsloop het?”

“Maar ons móét iets doen,” sê Lucy. “Dalk het hy verdwaal, of in 'n gat geval, of is deur barbare gevang.”

“Of is doodgemaak deur wilde diere,” sê Drinian.

“En dan is ons gelukkig van hom ontslae, dis my mening,” mompel Rhince.

“Meester Rhince,” sê Reepicheep, “wat 'n onbetaamlike ding om te sê. Die skepsel is glad nie my vriend nie maar hy is 'n bloedverwant van die koningin, en terwyl hy deel van ons geselskap is, is ons eer op die spel as ons hom nie vind of sy dood wreek nie.”

“Natuurlik moet ons hom vind (as ons kán),” sê Caspian moeg. “Dis die hele gemors. Dit beteken ’n soekgeselskap en eindelose moeilikheid. Tipies Eustace.”

Intussen slaap en slaap Eustace – en slaap. Wat hom wakkermaak, is ’n pyn in sy arm. Die maanlig skyn by die grot se opening in, en die bed van skatte voel of dit baie gemakliker geword het: om die waarheid te sê, hy kan dit skaars voel. Eers kan hy nie verstaan waar die pyn in sy arm vandaan kom nie, maar dan besef hy dat die armband wat hy tot bokant sy elmboog opgestoot het, vreemd genoeg styf geraak het. Sy arm moes geswel het terwyl hy geslaap het (dit was sy linkerarm).

Hy beweeg sy regterarm om aan sy linkerarm te voel, maar stop voor hy dit ’n millimeter geroer het en byt sy lip van skok. Want net voor hom, en ’n klein bietjie na regs, waar die maanlig helder op die vloer van die grot val, sien hy ’n afgryslike vorm beweeg. Hy ken daardie vorm: dis ’n draak se klou. Dit het beweeg net toe hy sy hand beweeg het en gestop toe hy sy hand gestop het.

“Ag, wat ’n idioot is ek nie,” dink Eustace. “Natuurlik, die monster het ’n maat gehad en nou lê dit langs my.”

’n Paar minute waag hy dit nie om ’n spier te verroer nie. Hy sien twee dun rokieë wat net voor sy oë opstyg, dis swart teen die maanlig; nes daar ook rook uit die ander draak se neus gekom het voor dit dood is. Dit is so skrikwekkend dat hy sy asem inhou. Die twee rokieë verdwyn. Wanneer hy nie meer sy asem kan inhou nie, laat hy dit stadig uit; dadelik verskyn die twee rokieë weer. Maar selfs nou nog weet hy nie wat regtig aangaan nie.

’n Rukkie later besluit hy dat hy baie versigtig na sy linkerkant sal beweeg en probeer om uit die grot te kruip. Dalk is die gedierte aan die slaap – en daarbenewens is dit sy enigste kans. O genugtig! Daar is nog ’n draak se klou aan daardie kant.

Niemand kan Eustace kwalik neem omdat hy nou begin huil nie. Hy is verras oor die grootte van sy eie tranes toe hy sien hoe hulle op die skatte voor hom spat. Dit is ook eienaardig warm; dit stoom sommer.

Maar huil gaan niks help nie. Hy moet probeer om tussen die twee drake uit te kruip. Hy begin deur sy regterarm vorentoe te strek. Die draak aan sy regterkant se voorpoot en klou maak presies dieselfde beweging. Dan besluit hy om links te probeer. Die draakledemaat aan daardie kant beweeg ook.

Twee drake, een aan elke kant, wat alles naboots wat hy doen! Sy senuwees kan dit nie meer hou nie en hy storm vir die opening.

Daar is so ’n gekletter en gerasper, en ’n geklingel van goud, en ’n geskuur van klippe wanneer hy uit die grot uitstorm dat hy dink hulle albei volg hom. Hy waag dit nie om om te kyk nie. Hy storm tot by die poel. Die gedraaide vorm van die dooie draak wat in die maanskyn lê sou genoeg wees om enigiemand te laat skrik, maar nou sien hy dit skaars. Sy plan is om in die water te kom.

Maar wanneer hy die kant van die poel bereik, gebeur twee dinge. Eerstens tref dit hom soos 'n weerligstraal dat hy hande-viervoet gehardloop het – en hoekom op aarde sou hy dit doen? En tweedens, toe hy afbuk na die water toe, dink hy 'n sekonde lank dat nog 'n draak vanuit die poel na hom opstaar. Maar in 'n ommesientjie besef hy die waarheid. Daardie draakgesig in die poel is sy eie weerkaatsing. Daar is geen twyfel daaroor nie. Dit beweeg as hy beweeg: dit maak sy mond oop en toe as hy syne oop- en toemaak.

Hy het in 'n draak verander terwyl hy geslaap het. Deur op 'n draak se skat te slaap met gierige, draakagtige gedagtes in sy hart, het veroorsaak dat hyself 'n draak word.

Dit verklaar alles. Daar was nie twee drake langs hom in die grot nie. Die kloue regs en links was sy eie regter- en linkerklou. Die twee rokies kom uit sy eie neusgate. As hy met sy linkeroog loer, kan hy nou sien waar die pyn in sy linkerarm (of dit wat sy linkerarm was) vandaan kom. Die armband wat netjies gepas het om die bo-arm van 'n seun is heeltemal te klein vir die dik, stomperige voorpoot van 'n draak. Dit het diep in sy skubagtige vleis ingesny en daar is 'n kloppende swelsel aan elke kant daarvan. Hy skeur aan die plek met sy draaktande maar kan dit nie afkry nie.

Ten spyte van die pyn voel hy verlig. Daar is nou niks meer om voor bang te wees nie. Hy is nou self 'n verskrikking en niks in die wêreld, behalwe 'n ridder (en nie almal van hulle nie) sou dit waag om hom aan te val nie. Hy kan selfs nou met Caspian en Edmund afreken –

Maar die oomblik toe hy dit dink, besef hy dat hy nie wil nie. Hy wil met hulle vriende wees. Hy wil teruggaan na die mense toe en lag en gesels en dinge saam doen. Hy besef dat hy nou 'n monster is wat van die hele menslike spesie afgesny is. 'n Verskriklike eensaamheid oorval hom. Hy besef dat die ander nie regtig vyandig was nie. Hy wonder of hyself so 'n aangename mens is as wat hy altyd gedink het. Hy mis hulle stemme. Hy sou dankbaar wees vir 'n vriendelike woord selfs van Reepicheep af.

Toe hy dit dink, skree die arme draak wat eens Eustace was, en begin huil. 'n Sterke draak wat sy oë in 'n verlate vallei onder die maanlig uithuil, is nie 'n gesig wat jy jou maklik sou kon voorstel nie.

Uiteindelik besluit hy om sy weg te probeer terugvind baai toe. Hy besef nou dat Caspian nooit sou wegvaar en hom agterlaat nie. En hy is seker dat hy op een of ander manier die mense sal kan laat sien wie hy is.

Hy drink baie water en dan (ek weet dit klink skokkend, maar dit is nie as jy mooi daarvoor dink nie) eet hy amper die hele dooie draak op. Hy is amper halfpad klaar daarmee voor hy besef wat hy besig is om te doen; want, jy sien, al is hy in sy gedagtes Eustace, is sy smaak en spysvertering dié van 'n draak. En daar is niks wat 'n draak so geniet soos vars draak nie. Dit is hoekom jy selde meer as een draak in dieselfde land sal kry.

Dan draai hy om om uit die vallei uit te klim. Hy begin die klim met 'n sprong en net toe hy spring, kom hy agter dat hy vlieg. Hy het heeltemal van sy vlerke vergeet en dit is vir hom 'n groot verrassing – die eerste goeie verrassing in 'n lang tyd. Hy styg hoog in die lug in op en sien ontelbare bergtoppe onder hom in die maanlig uitgestrek lê. Hy kan die baai onder hom sien soos 'n silwer blad en die Dagbreekdanser wat voor anker lê en kampvure wat flikker in die woud langs die strand. Vanaf 'n aansienlike hoogte pyl hy op hulle af in 'n enkele glybeweging.

Lucy slaap baie vas omdat sy wakkergebly het tot die seekgeselskap teruggekeer het, in die hoop dat daar goeie nuus van Eustace sou wees. Die geselskap, gelei deur Caspian, het laat en moeg teruggekom. Hulle nuus was ontstellend. Daar is nie 'n enkele spoor van Eustace nie, maar hulle het 'n dooie draak in die vallei gevind. Hulle probeer om die beste daarvan te maak en almal verseker mekaar dat daar nie sommer nog drake sou wees nie, en dat een wat teen omtrent drie uur daardie middag dood was (dis toe hulle dit gesien het), kwalik net 'n paar uur tevore nog mense sou kon doodmaak.

“Behalwe as dit die klein pes geëet het en daarvan dood is: hy kan enigiets vergiftig,” sê Rhince. Maar mompel dit binnensmonds en niemand hoor dit nie.

Maar later in die nag word Lucy baie saggies wakker gemaak en sy kry die hele geselskap waar hulle dig teenmekaar saamgedrom is en in fluisterstemme praat.

“Wat is dit?” vra Lucy.

“Ons moet nou almal saamstaan,” is Caspian besig om te sê. “'n Draak het pas oor die boomtoppe gevlieg en op die strand geland. Ja, ek is bevrees dit is tussen ons en die skip. En pyle beteken niks teen drake nie. En hulle is glad nie bang vir vuur nie.”

“Met u Majesteit se toestemming – ” begin Reepicheep.

“Nee, Reepicheep,” sê die koning baie ferm, “jy gaan nê probeer om alleen daarteen te veg nie. En tensy jy beloof om my te gehoorsaam in hierdie saak, sal ek jou laat vasbind. Ons moet bymekaar bly en, sodra dit lig is, afgaan strand toe en daarmee gaan baklei. Ek sal lei. Koning Edmund sal aan my regterkant en lord Drinian aan my linkerkant wees. Daar is geen ander reëlins om te tref nie. Dit sal binne 'n paar uur lig wees. Laat daar oor 'n uur 'n maaltyd en die oorblywende wyn bedien word. En laat alles in stilte gedoen word.”

“Dalk sal dit weggaan,” sê Lucy.

“Dit sal erger wees as dit gebeur,” sê Edmund, “want dan sal ons nie weet waar dit is nie. As daar 'n perdeby in die kamer is, wil ek dit graag kan sien.”

Die res van die nag is aaklig, en wanneer die ete gereed is, al weet hulle dat hulle moet eet, het baie van hulle maar 'n swak eetlus. En dit voel of die ure eindeloos verbysleep voor dit begin lig raak en voëls hier en daar begin tjirp en die wêreld kouer en natter word as wat dit die hele nag was en Caspian sê, “Nou is dit tyd, Vriende.”

Hulle staan op, almal met ontblote swaarde, en kom in 'n bondel bymekaar met Lucy in die middel en Reepicheep op haar skouer. Dit is beter as die gewag en almal voel liewer vir die ander as gewoonlik. 'n Oomblik later begin hulle marsjeer. Dit word ligter soos hulle nader aan die rand van die woud beweeg. En daar op die sand, soos 'n reuse-akkedis, of 'n soepel krokodil, of 'n slang met bene, groot en afskuwelik en homperig, lê die draak.

Maar, in plaas daarvan om uit te rys en vuur en rook te blaas wanneer dit hulle sien, retireer die draak – jy kan amper sê dit waggel – terug na die vlak water van die baai.

“Vir wat skud hy sy kop so?” sê Edmund.

“En nou knik hy,” sê Caspian.

“En daar kom iets uit sy oë uit,” sê Drinian.

“Ag, kan jy nie sien nie,” sê Lucy. “Dit huil. Dit is trane.”

“Ek sal nie daarop staatmaak nie, Juffrou,” sê Drinian. “Dis wat krokodille doen om jou onverhoeds te betrap.”

“Dit het sy kop geskud toe jy dit gesê het,” merk Edmund op. “Asof dit nee bedoel. Kyk, daar gaan hy alweer.”

“Dink jy dit verstaan wat ons sê?” vra Lucy.

Die draak knik sy kop heftig.

Reepicheep gly van Lucy se skouer af en staan na vore.

“Draak,” klink sy skril stemmetjie, “kan jy spraak verstaan?”

Die draak knik.

“Kan jy praat?”

Dit skud sy kop.

“Dan,” sê Reepicheep, “is dit sinneloos om jou te vra wat jy hier soek. Maar as jy onderneem om met ons vriende te wees, lig jou linkervoorpoot bokant jou kop.”

Dit maak so, maar lomperig want daardie been is seer en geswel as gevolg van die goue armband.

“Ag, kyk,” sê Lucy, “daar is iets fout met sy been. Die arme ding – dis dalk waarom dit gehuil het. Dalk het dit na ons toe gekom om genees te word soos in die fabel van Androcles en die leeu.”

“Wees versigtig, Lucy,” sê Caspian. “Dis 'n baie slim draak maar dit kan 'n leuenaar wees.”

Lucy het egter alreeds vorentoe gehardloop, gevolg deur Reepicheep, so vinnig as wat sy kort beentjies hom kon dra, en dan volg die seuns en natuurlik Drinian ook.

“Wys my jou seer poot,” sê Lucy, “ek kan dit dalk gesond maak.”

Die draak-wat-Eustace-was hou sy seer poot tevrede uit – hy onthou hoe Lucy se mengsel hom genees het van seesiekte voor hy 'n draak geword het. Maar hy is

teleurgesteld. Die towervloeistof laat die swelling sak en die pyn effens bedaar, maar dit kan nie die goud oplos nie.

Almal drom nou om hulle saam om die behandeling te sien, en skielik roep Caspian uit, “Kyk!” Hy staar na die armband.

HOOFSTUK 7 - HOE DIE AVONTUUR EINDIG

“Kyk waarna?” vra Edmund.

“Kyk na die ontwerp op die goud,” sê Caspian.

“’n Klein hamertjie met ’n diamant soos ’n ster daarbokant,” sê Drinian. “Maar natuurlik, ek het dit al voorheen gesien.”

“Gesien!” sê Caspian. “Maar natuurlik het jy dit gesien. Dit is die teken van ’n gesiene huis van Narnia. Dit is lord Octesian se armring.”

“Vuilgoed,” sê Reepicheep vir die draak, “het jy ’n heer van Narnia verorber?” Maar die draak skud sy kop woës.

“Of dalk,” sê Lucy, “is dít lord Octesian, wat verander is in ’n draak – onder ’n towerspel, nè.”

“Dit hoef nie enige een daarvan te wees nie,” sê Edmund. “Alle drake versamel goud. Maar ek dink mens kan redelik seker wees dat Octesian nie verder as hierdie eiland gevorder het nie.”

“Is jy lord Octesian?” vra Lucy vir die draak, en dan, as dit sy kop hartseer skud, “Is jy iemand wat getoor is – ’n mens, bedoel ek?”

Dit knik verwoed.

En dan sê iemand – hulle stry agterna vreeslik of dit Lucy of Edmund was wat dit eerste gesê het – “Jy’s nie – nie dalk Eustace nie?”

En Eustace knik sy aaklige draakkop en slaan sy stert op die see en almal spring weg (sommige van die matrose met uitroepe wat ek nie gaan neerskryf nie) om die enorme en kokende trane wat uit sy oë vloei te vermy.

Lucy probeer hard om hom te troos en skraap selfs haar moed bymekaar om die skubberige gesig te soen, en amper almal sê “Sjoe, dis verskriklik” en heelwat verseker Eustace dat hulle hom sal ondersteun en baie sê daar is sekerlik ’n manier om die towerspel te breek en hulle sal hom binne ’n dag of twee weer perdfrys en gesond hê. En natuurlik is hulle baie gretig om sy storie te hoor, maar hy kan nie praat nie. In die dae wat volg, probeer hy ’n paar keer om dit vir hulle op die sand te skryf. Maar hy kry dit nooit reg nie. In die eerste plek weet Eustace (wat nooit die regte boeke gelees het nie) nie hoe om ’n storie op die regte manier te vertel nie. En verder het die spiëre en senuwees in die draakklou wat hy moet gebruik, nooit geleer om te skryf nie en is in elk geval nie gemaak om te skryf nie. Daarom kan hy nie naastenby tot by die einde kom voor die gety inkom en alles wat hy

geskryf het wegspoel, behalwe die stukkies waarop hy al klaar getrap of per ongeluk met sy stert uitgevee het nie. En al wat enigiemand kon sien, is iets soos (die kolletjies is vir die dele wat hy uitgevee het):

EK GEGAN TE SLAA...ARKA KRAD AG DRAAK SE
GROT WANT DITWAS DOOD EN ARD
GREEN...WAKKER WORD KA...ARM AFKRY AI TOG...

Dit is tog vir almal duidelik dat Eustace se karakter nogal verbeter het vandat hy 'n draak geword het. Hy is gretig om te help. Hy vlieg oor die hele eiland en sien dat dit alles bergagtig is en slegs deur wilde bokke en heelwat wilde varke bewoon word. Hiervan bring hy baie karkasse terug as proviand vir die skip. Hy is 'n baie menslike jagter daarby, omdat hy 'n dier met een swiep van sy stert doodslaen sodat dit nie weet (en hopelik steeds nie weet nie) dat dit doodgemaak is nie. Hy eet natuurlik self ook 'n paar, maar altyd op sy eie, want noudat hy 'n draak is hou hy van sy kos rou, maar hy kan dit nie verduur dat die ander hom moet sien tydens sy morsige maaltye nie. Een dag vlieg hy stadig maar triomfantelik terug kamp toe met 'n groot en lang denneboom wat hy in 'n veraf valleï met wortel en al uitgetrek het en waaruit 'n hoofmas gemaak kan word. En in die aand as dit ysig raak, soos soms na 'n swaar reënbus, is hy 'n troos vir almal, want die hele geselskap kom sit met hulle rûe teen sy warm sye en raak so lekker warm en droog. Een blaas van sy vurige asem kan die hardkoppigste vuurtjie aan die gang kry. Soms neem hy 'n uitgesoekte groepie om op sy rug te vlieg sodat hulle kan sien hoe lyk die groen hange, die rotsagtige hoogtes, die nou skeurvalleie onder hulle en ver oor die see in die ooste ook 'n kol donkerder blou op die horison wat dalk land is.

Die plesier daarvan ('n nuuttjie vir hom) om gewild te wees en, meer nog, om van ander mense te hou, is wat keer dat Eustace moed opgee. Want dit is maar goor om 'n draak te wees. Hy gril elke keer as hy sy eie weerkaatsing raaksien wanneer hy oor 'n bergmeer vlieg. Hy haat die massiewe vlêrmuisagtige vlerke, die saaglem van 'n rif op sy rug, en die wrede, krom kloue. Hy is amper te bang om op sy eie te wees en tog is hy skaam om saam met die ander te wees. Die aande wanneer hy nie as 'n warmwaterbottel gebruik word nie, sluip hy weg van die kamp af en lê soos 'n slang opgekrul tussen die woud en die water. Tot sy grootste verbasing is Reepicheep dan sy getrouste trooster. Die edele Muis sal saggies weggliip uit die vrolike kring by die kampvuur en by die draak se kop gaan sit, net goed wind-op sodat hy nie in die pad van die rokerige asem is nie. Dan verduidelik hy dat wat met Eustace gebeur het 'n treffende voorbeeld is van hoe die noodlot kan draai, en as hy vir Eustace by sy eie huis in Narnia kon kry (dit was eintlik 'n gat – nie 'n huis nie, en die draak se kop, wat nog te sê sy lyf, sou nie eers kon inpas nie), kan hy vir hom meer as honderd voorbeelde wys van keisers, konings, hertoë, ridders, digters, verliefdes, astronome,

filosowe, en towenaars, wat van voorspoed tot in die ellendigste omstandighede verval het – en waarvan baie weer herstel en altyd gelukkig verder geleef het. Dit klink dalk nie op daardie oomblik na enige troos nie, maar hy bedoel dit goed en Eustace sou dit nooit vergeet nie.

Maar wat natuurlik soos 'n wolk oor almal se koppe hang, is die probleem van wat om met hulle draak te doen wanneer hulle weer gereed is om te seil. Hulle probeer om nie daarvoor te praat as hy by is nie, maar hy kan nie help om goed te hoor soos, “Sal hy al langs die een kant van die dek inpas? En dan sal ons al die voorraad onder in die skip na die ander kant toe skuif sodat dit kan balanseer,” of “Sal dit enigsins moontlik wees om hom te sleep?” of “Sal hy kan bybly as hy vlieg?” en (die meeste van almal), “Maar hoe gaan ons vir hom kosgee?” En arme Eustace besef al meer dat hy sedert hy die eerste dag aan boord gekom het, 'n groot ergernis was en dat hy nou 'n nóg groter laspos is. En dit vreet aan hom, net soos die armband in sy voorpoot invreet. Hy weet dat dit dinge net erger maak om daaraan te knaag met sy groot tande, maar hy kan nie help om dit nou en dan te doen nie, veral op warm aande.

*

Omtrent ses dae nadat hulle op Draakeiland aangekom het, word Edmund toevallig een oggend baie vroeg wakker. Dit is net besig om grys te word sodat jy die boomstamme kan sien as dit tussen jou en die baai is maar nie vanuit die ander rigting nie. Met die wakkerword dink hy dat hy iets hoor beweeg, hy stut hom op een elmboog en kyk om hom: en nie lank nie of hy dink hy sien 'n donker figuur wat aan die see se kant van die woud beweeg. Die gedagte wat eerste by hom opkom is, “Is ons regtig seker daar is nie dalk inboorlinge op hierdie eiland nie?” Dan dink hy dit is Caspian – dit is amper die regte grootte – maar hy weet dat Caspian langs hom geslaap het en kan sien dat hy nog nie beweeg het nie. Edmund maak seker dat sy swaard op sy plek is en staan dan op om ondersoek in te stel.

Hy gaan saggies af tot by die rand van die woud en die donker figuur is steeds daar. Hy sien nou dat dit te klein vir Caspian is en te groot vir Lucy. Dit hardloop nie weg nie. Edmund trek sy swaard en is net op die punt om die vreemdeling uit te daag toe die vreemdeling in 'n lae stem sê,

“Is dit jy, Edmund?”

“Ja. Wie is jy?” vra hy.

“Ken jy my nie?” sê die ander. “Dit is ek – Eustace.”

“Sowaar,” sê Edmund, “dit is jy. My goeie neef –”

“Sjuut,” sê Eustace en steier vorentoe asof hy gaan val.

“Haai!” sê Edmund terwyl hy hom stut. “Wat gaan aan? Is jy siek?”

Eustace is so lank stil dat Edmund dink hy is besig om flou te word; maar uiteindelik sê hy, "Dit was aaklig. Jy het geen idee nie...maar alles is nou reg. Kan ons iewers gaan gesels? Ek wil nie nou al die ander sien nie."

"Ja, dis beter, enige plek waar jy wil," sê Edmund. "Ons kan daar by die rotse gaan sit. Ek sê, ek is bly om weer te sien jy is – uhm – jou ou self. Jy moes regtig 'n vreeslike goor tyd gehad het."

Hulle stap tot by die rotse en gaan sit sodat hulle kan uitkyk oor die baai terwyl die lug ligter en ligter word en die sterre verdwyn behalwe vir een baie helder ster laag op die horison.

"Ek wil nie vertel hoe ek 'n – 'n draak geword het tot ek nie vir almal saam kan vertel en dit agter die rug kry nie," sê Eustace. "Terloops, ek het nie eers geweet dit was 'n draak nie tot ek julle almal die woord hoor gebruik het die oggend toe ek hier aangekom het. Ek wil jou vertel hoe ek opgehou het om een te wees."

"Gaan voort," sê Edmund.

"Wel, laasnag was ek nog meer miserabel as ooit. En daardie vieslike armband het gepyn soos nog nooit tevore nie – "

"Is dit darem nou reg?"

Eustace lag – 'n anderste soort lag as wat Edmund hom nog ooit hoor lag het – en glip die armband maklik van sy arm af. "Hier is dit," sê hy, "en sover dit my aangaan is enigiemand wat dit wil hê welkom om dit te vat. Wel, soos ek gesê het, ek het wakker gelê en gewonder wat op aarde van my gaan word. En toe – maar, moet ek byvoeg, dit kon alles 'n droom gewees het. Ek weet nie."

"Gaan voort," sê Edmund, baie geduldig.

"Wel, in elk geval, ek het opgekyk en die laaste ding gesien wat ek verwag het: 'n massiewe leeu wat stadig na my toe aangestap kom. En die snaaksste ding was dat dit gisteraand donkermaan was, maar daar was maanlig waar die leeu was. So het hy nader en nader gekom. Ek was vreeslik bang vir hom. Jy dink dalk dat ek, as 'n draak, enige leeu sommer maklik sou kon omklap. Maar dit was nie daardie soort vrees nie. Ek was nie bang dat dit my sou opvreet nie, ek was net bang vir hóm – as jy kan verstaan. Wel, hy het baie naby aan my gekom en my reguit in die oë gekyk. En ek het my oë styf toegeknyp. Maar dit het niks gehelp nie want toe sê hy vir my om hom te volg."

"Bedoel jy hy het gepraat?"

"Ek weet nie. Noudat jy dit noem, ek dink nie hy het nie. Maar tog het hy vir my gesê om te kom. En ek het geweet ek moet doen wat hy vir my sê om te doen, so ek het opgestaan en hom gevolg. En hy het my ver die berge ingelei. En daar was altyd maanlig oor en rondom die leeu waar hy ook al gaan. So uiteindelik het ons gekom by 'n bergtop wat ek

nog nooit vantevore gesien het nie en op die piek van hierdie berg was daar 'n tuin – bome en vrugte en alles. In die middel daarvan was 'n fontein.

“Ek het geweet dis 'n fontein omdat jy kon sien hoe die water van onder af opborrel: maar dit was baie groter as die meeste fonteine – soos 'n baie groot, ronde bad met marmertrappe wat daarin afgaan. Die water was so helder soos kan kom en ek het gedink as ek daar kan ingaan en kan bad, sal dit die pyn in my poot verlig. Maar die leeu het vir my gesê ek moet eers uittrek. Ek moet weer sê, ek weet nie of hy enige woorde hardop gesê het of nie.

“Ek was net op die punt om te sê ek kon nie uittrek nie omdat ek nie enige klere aangehad het nie, toe ek skielik besef dat drake slangerige goed is en dat slange vervel. O, natuurlik, het ek gedink, dis wat die leeu bedoel. So ek het begin om myself te krap en my skubbe het die hele plek vol begin afval. En toe het ek nog 'n bietjie dieper begin krap en, in plaas van skubbe wat hier en daar afkom, het my hele vel pragtig begin afdop, net soos na 'n siekte, of asof ek 'n piesang was. Binne 'n minuut of twee het ek net daaruit geklim. Ek kon dit daar langs my sien lê, dit het taamlik vieslik gelyk. Dit was 'n heerlike gevoel. So toe begin ek afgaan in die fontein in vir my bad.

“Maar net voor ek my voete in die water sit, kyk ek af en sien dat hulle nog net so hard en grof en gerimpeld en skubberig soos voorheen was. Ag, dis alles reg, het ek gesê, dit beteken net dat ek nog 'n kleiner pakkie onder die eerste een het, en dat ek daaruit ook moet kom. So toe krap en skeur ek weer en hierdie onderste vel het pragtig afgedop en ek het uitgeklim en dit langs die ander een laat lê en afgegaan fontein toe vir my bad.

“Wel, presies dieselfde ding gebeur toe weer. En ek dink toe, ag tog, hoeveel velle gaan ek nog moet uittrek? Want ek wou net my poot was. So krap ek toe vir die derde keer en kry 'n derde vel af, net soos die ander twee, en klim daaruit. Maar toe ek na myself in die water kyk, het ek geweet dat dit niks beteken nie.

“Toe sê die leeu – maar ek weet nie of hy gepraat het nie – ‘Jy sal my moet toelaat om jou uit te trek.’ Ek was bang vir sy kloue, dít kan ek vir jou sê, maar ek was teen daardie tyd al heeltemal desperaat. Toe gaan lê ek net plat op my rug en laat hom toe om dit te doen.

“Die eerste skeur wat hy gemaak het was so diep dat ek gedink het hy het tot reg in my hart ingegaan. En toe hy begin om die vel af te trek, was dit 'n erger pyn as wat ek nog ooit gevoel het. Die enigste ding wat gemaak het dat ek dit kon verduur, was die plesier daarvan om te voel hoe die goed afdop. Jy weet – dis soos wanneer jy 'n rofie van 'n seerplek aftrek. Dit is vrek seer maar dit is darem maar lekker om te sien hoe dit afkom.”

“Ek weet presies wat jy bedoel,” sê Edmund.

“Wel, hy het die aaklige goed heeltemal afgetrek – net soos ek gedink het ek self die vorige drie kere gedoen het, dit was net nie pynlik nie – en daar lê dit op die gras: net baie

dikker, en donkerder, en knopperiger as wat die ander gelyk het. En daar staan ek so glad en sag soos 'n gestroopte wilgerlat en kleiner as wat ek voorheen was. Toe gryp hy my – ek het niks daarvan gehou nie want ek was toe nog baie teer omdat ek nie meer vel op gehad het nie – en gooi my in die water. Dit was eers vreeslik branderig, maar net vir 'n oomblik. Daarna het dit absoluut heerlik geword en net toe ek begin swem en spat besef ek dat al die pyn in my arm weg was. En toe sien ek hoekom. Ek het weer verander in 'n seun. Jy sal sekerlik dink ek oordryf as ek jou vertel hoe ek oor my eie arms gevoel het. Ek weet hulle het niks spiere nie en is sommer tingerig vergeleke met Caspian s'n, maar ek was so bly om hulle te sien.

“Na 'n ruk het die leeu my uitgehaal en aangetrek – ”

“Jou aangetrek. Met sy kloue?”

“Wel, ek kan nie heeltemal daardie stukkies onthou nie. Maar hy het dit op een of ander manier gedoen: in nuwe klere – om die waarheid te sê dieselfde wat ek nou aan het. En toe was ek skielik weer hier. Wat my laat dink dat dit alles 'n droom moes wees.”

“Nee. Dit was nie 'n droom nie,” sê Edmund.

“Hoekom nie?”

“Wel, daar is die klere, dis die een ding. En jy is – wel, ge-ontdraak, die ander ding.”

“Wat dink jy was dit dan?” vra Eustace.

“Ek dink jy het vir Aslan gesien,” sê Edmund.

“Aslan!” sê Eustace. “Ek het daardie naam al baie gehoor sedert ek op die Dagbreekdanser beland het. En ek het gevoel – ek weet nie wat nie – ek het dit gehaat. Maar ek het almal toe gehaat. Terloops, ek moet om verskoning vra. Ek is bevrees ek was regtig aaklig.”

“Dis als reg,” sê Edmund. “Tussen ons, jy was nie naastenby so erg soos wat ek op my eerste reis na Narnia was nie. Jy was net 'n pyn, maar ek was 'n verraaier.”

“Moet my dan liever nie daarvan vertel nie,” sê Eustace. “Maar wie is Aslan? Ken jy hom?”

“Wel – hy ken my,” sê Edmund. “Hy is die groot Leeu, die seun van die Heerser aan die anderkant van die See, wat my gered het en wat Narnia gered het. Ons almal het hom al gesien. Lucy sien hom die meeste. En dit kan Aslan se land wees waarheen ons op pad is.”

Albei is vir 'n lang ruk stil. Die laaste helder ster het verdwyn en al kan hulle nie die sonsopkoms sien nie omdat die berge aan hulle regterkant in die pad is, weet hulle die son is besig om op te kom want die lug bokant hulle en die baai voor hulle het rooskleurig geword. Dan skree 'n papegaai-agtige voël in die woud agter hulle, hulle hoor bewegings tussen die bome, en uiteindelik die geluid van Caspian se horing. Die kamp is weer wakker.

Groot is die vreugde wanneer Edmund en die herstelde Eustace by die ontbytkring om die kampvuur aansluit. Almal wonder of die ander draak lord Octesian jare tevore

doodgemaak het en of Octesian self die ou draak was. Die juwele waarmee Eustace sy sakke in die grot volgeprop het, het verdwyn saam met die klere wat hy toe aangehad het: maar niemand, allermens Eustace, het enige behoefte om na daardie vallei toe terug te gaan vir nog skatte nie.

Binne 'n paar dae is die Dagbreekdanser, nuutgeverf, met nuwe mas, en goed gelaai met voorraad, gereed om weer te vertrek. Voor hulle aan boord gaan, laat Caspian die volgende woorde uitkerf teen 'n gladde krans wat uitkyk oor die baai:

DRAAKEILAND
ONTDEK DEUR CASPIAN X, KONING VAN NARNIA,
ENS.
IN DIE VIERDE
JAAR VAN SY RYK.
HIER, VERMOED ONS, HET LORD OCTESIAN
SY DOOD TEGEMOETGEGAAN

Dit sou wonderlik wees, en redelik na aan die waarheid, om te sê “van daardie dag af was Eustace 'n ander seun”. Maar om heeltemal akkuraat te wees, hy het begin om 'n ander seun te wees. Hy het steeds terugslae gehad. Baie dae kon hy nog baie uitputtend wees. Maar die meeste daarvan sou jy nie eers opmerk nie. Die kuur het begin.

Lord Octesian se armband het 'n eienaardige lotsbestemming. Eustace wil dit nie hê nie en gee dit vir Caspian en Caspian wil dit vir Lucy gee. Sy gee nie om om dit te kry nie. “Nou goed dan, vang dit as jy kan,” sê Caspian en gooi dit in die lug op. Dit was toe hulle almal na die inskripsie staan en kyk het. Daar trek die armband, flits in die sonlig, en haak, en hang, so netjies soos 'n goed-gemikte gooiing, aan 'n klein puntjie van die rots. Niemand kan van onder af opklim om dit daar bo te gaan haal nie. En daar, vir al wat ek weet, hang dit vandag nog en sal dit seker hang tot aan die einde van daardie wêreld.

HOOFSTUK 5: ANNOTASIE TOT DIE VERTALING

5.1 INLEIDING

As teksvervaardiger moet die vertaler die doelteksleser se behoeftes in ag neem, asook die status van die bronteks en die spesiale eienskappe daarvan (Puurtinen 2006:54). Die vertaler moet voorts bewus wees van die kultuurspesifieke norme wat vertaling in die doelkultuur reguleer alvorens 'n algemene strategie met betrekking tot die spesifieke teks vasgestel word. Hoe konsekwent die vertaler se besluite is ten opsigte van aanpassings en hoe gepas die oplossings wel is gegewe die skopos van die doelteks, is van belang. Nord (1991:2) wys daarop dat die vertaler as teksvervaardiger sy/haar vertaalbesluite moet kan verdedig, sodat vertaaluitdagings⁴⁰ gesistematiseer en vertaalrëels beter verstaan kan word. Kohesie word verkry deur konsekwente vertaalbesluite en gepaste oplossings vir vertaaluitdagings. Sodoende word die proses van vertaling onthef van die beeld van 'n eenvoudige meganiese oordrag van betekenis tussen tale en/of kulture, en word dit gesien as 'n kreatiewe, deurdagte proses. Wat die vertaler betref, merk Bassnett (2002:9) op dat “the figure of the subservient translator has been replaced with the visibly manipulative translator, a creative artist mediating between cultures and languages”.

Tog, soos O'Connell (2006:20) opmerk, word daar min formele erkenning gegee aan die bydrae wat vertalers lewer – sowel op die buiteblaaie en elders in vertaalde werke. Van Vermeer (1998:57-59) se verpligting tot openbaarmaking van strategieë wat gevolg is en afwykings van subjektiewe norme of Nord (2001:195) se morele verpligting op die vertaler om die vertaalmetodes wat toegepas is, te verduidelik, is daar (veral in jeugboeke) amper geen sprake nie. Dit is egter hierdie openbaarmaking wat die rol van die vertaler as kommunikasie-spesialis, selfs mede-skrywer, bevestig – 'n posisie wat professionele gedrag (onder andere die kwaliteit en integriteit van die vertaler se werk) en die onderwerping aan 'n etiese kode impliseer. Die annotasie tot die vertaalteks wat in hierdie hoofstuk aangebied word, is my openbaarmaking van die strategieë wat gevolg en vertaalmetodes wat toegepas is in die vertaling van *Voyage*. Dikwels word sulke strategieë en metodes ontwikkel in reaksie op vertaaluitdagings wat die vertaler tydens die vertaalproses teëkom, maar dit kan ook 'n benadering wees wat uit die staanspoor deur die uitgewer of vertaler gekies is – veral ten opsigte van die hantering van interkulturele vertaaluitdagings.

⁴⁰ Nord verwys na “vertaalprobleme”, maar ek verkies om daarna te verwys as “vertaaluitdagings”.

Nord (1997:58) klassifiseer die hooftipe uitdagings waarmee vertalers worstel in vier kategorieë, naamlik pragmatiese, interkulturele, intertalige en teksspesifieke vertaaluitdagings. Soms is dit moeilik om 'n spesifieke vertaaluitdaging aan 'n enkele kategorie te koppel, maar oor die algemeen dra die kategorisering by tot konsekwente hantering van vertaaluitdagings. Die vertaaluitdagings wat in die teks onder bespreking opgeduik het, word vervolgens bespreek, asook hoe elkeen opgelos is.

5.2 VERTAALUITDAGINGS

5.2.1 Pragmatiese vertaaluitdagings

Volgens Nord (1997:59) kan elke bronteks in enige doeltaal vertaal word met 'n verskeidenheid doelwitte vir die doeltteks – 'n enkele bronteks kan dus tot 'n aantal verskillende doelt tekste aanleiding gee. Pragmatiese vertaaluitdagings word veroorsaak deur die verskille in die funksies van die doeltteks en bronteks, asook verskille tussen die twee kommunikatiewe situasies van die tekste. In hierdie geval het die funksies dieselfde gebly, maar die kommunikatiewe situasies is egter baie verskillend.

5.2.1.1 Die funksies van die teks

Fouché (2007:90) is van mening dat die primêre doel van 'n fantasieverhaal is om jong lesers te vermaak en verryk, en dat daar voorts ook 'n sekondêre doel is deur middel van sedeslesse, naamlik die opvoedkundige funksie. In die geval van *Voyage* het sowel die primêre as die sekondêre funksies dieselfde gebly, terwyl die kommunikatiewe situasies verskil.

Volgens Fouché (2007:90) is die “inkorporasie van sedeslesse in kinder- en jeugboeke...uiters ingewikkeld aangesien jong lesers gewoonlik stories vermy waarin daar te veel vir hulle gepreek word”. Vir haar slaag *Tintenherz* van Cornelia Funke omdat jong lesers meer oor die lewe, onderlinge verhoudings en menslike interaksie leer sonder dat hulle noodwendig daarvan bewus is. Ek glo dat dit ook die geval met *Narnia* is:

...he [C.S. Lewis] thought he saw how stories such as he had in mind could steal past certain inhibitions that had paralysed much of the religion he had had in childhood. He believed that the reason we find it so hard to feel as we are told we ought to about God and the sufferings of Christ is because an *obligation* to do so freezes feelings. “The whole subject”, he found, “was associated with lowered voices; almost as if it was something medical. But supposing that by casting all these things into an imaginary world, stripping them of their stained-glass and Sunday School associations, one could make them for the first time appear in

their real potency? Could one not thus steal past those watchful dragons? I thought one could.” (Hooper 1980:41-42)

Aan die einde van *Voyage* word die Christelike onderbou van die *Narnia*-reeks wel baie subtiel onthul in die kinders se liefde vir Aslan (Hooper 1980:123):

“It isn’t Narnia, you know,” sobbed Lucy. “It’s *you*. We shan’t meet *you* there. And how can we live, never meeting you?”

“But you shall meet me, dear one,” said Aslan.

“Are – are you there too, Sir?” said Edmund.

“I am,” said Aslan. “But there I have another name. You must learn to know me by that name. This was the very reason you were brought to Narnia, that by knowing me here for a little, you may know me better there.” (Lewis 1980d:188)

Hierdie Christelike elemente is egter nie waaroor *Narnia* eintlik gaan nie – selfs sonder insig van die Christelike onderbou, kan die *Narnia*-verhale ’n genotvolle leeservaring vir jong lesers bied. “Almost every page of every book is suffused throughout with moral substance of a quality which I don’t believe anyone, whatever his beliefs, could fairly object to” (Hooper 1980:115). Die verhale is nie gebou om morele temas wat vanaf die uitset deur Lewis beplan is nie: “...these themes grew out of the telling and are as much a part of the narrative as scent is to a flower”. Lewis skryf self dat ’n storie moet kan werk sonder ’n “universele waarheid”. In ’n brief aan ene Phyllida in Desember 1953 (Lewis 1985:35) skryf hy:

I’m not quite sure what you meant about “silly adventure stories without my point”. If they *are* silly, then having a point won’t save them. But if they are good in themselves, and if by a “point” you mean some truth about the real world wh.[ich] one can take *out of* the story, I’m not sure that I agree. At least, I think that *looking for* a “point” in that sense may prevent one sometimes from getting the real effect of the story in itself ...

Lewis se primêre doelwit was om ’n storie te vertel, nie om ’n “boodskap” oor te dra nie (Hooper 1980:113) – daarom word die Bybelse elemente so goed in die storie vervleg met mitologiese figure en elemente uit die klassieke letterkunde. Die Sentour is gebaseer op karakters uit die Griekse mitologie, terwyl Faune hulle oorsprong in die Romeinse mitologie het (Sammons 1979:158). In *Narnia* is daar twee soorte dwerge, naamlik swart en rooi dwerge – geskoei op die Noorse mitologie met swart dwerge en wit dwerge. Soos in die Noorse mitologie, word dwerge geassosieer met die aarde en metaalwerk, terwyl die swart dwerge daarby ook boos is. Karakters uit die klassieke mitologie soos die Driades (bosnimfe), Naiades (waternimfe) en selfs Bacchus maak ook hulle buiging in die *Narnia*-

reeks. Die reeks blyk dus ook 'n goeie wegspringplek te wees om kinders aan 'n wyer literêre tradisie bloot te stel.

Die grootste kritiek teen *Narnia* kom uit die geledere van onderwysers en opvoedkundiges wat daarop aanspraak maak dat die oorloë en bose karakters in *Narnia* kinders kan bangmaak en nagmerries gee (Hooper 1980:36). Soos reeds genoem, het 'n vertaler van kinderboeke baie vryhede danksy die perifere posisie daarvan in die literêre polissisteem (Shavit 1986:112-113), en dit is dus heeltemal aanvaarbaar om die teks te manipuleer deur wysiging, vergroting, weglating en byvoeging indien dit nie aan een van twee beginsels van die vertaling van kinder- en jeugliteratuur voldoen nie. Hierdie beginsels bepaal eerstens dat 'n teks verander word ten einde nuttig en gepas te wees vir die kind, in ooreenstemming met wat op daardie tydstip en plek beskou word as "opvoedkundig goed vir die kind"; en tweedens dat die storie, karakterisering en taalgebruik aangepas word in ooreenstemming met die persepsie van die kind se lees- en begripsvermoëns. Die toneel waar Eustace die draak die ander dooie draak se karkas verslind (Lewis 1980d:74), sou sommige opvoedkundiges dalk dwars in die krop gestee het en hulle sou dalk gevolglik daarop aandring dat hierdie detail uitgelaat word. Lewis reageer op sulke tipe besware in sy essay "On Three Ways of Writing for Children" (1982:66-67) dat hoewel hy toegee dat 'n mens nie iets moet doen "likely to give the child those haunting, disabling, pathological fears against which ordinary courage is helpless" nie, is hy sterk daarteen gekant dat kinders weerhou word van "the knowledge that he is born into a world of death, violence, wounds and adventure, heroism and cowardice, good and evil":

Since it is so likely that they will meet cruel enemies, let them at least have heard of brave knights and heroic courage. Otherwise you are making their destiny not brighter but darker. Nor do most of us find that violence and bloodshed, in a story, produce any haunting dread in the minds of children. As far as that goes, I side impenitently with the human race against the modern reformer. Let there be wicked kings and beheadings, battles and dungeons, giants and dragons, and let villains be soundly killed at the end of a book. Nothing will persuade me that this causes an ordinary child any kind or degree of fear beyond what it wants, and needs, to feel. For, of course, it wants to be a little frightened. (Lewis 1982:31)

Soos reeds in die vertaalopdrag in hoofstuk 3 uiteengesit, bly die funksie in die vertaling onveranderd van dié van die bronteks, naamlik om 'n genotvolle leeservaring aan jong lesers te bied. Die kommunikatiewe situasie van die doeltekslesers is nie net kontinente nie, maar ook dekades van mekaar verwyder.

5.2.1.2 Die verskillende kommunikatiewe situasies

Die bronteks is in 1952 in Brittanje gepubliseer, met die Tweede Wêreldoorlog vars in elke leser se geheue. Buiten vir die feit dat hedendaagse Suid-Afrikaanse kinders nie so bekend is met Britse gebruike, gewoontes en openbare instellings nie, het hulle ook nie die Tweede Wêreldoorlog ervaar soos die Britse brontekslesers nie. Verwysings na “the war” is dus vertaal as “die Tweede Wêreldoorlog” (Bylae A:151). Hierdie oplossing is ook konsekwent met die hantering van hierdie probleem in *Die Leeu, die Heks en die Hangkas* (Lewis 2002a:9).

Voorts, in die tyd toe die *Narnia*-boeke geskryf is, is lyfstraf algemeen in skole toegepas – nie net in Brittanje nie, maar ook in Suid-Afrika. In Engeland het dinge egter toe al begin verander en Lewis (duidelik ’n vóórstander van lyfstraf in skole) verwys neerhalend na Eustace se skool waar lyfstraf nie toegepas is nie. Suid-Afrika het jare later eers lyfstraf in skole onwettig verklaar, maar die volgende sin lewer tog probleme op binne die hedendaagse konteks:

<p>Eustace (of course) was at a school where they didn’t have corporal punishment, so the sensation was quite new to him. (Lewis 1980d:31)</p>	<p>Aanvanklike vertaling:</p> <p>Eustace is (natuurlik) in ’n skool waar hulle nie lyfstraf toepas nie, so die sensasie is vir hom heel vreemd.</p>
---	---

Maar dit sou nie dieselfde impak op die doelteksleser kon hê as wat dit op die bronteksleser sou hê nie. Meer nog, die bronteksleser sal nie verstaan waarom daar neerhalend na skole verwys word waar lyfstraf nie toegepas word nie, terwyl dit deesdae ’n onwettige praktyk is in alle ontwikkelde lande. Daar is oorweeg om die skool te vervang met Eustace se ouers, maar die neerhalende verwysing na ouers wat nie lyfstraf toepas nie, is steeds problematies aangesien dit sou indruis teen die gees van *Narnia*. Die stelling is vervolgens geneutraliseer deur net kortliks na ’n pak slae te verwys:

<p>Eustace (of course) was at a school where they didn’t have corporal punishment, so the sensation was quite new to him. (Lewis 1980d:31)</p>	<p>Vir Eustace, wat nog nooit ’n pak slae gekry het nie, is die sensasie heel vreemd. (hoofstuk 4:70)</p>
---	---

Sommige begrippe het intussen ook nuwe betekenis gekry, soos “wireless” wat in die vyftigerjarige niks met internetkonneksies te make gehad het nie, maar ook nie deur Afrikaanssprekendes “radio” genoem sou word nie, wel “draadloos”. Ek het aanvanklik

“draadloos” gebruik, maar op die ou end tog besluit om “radio” te gebruik – anders sou ek konsekwent moes wees deur die karakters deurgaans die Afrikaans van die vyftigerjare in dialoog te laat praat, en dit sou te vervreemdend vir moderne jong lesers wees:

Needless to say there’s no wireless or even a rocket, so no chance of signaling anyone for help. (Lewis 1980d:57)	Nodeloos om te sê is daar nie eers ’n radio of selfs ’n vuurpyl nie, so geen kans om ’n sein vir hulp aan enigiemand te stuur nie. (hoofstuk 4:84)
--	---

Die verwysing na Androcles en die leeu, ’n verhaal wat nie noodwendig aan die deursnee Suid-Afrikaanse kind bekend is nie, is verhelder deur “soos in die fabel van” in te voeg – die kind wat daardeur geprikkel word om die fabel te gaan opsoek, se literêre verwysingsraamwerk sal gevolglik ook verbreed word:

“Perhaps it came to us to be cured like in Androcles and the lion.” (Lewis 1980d:78)	“Dalk het dit na ons toe gekom om genees te word soos in die fabel van Androcles en die leeu.” (hoofstuk 4:95)
---	--

Om iemand maan toe te stuur, was in die vroeë vyftigerjare slegs in wetenskapfiksie ’n moontlikheid, vandag is ’n maanreis (vir iemand met genoeg geld) amper so bereikbaar soos ’n oorsese reis. Ek betwyfel dit of die volgende vir die doelteksleser dieselfde gevoel van onmoontlikheid kan skep as vir die bronteksleser en het oorweeg om dit met ’n “nuwe” onmoontlikheid te vervang. Die verwysing is egter onveranderd gelaat, aangesien dit deel is van die historiese konteks waarbinne die verhaal afspeel, naamlik die jare ná die Tweede Wêreldoorlog voor Niel Armstrong sy groot ruimtelike sprong vir die mensdom gewaag het:

...they had no more power of sending him back to Cambridge – which was where Uncle Harold lived – than of sending him to the moon. (Lewis 1980d:25)	...dat hulle net so min daartoe in staat is om hom terug te stuur Cambridge toe – dis waar oom Harold woon – as wat hulle is om hom maan toe te stuur. (hoofstuk 4:67)
--	--

Hierdie voorbeelde illustreer hoe die vertaler die doelteksleser voortdurend in gedagte moet hou, asook die verskille tussen die situasie van die bronteksleser en die doelteksleser – Nord se terugskouings. Selfs al is die ouderdomme van die doeltekslesers dieselfde, het hulle situasies sodanig verander dat aanpassings wel soms nodig is vir die doeltekslesers om dit ten volle te begryp. In ander gevalle, soos in die wegstuur maan toe, moet ’n mens aanvaar dat die doeltekslesers nooit alles soos die brontekslesers kan ervaar nie, en hoop dat daar ander elemente in die vertaling bykom wat hiervoor sal vergoed.

5.2.2 Interkulturele vertaaluitdagings

Interkulturele vertaaluitdagings spruit uit die verskille tussen die brontekst en doeltekst se gewoontes, norme en konvensies (Nord 1997:59-60) – soos verskillende meetstelsels, aanspreekvorme en tekstipologiese konvensies – en sluit sterk aan by die bespreking oor Toury en Chesterman se norme (afdeling 3.2) en Venuti en Klingberg se domestisering en vervreemding/kulturele konteksaanpassing (afdeling 3.3). Uit die vertaalopdrag in afdeling 3.1 is 'n doelteksgeoriënteerde benadering gevolg wat probeer om steeds die gees van *Narnia* te behou. Aangesien die *Narnia*-verhale in 'n denkbeeldige wêreld afspeel, sou mens kon verwag dat interkulturele vertaaluitdagings nie 'n groot struikelblok vir die vertaler (of doelteksleser) sou wees nie. Soos Gilbert en Kilby (1973:7) tereg opmerk, is Lewis “the kind of writer who can usher the reader into a new world, into a continuing process of discovery that reconstitutes his way of thought and life”. Wanneer die leser *Narnia* lees, is die leser in *Narnia*. Op hierdie punt sluit ek graag by Eco (2003:104) aan wat verklaar dat hy, voor hy 'n verhaal begin skryf, die plek waar die verhaal afspeel versigtig ontwerp – hy wil hê dat sy karakters in 'n ruimte moet beweeg wat hy kan “sien”. In Lewis se geval is *Narnia* ewe presies ontwerp en selfs gekarteer (Sammons 1979:23). Die uitdaging vir die vertaler is dus om te verseker dat die landskap presies so weergegee word dat die doelteksleser in dieselfde ruimte kan “beweeg” en dieselfde betowering kan ervaar. Die hoofkarakters is egter Britse kinders met 'n Britse verwysingswêreld, en dit was soms moeilik om te bepaal of iets vreemd is omdat dit Engels is (en dus verander sou moes word ter wille van verstaanbaarheid) of omdat dit deel van *Narnia* is (en dus onveranderd gelaat moes word juis ter wille van die uniekheid en gees van *Narnia*).

5.2.2.1 Kultuurspesifieke konsepte

Daar is 'n aantal konsepte wat vir die brontekstlesers nie so vreemd sou voorkom as vir die doeltekslesers nie. Uit eie ervaring kon ek waarneem dat die Britte baie goed ingelig is oor hulle geskiedenis; bowendien het elke katedraal of abdy 'n aantal beelde en loodglaswerk met tonele uit die Middeleeue en ridders in hulle wapenrusting. Soos reeds genoem, gebruik Lewis baie konsepte uit die Klassieke en Middeleeuse gevegskuns en seevaart, en is die verhaal deurspek met verwysings uit die legendes van koning Arthur (Hollindale & Sutherland 1995:275)⁴¹. Vir die deursnee Afrikaanse kind is dit vreemde konsepte wat hulle nog net in storieboeke sou raaklees (en om Lewis se taal te gebruik, net as hulle die “regte soort” boeke gelees het). Die gebruik van 'n glossarium aan die einde van die boek kan vir lesers wat belangstel om meer te weet, 'n wonderlike naslaanbron wees, terwyl dit nie steurend op die teks inwerk soos voetnote nie. Hier volg 'n paar voorbeelde van kultuurspesifieke konsepte wat probleme vir die vertaler opgelewer het:

⁴¹ Selfs Homeros (2003) se Odussee word betrek by *Voyage*.

<p>“You and Rhince” (Rhince was the mate) “are sailing the ship and will have cares and labours many a night when we are singing <i>catches</i> or telling stories...”. (Lewis 1980d:24)</p>	<p>“Jy en Rhince” (Rhince is die stuurman) “stuur die skip en gaan saans sorge en take hê terwyl ons lawwe liedjies sing en stories vertel...” (hoofstuk 4:66)</p>
--	--

In ’n musikale konteks is ’n “catch”, volgens die *Concise Oxford English Dictionary* (COED) (2009:222) “a round, typically one with words arranged to produce a humorous effect”, terwyl ’n “round” op sy beurt “a song for three or more unaccompanied voices or parts, each singing in the same theme but starting one after another” (COED 2009:1253) is. In Afrikaans ken ons laasgenoemde as ’n kanon – liedjies soos “Vader Jakob” word dikwels in kanon gesing. “Kanon” sou dus ’n vertaling kon wees vir ’n “round”, maar woorde ter wille van humoristiese effek ontbreek egter. Om slegs na “liedjies” te verwys sou ook nie bevredigend wees nie, aangesien die pret en gelag wat deur die woord “catches” vir die brontekstleser opgeroep word, vir die doeltekstleser verlore sou gaan. Daar is dus besluit om dit te vertaal as “lawwe liedjies”. Die vertaalprobleem is dus met behulp van veralgemening opgelos.

Soos reeds genoem, speel maaltye ’n belangrike rol in die boek. In die volgende voorbeelde is “dinner” aanvanklik as “aandete” vertaal. Dit gebeur in die middel van die dag terwyl die son nog helder skyn – wat my laat onraad vermoed het. Volgens die COED (2009:404) het “dinner” twee betekenisse, naamlik die hoofmaal van die dag wat rondom die middaguur geniet word of in die aand; of ’n formele aandmaal, gewoonlik ter ere van ’n persoon of ter viering van ’n geleentheid. In die Suid-Afrikaanse konteks dink ons aan die tweede betekenis van “dinner”, dus ’n formele aandete.

<p>Before dinner next day, when the others were sitting round the table waiting... (Lewis 1980d:28)</p>	<p>Voor middagete die volgende dag, toe die ander om die tafel sit en wag ... (hoofstuk 4:69)</p>
<p>At that moment the others were washing hands and faces in the river and generally getting ready for dinner and a rest. (Lewis 1980d:66)</p>	<p>Op hierdie einste oomblik is die ander besig om hulle hande en gesigte in die rivier te was en gereed te maak vir middagete en ’n ruskans. (hoofstuk 4:89)</p>

In *Narnia* word met “dinner” verwys na die hoofmaal van die dag wat telkens oor die middaguur geniet is. Dit is bevestig deur Lewis se gebruik van die woord “supper” met verwysing na aandete:

Caspian now suggested that they might like to be shown over the ship before supper... (Lewis 1980d:22)	Caspian stel nou voor dat hy hulle die hele skip wys voor aandete... (hoofstuk 4:65)
...and when they turned aft to the cabin and supper, and saw the whole western sky lit up with an immense crimson sunset... (Lewis 1980d:27)	Op pad terug kajuit toe waar aandete op hulle wag, sien hulle hoe die hele westerkim verlig word met 'n intense karmosynrooi sononder... (hoofstuk 4:68)

Verwysings na plantegroei wat nie in Suid-Afrika so bekend is nie, word gedomestikeer deur soortgelyke plante of bome te gebruik wat inheems in Suid-Afrika is. Hierdeur word verseker dat die doelteksleser in die volgende geval dieselfde beeld sou kon oproep as die bronteksleser:

...and at each word he gave Eustace a blow with the side of his rapier, which was thin, fine dwarf-tempered steel and as supple and effective as a birch rod. (Lewis 1980d:31)	...en met elke woord gee hy vir Eustace 'n raps met die kant van sy rapier, wat gemaak is van dun, fyn dwerg-getemperde staal en so soepel en effektief is soos 'n kweperlat. (hoofstuk 4:70)
---	---

Verwysings na die feodale stelsel, wat ingebed is in die Europese geskiedenis, maar waarmee die Suid-Afrikaanse kind nie noodwendig vertrouwd is nie, kan dalk probleme vir die doelteksleser oplewer. Soos reeds genoem, is dit terme wat ingesluit kan word in 'n glossarium aan die einde van die teks, maar in hierdie geval het ek veralgemeen:

Bern's people, many of whom they saw working in the fields, were all freemen and it was a happy and prosperous fief. (Lewis 1980d:43)	Bern se mense, waarvan daar baie is wat op die lande werk, is almal vrymanne en dit is 'n gelukkige en vooruitstrewende gemeenskap. (hoofstuk 4:76)
--	---

Aanvanklik het ek "fief" as landgoed vertaal, 'n konsep waarmee die doelteksleser baie bekend is. Dit roep egter beelde van luuksheid op wat nie deel van die feodale konteks is nie. Die Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal (HAT) (2009:650) definieer 'n landgoed as 'n "deftige plaas met spogwoning of buiteverblyf" en die eienaar van so 'n landgoed staan bekend as 'n "landheer". Volgens die Pharos (2010:981) word "fief" as "leengoed" vertaal. Lord Bern is dus nie 'n "landheer" nie, maar 'n "leenman" of "vasal" (HAT 2009:650). Ook die term "vrymanne" kan vir die doelteksleser problematies wees, daarom dan die gebruik van die woord "gemeenskap".

Narnia het met die Pevensies se vorige besoek 'n indrukwekkende vloot gehad met “cogs, dromonds, carracks and galleons” (Lewis 1980d:26) – skepe wat uit die Middeleeue dateer en waarvan “cogs” en “dromonds” nie in die Afrikaanse woordeskat opgeneem is nie. Een moontlikheid sou wees om te veralgemeen en slegs te verwys na “handelsbote en oorlogskepe”, 'n ander om die skepe te beskryf, byvoorbeeld “'n breë boot met geronde boeg” vir 'n “cog” – eersgenoemde verarm die teks, terwyl laasgenoemde te omslagtig is en eerder geskik vir 'n glossarium (waar, soos 'n illustrasie van 'n ridder en sy wapenrusting, illustrasies van die verskillende tipes skepe kinders sal fassineer). 'n Verdere opsie is om terug te val op Nederlandse vertalings vir “cogs” en “dromonds”, en die Narniaanse vloot dan te laat bestaan uit “kogge, dromons, karake en galjoene”. Ons is nie 'n skeepvaartnasie nie, en laasgenoemde opsie sou te vervreemdend vir die doeltekslesers wees. Ten einde het ek dus wel op veralgemening (of Lefever se “naturalization”) besluit, naamlik “handelsbote en oorlogskepe” (hoofstuk 4:67).

Lucy het 'n klomp geskenke gekry ná hulle avontuur op die Eensame Eilande: “sea-boots and buskins and cloaks and jerkins and scarves” (Lewis 1980d:55). “Buskins” is 'n tipe oprygstewel met dik sole wat in die Griekse en Romeinse tye gedra is, in Afrikaans “laarse” (Pharos 2010:309 en 830) – nie 'n woord wat 'n kind met skoeisel sou assosieer nie. 'n “Jerkin” is 'n styfpassende baadjie of kort jas, meestal mouloos, wat van leer gemaak is volgens die *Shorter Oxford English Dictionary* (SOED) (2009:1459). Soos met “laarse”, is die historiese Afrikaanse ekwivalent hiervoor, “kolder” (Pharos 2010:1093), nie 'n bekende woord nie. Ek het oorweeg om deur middel van vereenvoudiging “buskins” as “oprygstewels” te vertaal en “jerkins” na die moderne ekwivalent “jekkers”. Aangesien ek van mening was dat dit die teks gedeeltelik van sy historiese karakter sou ontnem, en ook die nuuskierige kind van 'n geleentheid om iets nuuts te leer, het ek daarteen besluit en wel die argaïese terme gebruik – uit die konteks kan die lesers wel aflei dat dit alles klerasie is (hoofstuk 4:83). Dit is ook terme wat in 'n glossarium opgeneem moet word.

5.2.2.2 Die vertaling van name

There is a widespread disposition that names should be transposed unchanged in textual rewritings (...). Indeed, a naïve or inexperienced translator (...) may look forward to the proper names in a text as islands of repose – unproblematic bits to be passed intact without effort into the new linguistic texture being created – *translated* in the sense of carried across the language gap without alteration, in the sense that a saint's relics are *translated* from one resting place to another (Tymoczko 1999:223).

Nord (2003:182-183) bevestig dat daar 'n algemeen aanvaarde “reël” bestaan dat eiename nie vertaal word nie, maar wanneer vertalings bestudeer word, kan 'n verskeidenheid vertaalstrategieë met betrekking tot die hantering van eiename geïdentifiseer word. Dit sluit onder meer in die nievertaling waar die name behou word, transliterasie of transkripsie waar die spelling aangepas word vir name waar dit uit 'n nie-Latynse alfabet afkomstig is, kulturele aanpassings en selfs vervanging met 'n heeltemal ander naam. Meer nog – vertalers handel ook nie konsekwent met die vertaling van al die eiename in 'n bepaalde teks nie – dit blyk duidelik uit Bruwer (2005:54-56) se analise van eiename in die Afrikaanse *Harry Potter*.

Ons kan aanvaar dat alle name in fiksie gebruik word danksy 'n onderliggende intensie van die outeur – vir sommige lesers is hierdie intensie net meer opsigtelik as vir ander (Nord 2003:183). Fernandes (2006:44) wys daarop dat, alhoewel name belangrike kulturele merkers in 'n verhaal is, dit ook ander funksies het, veral in die geval van fantasieverhale waar name ook 'n fundamentele rol speel deur die komiese effek daarvan en die weerspieëling van karakters se persoonlikheidseienskappe. Die *Narnia*-reeks bied goeie voorbeelde hiervan (byvoorbeeld “Peter” en “Lucy” as kulturele merkers; “Gumpas” vir die komiese effek; “Eustace Clarence Scrubb” vir persoonlikheidseienskappe), en ek kan sonder huiwering erken dat eiename nie vir my “islands of repose” was nie – dit was besonder moeilik om op 'n bepaalde strategie te besluit en dit konsekwent deur te voer.

Indien daar besluit is om alle name wat Afrikaanse ekwivalente het, te vertaal of dan die Afrikaanse spelling te gebruik, sou “Peter” vertaal moes word as “Pieter”, terwyl die ander name (“Susan”, “Lucy” en “Edmund”) dieselfde sou bly omdat dit óf nie Afrikaanse ekwivalente het nie óf dieselfde as die Afrikaanse naam is. Die verhaal speel deels in Engeland af, en dit sou beslis die geloofwaardigheid van die verhaal aantas indien hulle almal skielik Afrikaanse name sou hê. Die besluit om name nie te verafrikaans nie, het dan ook 'n effek gehad op name wat reeds in ander boeke van die reeks op 'n ander wyse hanteer is. “Caspian” word behou, ten spyte daarvan dat Janie Oosthuysen dit verafrikaans het na “Kaspian” (Lewis 2002c). My vertaalstrategie met betrekking tot eiename kan as volg opgesom word:

Persoonsname en die spelling daarvan is behou soos in die bronteks.

Fiktiewe geografiese name, instansies of objekte (soos bote) se spelling is verafrikaans of die betekenisdraende dele is vertaal.

Beskrywende persoonsname of name met betekenisdraende dele is vertaal.

Schleiermacher se siening (in Venuti 2008:15) wat reeds in hoofstuk 3 bespreek is, is weer hier ter sprake: “[e]ither the translator leaves the author in peace as much as possible and

moves the reader towards him; or he leaves the reader in peace, as much as possible, and moves the author towards him". Bruwer (2005:35) is van mening dat domestikering – waar die skrywer in Schleiermacher se terme na die leser gebring word – meer gepas is as vertaalstrategie vir kinder- en jeugboeke om sodoende die teks aanneemliker en aanvaarbaarder vir die leser te maak. Sy gee egter toe dat lesers in die geval van *Harry Potter* danksy die films so bekend geraak het met die "vreemdheid" van die karakters dat dit juis die gebruik van die oorspronklike name noodsaak. Buiten vir die feit dat die *Narnia*-karakters ook met silwerdoekstatus kan spog, is ek van mening dat fantasieverhale hulle "vreemdheid" moet behou waar dit die vertaling van eiename betref. 'n Fantasieverhaal voer die leser weg na 'n ander wêreld, en dus het ek besluit om die beweging van die leser na die teks/skrywer toe verder deur te voer deur die eiename van karakters te behou soos in die oorspronklike. Die meeste karakters in die reeks se name is vir die brontekstleser ook "vreemd" – so byvoorbeeld is 'n faun 'n karakter uit die Romeinse mitologie en hulle het Latynse name soos Tumnus, Nimienus, Obertinus; dwerge kom uit die Noorse mitologie en het name soos Trumpkin, Rogin en Nikabrik; Kalormeense name klink Persies of Turks soos Shasta, Rabadash en Arsheesh (Sammons 1979:158-159). Die dierekarakters het wel beskrywende name, en die vertaler kan hierdie name vertaal met Afrikaanse name wat dieselfde betekenis of gevoel oordra.

Deur 'n konsekwente vertaalstrategie te volg, beteken ongelukkig dat sekere elemente wel verlore gaan in die doelteks. Eustace Clarence Scrubb, wie se van inspeel op 'n onbelangrike persoon of iemand wat sleg lyk, terwyl dit ook kan beteken om jou lyf te krap (Sammons 1979:95) – heel gepas omdat Eustace aanvanklik maar 'n onaangename persoonlikheid het en later sy draakskubbe moet afkrap – se naam is nie vertaal nie, aangesien hy 'n Engelse seun, soos Peter en Edmund, is. Vir die brontekstlesers is daar dus 'n bykomende betekenselement aan sy naam wat vir die doeltekstleser verlore gaan.

Fouché (2007:101-102) voel dat name met karakterbeskrywings vertaal moet word en sy kon in haar vertaling van Cornelia Funke se *Tintenherz* kreatiewe name vir "Staubfinger" en "Flachnase" vind. Bruwer (2005:49-50) wys ook op 'n aantal name in *Harry Potter* wat Janie Oosthuysen kon vervang met soortgelyke name in Afrikaans wat dieselfde betekenis oordra. Die gevaar bestaan egter dat 'n mens dan onwetend die karakterisering verander. In *Prince Caspian* is die een ou mol, Clodsley Shovel, waarskynlik vernoem na 'n beroemde admiraal, Sir Cloudsley Shovel (Sammons 1979:137). Oosthuysen het dit vertaal na "Kluiten Skoffel" (Lewis 2002c:73) – wat klink na 'n gepaste naam vir 'n mol, maar geen verband het met die oorspronklike historiese figuur nie. Selfs al het die Afrikaanse kind geen kennis van Sir Cloudsley Shovel nie, word hy die latere moontlike ontdekking van hierdie ooreenkoms

ontneem. Bowendien stem ek saam met Fouché (2007:101) dat die doeltekslesers nie onderskat moet word nie, selfs al is hulle kinders.

Uitsonderings is wel in die volgende gevalle gemaak, aangesien ek oortuig is dat dit kan bydra tot die begrip en leesgenot van die doelteksleser. Die goewerneur van die Eensame Eilande, Gumparra – ’n parodie op die politikus wat daarop aandring om roosters te volg en afsprake presies na te kom en wat hom beroep op statistiek en grafieke – se naam in die bronteks, “Gumpas”, sou vir die brontekslesers baie komies wees aangesien dit afgelei is van “gump” (Sammons 1979:103&143) wat “numbskull” beteken en dus “uilskuiken”, “mamparra” of “klipkop” (Pharos 2010:1193) en natuurlik strook met die uitbeelding van die karakter. Deur slegs die laaste lettergreep te vervang met “-arra”, is daar vir die doelteksleser ’n herkenbare verwysing na “mamparra”, wat die betekenis van die naam duidelik oordra. Later in die verhaal (nie deel van die vertaalde seleksie nie) verskyn die “Dufflepuds” – ’n vertaling wat oorweeg sou kon word, is “Doffelpote”, wat ook perfek sou pas by hierdie karaktertjies wat baie onnosel optree. Sammons (1979:146) beskryf hulle as “very foolish and impractical”. Eustace se bynaam, “Sulky” (Lewis 1980d:52) is ook vertaal aangesien dit nie ’n persoonsnaam is nie en andersins nie goed in die teks sou pas deur die Engelse naam te behou nie:

<p>“Tacks, bring out Sulky.”</p> <p>Thus Eustace was produced, and sulky he certainly looked... (Lewis 1980d:52)</p>	<p>“Tacks, bring vir ou Knorpot.”</p> <p>Hierop word Eustace uitgebring, en knorrig is hy vir seker... (hoofstuk 4:81)</p>
--	--

Verder kon “Sulky” as “Kermkous” of “Grompot” vertaal word, maar dan sou dit nie skakel met “knorrig” in die daaropvolgende beskrywing nie.

“White Witch” is op dieselfde wyse hanteer as plekname waar die betekenisdraende gedeeltes vertaal is, dus “Wit Heks”. Nog plekname wat sodanig hanteer is, omdat dit fiktiewe plekke in Narnia is (teenoor *Isle of Wight* wat behou is aangesien dit ’n werklike plek in Engeland is):

Narrowhaven	→	Nouhawe
Redhaven	→	Rooihawe
Lone Islands	→	Eensame Eilande

Nasies en verbuigings daarvan word verafrikaans:

Terebinthia	→	Terebinte/Terebinties
Archenland	→	Argenland

Calormen	→	Kalormen/Kalormeens
Telmarine	→	Telmar/Telmareen/Telmareense

Bruwer (2005:65) merk tereg op dat “(d)ie kruks van die saak is dat lesers nie verwar wil word nie”. Sy kom verder tot die gevolgtrekking dat die geloofwaardigheid en semantiese geskakeerdheid van die bronteks behou moet word om sodoende te verseker dat daar nie van die karakterisering of implisiete betekenis verlore gaan nie.

5.2.2.3 *Mates en geldeenhede*

In *Die Leeu, die Heks en die Hangkas* (Lewis 2002a) gebruik De Villiers nie die Suid-Afrikaanse ekwivalente vir mates en geldeenhede nie, maar bly by ponde en myle. Ek het egter besluit om te domestikeer, behalwe in die geval van historiese konsepte wat bydra tot die karakter van *Narnia*.

Volgens die COED (2009:810) word ’n “league” omskryf as “a former measure of distance by land, usually about three miles” terwyl Pharos een “league” as “3 seemyl” verduidelik. Seemyl word steeds as afstandsmaat op see gebruik, en dus is dit nie in kilometer omgeskakel nie, maar ’n wiskundige berekening is wel gedoen om dit na seemyl om te skakel:

“The sum is, we are now nearly thirty days at sea and have sailed more than four hundred leagues from Narnia.” (Lewis 1980d:22)	“Altesaam is ons nou al byna dertig dae op see en het al meer as duisend tweehonderd seemyl van Narnia af gevaar.” (hoofstuk 4:65)
--	--

Alhoewel ’n myl verder as ’n kilometer is, kon dit in die volgende geval bloot vervang word aangesien die afstand in die oorspronklike teks slegs by benadering aangedui is:

Doorn now lay before them, divided from Felimath by a channel about a mile wide ... (Lewis 1980d:35)	Nou lê Doorn voor hulle, geskei van Felimath deur ’n kanaal van omtrent ’n kilometer breed ... (hoofstuk 4:72)
---	--

Die diepte van water in die baai word aangedui as “three fathoms” (Lewis 1980d:61) – ’n historiese lengtemaat in skeepsvaart: “die lengte van die uitgestrekte arms, ongeveer 1,8m” (HAT 2009:1242). Ter wille van die historiese konteks van Narnia, word die term “vaam” (hoofstuk 4:87) in die doelteks gebruik.

Die fiktiewe geldeenheid van Kalormen, die “crescent” word vertaal as ’n “sekel”, wat goed inpas by Lewis se beskrywing van die Kalormene wat herinner aan Turke of Arabiere.

The Calormen crescent, which is the chief coin in those parts, is worth about a third of a pound. (Lewis 1980d:36)	Die Kalormeense sekel, wat die hoofgeldeenheid in hierdie geweste is, is omtrent dertig sent werd. (hoofstuk 4:73)
---	--

In plaas van die Britse geldeenheid word die Suid-Afrikaanse geldeenheid gebruik in bogenoemde verduideliking van die waarde van sekel. Daar is besluit om die wisselkoers onveranderd te laat, aangesien ek van mening is dat dit nie regtig enige verskil aan die betekenis vir die doelteksleser sou maak nie. Buitendien sou mens dan moes besluit of die rand:pond wisselkoers van sestig jaar gelede gebruik word of die huidige wisselkoers – wat dan oor ’n paar dae weer anders is.

...they plucked Gumpas out of his chair and deposited him, facing it, about four feet away. (Lewis 1980d:47)	...pluk hulle Gumparra uit sy stoel en plak hom omtrent ’n meter van die strooisels af neer. (hoofstuk 4:78)
---	--

Soos met die waarde van die sekel, word “about four feet” ook by benadering vertaal as “omtrek ’n meter”. Weereens het ek gevoel dat dit nie ’n wesenlike verskil aan die teks of verstaanbaarheid daarvan sou maak as ’n mens nie presiese mates aantoon nie. Dieselfde geld vir die waterrantsoen van “half a pint” (Lewis 1980d:58) wat vertaal is as “’n halwe liter” (hoofstuk 4:85) en “fifteen yards” (Lewis 1980d:66) wat “vyftien treeë” (hoofstuk 4:89) geword het.

5.2.3 Intertalige vertaaluitdagings

Die intertalige vertaaluitdagings spruit uit die strukturele verskille in die onderlinge grammatika, sintaksis en woordeskat van die twee tale (Nord 1997:60). Die verskille tussen die Engelse en Afrikaanse kultuur word ook weerspieël in die taalkonvensies. Veral ten opsigte van kinder- en jeugliteratuur is dit belangrik dat die teks aan die doeltekslesers se taalkonvensies moet voldoen. Indien daar vervreemdend te werk gegaan word met betrekking tot intertalige vertaaluitdagings, kan die vertaler sy doeltekslesers verloor.

5.2.3.1 Grammatikale probleme

5.2.3.1.1 Die histories teenwoordige en verlede tyd

’n Intertalige vertaalprobleem waaraan deeglike oorweging wel geskenk moes word, en wat by tye moeilik was om te hanteer, is die Afrikaanse konvensie om die histories teenwoordige

tyd te gebruik wanneer daar oor gebeure in die verlede geskryf word, terwyl gewone verlede tyd voorkeur geniet in Engels (Silke 2004:101). Aanvanklik is die verhaal vanuit 'n vertellersperspektief in die verlede tyd geskryf, maar waar die gebeure ontvou, word oorgeslaan na die histories teenwoordige tyd. Die eerste paragraaf dien as voorbeeld van die gebruik van die verlede tyd:

Daar was 'n seun met die naam Eustace Clarence Scrubb, en dit het hy amper verdien. Sy ouers het hom "Eustace Clarence" genoem en sy onderwysers "Scrubb". Ek kan nie vir jou sê wat sy vriende hom genoem het nie, omdat hy nie vriende gehad het nie. Hy het nie sy pa en ma "Pa" en "Ma" genoem nie, maar "Harold" en "Alberta". Hulle was baie moderne en liberale mense. Hulle was vegetariërs, het nie gerook en gedrink nie en het 'n spesiale soort onderklere gedra. In hulle huis was daar byna geen meubels nie, op die beddens was baie min beddegoed en die vensters was altyd oop. (Bylae A:151)

Volgens Gibson (1980:134) vestig die gebruik van die "ek" en "jy" wat onderskeidelik na die verteller en sy vriend, die leser verwys (soos in bostaande voorbeeld), amper 'n een-tot-een-verhouding tussen die partye. Lewis word beskryf as "a *raconteur*, a skilled spinner of tales...(i)t is as if he is here in the room with us, his feet spread out to the fire, his hands gesturing, his face smiling, his eyes twinkling as he makes a humorous point" (Gibson 1980:134). Wanneer die stem van die verteller dus duideliker word, is die verlede tyd gebruik, maar wanneer die verhaal werklik afskop, word oorgeslaan na die histories teenwoordige tyd:

Die storie begin een middag toe Edmund en Lucy weer 'n paar kosbare minute afknyp om alleen saam te wees. En natuurlik praat hulle weer oor Narnia, wat die naam is van hulle eie, geheime land. (Bylae A:152)

Vir die volgende uittreksel is die verlede tyd weer behou aangesien dit slegs vanuit 'n terugskouende posisie waargeneem kon word – dit is dus weereens die verteller wat van buite die storie 'n opmerking maak:

<p>It would be nice, and fairly nearly true, to say that "from that time forth Eustace was a different boy". To be strictly accurate, he began to be a different boy. He had relapses. There were still many days when he could be very tiresome. But most of those I shall not notice. The</p>	<p>Dit sou wonderlik wees, en redelik naby aan die waarheid, om te sê "van daardie dag af was Eustace 'n ander seun". Maar om heeltemal akkuraat te wees, hy het begin om 'n ander seun te wees. Hy het steeds terugslae gehad. Baie dae kon hy nog baie uitputtend wees. Maar die meeste daarvan sou jy nie eers opmerk nie. Die kuur het</p>
--	--

cure had begun. (Lewis 1980d:89)	begin. (hoofstuk 4:102)
---	-------------------------

Dit is tipies van die wyse waarop stories in Afrikaans (ook verbaal) vir kinders vertel word: alhoewel die kind bewus is van die feit dat die storie in die verlede afspeel, ten spyte van die gebruik van die histories teenwoordige tyd, sal die verteller soms as't ware "uit die storie klim" en op 'n afstand (in tyd en ruimte) kommentaar lewer op die storie.

Ook in die volgende episode is die histories teenwoordige tyd afgewissel met die verlede tyd (en weereens gebeur dit wanneer die verteller ook op die toneel verskyn):

<p>What had really happened was this. Reepicheep, who never felt that the ship was getting on fast enough, loved to sit on the bulwarks far forward just beside the dragon's head, gazing out at the eastern horizon and singing softly in his little chirruping voice the song the Dryad had made for him. He never held on to anything, however the ship pitched, and kept his balance with perfect ease; perhaps his long tail, hanging down to the deck inside the bulwarks, made this easier. Everyone on board was familiar with his habit, and the sailors liked it because when one was on look-out duty it gave one somebody to talk to. Why exactly Eustace had slipped and reeled and stumbled all the way forward to the forecastle (he had not yet got his sea-legs) I never heard. Perhaps he hoped he would see land, or perhaps he wanted to hang about the galley and scrounge something. Anyway, as soon as he saw that long tail hanging down – and perhaps it was rather tempting – he thought it would be delightful to catch hold of it, swing Reepicheep round by it once or</p>	<p>Wat regtig gebeur het, is die volgende. Reepicheep, wat nooit voel dat die skip vinnig genoeg seil nie, is mal daaroor om ver vorentoe op die golfbreker te sit net langs die draak se kop, terwyl hy uitkyk na die horison aan die oostekant en saggies in sy klein piepstemmetjie die liedjie sing wat die Driade vir hom opgemaak het. Hy hou nooit aan iets vas nie, hoe die skip ook al wieg, en kan sy balans heeltemal gemaklik behou; dalk maak sy lang stert wat ahang tot op die dek binne die golfbreker, dit makliker. Almal aan boord is bekend met hierdie gewoonte van hom, en die matrose hou daarvan, want as een van hulle op uitkykdiens is, is daar iemand om mee te gesels. Hoekom Eustace gegly, vooroor geval en die hele ent tot heel voor gestrompel het (hy het nog nie sy see-bene gehad nie), weet ek glad nie. Dalk het hy gehoop om land te sien, of miskien wou hy rondhang by die skeepskombuis en iets vaslê. In elk geval, net toe hy daardie lang stert sien ahang – en dalk was dit nogal 'n versoeking – het hy gedink dit moet wonderlik wees om dit te gryp, Reepicheep 'n keer of wat onderstebo daaraan rond te swaai, en dan weg te hardloop en te lag.</p>
--	--

<p>twice upside-down, then run away and laugh. At first the plan seemed to work beautifully. The Mouse was not much heavier than a very large cat. Eustace had him off the rail in a trice and very silly he looked (thought Eustace) with his little limbs all splayed out and his mouth open. But unfortunately Reepicheep, who had fought for his life many a time, never lost his head even for a moment. Nor his skill. It is not very easy to draw one's sword when one is swinging round in the air by one's tail, but he did. And the next thing Eustace knew was two agonizing jabs in his hand which made him let go of the tail; and the next thing after that was that the Mouse had picked itself up again as if it were a ball bouncing off the deck, and there it was facing him, and a horrid long, bright, sharp thing like a skewer was waving to and from within an inch of his stomach. (Lewis 1980d:29-30)</p>	<p>Aanvanklik het dit gelyk of die plan perfek uitwerk. Die Muis was nie veel swaarder as 'n baie groot kat nie. Eustace kry hom in 'n oogwink van die reling af en hy lyk heeltemal belaglik (het Eustace gedink) met sy klein pootjies wyd uitgesprei en sy mond oopgesper. Maar ongelukkig het Reepicheep, wat al baie vir sy lewe moes baklei, nie eers 'n sekonde lank kop verloor nie. Ook nie sy vaardigheid nie. Dit is nie baie maklik om jou swaard te trek as jy aan jou stert in die lug rondgeswaai word nie, maar hy het. En die volgende ding wat Eustace voel, is twee uiters pynlike steke in sy hand wat hom die stert laat los; en die oomblik daarna is die Muis weer op sy voete asof dit 'n bal is wat van die dek af bons, en daar staan dit en kyk vir hom, en 'n vreesaanjaende lang, helder en skerp ding soos 'n vleispen waai millimeters ver van sy maag af heen en weer. (hoofstuk 4:69-70)</p>
--	---

Eustace se dagboekinskrywings is in die bronteks oorwegend in die teenwoordige tyd geskryf, maar waar hy gebeure in verlede tyd oproep, word dit in die doelteks net so oorgedra.

Die vertaler moet deurgaans bedag wees op makrotekstuele elemente soos opskrifte wat dikwels nie as deel van die teks hanteer word nie. Die opskrifte van hoofstuk 4 en 5 is aanvanklik in die verledetydsvorm behou, maar dit is tydens selfrevisie reggestel:

“WAT CASPIAN DAAR ~~GEDOEN HET~~”

“WAT CASPIAN DAAR DOEN”

En:

“DIE STORM EN WAT DAARNA GEBEUR ~~HET~~”

“DIE STORM EN WAT DAARNA GEBEUR”

5.2.3.1.2 Woordeskat en uitdrukkings

It was a coldish morning, the sky very pale and the sea very dark blue with little white caps of foam... (Lewis 1980d:32)	Dis 'n kouerige oggend, die lug is vaal en die see 'n diep blou met klein wit skuimperdjies... (hoofstuk 4:70)
--	--

Hierdie “little white caps of foam” staan in die volksmond bekend as “wit perde”. Ek was aanvanklik baie ingenome daarmee dat ek die uitdrukking kon inspan. Later het ek egter begin twyfel of die deursnee Afrikaanse kind bekend is met die uitdrukking, aangesien dit eerder 'n streeksgebonde uitdrukking is en vir die oningeligte leser 'n bisarre prentjie sou oproep van regte perde wat soos die dissipel Petrus op die golwe rondloop. Vir die leser wat bekend is met die uitdrukking, is dit heeltemal herkenbaar, terwyl die oningeligte leser met “klein wit skuimperdjies” op 'n nieverwarrende wyse aan die uitdrukking bekendgestel word.

In Engels verwys “a pair of” na slegs twee items, terwyl daar in Afrikaans, met “'n paar” na meer as twee verwys kan word, afhangend van die konteks. In die volgende voorbeeld is “a pair of” aanvanklik vertaal as “'n paar”, maar dit klink of daar meer as twee bokke gejag is, en dit is gevolglik verander na “twee wilde boerbokke”:

The three best archers had gone up into the hills north of the bay and returned laden with a pair of wild goats... (Lewis 1980d:66)	Die drie beste boogskutters is teen die heuwels noord van die baai uit en het teruggekom belaaie met twee wilde boerbokke... (hoofstuk 4:89)
--	--

Soms bestaan daar wel 'n uitdrukking of gesegde in Afrikaans wat dieselfde boodskap oordra as die een wat in die bronteks gebruik is, maar die konteks waarbinne die verhaal afspeel, kan nie die uitdrukking akkommodeer nie:

...they'd have him as right as rain in a day or two. (Lewis 1980d:80)	...en hulle sal hom binne 'n dag of twee weer perdfris en gesond hê. (hoofstuk 4:96)
--	--

Die Afrikaanse uitdrukking “so reg soos 'n roer”, is aanvanklik gebruik. Maar in Narnia word dit 'n anachronisme, iets wat nie pas by die tyd van die konteks nie: die “roer” in die Afrikaanse uitdrukking is 'n geweer, terwyl daar nie vuurwapens in Narnia bestaan nie. Gibson (1980:139) bevestig dat “(t)he curse of cannon and gunpowder, of steam or internal combustion engines is unknown beyond the wardrobe”. Voorts sou “roer” dalk verwarrend

kon wees in die konteks van Narniaanse skeepvaart waar dit met 'n skip se roer verwar kon word. Die uitdrukking “perdfris en gesond” (hoofstuk 4:96) is gevolglik gebruik.

Soms is dit nodig om in die vertaling te spesifiseer. So byvoorbeeld verwys die bronteks na 'n “peeled switch”, en ek het gevoel dat 'n “gestroopte lat” vir hedendaagse kinders wat selde al met die brand van 'n lat kennis gemaak het – hetsy deur 'n stukkie modder in 'n kleilatgeveg of danksy 'n paar hale oor die sitvlak – nie die betekenis sou oordra van 'n varsgeplukte lat wat van sy blare en/of bas gestroop is nie. Ek het dus 'n spesifieke boom ingebring by die doelteks:

<p>“And there was I as smooth and soft as a peeled switch...” (Lewis 1980d:86)</p>	<p>“En daar staan ek so glad en sag soos 'n gestroopte wilgerlat...” (hoofstuk 4:101)</p>
---	---

Dit was moeilik om 'n bevredigende vertaaloplossing te vind vir die hantering van 'n konsep wat 'n belangrike rol in Narnia speel, naamlik “magic”. Hier word nie na die tipe “magic” verwys wat 'n mens vereenselwig met boeke soos *Harry Potter* nie, maar die soort waarna Tolkien (2008:32) verwys: “it is magic of a peculiar mood and power, at the furthest pole from the vulgar devices of the laborious, scientific, magician”. In Afrikaans het die verskillende verbuigings van “toor” en “towerkrag” ongelukkig meestal hierdie donker ondertoon. 'n Mens kan net in Narnia beland deur middel van “Magic” (Lewis 1980d:9), en Edmund, wat iets van “magic” weet, probeer Eustace keer as hy die prent stukkend wil gooi (Lewis 1980d:12) – in beide hierdie gevalle is besluit om dit as “towerkrag” te vertaal, in teenstelling met “towers” of “towermag” wat myns insiens meer na die donker kant neig (Bylae A). In die uittreksel wat vir hierdie tesis vertaal is, het die woorde “spell”, “enchantment” en “enchanted” elk slegs een maal voorgekom, maar later in *Voyage* speel “magic” wel 'n groter rol. In *Die Leeu, die Heks en die Hangkas* is “magic” (Lewis 1980a:38&51) onderskeidelik vertaal as “towerkrag” (Lewis 2002a:36) en “towermag” (Lewis 2002a:49); die “magic wardrobe” (Lewis 1980a:27) is vertaal as “betowerde hangkas” (Lewis 2002a:26); “enchanted Turkish Delight” (Lewis 1980a:38) word “getoorde Turkse lekkers” (Lewis 2002a:36); “enchantment” (Lewis 1980a:57) is “towerban” (Lewis 2002a:54); “Deep Magic” (Lewis 1980a:148) is as “Diep Towermag” vertaal (Lewis 2002a:137) en “a magic deeper still” (Lewis 1980a:148) weer as “'n dieper towerkrag” (Lewis 2002a:137). Die inkonsekwente hantering van die terme dui daarop dat hierdie vertaler ook geworstel het met 'n bevredigende oplossing.

Waar Reepicheep vertel van die vers wat die Driade oor hom uitgespreek het, verklaar hy dat “the spell of it has been on me all my life” (Lewis 1980d:21). Is hierdie “spell” 'n “towerkrag” of “betowering”? Steeds voel ek ambivalent oor albei moontlikhede, maar 'n besluit moes geneem word, en “betowering” (hoofstuk 4:64) het in hierdie geval vir my na die

gepaste keuse gevoel. As die draak op die strand land en die Narniane sy identiteit probeer vasstel, bespiegel Lucy:

“Or perhaps,” said Lucy, “this <i>is</i> the Lord Octesian, turned into a dragon – under an enchantment, you know.” (Lewis 1980d:79)	“Of dalk,” sê Lucy, “is dít lord Octesian, wat verander is in ’n draak – onder ’n towerspel, nè.” (hoofstuk 4:96)
---	---

Ek het besluit om nie die woord “towerban” vir “enchantment” te gebruik soos in De Villiers se vertaling nie. ’n “Ban” is eerder ’n vloek (Pharos 2010:44) en dus nader aan die tipe towery wat nie met Narnia geassosieer kan word nie.

“Are you the Lord Octesian?” said Lucy to the dragon, and then, when it sadly shook its head, “Are you someone enchanted – someone human, I mean?” (Lewis 1980d:79)	“Is jy lord Octesian?” vra Lucy vir die draak, en dan, as dit sy kop hartseer skud, “Is jy iemand wat getoor is – ’n mens, bedoel ek?” (hoofstuk 4:96)
--	--

Hulle troos vir Eustace, “there was sure to be some way of disenchanting him” (Lewis 1980d:80) – daar is ongelukkig nie in Afrikaans ’n werkwoord wat van “towerspel” afgelei kan word nie, en “disenchanting” is gevolglik omskryf as “’n manier om die towerspel te breek” (hoofstuk 4:98).

Die Engelse woorde, naamlik “country” en “land”, wat onderskeidelik verwys na die grondgebied van ’n nasie en die aardoppervlak (SOED 2009:540 & 1541), kan in Afrikaans slegs as “land” vertaal word:

“But do you think,” said Lucy, “Aslan’s country would be that sort of country – I mean, the sort you could ever <i>sail</i> to?” (Lewis 1980d:20)	“Maar dink jy,” sê Lucy, “dat Aslan se land so ’n tipe land sou wees – ek bedoel, die soort waarheen jy kan <i>váár</i> ?” (hoofstuk 4:64)
In the end they succeeded in convincing Eustace that they were already sailing as fast as they could towards the nearest land they knew... (Lewis 1980d:25)	Op die ou end kry hulle dit reg om Eustace te oortuig dat hulle al klaar so vinnig as wat hulle kan, vaar na die naaste land waarvan hulle weet. (hoofstuk 4:67)
Perhaps he had hoped he would see land... (Lewis 1980d:29)	Dalk het hy gehoop om land te sien... (hoofstuk 4:69)

Sekere uitdrukkings wat gevoel uitdruk, word nie direk vertaal nie, maar vervang met 'n uitdrukking wat dieselfde gevoel sou oordra in Afrikaans, soos hier waar die tipiese Engelse uitdrukking, "I say", vervang is met "Sjoe":

"I say, that <i>is</i> an idea," said Edmund in an awed voice. (Lewis 1980d:20)	"Sjoe, dís nou vir jou 'n idee," sê Edmund verwonderd. (hoofstuk 4:64)
--	--

In bogenoemde voorbeeld is die frase "in an awed voice" ook vervang met 'n enkele bywoord "verwonderd" – nog 'n geval van vereenvoudiging.

5.2.3.1.3 Verskille in taalkonvensies

In die Engelse teks (Lewis 1980d:9) word daar in vroulike terme na die skip verwys. Die Afrikaanse konvensie is egter om die manlike verwysing te gebruik, al het die skip 'n vrouenaam (Müller 2003:626), terwyl daar as gevolg van die feministiese beweging 'n neiging is om meer neutrale terme te gebruik. Die skip speel egter so 'n groot rol in die verhaal dat dit afbreuk sou doen aan die verhaal deur slegs in "onpersoonlike" terme daarna te verwys. Ek het dus aanvanklik besluit om die neutrale "dit" te gebruik waar moontlik, maar andersins te hou by die vroulike verwysings na die Dagbreekdanser. Tog gaan dit lynreg teen die Afrikaanse taalreël in en sou ek juis doen waarom Venuti dit so erg het teen domestikering: om toe te laat dat die Engelse taalkonvensies op die doeltaal afgedruk word. Die "dit" saam met manlike verwysings is toe gebruik, en in plaas van "skoonheid" wat 'n vroulike konnotasie het, is "pragstuk" gebruik, met die invoeging "Engelse" om juis die kultuurverskille te benadruk:

But she was a beauty of her kind, a "lady" as sailors say, her lines perfect, her colours pure, and every spar and rope and pin lovingly made. (Lewis 1980d:26)	Maar dit is 'n pragstuk enig in sy soort, 'n "dame" soos die Engelse matrose sê, die kurwes perfek, kleure suiwer, en elke spar en tou en katrol is met liefde gemaak. (hoofstuk 4:67-68)
She was only a little bit of a thing compared with one of our ships ... (Lewis 1980d:26)	Dit is net 'n klein dingetjie vergeleke met een van ons skepe ... (hoofstuk 4:67)

In die geval van die seerowerskip was die manlike verwysings nie problematies nie:

"The third day out a pirate (Terebinthian by her rig) overhauled us, but when she saw us well armed she stood off after	Die derde dag op see het 'n seerower (Terebinties te oordeel aan sy maswerk) ons ingehaai, maar toe hy sien ons is goed
--	---

some shooting of arrows on either part – ” (Lewis 1980d:21-22)	bewapen, het hy die aftog geblaas nadat daar ’n paar pyle van beide kante afgeskiet is –” (hoofstuk 4:65)
--	---

Voorts is “Dawn Treader” en “Queen Mary” in die bronteks gekursiveer, terwyl Müller (2003:625) die Afrikaanse konvensie stel dat die name van skepe nie gekursiveer of tussen aanhalingstekens geskryf word nie – ek het dus ook nie die name van skepe gekursiveer nie.

Die betreklike voornaamwoord “the” voor ’n titel word weggelaat in die Afrikaanse teks: “the Lord Drinian” of “the Lord Bern” word slegs “lord Drinian” of “lord Bern”. Die verskille in die gebruik van hoofletters tussen Engels en Afrikaans kom ook hier ter sprake.

Volgens Müller (2003:605) word titels en range voor ’n persoonseienaam nie met ’n hoofletter geskryf nie – vandaar die verskil tussen die “Lord” in die bronteks en “lord” in die doelteks (“These were their names – the Lord Revilian, the Lord Bern, the Lord Argoz...” (Lewis 1980d:20) → “Hulle name was – lord Revilian, lord Bern, lord Argoz...” (hoofstuk 4:64)). Adellike titels voor die naam in die middel van ’n sin word, anders as in Engels, met ’n kleinletter geskryf, byvoorbeeld “koning Caspian” (“King Caspian”), “graaf van Galma” (“Duke of Galma”) en “goewerneur Gumparra” (“Governor Gumpas”) (Müller 2003:609). Alhoewel verskillende diere in Afrikaans met kleinletters geskryf word, soos “leeu” of “kat” (Müller 2003:326), word verskillende bevolkingsgroepe, soos “Zoeloe” of “Xhosa”, met hoofletters geskryf (Müller 2003:324). Die gebruik van hoofletters in die bronteks is dus behou vir die verskillende inwoners van Narnia, viervoetig of andersins (die Muis, Dwerge, Pratende Diere, Fauns, ensovoorts), aangesien hulle as “bevolkingsgroepe” in Narnia hanteer word.

5.2.3.2 Sintaktiese probleme

Lewis gebruik by tye lang, uitgebreide sinne, en die vertaler het dan die opsie om die sinne op te breek in korter sinne wat makliker lees – veral wanneer jong lesers ter sprake is. Berman (2000:287) verklaar dat “the masterworks of prose are characterized by a kind of ‘bad writing’, a certain ‘lack of control’ in their texture” en is van mening dat hierdie “shapeless polylogic” gerespekteer moet word. My aanvanklike vertaalbenadering was om Lewis se styl en stem sover moontlik te behou (dit wil sê bronteksgebaseerde benadering) en het dus gestrook met Berman se siening. Mettertyd het ek besef dat die lang sinne doeltekslesers potensieel kan vervreem. ’n Bronteksgebaseerde benadering berus grotendeels op die aanname dat die bronteks as kreatiewe voorloper verhewe is bo ’n vertaalde teks. Derrida was egter van mening dat ’n vertaling ’n groeimoment in die bestaan van ’n bronteks is (in Venuti 1992:7), terwyl ’n oorspronklike teks ook maar net ’n vorm van

herskrywing of 'n weergawe van ander materiaal is. Lewis se manier om karakters hulle gedurig op 'n plek te “bevind” sou nie in die doeltteks kon werk nie, en is gevolglik deurgaans gewysig:

Here they <u>found themselves</u> in a place where benches for rowing ran from side to side ... (Lewis 1980d:23)	Hulle is nou in 'n plek met roeibankies wat van die een kant tot aan die ander kant staan. (hoofstuk 4:66)
When they reached the jetty at Narrowhaven, Caspian <u>found</u> a considerable crowd assembled to meet them. (Lewis 1980d:43)	Wanneer hulle by Nouhawe se pier aankom, word Caspian begroet deur 'n samedromming van 'n taamlike groot skare. (hoofstuk 4:77)
It was a long low building near the harbour and the scene which they <u>found</u> going on inside was very much like any other auction ... (Lewis 1980d:50)	Dit is 'n lang, lae gebou naby die hawe en binne-in lyk dit vir hulle net soos by enige ander veiling ... (hoofstuk 4:80)
He was surprised <u>to find</u> how quickly the noise of conversation died away behind him ... (Lewis 1980d:64)	Hy is verras oor hoe vinnig die geraas van die geselskap agter hom wegsterf ... (hoofstuk 4:88)
“At last!” said Eustace as he came slithering down a slide of loose stones (scree, they call it) and <u>found himself</u> on the level. (Lewis 1980d:66)	“Uiteindelik!” sê Eustace terwyl hy al glyend teen 'n skuinste met los klippe (<i>talus</i> , noem hulle dit) afkom en weer op gelyk grond staan. (hoofstuk 4:89)
...though they knew they ought to eat, many <u>found</u> that they had very poor appetites. (Lewis 1980d:77)	...al weet hulle dat hulle moet eet, het baie van hulle maar 'n swak eetlus. (hoofstuk 4:94)

Ter wille van 'n natuurlike Afrikaanse vertaling, is dit dikwels nodig om die sinskonstruksie of die funksie van 'n woord te verander soos in hierdie voorbeeld:

What Eustace thought had best be told in his own words, for when they all got their clothes back, dried, next morning, he at once got out a little black notebook and a pencil and started to keep a diary. (Lewis	Eustace se gedagtes moet eerder in sy eie woorde vertel word, want toe hulle almal teen die volgende oggend hulle droë klere terugkry, haal hy onmiddellik 'n klein swart notaboekie en 'n potlood uit en begin
---	---

1980d:27)	dagboek te hou. (hoofstuk 4:68)
-----------	---------------------------------

“Thought”, ’n werkwoord in die bronteks, word die selfstandige naamwoord “gedagtes” aangesien ’n direkte vertaling (“Wat Eustace dink”) nie idiomatiese Afrikaans sou oplewer nie. Bostaande sin bevat ook voorbeelde waar die woordorde verander is ter wille van idiomatiese Afrikaans (vergelyk onder andere “to keep a diary” met “begin dagboek te hou”; “best be told in his own words” met “moet eerder in sy eie woorde vertel word”; en “when they all got their clothes back, dried, next morning” met “toe hulle almal teen die volgende oggend hulle droë klere terugkry”).

In die volgende voorbeeld moes die byvoeglike naamwoord “gauntleted” vervang word met ’n omskrywing, aangesien daar nie ’n byvoeglike naamwoord van “kaphandskoen” afgelei kan word nie:

<p>“Uncover before Narnia, you dog,” thundered the Lord Bern, and dealt him a rap with his gauntleted hand which sent his hat flying from his head. (Lewis 1980d:46)</p>	<p>“Gee pad voor Narnia, jou hond,” bulder lord Bern, en gee hom ’n raps met sy hand met die kaphandskoen aan, wat sy hoed deur die lug laat trek. (hoofstuk 4:77)</p>
---	--

Ek het oorweeg om dit te vertaal as “gee hom ’n raps met sy kaphandskoen” – maar dit sou beteken dat hy die handskoen in sy hand vasgehou en dan die wag daarmee geslaan het, terwyl dit beslis nie die geval was nie. “Kaphandskoen” is ook ’n term wat in ’n glossarium verduidelik sou kon word; of ’n soortgelyke illustrasie as dié van die Dawn Treader (Lewis 1980b:6) wat die verskillende dele van die skip benoem, sou van ’n Middeleeuse ridder geplaas kon word waar die verskillende dele van sy wapenrusting uitgewys word – dit sou die teks selfs toegankliker en aantrekliker vir kinders maak.

Soms moet ’n uitdrukking herformuleer word deur middel van ’n omskrywing aangesien die ekwivalente uitdrukking nie in die doeltaal bestaan nie:

<p>“And we sailed from Galma,” continued Drinian, “and <u>ran into a calm</u> for the best part of two days and had to row ...” (Lewis 1980d:21)</p>	<p>“En ons het van Galma af gevaar,” vervolg Drinian, “en <u>het ’n stil see gehad</u> vir die grootste deel van twee dae waartydens ons moes roei ...” (hoofstuk 4:65)</p>
---	---

Deesdae gebruik mense maklik 'n direkte vertaling van die “I do” in Afrikaans – alles en almal “doen” iets. 'n Afrikaanse kind sou waarskynlik “natuurlik doen ek” antwoord op die vraag of sy vir Trumpkin die Dwerf kan onthou. In my vertaling moes ek die sin herformuleer:

<p>“Dear Trumpkin,” said Lucy, “of course I do. You couldn’t have made a better choice.” (Lewis 1980d:19)</p>	<p>“Liewe Trumpkin,” sê Lucy, “natuurlik onthou ek hom. Jy kon nie op 'n beter persoon besluit het nie.” (hoofstuk 4:63)</p>
--	--

5.2.4 Teksspesifieke vertaaluitdagings

Nord (1997:61) beskou teksspesifieke vertaaluitdagings as daardie probleme wat voortspruit uit die spesifieke teks, en waarvan die oplossings nie – soos by die vorige afdelings die geval is – by algemene strategieë of metodes lê nie. Die vertaling van metafore, vergelykings en woordspel val in hierdie afdeling, so ook die hantering van karakters se eiesoortighede. Die feit dat die teks deel is van 'n storiereeks, het ook tot unieke teksspesifieke vertaaluitdagings aanleiding gegee.

5.2.4.1 Vertaalkeuses binne die konteks van 'n storiereeks

Aangesien *Voyage* deel is van 'n storiereeks, is een van die vertaaluitdagings waarmee die vertaler gekonfronteer word, of vertaalkeuses van die vertalers van die vorige boeke in die reeks konsekwent deurgevoer behoort te word. Hierdie probleem word egter verder gekompliseer deur die feit dat daar reeds drie verskillende vertalers in twee verskillende tydvakke aan die ander boeke gewerk het en dat selfs hulle nie mekaar se vertalings in ag geneem het nie. So byvoorbeeld het De Villiers in *Die Leeu, die Heks en die Hangkas* (Lewis 2002a:118) “Lone Islands” vertaal as “Eensame Eilande”, terwyl Janie Oosthuysen dit as “Eilande van Verlatenheid” vertaal het in *Prins Kaspian* (Lewis 2002c:100).

In 'n studie gedoen oor die vertaling van eiename in *Harry Potter* (Bruwer 2005) word aangetoon hoe Janie Oosthuysen selfs binne 'n reeks waarvan sy tot op daardie stadium die enigste vertaler was, ook nie die vorige boeke in die reeks in ag geneem het nie en dieselfde karakters verskillende name gegee het in die verskillende tekste. Bruwer (2005:55-56) kom tot die gevolgtrekking dat die inkonsekwente vertaling van eiename “...baie steurend inwerk op die leeservaring van die doeltteksleser en dit beroof die leser tot 'n mate van die tekswêreld aangesien dit die leser verwar en onsamehangend laat rondhang ...”. Ek skaar my ook by hierdie mening en voel dat sulke inkonsekwente handeling die geloofwaardigheid van die vertaalprofessie in gedrang bring. Indien die vertaling van *Voyage* dus met die oog op publikasie gedoen is, sou ek my ten spyte van sekere persoonlike voorkeure, wel moes berus by die vertaalkeuses van die vorige vertalers in die reeks. Indien

die reeks ooit as 'n geheel hersien en heruitgegee word, hoop ek dat die inkonsekwenthede tussen die vertalings geïdentifiseer en korrigeer sal word.

In die lig van die bestaande inkonsekwenthede wat in hoofstuk 2 aan die lig gebring is, asook die uitgewers se huiwering om verder in die *Narnia*-reeks te investeer, het ek besluit om my vertaling as't ware in "akademiese isolasie" te beskou en vertaalbesluite op grond van vertaalteoretiese beginsels te neem, en nie op die handelinge van vorige vertalers in die reeks nie. So byvoorbeeld het ek besluit om persoonsname onveranderd te laat, en is "Caspian", "Reepicheep", "Trumpkin" en "Doktor Cornelius" gebruik – selfs al is dit in Janie Oosthuysen se *Prins Kaspian* (2002c) onderskeidelik vertaal as "Kaspian", "Riepetjiep", "Trumpels" en "Doktor Kornelius". In die geval van "Lone Islands" het ek onafhanklik van Brink se vertaling besluit op "Eensame Eilande" ("Alleeneilande" is ook oorweeg, maar die effense verskuiwing in betekenis was vir my problematies) in plaas van Oosthuysen se "Eilande van Verlatenheid".

Waar veral Brink (Lewis 2002) en De Villiers (Lewis 2002a) 'n sterk bronteksgebaseerde benadering volg (soos in afdeling 2.3 afgelei), het ek besluit om 'n funksionalistiese vertaalbenadering te volg wat ruimte gee om die gees van Narnia te laat seëvier, nie bloot die letter nie.

5.2.4.2 Die outeur se skryfstyl

Lewis – dalk vanweë sy akademiese agtergrond in Engelse letterkunde – gebruik soms lang, ingewikkelde sinne wat lomp raak wanneer dit net so in Afrikaans vertaal word. Hedendaagse kinder- en jeugverhale in Afrikaans neig na korter sinne en eenvoudiger taalgebruik. Dit is baie duidelik uit vertalings van ander verhale in Afrikaans, byvoorbeeld *Ruby Parker*, of die heruitgawes van reekse soos *Maasdorp*, *Trompie* en *Saartjie*. Gevolglik het ek sinne dikwels in korter sinne opgebreek:

In the deck there were two large, long hatches, fore and aft of the mast, and both open, as they always were in fair weather, to let light and air into the belly of the ship. (Lewis 1980d:23)	Op die dek is twee groot, lang skeepsluik, voor en agter die mas. Dis albei oop, soos altyd in mooi weer, om lig en lug in die maag van die skip in te laat. (hoofstuk 4:66)
Then they were taken to the poop, where Rhince was on duty with another man at the great tiller, and behind that the dragon's tail rose up, covered with	Dan gaan hulle na die agterstewe toe, waar Rhince saam met 'n ander man by die groot stuur aan diens is. Agter die stuur steek die draak se vergulde stert uit, en aan die

gilding, and round inside it ran a little bench. (Lewis 1980d:26)	binnekant van die stert is 'n klein bankie ingebou. (hoofstuk 4:67)
While all this was being done Caspian missed no chance of questioning all the oldest sea captains whom he could find in Narrowhaven to learn if they had any knowledge or even any rumours of land further to the east. (Lewis 1980d:53)	Terwyl dit alles aan die gang is, laat Caspian nie 'n enkele kans deur sy vingers glip om al die oudste seekapteine in Nouhawe te ondervra nie. Hy probeer uitvind of hulle enige kennis het of selfs van gerugte weet oor land verder na die ooste. (hoofstuk 4:82)
There had been cheers, and tears too, when Caspian made his last speech to the Lone Islanders and parted from the Duke and his family, but as the ship, her purple sail still flapping idly, drew further from the shore, and the sound of Caspian's trumpet from the poop came further across the water, everyone became silent. (Lewis 1980d:54-55)	Daar is hoera's, en trane ook, toe Caspian sy laaste toespraak vir die bewoners van die Eensame Eilande maak en van die hertog en sy gesin afskeid neem. Maar soos die skip, met die pers seil wat nog net effentjies wapper, verder van die kaai af beweeg, en die klank van Caspian se trompet vanaf die agterstewe al sagter en sagter oor die water klink, raak almal stil. (hoofstuk 4:83)

Tog is daar ook lang sinne met die opeenstapeling van “en” as verbinding tussen die verskillende dele wat net so behou is in die doeltteks waar dit óf in dialoog geregverdig word deur die spreker se manier van praat óf waar die verteller se stem duideliker deurslaan soos in die volgende voorbeelde:

“<u>And</u> we sailed from Galma,” continued Drinian, “<u>and</u> ran into a calm for the best part of two days <u>and</u> had to row, <u>and</u> then had a wind again <u>and</u> did not make Terebinthia till the fourth day from Galma. <u>And</u> there their King sent out a warning not to land for there was sickness in Terebinthia, but we doubled the cape <u>and</u> put in at a little creek far from the city <u>and</u> watered.” (Lewis 1980d:21)	“ <u>En</u> ons het van Galma af gevaar,” vervolg Drinian, “ <u>en</u> het 'n stil see gehad vir die grootste deel van twee dae <u>en</u> moes roei, tot ons weer wind gekry <u>en</u> Terebinte eers teen die vierde dag van Galma af kon bereik. <u>En</u> daar het hulle koning 'n waarskuwing gestuur dat ons nie aan wal moes gaan nie omdat daar 'n siekte in Terebinte was, maar ons het om die kaap gevaar <u>en</u> vasgemeer in 'n klein inhammetjie ver van die stad af, waar ons vars water kon kry.” (hoofstuk 4:65)
But he took a drop from her flask, <u>and</u>	Maar hy drink 'n druppel uit haar fles, <u>en</u> al

<p>though he said it was beastly stuff (the smell in the cabin when she opened it was delicious) it is certain that his face came the right colour a few moments after he had swallowed it, <u>and</u> he must have felt better because, instead of wailing about the storm <u>and</u> his head, he began demanding to be put ashore <u>and</u> said that at the first port he would “lodge a disposition” against them all with the British Consul. (Lewis 1980d:25)</p>	<p>sê hy dit is vreeslike goed (die reuk wat deur die kajuit versprei toe sy dit oopmaak, is heerlik), lyk dit of sy gesig weer die regte kleur kry kort nadat hy dit gesluk het, <u>en</u> hy móét ook beter voel, want in plaas daarvan om oor die storm <u>en</u> sy kop te kere te gaan, eis hy dat hulle hom aan wal laat gaan <u>en</u> sê dat hy by die eerste beste hawe by die Britse konsulaat ’n “disposisie” teen hulle “aanhangig” gaan maak. (hoofstuk 4:67)</p>
<p><u>And</u> endless hours seemed to pass before the darkness thinned <u>and</u> birds began chirping here <u>and</u> there <u>and</u> the world got colder <u>and</u> wetter than it had been all night <u>and</u> Caspian said, “Now for it, friends.” (Lewis 1980d:77)</p>	<p><u>En</u> dit voel of die ure eindeloos verbysleep voor dit begin lig raak <u>en</u> voëls hier <u>en</u> daar begin tjirp <u>en</u> die wêreld kouer en natter word as wat dit die hele nag was <u>en</u> Caspian sê, “Nou is dit tyd, vriende.” (hoofstuk 4:94)</p>

Maaltye is ’n belangrike element in kinder- en jeugverhale. Shavit (1986:107) wys onder andere daarop dat “(i)n all of Blyton’s books, children spend much of their time eating”. Gelukkig weerhou Lewis hom daarvan om die maaltye soos Blyton in detail te beskryf, maar hy herhaal wel die feit dat die seelug ’n mens se aptyt aanwakker. Alhoewel die gereelde verwysings na ontbyt, middag- en aandetes bydra tot die ritme van die teks (dit is immers die vaart van die Dagbreekdanser), word die tweede verwysing na die groot aptyt weggelaat aangesien ek dit as onnodige herhaling beskou (Die invoeging van die woord “stewige” kompenseer wel vir die weglating):

<p>Before dinner next day, when the others were sitting round the table waiting (being at sea gives one a magnificent appetite), Eustace came rushing in ... (Lewis 1980d:28)</p>	<p>Voor middagete die volgende dag, toe die ander om die tafel sit en wag (die seelug gee ’n mens ’n geweldige aptyt), kom Eustace ingehardloop ... (hoofstuk 4:69)</p>
<p>After that came breakfast and such an appetite as one only has at sea. (Lewis 1980d:55)</p>	<p>Daarna is dit tyd vir ’n stewige ontbyt. (hoofstuk 4:83)</p>

Lewis se dialoog sluit dikwels af met “said”, terwyl dit nie strook met wat die spreker doen nie, byvoorbeeld vra, roep en beveel. Dan is daar ook weer gevalle waar die leestekens en handeling nie ooreenstem nie. Ek het in die volgende gevalle besluit om die teks te “verbeter”:

“I beseech your Majesty –” <u>said</u> Drinian. (Lewis 1980d:24)	“Ek smeek u, u Majesteit –” <u>begin</u> Drinian. (hoofstuk 4:66)
“Who’s that?” <u>said</u> Eustace irritably. (Lewis 1980d:24)	“Wie is dit?” <u>vra</u> Eustace geïrriteerd. (hoofstuk 4:66)
“And pray, your Majesye, why not?” <u>said</u> Reepicheep ... (Lewis 1980d:35)	“En, as ek mag vra, u Majesteit, hoekom nie?” <u>vra</u> Reepicheep ... (hoofstuk 4:72)

In die volgende voorbeeld is ’n uitroepteken ingevoeg om ooreen te stem met die werkwoord:

“Land in sight,” shouted the man in the bows. (Lewis 1980d:32)	“Land in sig!” roep die man in die boeg. (hoofstuk 4:70)
---	---

Al is daar baie raakpunte tussen die Suid-Afrikaanse en Britse kultuur, is daar heelwat Britse gebruike en gewoontes of verwysings na historiese konsepte waarmee Afrikaanse kinders nie bekend is nie. In sulke gevalle kan die vertaler die term in die teks probeer verduidelik. Berman (2000:289-290) neem egter ’n taamlik negatiewe houding teenoor verheldering (“clarification”) en gevolglik uitbreiding (“expansion”) in. Volgens hom loop die vertaler die gevaar om deur verheldering iets duidelik te maak wat nie in die oorspronklike eksplisiet wou wees nie, en daarby kan uitbreidings geklassifiseer word as “babble designed to muffle the work’s own voice”. Uitbreiding kan ook die teks laat “verslap” sodat dit die ritmiese vloei van die werk versteur. Roger (1978:108) waarsku ook daarteen: “Sometimes, eager to make certain that the reader understands an idea, a phrase, or the particular use of a word, the translator over-explains or interjects words not in the original. This is unnecessary condescension”. Tog blyk dit uit die verduidelikings wat Lewis self in die teks gevoeg het, dat hy wou hê sy jong lesers moes die stories met gemak kon lees en verstaan. Voorbeelde hiervan is die volgende:

(By the way, if you are going to read this story at all, and if you don’t know already, you had better get it into your head that the left of a ship when you are looking ahead, is <i>port</i>, and the right is <i>starboard</i>.)	(Terloops, as jy hierdie storie enigsins gaan lees, en jy weet dit nog nie, beter jy dit in jou kop kry dat as jy vorentoe kyk, die linkerkant van ’n skip bakboord, en die regterkant stuurboord, is.) (Bylae A:152)
---	---

(Lewis 1980d:9)	
<p>But when Reepicheep asked what a disposition was and how you lodged it (Reepicheep thought it was some new way of arranging a single combat) ...</p> <p>(Lewis 1980d:25)</p>	<p>Maar toe Reepicheep vra wat 'n disposisie is en hoe jy dit aanhangig maak (Reepicheep dink dis een of ander nuwe prosedure om 'n tweegeveg te reël) ...</p> <p>(hoofstuk 4:67)</p>
<p>Inside the forecastle was the galley (or ship's kitchen) ... (Lewis 1980d:25)</p>	<p>In die voorstewe is die galei (of skeepskombuis) ... (hoofstuk 4:67)</p>
<p>After a little more conversation Caspian and Bern walked down to the coast a little west of the village and there Caspian winded his horn. (This was not the great magic horn of Narnia, Queen Susan's Horn: he had left that at home for his regent Trumpkin to use if any great need fell upon the land in the King's absence.)</p> <p>(Lewis 1980d:41)</p>	<p>Na nog 'n kort gesprek stap Caspian en Bern af na die kus effens wes van die dorpie en daar blaas Caspian op sy horing. (Dit is nie die wonderlike towerhoring van Narnia, koningin Susan se horing nie: dit het hy by sy regent Trumpkin gelos om te gebruik as daar in die koning se afwesigheid enige groot nood oor die land sou kom.) (hoofstuk 4:76)</p>
<p>"Carn – seez – fishansy," he mumbled (which was his way of saying, "You can't see his Sufficiency"). (Lewis 1980d:45)</p>	<p>"Kannie – be'kame – sienie," mompel hy (sy manier om te sê, "Julle kan nie sy Bekwaamheid sien nie"). (hoofstuk 4:77)</p>

Deur die leser op geselserige toon en direk aan te spreek, slaag Lewis daarin om nie net die leser meer by die teks te betrek nie, maar word ook voorkom dat die neerbuigende toon waarna Roger verwys, deurslaan. Tog sou verduidelikings vir terme soos "tweegeveg", "vrymanne" en "leengoed", "kaphandskoen", "tribuut" en "vaam" taamlik tegnies klink, eerder geskik vir 'n voetnoot – soos deur Nabokov (2000:83) aanbeveel vir die oplossing van vertaaluitdagings. Ek is egter van mening dat dit nie in die vertaling van kinder- en jeugboeke 'n gepaste oplossing bied nie – daardeur word die vloei van die werk beslis versteur. Dus beveel ek eerder die opstel van 'n glossarium aan vir hierdie tipe terme, sou 'n uitgewer wel besluit om die reeks te voltooi.

Daar is tog gevalle waar "verheldering" toepaslik is en daartoe kan bydra dat die teks vir die doelteksleser net so toeganklik gemaak word as wat dit vir die bronteksleser was. In hoofstuk 1 van die bronteks (Bylae A:153) is daar byvoorbeeld 'n verwysing na *Isle of Wight* (Lewis

1980d:11). In my vertaling het ek 'n verduideliking ingevoeg in dieselfde geselserige trant as wat Lewis dit sou doen. Britse kinders sou nie 'n probleem hê met hierdie geografiese verwysing nie, en dus maklik snap hoe snaaks dit is dat Eustace binne so 'n kort afstand so verskriklik seesiek kon word. Ten einde dieselfde effek vir die Afrikaanse leser te skep, is die afstand “verhelder” deur te verwys na Robbeneiland:

<p>He had only once been in a ship (and then only as far as the Isle of Wight) and had been horribly seasick. (Lewis 1980d:11)</p>	<p>Hy was nog net een keer op 'n skip (en toe net tot by Isle of Wight, 'n eiland aan die Suidkus van Engeland, nie eers so ver soos Robbeneiland van Kaapstad af nie) en hy het verskriklik seesiek geword. (Bylae A:153)</p>
---	--

Sulke invoegings moet egter met groot omsigtigheid hanteer word, aangesien te veel daarvan wel die ritme van die teks kan versteur en 'n irritasie word.

5.2.4.3 Die vertaling van die titel

Die vertaling van die titel as “Die Vaart van die Dagbreekdanser”, kan aanvanklik as 'n inkonsekwente handeling beskou word in die lig van die vervreemding wat toegepas is met die eiename en die besluit om *Isle of Wight* (Bylae A:153) en *Queen Mary* (hoofstuk 4:68) onveranderd te laat. Oor die algemeen word die name van skepe nie vertaal nie, en indien daar ook in ag geneem word dat daar 'n filmweergawe van die boek verskyn het en die doeltekslesers waarskynlik daarmee bekend sal wees, sou ook verwag kon word dat *Dawn Treader* behou word. Tog sou “Vaart van die *Dawn Treader*” beslis nie 'n bevredigende titel wees nie – buiten vir die feit dat dit ook nie maklik op die tong van 'n Afrikaanse leser val nie⁴². 'n Ander opsie wat oorweeg kon word, is om die titel heeltemal te verander – soos wat die titel van Ingrid Winterbach se *Niggie* byvoorbeeld *To Hell with Cronjé* geword het. In daardie geval sou 'n titel soos *Die Vaart na die Oostelike Eilande*, oorweeg kon word. Die Nederlandse vertaling se titel is juis op hierdie manier hanteer, deur die naam van die skip te vermy: *De Reis van het Drakenschip* (FantasyWereld 2013). Daar is besluit teen die verandering van die titel aangesien Lewis en sy uitgewer self baie geworstel het met die titels in die reeks tot hulle by die mees gepaste titel uitgekom het (Green & Hooper 1974:236-248). Buitendien sou die vermyding van die gebruik van die skip se naam in die titel nie die probleem van die vertaling, al dan nie, van die skip se naam oplos nie.

⁴² Interessant genoeg, is 'n voorgestelde titel vir *Prince Caspian*, naamlik *Drawn into Narnia*, ook afgekeur op grond van die uitgewer se mening dat dit te moeilik sou wees om uit te spreek (Green & Hooper 1974:243).

Die Queen Mary is werklik 'n luukse Engelse passasierskip wat in diens was in die tydperk 1933-1977, terwyl die *Dawn Treader* 'n fiktiewe skip is – dus is daar geen historiese basis vir die behoud van die Engelse naam nie. Die *Dawn Treader* is 'n soort galei, 'n skip wat deur die antieke Grieke en Romeine as oorlogskepe gebruik is (Shorter Oxford English Dictionary:1069). In *Voyage* is die kinders met hierdie skip op reis na die Einders van die Wêreld (dus waar die son opkom – daarom ook die gepaste verwysing na dagbreek in die skip se naam) (Sammons 1979:138). Dit is dus belangrik dat hierdie element ook in die vertaling behoue bly. Die Spaanse vertaling het ook hierdie roete gevolg: *La Travesía del “Explorador del Amanecer”* – waar *Dawn Treader* as “Explorer of Dawn” vertaal is.

'n Verdere aspek wat 'n rol gespeel het in die vertaling van die titel, maar ook elders (soos by die beskrywing van die skip wat beweeg op die golwe), was die ouditiewe kant van die vertaling van jeugboeke. Oittinen (2006:92) wys daarop dat stories aan kinders voorgelees word deur hulle ouers en dat vertaling vir kinders 'n vertolkings-element bevat – die klank en ritme van die teks is belangrik. “Dagbreekdanser” is nader aan die klank en ritme van die Engelse “Dawn Treader”, as byvoorbeeld “Dageraad” of “Dagbreekstapper”.

5.2.4.4 Towerspreuke en ander ontsyferings

Wanneer die vertaler gekonfronteer word met 'n rympie is daar verskeie elemente wat probleme oplewer. Daar is 'n struktuur waarbinne rym, ritme en moontlik 'n verborge betekenis figureer en die vertaler moet besluit of daar streng binne hierdie struktuur gehou moet word. In die Driade se towerspreuk oor Reepicheep kon ek die rymskema (aabcd) behou, maar dieselfde aantal lettergrepe kon nie ingepas word nie. Ten spyte hiervan dink ek dat die Afrikaanse spreuk ewe bondig is en dieselfde boodskap in die doelteks oordra. Voorts moes daar die volgende aanpassings gemaak word: ter wille van ritme en rym is die woordorde in die tweede versreël geskommel; die tweede “nie” in die derde versreël is uitgelaat; en in die vierde versreël is interferensie vermy deur nie “To find” met “Om...te vind” te vervang nie (wat in elk geval ook steurend op die ritme sou inwerk).

Where sky and water meet, Where the waves grow sweet, Doubt not, Reepicheep, To find all you seek, There is the utter East. (Lewis 1980d:21)	Waar lug en water ontmoet, Daar raak die golwe soet, Moenie twyfel, Reepicheep, In die verre Ooste, Vind jy alles waarna jy soek. (hoofstuk 4:64)
---	---

Waar die arme Eustace-draak probeer om op die seesand vir die ander te skryf wat met hom gebeur het, is dit 'n vreeslike gesukkel en behalwe vir spelfoute vee die branders ook van die letters uit. Die vertaler kom dan voor die uitdaging om die boodskap in die seesand ewe

moeisaam, maar tog verstaanbaar te laat oorkom in Afrikaans. Ek het probeer om sover moontlik die struktuur van die gekrabbel te behou, maar moes van die “foute” op ander plekke inwerk ten einde dieselfde effek in die doeltteks te verkry:

I WNET TO SLEEP...RGOS AGRONS I MEAN DRANGONS CAVE CAUSE ITWAS DEAD AND AINIG SO HAR...WOKE UP AND COU...GET OFFF MI ARM OH BOTHER... (Lewis 1980d:80)	EK GEGAN TE SLAA...ARKA KRAD AG DRAAK SE GROT WANT DITWAS DOOD EN ARD GREEN...WAKKER WORD KA...ARM AFKRY AI TOG... (hoofstuk 4:97)
---	---

5.2.4.5 Karakterisering in dialoog

Die verhaal speel in 'n spesifieke tydvak en konteks af – tydens die Tweede Wêreldoorlog, ongeveer 1942 (Sammons 1979:37). 'n Uitdaging waarvoor die vertaler gestel word, is om nie as't ware moderne Afrikaanse kinders in Narnia in te skryf nie. Nida (2000:138) verwys hierna as 'n anachronisme – die gebruik van hedendaagse woorde wat nie binne die historiese konteks pas nie. Waar Eustace byvoorbeeld sê: “It’s some silly trick you two are playing”, sou 'n moderne Afrikaanse kind waarskynlik iets sê soos “Dis sommer 'n simpel speletjie van julle”, terwyl dit onwaarskynlik is dat kinders in die veertigerjare so sou praat. Daar is dus besluit op “Dis sommer 'n lawwe streep wat julle my nou trek”. Aan die ander kant moet die vertaling ook nie argaïes wees en sodoende die teikengehoor vervreem nie. 'n Voorbeeld hiervan is in *Die Leeu, die Heks en die Hangkas* waar Lucy, op daardie stadium ongeveer ses jaar oud, verklaar: “Ons sal bepaald raas kry” (Lewis 2002a:10). Tog moet die karakterisering ook in gedagte gehou word. Eustace is aanstellerig en hou daarvan om slim te klink en soos 'n volwassene op te tree – iets wat ook in sy taalgebruik (veral sy dagboekinskrywings) na vore tree. Ironies genoeg maak hy gereeld verkeerde afleidings of het die feite net heeltemal verkeerd. Indien die vertaler nie Eustace as karakter sou “raaksien” nie, sou die register van sy taalgebruik heelwat verlaag kon word, wat dan 'n groot verlies in die doeltteks sou wees. Voorbeelde van Eustace se hovaardige taalgebruik:

“That little brute has half killed me. I insist on it being kept under control. I could bring an action against you, Caspian. I could order you to have it destroyed.” (Lewis 1980d:28)	“Daardie klein monster het my amper vermoor. Ek dring daarop aan dat dit onder bedwang gehou word. Ek kan 'n saak teen jou aanhangig maak, Caspian. Ek kan jou beveel om dit te laat vernietig.” (hoofstuk 4:69)
---	--

Ook Reepicheep, Caspian en die Pevensies gebruik soms taal wat as hoogdrawend beskou kan word, maar gegewe die konteks van 'n koninklike hof, sou dit afbreuk aan die teks doen indien die register in daardie gevalle verlaag sou word. Reepicheep maak byvoorbeeld verskoning wanneer hy kort op die hakke van Eustace in die kajuit opdaag:

<p>“I ask your pardons all,” he said, “and especially her Majesty’s. If I had known that he would take refuge here I would have awaited a more reasonable time for his correction.” (Lewis 1980d:29)</p>	<p>“Ek vra om verskoning aan u almal,” sê hy, “en veral aan haar Majesteit. As ek geweet het dat hy hier sou kom skuil, sou ek op 'n beter tyd vir sy tugtiging gewag het.” (hoofstuk 4:69)</p>
---	---

Die kwessie van die vertaling van “you” wat in Afrikaans of “u”, “jy”, “jou” of “julle” kan wees, moes ook binne elke konteks beoordeel word. Hierdie kwessie sou ook onder die intertaalige vertaaluitdatings bespreek kon word. My strategie het behels om “jy”/“jou” te gebruik wanneer die kinders met mekaar praat of waar onderdane onder mekaar gesels. Waar Eustace met enigiemand anders praat, is “jy” gebruik – dit bevestig sy aanstellerigheid en miskenning van enige hiërargie. Waar Caspian met die slawehandelaars praat, is “jy” en “jou” gebruik, terwyl lord Bern hom aanvanklik aanspreek as “jy” en “jou” tot hy oortuig is van Caspian se identiteit. Die howelinge spreek mekaar onderling ook as “u” aan.

Waar die Narniane by Gumparra se kasteel aankom, gebruik die kaptein “jy” in plaas van “u” – in lyn met die algemene gebrek aan dissipline en respek wat op die Eensame Eilande heers:

<p>“Where is the captain?” he asked.</p> <p>“I am, more or less, if you know what I mean,” said a languid and rather dandified young person without any armour at all. (Lewis 1980d:46)</p>	<p>“Waar is die kaptein?” vra hy.</p> <p>“Ek is, min of meer, as jy verstaan wat ek bedoel,” sê 'n lustelose en taamlik windmakerige jong persoon sonder enige wapens. (hoofstuk 4:78)</p>
---	--

Op sy beurt spreek Caspian hom dan ook aan op die minder formele “jy” en “jou” – om ook sy afkeur aan te toon:

<p>“If it were not for that, I should have something to say about the state of your men’s armour and weapons. As it is, you are pardoned.” (Lewis 1980d:46)</p>	<p>“As dit nie daarvoor was nie, sou ek iets te sê gehad het oor die toestand van jou manne se wapenrusting en wapens. Onder hierdie omstandighede word jy verskoon.” (hoofstuk 4:78)</p>
--	---

Ook met Pug word die minder formele “jy/jou” gebruik om Caspian se misnoeë te toon:

<p>“You have lived on broken hearts all your life,” said Caspian, “and if you are beggared, it is better to be a beggar than a slave.” (Lewis 1980d:52)</p>	<p>“Jy het jou lewe lank uit gebroke harte ’n bestaan gemaak,” sê Caspian, “en as jy wél ’n bedelaar word, is dit beter om ’n bedelaar as ’n slaaf te wees.” (hoofstuk 4:81)</p>
--	--

5.2.4.6 Karakterisering in skryfstyl

Eustace se karakter word baie effektief in sy dagboekinskrywings ontbloot. Daarin verskyn ’n paar voorbeelde van swak skryfstyl wat baie gepas is, dus is dit in die doelteks net so oorgedra. Op 3 September (Lewis 1980d:36) skryf Eustace van die “beastly boat” en net in die volgende sin beskryf hy die kos as “beastly stuff”. Goeie skryfstyl behels onder andere die afwisseling van woorde, tensy daar ’n bewuste keuse agter die herhaalde gebruik daarvan skuil, byvoorbeeld ’n deurlopende tema. In hierdie geval strook die herhaling van die byvoeglike naamwoord met die ironie in die karakterisering van Eustace: alhoewel hy die heeltyd “volwasse” en “slim” probeer optree, kry hy dit nie heeltemal reg nie en dit slaan dus ook deur in sy swak skryfstyl. Met die aanvanklike vertaling het ek in ’n slaggetrap deur die teks te “verbeter” en “beastly” met twee verskillende woorde te vervang. Met hersiening het ek egter besluit om in albei gevalle “aaklige” te gebruik (dit was vir my meer gepas as “vrotsige” in hierdie konteks):

<p>Today the <u>beastly</u> boat is level at last and the sun’s out and we have all been jawing about what to do. We have food enough, pretty <u>beastly</u> stuff most of it, to last for sixteen days. (Lewis 1980d:58)</p>	<p>Vandag is die <u>vrotsige</u> boot uiteindelik weer gelyk en die son is uit en ons almal ginnegaap oor wat om te doen. Ons het genoeg kos, meeste daarvan redelik <u>aaklige</u> goed, vir nog sestien dae. (Aanvanklike vertaling)</p>
--	--

<p>Today the <u>beastly</u> boat is level at last and the sun's out and we have all been jawing about what to do. We have food enough, pretty <u>beastly</u> stuff most of it, to last for sixteen days. (Lewis 1980d:58)</p>	<p>Vandag is die <u>aaklige</u> boot uiteindelik weer horisontaal en die son is uit en ons almal ginnegaap oor wat om te doen. Ons het genoeg kos, die meeste daarvan redelik <u>aaklige</u> goed, vir nog sestien dae. (hoofstuk 4:85)</p>
--	---

Dit het meegebring dat ek die woord “ghastly” wat vroeër in die dagboekinskrywing van 3 September voorkom en wat ek aanvanklik as “aaklige” vertaal het, moes vervang met “afgryslke”. Hierdie wysiging illustreer hoe die vertaler deurentyd bewus moet wees van wat in die res van die teks gebeur, en dat veranderinge op een plek ook ’n impak op ’n ander deel van die teks kan hê:

<p>I have had a <u>ghastly</u> time, up and down enormous waves hour after hour...” (Lewis 1980d:57)</p>	<p>Ek het ’n aaklige tyd agter die rug, op en af teen enorme golwe uur na uur...</p> <p>Ek het ’n <u>afgryslke</u> tyd agter die rug, op en af teen enorme golwe uur na uur... (hoofstuk 4:84)</p>
---	--

In sy volgende dagboekinskrywings (Lewis 1980d:57-60) sit Eustace sy swak skryfstyl voort: hy beklemtoon gedurig woorde – wat in die bronteks in skuinsdruk geplaas is. Soos reeds onder die afdeling oor intertalige vertaaluitdagings bespreek is, word skuinsdruk nie in Afrikaans gebruik om klem aan te dui nie, maar wel die akkuut op die vokale wat beklemtoon word. Dit lyk inderdaad na slordige skryfwerk en die vertaler kom in die versoeking om sommige woorde onbeklemtoon te laat, maar dan sal Eustace se karakterisering daaronder ly:

So, toe verduidelik ek maar koel en kalm dat ek ontvoer is en saamgesleep is op hierdie idiótiese vaart sonder my toestemming, en dat dit beslis nie my besigheid is om hulle uit hulle penarie te red nie. (hoofstuk 4:85)

5.3 SAMEVATTING

In hierdie studie is gefokus op die vertaling van kinder- en jeugboeke deur te verwys na relevante vertaalteoretiese benaderings en die praktiese toepassing daarvan in die vertaling van ’n gedeelte van C.S. Lewis se *The Voyage of the Dawn Treader*. Deur die vertaaluitdagings wat tydens die proses opgeduik het, te identifiseer en die oplossings wat

daarvoor gevind is uit te lig, word geïllustreer dat vertaling nie net 'n meganiese proses is nie, maar 'n ingewikkelde kommunikatiewe handeling.

Die funksionalistiese benadering beklemtoon dat 'n teks geskep word om gelees te word – die vertaler neem die doelttekslesers en funksie van die doeltteks in ag om hierdie doel te bereik. Daarom bied funksionalisme genoeg ruimte vir die vertaler as kommunikasiespesialis om sekere aanpassings aan die vertaalteks te maak gegewe die skopos waarop daar aanvanklik besluit is. Danksy die posisie van kinder- en jeugliteratuur op die periferie van die literêre sisteem, is daar selfs groter vryheid vir die vertaler in hierdie genre. Die lojaliteitsbeginsel, asook respek vir die leser, plaas tog beperkings op die vertaler.

DTS het verdere toeligting op vertaalnorme gebied, wat nie net vertalers se vertaalbesluite verklaar nie, maar ook as beperkings optree waarbinne 'n vertaler bewus of onbewus bly. Die doelttekslesers ontvang die teks in 'n sekere kultuur wat deur norme en konvensies gereguleer word. 'n Teks wat nie aan hierdie norme en konvensies voldoen nie, loop die gevaar om nie in die doelkultuur aanvaar en gelees te word nie, en slaag dan nie in die oorspronklike doel nie.

Venuti se vervreemding en domestikering is belangrike begrippe – veral in die vertaling van kinder- en jeugliteratuur. Die teks word deur middel van vervreemding of domestikering op die doeltteksleser “ingestem”, onderhewig aan die oorkoepelende benadering en beperkings deur norme en konvensies in die doelkultuur.

Uit bogenoemde teoretiese benaderings, asook deur die praktiese toepassing daarvan, is dit duidelik dat vertaling met baie groter sorg aangepak behoort te word – soms kan dit die vertaler ure se gewroeg oor die mees gepaste vertaling van eiename kos, of baie navorsing oor 'n onderwerp ten einde die konteks deeglik te verstaan en die gepaste ekwivalent te kies. Deur die vertaling met behulp van 'n teoretiese raamwerk te doen, help dit nie net om op die belangrikste aspekte daarvan te fokus nie, maar ook om die vertaalbesluite krities te evalueer aan die hand van die oorhoofse benadering en doelstelling(s) van die teks. Die funksionalistiese benadering waarin die funksies van die bronteks en doeltteks, die ontvangers, konteks en bedoeling van die tekste in die vertaalopdrag vasgelê is, was 'n goeie rigtingaanduiders tydens my vertaalwerk. 'n Groter bewustheid van interkulturele kommunikasie danksy Toury en Chesterman se vertaalnorme, en Venuti se werk oor domestikering en vervreemding, het my telkens laat afwyk van subjektiewe idees oor die doelttekslesers. Ek is van mening dat die vertaalstrategieë vervat in bogenoemde teorieë my

gehelp het om konsekwente vertaalbesluite te neem en 'n goed gemotiveerde vertaling te skep.

Indien die uitgewersbedryf graag die peil van vertalings in die Afrikaanse kinder- en jeugliteratuur wil verhoog, sou ek op grond van hierdie studie aanbeveel dat die volledige *Narnia*-reeks hersien behoort te word sodat dit nie net by die doeltekslesers sal aanklank vind nie, maar ook 'n eenheid kan vorm. Dit sal egter nie moontlik wees indien uitgewers voortgaan om van vertalers se dienste gebruik te maak met min of geen vertaalteoretiese agtergrond nie.

5.4 VOORSTELLE VIR VERDERE STUDIE

'n Volledige deskriptiewe ontleding van die bestaande vertalings van die *Narnia*-reeks, asook vergelykings met die vertalings van ander storiereekse behoort meer lig te werp op die vraag of die feit dat 'n teks deel van 'n reeks is, die vertaling daarvan beïnvloed, en indien wel, in watter mate. Dit kan aanleiding gee tot konkrete voorstelle aan uitgewers en/of vertalers met die opstel van vertaalopdragte vir soortgelyke vertalings. Die feit dat meer as een vertaler aan die *Narnia*-reeks gewerk het, en dat die vertalings dekades uitmekaar gedoen is, bied ook unieke insigte in die verskillende hanterings van vertaaluitdagings deur die onderskeie vertalers in verskillende tydvakke.

'n Studie oor die verskille tussen die brontekste en die filmweergawes ten einde vas te stel waarom sekere aanpassings gemaak is en die impak daarvan, kan interessante vertaaluitdagings en die hantering daarvan identifiseer, aangesien 'n film inderdaad ook as "vertaling" van 'n bronteks beskou kan word. 'n Navorsingsvraag wat hieruit kan voortvloei is of die vertaler van 'n teks wat vir die silwerdoek verwerk is, op verskille tussen die bronteks en filmweergawes behoort ag te slaan en of aanpassings ter wille van ooreenstemming met die silwerdoekstorie en –karakters 'n opsie is?

BRONNELYS

- Afrikaanse Woordelys en Spelreëls (AWS). 2009. Pharos: Kaapstad.
- Alvstad, C. 2010. Children's Literature and Translation. In Gambier, Y. & Van Doorslaer, L. (reds.). *Handbook of Translation Studies*. Volume 1. Amsterdam: John Benjamins. 22-27.
- Alvstad, C. 2008. Ambiguity Translated for Children. Andersen's "Den stanhaftige Tinsoldat" as a case in point. *Target*, 20(2): 222-248.
- Bassnett, S. 2002. *Translation Studies*. Londen: Routledge.
- Berman, A. 2000. Translation and the Trials of the Foreign. In Venuti, L. (red.). *The Translation Studies Reader*. Londen: Routledge. 284-297.
- Bezuidenhout, Z. 2013. Gesprek met Boekwurms-leeskring oor die vertaling van *Rigtingbedonnerd* van Fred de Vries. Stellenbosch. 9 Mei.
- Brabander, J.M. 1995. Lewis, C.S. In Silvey, A. (red.). *Children's Books and their Creators*. New York: Houghton Mifflin. 405-406.
- Britain, I. 2005. Connecting Tongues. *Meanjin on Translation*, 64(4): 1.
- Bruwer, D. 2005. Die Afrikaanse Vertaling van eiename in Harry Potter: Konsekwensies vir Kultuuroordrag. Ongepubliseerde MPhil-tesis. Stellenbosch: Universiteit Stellenbosch.
- Carstens, W.A.M. 2011. *Norme vir Afrikaans. Enkele riglyne by die gebruik van Afrikaans*. Pretoria: Van Schaik.
- Chambers, A. 1985. Axes for frozen seas. In Fearn, M. (red.). "Only the Best is Good Enough". *The Woodfield Lectures on Children's Literature 1978-1985*. Londen: Rossendale. 45-59.
- Chesterman, A. 2000. *Memes of Translation*. Amsterdam: Benjamins.
- Coleman, R. 2007. *Ruby Parker: Soap Star*. Londen: HarperCollins Children's Books.
- Coleman, R. 2007a. *Mia Malan Sepiester*. Vert. Lydia du Plessis. Londen: Lapa Uitgewers in medeproduksie met HarperCollins Children's Books.
- Colwell, E. 1985. The Child and His Book: Random Reflections. In Fearn, M. (red.). "Only the Best is Good Enough". *The Woodfield Lectures on Children's Literature 1978-1985*. Londen: Rossendale. 94-103.
- Concise Oxford English Dictionary. Elfde uitgawe, hersien. 2009. Soanes, C. & Stevenson, A. (reds.). Oxford: Oxford Universiteit.

- De Vries, F. 2012. *Afrikaners: Een volk op drift*. Amsterdam: Nijgh & Van Ditmar.
- De Vries, F. 2012a. *Rigtingbedonnerd: Op die Spoor van die Afrikaner Post-'94*. Vert. Zandra Bezuidenhout. Kaapstad: Tafelberg.
- Dickens, C. 1990. Frauds on the Fairies. In Hunt, P. (red.). *Children's Literature. The development of criticism*. Londen: Routledge. 24-26.
- Diedericks-Hugo, C. 2009. (carinadh@mweb.co.za). Re: Vertaling van Jeugboeke. E-pos aan M. van der Watt (marike.keller@absamail.co.za). 10 November.
- Du Plessis, I. 2010. Kan Keurboslaan nog werk? *Rapport*, Boeke. Februarie.
- Eco, U. 2003. *Mouse or Rat? Translation as negotiation*. Londen: Weidenfeld & Nicholson.
- Eiselen, U. 2005. Vertaling en Afrikaanse kinder- en jeugboeke. In Snyman, M. & Wybenga, G. (reds.). *Van Patrys-hulle tot Hanna Hoekom. 'n Gids tot die Afrikaanse kinder- en jeugboek*. Pretoria: Lapa. 135-146.
- Erismann, F. 1978. Regionalism in American Children's Literature. In Fraser, J.H. (red.). *Society and Children's Literature*. David R. Godine/Simmons College: Boston. 53-75.
- Even-Zohar, I. 1990. The Position of Translation Literature within the Literary Polysystem. *Poetics Today*, 11(1): 45-51.
- FantasyWereld. 2013. Kronieken van Narnia 5: De reis van het drakenschip. (Intyds) Besikbaar: <http://www.fantasywereld.nl/boeken/kronieken-van-narnia-5-de-reis-van-het-drakenschip>. [2013, 30 Mei].
- Fearn, M. (red.). 1985. "Only the best is good enough." *The Woodfield Lectures on children's literature, 1978-1985*. Londen: Rossendale.
- Fernandes, L. 2006. Translation of Names in Children's Fantasy Literature: Bringing the Young Reader into Play. *New Voices in Translation Studies* 2. 44-57.
<http://www.iatis.org/oldsite/newvoices/issues/2006/fernandes-paper-2006.pdf>
- Fouché, M. 2012. *Vertaling en die Kindervers. 'n Vergelykende studie van Afrikaanse en Franse vertalings van geselekteerde humoristiese Engelse kleuter- en kinderverse*. Ongepubliseerde PhD-proefskrif. Stellenbosch: Universiteit Stellenbosch.
- Fouché, M. 2010. Die ontmoedigende aard van Afrikaanse kinder- en jeugliteratuur: Afrikaanse vertaling van die ongepubliseerde referaat "Se construire en lisant" gelewer tydens die konferensie "L'enfant et le livre, l'enfant dans le livre", Roche-sur-Yon, Frankryk. 21-22 Januarie.
- Fouché, M. 2007. *'n Afrikaanse vertaling uit Cornelia Funke se Tintenherz*. Ongepubliseerde MPhil-tesis. Stellenbosch: Universiteit Stellenbosch.

- Frank, A. 2008. *Die Agterhuis: dagboekbriewe 12 Junie 1942 – 1 Augustus 1944*. Vert. Lina Spies. Pretoria: Protea Boekhuis.
- Frank, A. 2005. *Het Achterhuis: dagboekbrieven 12 juni 1942 – 1 augustus 1944* (Samengesteld door Otto Frank en Mirjam Pressler). Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker.
- Gentzler, E. 2001. *Contemporary Translation Theories*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Gibson, E.K. 1980. *C.S. Lewis Spinner of Tales. A Guide to his Fiction*. Washington: Christian College Consortium.
- Gilbert, D. & Kilby, C.S. 1973. *C.S. Lewis: Images of his World*. Grand Rapids: William B. Eerdmans.
- Goodreads.com. 2013. The Voyage of the Dawn Treader Quotes by C.S. Lewis. [Intyds]. Beskikbaar: <http://goodreads.com/work/quotes/3349054-the-voyage-of-the-dawn-treader>. [2013, 29 Mei].
- Grahame, K. 1981. *The Wind in the Willows*. Londen: Magnet.
- Green, R.L. & Hooper, W. 1974. *C.S. Lewis: A Biography*. Glasgow: William Collins.
- Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal*. 2009. 5e uitgawe. Pinelands: Pearson.
- Heller, J. 2013. Julek Heller – Illustrator. [Intyds]. Beskikbaar: http://www.julekheller.com/index.php?dsp=title&cid=1&sid=3&ttl_ID=13. [2013, 19 Junie].
- Hermans, T. 1999. *Translation in Systems. Descriptive and System-oriented Approaches Explained*. Manchester: St. Jerome.
- Hermans, T. 1994. Disciplinary Objectives: The Shifting Grounds of Translation Studies. In Nistal, P.F. & Gozalo, J.M.B. (reds.). *Perspectivas de la Traducción Inglés/Español. Tercer Curso Superior de Traducción*. Valladolid: Instituto de Ciercas de la Educación, Universidad de Valladolid.
- Hermans, T (red.). 1985. *The Manipulation of Literature: Studies in Literary Translation*. Londen: Croom Helm.
- Hesketh-Harvey, K. 2012. The Merry Opera Company. Uitvoering van Verdi se La Traviata bygewoon te Corn Exchange Wallingford, Oxfordshire. Junie, 23. [Intyds]. Beskikbaar: http://oscar01.savoyssystems.co.uk/CornExchangeWallingford.dll/TcsProgramme_40230. [2013, 11 Mei].
- Hollindale, P. & Sutherland, Z. 1995. Internationalism, Fantasy and Realism (1945-1970). In P. Hunt (red.). *Children's Literature. An Illustrated History*. Oxford: Oxford University Press. 252-288.

- Holmes, J.S. 1988. *Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies*. Amsterdam: Rodopi.
- Homer. 2003. *The Odyssey*. Londen: Penguin.
- Hooper, W. 1980. *Past Watchful Dragons. A guide to C.S. Lewis's Chronicles of Narnia*. Londen: Fount Paperbacks.
- Hughes, F.A. 1990. Children's Literature: Theory and Practice. In Hunt, P. (red.). *Children's Literature. The development of criticism*. Londen: Routledge. 71-89.
- Hunt, P. 1990. Introduction. In Hunt, P. (red.). *Children's Literature. The development of criticism*. Londen: Routledge. 1-13.
- Jacobs, J. 2009a. (jacojacobs10@mweb.co.za). Re: Vertaling van Jeugboeke. E-pos aan M. van der Watt (marike.keller@absamail.co.za). 3 November.
- Jacobs, J. 2009b. (facebook). Re: Vertalings. Facebook-boodskap aan M. van der Watt (facebook). 21 Oktober.
- Katan, D. 2004. *Translating Cultures. An Introduction for Translators, Interpreters and Mediators*. Manchester: St. Jerome.
- Keller, B. 1993. Classical Music; "Messiah" Reborn: His Name Shall Be Called ... "Mangaza". *The New York Times*, 16 Mei [Intyds]. Beskikbaar: <http://www.nytimes.com/1993/05/16/arts/classical-music-messiah-reborn-his-name-shall-be-called-mangaza.html>. [2014, 18 April].
- Kelly, C. 2006. Dear Mr. Lewis. The Narnia Author and His Young Readers. *Seattle Pacific University Response* 29(1). [Intyds]. Beskikbaar: <http://www.spu.edu/depts/uc/response/winter2k6/f1eatures/lewis.asp>. [2013, 28 Mei].
- Klingberg, G. 1986. *Children's Fiction in the Hands of the Translators*. Lund: CWK Gleerup.
- Klingberg, G. 1978. The Different Aspects of Research into the Translation of Children's Books and its Practical Application. In Klingberg, G., Ørvig, M. & Amor, S. (reds.). *Children's Books in Translation. The Situation and the Problems*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International. 84-89.
- Kruger, H. 2010. The Translation of Children's Literature in the South African Educational Context. Ongepubliseerde PhD-verhandeling. Universiteit van die Witwatersrand: Johannesburg.
- Lategan, A. 2013. (alategan@humanrousseau.com). Re: Vertaling van C.S. Lewis se Voyage of the Dawn Treader. E-pos aan M. van der Watt (marikevdw@ovi.com). 7 Februarie.

- Lathey, G. 2006. Introduction. In Lathey, G. (red.). *The Translation of Children's Literature. A Reader*. Clevedon: Multilingual Matters. 1-12.
- Lefevere, A. 2000. Mother Courage's Cucumbers. In Venuti, L. (red.). *The Translation Studies Reader*. Londen: Routledge. 233-249.
- Lefevere, A. 1985. Why Waste our Time on Rewrites? The Trouble with Interpretation and the Role of Rewriting in an Alternative Paradigm. In Hermans, T. (red.). *The Manipulation of Literature. Studies in Literary Translation*. Londen: Croom Helm. 215-243.
- Lewis, C.S. 2002. *Die Towenaar se Neef*. 2de uitgawe. Vert. A.P. Brink. Kaapstad: Human & Rousseau.
- Lewis, C.S. 2002a. *Die Leeu, die Heks en die Hangkas*. 2de uitgawe. Vert. H. De Villiers. Kaapstad: Human & Rousseau.
- Lewis, C.S. 2002b. *Die Perd en Sy Seun*. Vert. J. Oosthuysen. Kaapstad: Human & Rousseau.
- Lewis, C.S. 2002c. *Prins Kaspian*. Vert. J. Oosthuysen. Kaapstad: Human & Rousseau.
- Lewis, C.S. 2002d. *Mere Christianity. Fiftieth anniversary edition*. Londen: HarperCollins.
- Lewis, C.S. 1985. *Letters to Children*. Glasgow: William Collins.
- Lewis, C.S. 1982. *Of This and Other Worlds*. Glasgow: William Collins.
- Lewis, C.S. 1980. *The Magician's Nephew*. Glasgow: William Collins.
- Lewis, C.S. 1980a. *The Lion, the Witch and the Wardrobe*. Glasgow: William Collins.
- Lewis, C.S. 1980b. *The Horse and his Boy*. Glasgow: William Collins.
- Lewis, C.S. 1980c. *Prince Caspian*. Glasgow: William Collins.
- Lewis, C.S. 1980d. *The Voyage of the Dawn Treader*. Glasgow: William Collins.
- Lewis, C.S. 1980e. *The Silver Chair*. Glasgow: William Collins.
- Lewis, C.S. 1980f. *The Last Battle*. Glasgow: William Collins.
- Lewis, C.S. 1980g. *The Problem of Pain*. Glasgow: William Collins.
- Lewis, C.S. 1980h. *Out of the Silent Planet*. Londen: Pan Books.
- Lewis, C.S. 1980i. *Voyage to Venus (Perelandra)*. Londen: Pan Books.
- Lewis, C.S. 1980j. *Surprised by Joy*. Glasgow: William Collins.
- Lewis, C.S. 1979. *That Hideous Strength*. Londen: Pan Books.
- Lewis, C.S. 1978. *The Abolition of Man*. Glasgow: William Collins.

- Lewis, C.S. 1973. *English Literature in the Sixteenth Century*. Oxford: Oxford University.
- MacDonald, G. 1982. *Phantastes*. Suffolk: Boydell Press.
- Müller, M.C. 2003. *Skryf Afrikaans van A tot Z*. Kaapstad: Pharos.
- Müller, M.C. & Pistor, S.S. 2011. *Skryf Afrikaans van A tot Z*. Kaapstad: Pharos.
- Munday, J. 2008. *Introducing Translation Studies. Theories and Applications*. Londen: Routledge.
- Nabokov, V. 2000. Problems of Translation: 'Onegin' in English. In Venuti, L. (red.). *The Translation Studies Reader*. Londen: Routledge. 71-83.
- Narnia author to be honored at Poets' Corner. 2012. *BBC News*, 22 November [Intyds].
Beskikbaar: <http://m.bbc.co.uk/news/entertainment-arts-20426778>. [2013, 22 Februarie].
- NarniaWeb.com. 2013. *Narnia Movie FAQ* [Intyds]. Beskikbaar:
<http://www.narniaweb.com/info/narnia-movie-faq> [2013, 22 Februarie].
- Naudé, J.A. 2000. The Schocken Bible as Source-Oriented Translation: Description and Implications. *Acta Theologica*, 20(1): 1-33.
- NB Uitgewers. 2013. *Rigtingbedonnerd*. [Intyds]. Beskikbaar:
<http://www.nb.co.za/Books/12432>. [2013, 27 Mei].
- Nida, E. 2000. Principles of Correspondence. In Venuti, L. (red.). *The Translation Studies Reader*. Londen: Routledge. 126-140.
- Nieuwoudt, S. 2010. Klassieke in Afrikaans bekoor lesers opnuut. *Die Burger*, 3 September [Intyds]. Beskikbaar: <http://www.nuus24.com/Vermaak/Nuus/Klassieke-in-Afrikaans-bekoор-lesers-opnuut-20100903>. [2011, 16 Maart].
- Nord, C. 2003. Proper Names in Translations for Children: "Alice in Wonderland" as a Case in Point. *Translator's Journal*, 48(1-2): 182-196.
- Nord, C. 2001. Loyalty Revisited. Bible Translation as a Case in Point. *The Translator*, 7(2): 185-202.
- Nord, C. 1997. A Functional Typology of Translations. In A. Trosborg (red.), *Text Typology and Translation*. Amsterdam: John Benjamins. 43-66.
- Nord, C. 1991. *Text Analysis in Translation. Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam: Rodopi.
- O'Connell, E. 2006. Translating for Children. In Lathey, G. (red.). *The Translation of Children's Literature. A Reader*. Clevedon: Multilingual Matters. 15-24.

- Oittinen, R. 2006. The Verbal and the Visual: On the Carnivalism and Dialogics of Translating for Children. In Lathey, G. (red.). *The Translation of Children's Literature. A Reader*. Clevedon: Multilingual Matters. 84-97.
- Oosthuizen, M.M. 2010. *'n Polisistemiese ondersoek na veranderinge in die Afrikaanse kinderliteratuur-sisteem sedert 1990*. Ongepubliseerde MPhil-tesis. Stellenbosch: Universiteit Stellenbosch.
- Pennac, D. 2006. *The Rights of the Reader*. Vert. S. Adams. Londen: Walker Books.
- Pharos Woordeboek Afrikaans-Engels/English-Afrikaans. 2010. Eerste uitgawe, tweede druk. Kaapstad: Pharos.
- Puurtinen, T. 2006. Translating Children's Literature: Theoretical Approaches and Empirical Studies. In Lathey, G. (red.). *The Translation of Children's Literature. A Reader*. Clevedon: Multilingual Matters. 54-64.
- Pym, A. 2011. Translation Research Terms: A Tentative Glossary for Moments of Perplexity and Dispute. In Pym, A. (red.). *Translation Research Projects 3*. Tarragona: Intercultural Studies Group. 75-110.
- Roger, M.D. 1978. Translation – Art, Science or Craft. In Klingberg, G., Ørvig, M. & Amor, S. (reds.). *Children's Books in Translation. The Situation and the Problems*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International. 104-112.
- Sammons, M.C. 1979. *A Guide Through Narnia*. Londen: Hodder & Stoughton.
- Sancken, R. 2010. Voyage of the Dawn Treader by C.S. Lewis. Being a Historical Exploration of the Creation and Reception of the Third Book of the Chronicles of Narnia. University of Illinois. [Intyds]. Beskikbaar: <http://frowl.org/dawntreader/history.html>. [2013, 28 Mei].
- Schäffner, C. 2003. Translation Studies. In Östman, J., Verschueren, J., Blommaert, J. & Bulcaen, C. (reds.). *Handbook of Pragmatics*. Amsterdam: John Benjamins.
- Shadowlands, 1993. [Intyds]. Beskikbaar: <http://m.imdb.com/title/tt0108101/>. [2013, 22 Februarie]
- Shavit, Z. 2006. Translation of Children's Literature. In Lathey, G. (red.). *The Translation of Children's Literature. A Reader*. Clevedon: Multilingual Matters. 25-40.
- Shavit, Z. 1986. *Poetics of Children's Literature*. Athene: University of Georgia Press.
- Shorter Oxford English Dictionary. 2009. Oxford: Oxford Universiteit.
- Silke, E.F.P. 2004. *Translating Karel Schoeman's Hierdie Lewe: Strategies, Decisions and Process*. Ongepubliseerde MPhil-tesis. Stellenbosch: Universiteit Stellenbosch.

- Smedman, M.S. 1986. Out of the Depths to Joy: Spirit/Soul in Juvenile Novels. In Butler, F. & Robert, R. (reds.). *Triumphs of the Spirit in Children's Literature*. Hamden: Library Professional Publication. 181-197.
- Spies, L. 2008. Persoonlike onderhoud. 5 Desember, Stellenbosch.
- Steiner, G. 1975. *After Babel. Aspects of Language and Translation*. Oxford: Oxford University.
- Stolt, B. 1978. How Emil becomes Michel – on the translation of children's books. In Klingberg, G., Ørvig, M. & Amor, S. (reds.). *Children's Books in Translation. The Situation and the Problems*. Stockholm: Almqvist & Wiksell. 130-146.
- Sullivan, C.W. 1992. Fantasy. In Butts, D. (red.). *Stories and Society. Children's Literature in its Social Context*. Londen: MacMillan. 97-111.
- Tolkien, J.R.R. 2008. *On Fairy-stories*. Londen: HarperCollins.
- Toury, G. 2012. *Descriptive Translation Studies – and Beyond*. Amsterdam: Benjamins.
- Toury, G. 1995. *Descriptive Translation Studies and beyond*. Amsterdam: Benjamins.
- Toury, G. 1985. A Rationale for Descriptive Translation Studies. In Hermans, T. (red.). *The Manipulation of Literature: Studies in Literary Translation*. Londen: Croom Helm. 16-41.
- Toury, G. 1980. *In Search of a Theory of Translation*. Tel Aviv: Porter Institute for Poetics and Semiotics.
- Townsend, J.R. 1990. Standards of Criticism for Children's Literature. In Hunt, P. (red.). *Children's Literature. The Development of Criticism*. Londen: Routledge. 57-70.
- Tucker, N. (red.). 1976. Suitable for Children? Controversies in children's literature. Londen: Sussex University.
- Tymoczko, M. 1999. *Translation in a Postcolonial Context*. Manchester: St. Jerome.
- Ulrych, M. & Bosinelli, R.M.B. 1999. The State of the Art in Translation Studies. An Overview. *Textus. English Studies in Italy*, 12(2): 219-241.
- Vandergrift, K.E. 2012. *Translation and Children's Books* [Intyds]. Beskikbaar: <http://comminfo.rutgers.edu/professional-development/childlit/Culture/model2.html> [2012, 18 Februarie].
- Van Gorp, H., Ghesquiere, R., Delabastita, D. & Flamend, J. 1991. *Lexicon van Literaire Termen*. Vierde volledig hersiene druk. Leuven: Wolters-Noordhoff.
- Venuti, L. 2008. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. Tweede uitgawe. New York: Routledge.

- Venuti, L. 2000. Translation, Community, Utopia. In Venuti, L. (red.). *The Translation Studies Reader*. Londen: Routledge. 468-488.
- Venuti, L. (red.). 1992. *Rethinking translation: discourse, subjectivity and ideology*. Londen: Routledge.
- Vermeer, J. 1998. Starting to Unask What Translatology is About. *Target*, 10(1): 41-68.
- Watson, V. 2001. *The Cambridge Guide to Children's Books in English*. Cambridge: Cambridge University.
- White, M. 2005. *C.S. Lewis: The Boy who Chronicled Narnia. A Biography*. Londen: Abacus.
- Willemse, H. 1998. 'n Inleiding tot buite-kanonieke Afrikaanse kulturele praktyke. In Van Coller, H.P. (red.). *Perspektief en Profiel Deel 2. 'n Afrikaanse Literatuurgeskiedenis*. Pretoria: JL van Schaik. 3-18.

BYLAE A

HOOFSTUK 1 - DIE PRENT IN DIE SLAAPKAMER

Daar was 'n seun met die naam Eustace Clarence Scrubb, en dít het hy amper verdien. Sy ouers het hom "Eustace Clarence" genoem en sy onderwysers "Scrubb". Ek kan nie vir jou sê wat sy vriende hom genoem het nie, omdat hy nie vriende gehad het nie. Hy het nie sy pa en ma "Pa" en "Ma" genoem nie, maar "Harold" en "Alberta". Hulle was baie moderne en liberale mense. Hulle was vegetariërs, het nie gerook en gedrink nie en het 'n spesiale soort onderklere gedra. In hulle huis was daar byna geen meubels nie, op die beddens was baie min beddegoed en die vensters was altyd oop.

Eustace Clarence het van diere gehou, veral van kewers – as hulle dood en op 'n kaart vasgesteek was. Hy het van boeke gehou as dit boeke met feite was en met prente daarin van graansuiers of van vet kinders in vreemde lande, besig met opdragte in proefskole.

Eustace Clarence het nie van sy niggies en nefies, die vier Pevensies Peter, Susan, Edmund en Lucy, gehou nie. Maar hy was bly toe hy hoor dat Edmund en Lucy kom kuier. Want in sy diepste binneste het hy daarvan gehou om baasspelerig en afknouerig te wees; en, al was hy 'n pieperige klein mensie wat in 'n bakleiery nie eers teen Lucy sy man sou kon staan nie, om van Edmund nie eers te praat nie, het hy geweet dat daar dosyne maniere is om die lewe vir ander mense moeilik te maak as jy in jou eie huis, en hulle net gaste is.

Edmund en Lucy wou glad nie by oom Harold en tant Alberta gaan bly nie. Maar dit kon regtig nie anders nie. Pa moes daardie somer vir sestien weke in Amerika klasgee, en Ma het saam met hom gegaan omdat sy nie die vorige tien jaar 'n ordentlike vakansie gehad het nie. Peter het hard vir 'n eksamen geleer en het die vakansie by professor Kirke deurgebring wat vir hom sou klasgee (dit was in sy huis waar hierdie vier kinders sulke wonderlike avonture gehad het lank gelede tydens die Tweede Wêreldoorlog). As professor Kirke nog in die ander huis was, sou hy almal by hom kon laat bly. Maar hy het op een of ander manier arm geword sedert daardie tyd en het nou in 'n klein kothuisie met net een ekstra slaapkamer gewoon. Dit sou te veel geld kos om al drie die ander saam te neem Amerika toe, en net Susan is saam.

Grootmense het gedink sy is die mooi een in die gesin en al was sy glad nie goed met skoolwerk nie, was sy andersins baie volwasse vir haar ouderdom, en Ma het gesê sy "sou baie meer uit 'n reis na Amerika kry as die kleintjies". Edmund en Lucy het probeer om Susan haar geluk nie te misgun nie, maar dit was aaklig om die somervakansie by hulle tante-hulle te moes deurbreng. "Maar dis baie erger vir my," het Edmund gesê, "omdat jy ten

minste jou eie kamer sal hê terwyl ek 'n kamer met daardie pes van 'n Eustace sal moet deel.”

Die storie begin een middag toe Edmund en Lucy 'n paar kosbare minute afknyp om alleen saam te wees. En natuurlik praat hulle weer oor Narnia, wat die naam is van hulle eie, geheime land. Die meeste van ons, neem ek aan, het 'n geheime land, maar dan is dit net 'n fantasieland. Edmund en Lucy is gelukkiger as ander mense in daardie opsig. Hulle geheime land bestaan regtig. Hulle het dit al twee keer besoek; nie in 'n speletjie of 'n droom nie, maar regtig. Hulle het natuurlik daar gekom deur Towerkrag, wat die enigste manier is om in Narnia uit te kom. En 'n belofte, of baie amper 'n belofte, is in Narnia self aan hulle gemaak dat hulle weer eendag sou terugkeer. Jy kan jou net indink hoe baie hulle daarvoor sou praat wanneer hulle die kans kry.

Hulle is in Lucy se kamer, en sit op die rand van haar bed en kyk na 'n prent op die oorkantste muur. Dit is die enigste prent in die huis waarvan hulle hou. Tant Alberta hou glad nie daarvan nie (dis hoekom dit in 'n klein agterkamertjie op die boonste vloer hang), maar sy kon nie daarvan ontslae raak nie omdat dit 'n trougeskenk van iemand was wat sy nie wou beledig nie.

Dit is 'n prent van 'n skip – 'n skip wat amper reg op jou afgeseil kom. Die boeg is met goud oorgetrek en in die vorm van 'n draak se kop met die bek wawyd oop. Dit het net een mas en een groot, vierkantige seil in 'n diep pers kleur. Die kante van die skip – dit wat jy daarvan kan sien waar die vergulde vlerke van die draak ophou – is groen. Dit het pas tot op die bo-punt van 'n fantastiese blou golf gevaar, en die duskantste helling van die golf kom op jou af met slierte en skuim daarin. Dit is duidelik besig om vinnig voor 'n fris wind uit te vaar, en leun effens oor na bakboord. (Terloops, as jy hierdie storie enigsins gaan lees, en jy weet dit nog nie, beter jy dit in jou kop kry dat as jy vorentoe kyk, die linkerkant van 'n skip bakboord, en die regterkant stuurboord, is.) Al die sonlig val op die skip van daardie kant af, en die water aan daardie kant is vol soorte groen en pers. Aan die ander kant maak die skip se skaduwee dit donkerder blou.

“Die vraag is,” sê Edmund, “of dit dinge nie erger maak nie – om te kík na 'n Narnia-skip as jy nie daar kan uitkom nie.”

“Selfs om te kyk is beter as niks,” sê Lucy. “En dit lyk so presiés soos 'n Narnia-skip.”

“Speel julle steeds julle ou speletjie?” vra Eustace Clarence, wat buite die deur staan en luister het en nou met 'n grinnik die kamer binnekom. Verlede jaar, toe hy by die Pevensies oorgebly het, het hy dit reggekry om te hoor hoe hulle oor Narnia praat en hy het hulle graag daarvoor geterg. Hy het natuurlik gedink dat hulle dit alles opgemaak het; en omdat hy heeltemal te onnosel was om self iets op te maak, het hy nie daarvan gehou nie.

“Jy is nie welkom nie,” sê Edmund kortaf.

“Ek probeer om 'n limeriek uit te dink,” sê Eustace. “Iets soos:

'n Paar kinders speel speletjies oor Narnia

En word geleidelik maller en maller – ”

“Wel, om mee te begin, *Narnia* en *maller*, rym nie,” sê Lucy.

“Dis assonansie,” sê Eustace.

“Moet hom nie vra wat asso-hoesenaam is nie,” sê Edmund. “Hy brand om gevra te word. Sê niks en miskien sal hy loop.”

Die meeste seuns wat hulle vasloop in 'n verwelkoming soos hierdie, sou óf verkas, óf woedend word. Nie Eustace nie. Hy hang net rond met 'n grinnik, en begin kort daarna weer praat.

“Hou julle van daardie prent?” vra hy.

“Moet hom in hemelsnaam net nie aan die gang kry oor kuns en so aan nie,” sê Edmund haastig, maar Lucy, wat baie eerlik is, antwoord klaar, “Ja, ek hou daarvan. Ek hou baie daarvan.”

“Dis 'n vrot prent,” sê Eustace.

“Jy sal dit nie meer sien as jy loop nie,” sê Edmund.

“Hoekom hou jy daarvan?” vra Eustace vir Lucy.

“Wel, om mee te begin, dit lyk asof die skip regtig beweeg,” sê Lucy. “En die water lyk asof dit regtig nat is. En die golwe lyk asof hulle regtig op- en afgaan.”

Natuurlik het Eustace baie antwoorde hierop, maar hy sê niks. Die rede hiervoor is dat hy op hierdie oomblik na die golwe kyk en sien dat dit regtig baie lyk asof hulle op- en afbeweeg. Hy was nog net een keer op 'n skip (en toe net tot by Isle of Wight, 'n eiland aan die Suidkus van Engeland, nie eers so ver soos wat Robbeneiland van Kaapstad af is nie) en hy het verskriklik seesiek geword. Die golwe in die prent laat hom weer seesiek voel. Hy word taamlik groen en probeer om weer te kyk. En toe staar al drie kinders met oop monde.

Wat hulle sien, kan dalk moeilik wees om te glo wanneer jy dit lees, maar dit is amper net so moeilik om te glo as jy dit sien gebeur. Alles in die prent beweeg. Dit lyk ook glad nie soos 'n film op die grootskerm nie; die kleure lyk te eg en te skoon en te lewensgetrou daarvoor. Áf gaan die boeg van die skip in die golf in en óp skiet 'n groot spatsel sproei. En dan wel die golf agter die skip op, en die agterstewe en dek word vir die eerste keer sigbaar, en verdwyn dan soos die volgende golf dit begroet en die voorstewe weer opgaan. Op dieselfde oomblik fladder 'n skryfboek wat op die bed langs Edmund gelê het, styg op en vlieg deur die lug tot by die muur agter hom, en Lucy voel hoe al haar hare om haar gesig waai soos op 'n winderige dag. En dit is 'n winderige dag; maar die wind waai vanuit die prent op hulle af. En skielik kom daar saam met die wind die geraas – die gewiesj van golwe en water wat slaan teen die skip se kante en die gekraak en bowenal die hoë, voortdurende gesuis van lug en water. Maar dit is die reuk, die wilde, souterige reuk, wat Lucy regtig oortuig dat sy nie besig is om te droom nie.

“Hou op,” klink Eustace se stem, hees van vrees en ongeduld. “Dis sommer ’n lawwe streep wat julle my nou trek. Hou op. Of ek sê vir Alberta – Eina!”

Die ander twee is baie meer aan avonture gewoond, maar op dieselfde oomblik toe Eustace Clarence “Eina!” sê, sê hulle ook albei “Eina!”. Die rede hiervoor is dat ’n groot, koue, souterige spatsel reg uit die raam uitgebreek het en hulle asems weggeslaan is van die hou, buiten dat hulle ook nou sopnat is.

“Ek sal die verbrande ding stukkend slaan,” roep Eustace uit; en dan gebeur ’n paar dinge gelyktydig. Eustace storm op die prent af. Edmund, wat iets van towerkrag weet, spring agter hom aan en waarsku hom om versigtig te wees en nie ’n dom ding te doen nie. Lucy gryp na hom van die ander kant af en word vorentoe getrek. En teen hierdie tyd het hulle baie kleiner geword of die prent het groter geword. Eustace spring om te probeer om dit van die muur af te ruk en sien dan dat hy op die raam staan; voor hom is nie glas nie maar ’n regte see, en wind en golwe wat na die raam toe aangedruis kom soos op ’n rots af. Hy verloor kop en klou aan die ander twee wat langs hom opgespring het. Daar is ’n oomblik se gespartel en geskree, en net toe hulle dink hulle het hulle balans herwin, storm ’n groot blou brander op hulle af, swiep hulle van hulle voete af en sleur hulle die see in. Eustace se geskokte kreet raak skielik stil toe water in sy mond kom.

Lucy is baie dankbaar dat sy die vorige somerkwartaal so hard gewerk het aan haar swem. Dit is waar dat sy beter sou doen as sy ’n stadiger slag sou probeer, en ook dat die water heelwat kouer voel as wat dit gelyk het toe dit nog net ’n prent was. Nogtans hou sy kop en skop haar skoene uit, soos enigiemand veronderstel is om te doen wat met klere in diep water val. Sy hou selfs haar mond toe en haar oë oop. Hulle is steeds taamlik naby die skip; sy sien die groen kant van die skip wat hoog bo hulle uittroon, en mense wat van die dek af op haar afkyk. Dan, soos wat ’n mens kon verwag, klou Eustace in sy paniek aan haar en albei sink.

Wanneer hulle weer opkom, sien sy ’n wit figuur wat van die skip se kant afduik. Edmund, aan’t watertrap, is nou naby haar, en gryp die huilende Eustace se arms. Dan kom iemand anders, wie se gesig vaagweg bekend lyk, en glip ’n arm om haar van die ander kant af. Daar is heelwat geskree van die skip af, ’n skare koppe wat bo die golfbreker uitsteek, toue wat gegooi word. Edmund en die vreemdeling maak toue om haar vas. Daarna volg, wat vir haar voel na, ’n baie lang oponthoud en haar gesig raak blou en haar tande begin opmekaar klapper. In werklikheid is dit nie baie lank nie; hulle wag vir die oomblik wanneer sy op die skip kan kom sonder dat sy teen die kant verpletter word. Selfs na hulle beste pogings het sy steeds ’n gekneusde knie wanneer sy uiteindelik, druipnat en bibberend, op die dek staan. Na haar word Edmund opgehys en dan die jammerlike Eustace. Die laaste van almal kom die vreemdeling – ’n seun met goudkleurige hare en ’n paar jaar ouer as Lucy.

“Ca – Ca – Caspian!” snak Lucy wanneer sy weer genoeg asem kan skep. Want dit is sowaar Caspian; Caspian, die seuntjie-koning van Narnia wat danksy hulle hulp weer die troon kon oorneem tydens hulle vorige besoek. Edmund herken hom ook dadelik. Al drie skud hande en klop mekaar op die rug van vreugde.

“Maar wie is julle vriend?” wil Caspian amper onmiddellik weet terwyl hy met sy vrolike glimlag na Eustace draai. Maar Eustace huil baie harder as wat enige seun van sy ouderdom mag huil as niks ergers as ’n bietjie water hom getref het nie, en skree net “Laat my gaan. Laat my teruggaan. Ek hóú nie hiervan nie.”

“Laat jou gaan?” sê Caspian. “Maar waarheen?”

Eustace storm op die skip se reling af, asof hy verwag om die prent se raam bokant die see te sien hang, en dalk ’n stukkie van Lucy se slaapkamer. Al wat hy sien, is blou golwe met skuim hier en daar en ’n bleker blou lug – en albei strek eindeloos tot op die horison. Ons kan hom seker nie daarvoor blameer dat sy hart tot in sy skoene sak nie. Hy word sommer dadelik naar.

“Haai! Rynelf,” sê Caspian aan een van die matrose. “Bring vir die majesteite ’n bietjie speserywyn. Julle het iets nodig om julle warm te maak na daardie swemmer.” Hy noem Edmund en Lucy majesteite omdat hulle en Peter en Susan al lank voor sy tyd almal konings en koninginne van Narnia was. Narnia se tyd is anders as ons s’n. As jy honderd jaar in Narnia deurbring, sal jy steeds op dieselfde uur van dieselfde dag toe jy die aarde verlaat het, terugkeer. En dan, as jy weer na Narnia toe gaan na ’n week op aarde, kan dit duisend jaar wees wat in Narnia verloop het, of net ’n dag, of selfs geen tyd nie. Jy weet nooit totdat jy daar is nie. So, toe die Pevensie-kindere die vorige keer vir hulle tweede besoek na Narnia teruggekeer het, was dit (vir die Narniane) soos koning Arthur wat terugkeer na Brittanje, soos sommige mense wel glo hy sal. En ék sê hoe gouer hoe beter.

Rynelf keer terug met ’n kruik stomende speserywyn en vier silwer koppies. Dit is net wat hulle nodig gehad het, en soos Lucy en Edmund slukkies daarvan neem, kan hulle voel hoe die hitte tot in hulle tone versprei. Maar Eustace trek sy gesig en verstik en spoeg dit uit, raak weer naar, begin weer huil en vra of hulle nie enige “Plumtree Vitamienmengsel vir Stres” het nie en kan hulle dit met gedistilleerde water aanmaak en buitendien eis hy om aan wal te gaan by die volgende hawe.

“Dis ’n vrolike skeepsmaat wat jy vir ons gebring het, Boeta,” fluister Caspian vir Edmund met ’n laggie; maar voor hy nog iets kan sê, bars Eustace weer uit.

“Aag! Jiggie! Wat op aarde is dít! Vat dit weg, die vieslike ding.”

Hierdie keer het hy regtig ’n verskoning om ’n bietjie verras te wees. Iets wat baie vreemd lyk het inderdaad uit die kajuit in die agterstewe gekom en is stadig besig om in hulle rigting te beweeg. Jy kan dit noem – wat dit ook in werklikheid is – ’n Muis. Maar dan is dit ’n Muis wat op sy agterpote loop en omtrent kniehoogte is. ’n Dun goue bandjie loop onder een

oor en bo-oor die ander oor om sy kop en daarin is 'n lang bloedrooi veer gestee. (Omdat die Muis se pels baie donker is, amper swart, is die effek baie opvallend en treffend.) Sy linkerpoot rus op die hef van 'n swaard wat amper so lank soos sy stert is. Sy balans is perfek terwyl hy oor die wiegende dek paradeer en sy maniere is hoflik. Lucy en Edmund herken hom dadelik – Reepicheep, die dapperste van al die Pratende Diere van Narnia en die Hoof van die Muise. Hy het ewige roem verwerf in die Tweede Veldslag van Beruna. Lucy wil, soos vroeër, vir Reepicheep in haar arms neem en vertroetel. Maar soos sy maar alte goed weet, is dit 'n plesier wat sy nooit sal hê nie: dit sal hom vreeslik ontstel. Sy sak toe maar op een knie af om met hom te praat.

Reepicheep sit sy linkerbeen vorentoe, trek sy regter agtertoe, buig, soen haar hand, kom weer regop, krul sy snorbaarde, en sê in sy skerp, deurdringende stemmetjie:

“My nederige diens aan u Majesteit. En ook aan koning Edmund.” (Hy buig weer.) “Al wat nog op hierdie glorieryke vaartog ontbreek het, was u Majesteit se teenwoordigheid.”

“Jig, vat dit weg,” huil Eustace. “Ek haat muise. En ek kon nog nooit diere wat toertjies doen, verduur nie. Hulle is simpel en vieslik en – en sentimenteel.”

“Verstaan ek reg,” sê Reepicheep vir Lucy nadat hy 'n lang ruk na Eustace gestaar het, “dat hierdie besonder onbeskofte persoon onder u Majesteit se beskerming staan? Want, as hy dit nie is nie –”

Op hierdie oomblik nies Lucy en Edmund gelyk.

“Hoe dom van my om julle almal hier te laat staan in julle nat klere,” sê Caspian. “Kom ondertoe en trek iets anders aan. Ek sal natuurlik my kajuit vir jou gee, Lucy, maar ongelukkig het ons geen damesklere aan boord nie. Jy sal maar met myne tevrede moet wees. Gaan jy voor, Reepicheep, soos 'n gawe kêrel.”

“Vir die gerief van 'n dame,” sê Reepicheep, “moet selfs die kwessie van eer maar laat vaar word – ten minste vir die oomblik –” en hiermee gee hy Eustace 'n streng kyk. Maar Caspian jaag hulle aan en 'n paar oomblikke later stap Lucy die kajuit in die agterskip binne. Sy is dadelik mal daaroor – die drie vierkantige vensters wat uitkyk oor die blou, bruisende water agter die skip, die lae gestoffeerde bankies wat aan drie kante van die tafel staan, die swaaiende silwer lamp wat bokant die tafel hang (Dwerg se werk, sy herken dit onmiddellik aan die besonderse delikaatheid daarvan) en die plat goue afbeelding van Aslan die Leeu op die voorste muur bokant die deur. Dit neem sy alles in 'n oogwink waar, want Caspian maak onmiddellik 'n deur aan stuurboordkant oop en sê, “Dis jou kamer, Lucy. Ek kry net vir my 'n paar droë goed –” hy grawe in een van die kaste terwyl hy praat – “en dan los ek jou om te verklee. As jy jou nat goed by die deur uitgooi, sal ek dit na die skeepskombuis vat om drooggemaak te word.”

Lucy voel so tuis asof sy al vir weke in Caspian se kajuit was, en die beweging van die skip pla haar glad nie, want in die ou dae toe sy nog 'n koningin in Narnia was, het sy

gereeld gereis. Die kajuit is baie klein, maar helder met geveerde panele (klomp voëls en gediertes en karmosynrooi drake en wingerd) en silwerskoon. Caspian se klere is te groot vir haar, maar dis geen probleem nie. Sy skoene, sandale en seestewels is hopeloos te groot, maar sy gee nie om om kaalvoet op die skip rond te loop nie. Nadat sy klaar aangetrek het, kyk sy by haar venster uit na die water wat verbydruis en asem lank en diep in. Sy is baie seker daarvan dat daar 'n wonderlike tyd vir hulle voorlê.

BYLAE B

the table, the swinging silver lamp overhead (Dwarfs' work, she knew at once by its exquisite delicacy) and the flat gold image of Aslan the Lion on the forward wall above the door. All this she took in in a flash, for Caspian immediately opened a door on the starboard side, and said, 'This'll be your room, Lucy. I'll just get some dry things for myself -' he was rummaging in one of the lockers while he spoke - 'and then leave you to change. If you'll fling your wet things outside the door I'll get them taken to the galley to be dried.'

Lucy found herself as much at home as if she had been in Caspian's cabin for weeks, and the motion of the ship did not worry her, for in the old days when she had been a queen in Narnia she had done a good deal of voyaging. The cabin was very tiny but bright with painted panels (all birds and beasts and crimson dragons and vines) and spotlessly clean. Caspian's clothes were too big for her, but she could manage. His shoes, sandals and sea-boots were hopelessly big but she did not mind going barefoot on board ship. When she had finished dressing she looked out of her window at the water rushing past and took a long deep breath. She felt quite sure they were in for a lovely time.

18

CHAPTER 2

ON BOARD THE *DAWN TREADER*

'Ah, there you are, Lucy,' said Caspian. 'We were just waiting for you. This is my captain, the Lord Drinian.'

A dark-haired man went down on one knee and kissed her hand. The only others present were Reepicheep and Edmund.

'Where is Eustace?' asked Lucy.

'In bed,' said Edmund, 'and I don't think we can do anything for him. It only makes him worse if you try to be nice to him.'

'Meanwhile,' said Caspian, 'we want to talk.'

'By Jove, we do,' said Edmund. 'And first, about time. It's a year ago by our time since we left you just before your coronation. How long has it been in Narnia?'

'Exactly three years,' said Caspian.

'All going well?' asked Edmund.

'You don't suppose I'd have left my kingdom and put to sea unless all was well,' answered the King. 'It couldn't be better. There's no trouble at all now between Telmarines, Dwarfs, Talking Beasts, Fauns and the rest. And we gave those troublesome giants on the frontier such a good beating last summer that they pay us tribute now. And I had an excellent person to leave as Regent while I'm away - Trumpkin, the Dwarf. You remember him?'

'Dear Trumpkin,' said Lucy, 'of course I do. You couldn't have made a better choice.'

'Loyal as a badger, Ma'am, and valiant as - as a Mouse,' said Drinian. He had been going to say 'as a lion' but had noticed Reepicheep's eyes fixed on him.

19

CHAPTER 3 THE LONE ISLANDS

'LAND in sight,' shouted the man in the bows.

Lucy, who had been talking to Rhince on the poop, came pattering down the ladder and raced forward. As she went she was joined by Edmund, and they found Caspian, Drinian and Reepicheep already on the fore-castle. It was a coldish morning, the sky very pale and the sea very dark blue with little white caps of foam, and there, a little way off on the starboard bow, was the nearest of the Lone Islands, Felimath, like a low green hill in the sea, and behind it, further off, the grey slopes of its sister Doorn.

'Same old Felimath! Same old Doorn,' said Lucy, clapping her hands. 'Oh - Edmund, how long it is since you and I saw them last!'

'I've never understood why they belong to Narnia,' said Caspian. 'Did Peter the High King conquer them?'

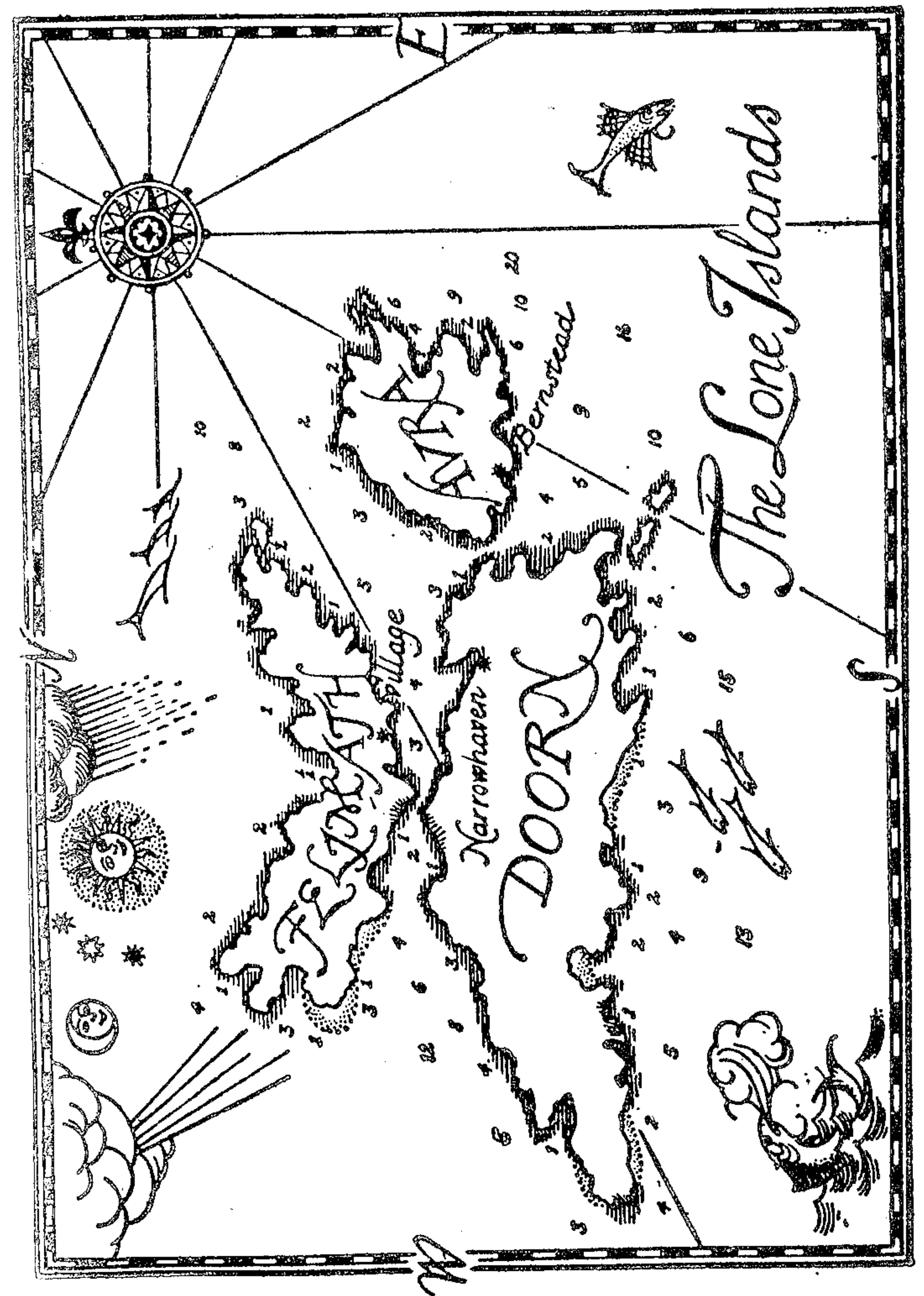
'Oh no,' said Edmund. 'They were Narnian before our time - in the days of the White Witch.'

(By the way, I have never yet heard how these remote islands became attached to the crown of Narnia; if I ever do, and if the story is at all interesting, I may put it in some other book.)

'Are we to put in here, Sire?' asked Drinian.

'I shouldn't think it would be much good landing on Felimath,' said Edmund. 'It was almost uninhabited in our days and it looks as if it was the same still. The people lived mostly on Doorn and a little on Avra - that's the third one; you can't see it yet. They only kept sheep on Felimath.'

'Then we'll have to double that cape, I suppose,'

said Drinian, 'and land on Doorn. That'll mean rowing.'

'I'm sorry we're not landing on Felimath,' said Lucy. 'I'd like to walk there again. It was so lonely – a nice kind of loneliness, and all grass and clover and soft sea air.'

'I'd love to stretch my legs too,' said Caspian. 'I tell you what. Why shouldn't we go ashore in the boat and send it back, and then we could walk across Felimath and let the *Dawn Treader* pick us up on the other side?'

If Caspian had been as experienced then as he became later on in this voyage he would not have made this suggestion; but at the moment it seemed an excellent one. 'Oh do let's,' said Lucy.

'You'll come, will you?' said Caspian to Eustace, who had come on deck with his hand bandaged.

'Anything to get off this blasted boat,' said Eustace.

'Blasted?' said Drinian. 'How do you mean?'

'In a civilized country like where I come from,' said Eustace, 'the ships are so big that when you're inside you wouldn't know you were at sea at all.'

'In that case you might just as well stay ashore,' said Caspian. 'Will you tell them to lower the boat, Drinian.'

The King, the Mouse, the two Pevensies, and Eustace all got into the boat and were pulled to the beach of Felimath. When the boat had left them and was being rowed back they all turned and looked round. They were surprised at how small the *Dawn Treader* looked.

Lucy was of course barefoot, having kicked off her shoes while swimming, but that is no hardship if one is going to walk on downy turf. It was delightful to be ashore again and to smell the earth and grass, even if at first the ground seemed to be pitching up and down like a ship, as it usually does for a while if one has been at sea. It was much warmer here than it had been on

board and Lucy found the sand pleasant to her feet as they crossed it. There was a lark singing.

They struck inland and up a fairly steep, though low, hill. At the top of course they looked back, and there was the *Dawn Treader* shining like a great bright insect and crawling slowly north-westward with her oars. Then they went over the ridge and could see her no longer.

Doorn now lay before them, divided from Felimath by a channel about a mile wide; behind it and to the left lay Avra. The little white town of Narrowhaven on Doorn was easily seen.

'Hullo! What's this?' said Edmund suddenly.

In the green valley to which they were descending six or seven rough-looking men, all armed, were sitting by a tree.

'Don't tell them who we are,' said Caspian.

'And pray, your Majesty, why not?' said Reepicheep who had consented to ride on Lucy's shoulder.

'It just occurred to me,' replied Caspian, 'that no one here can have heard from Narnia for a long time. It's just possible they may not still acknowledge our over-lordship. In which case it might not be quite safe to be known as the King.'

'We have our swords, Sire,' said Reepicheep.

'Yes, Reep, I know we have,' said Caspian. 'But if it is a question of re-conquering the three islands, I'd prefer to come back with a rather larger army.'

By this time they were quite close to the strangers, one of whom – a big black-haired fellow – shouted out, 'A good-morning to you.'

'And a good morning to you,' said Caspian. 'Is there still a Governor of the Lone Islands?'

'To be sure there is,' said the man, 'Governor Gumpas. His Sufficiency is at Narrowhaven. But you'll stay and drink with us.'

Caspian thanked him, though neither he nor the others much liked the look of their new acquaintance, and all of them sat down. But hardly had they raised their cups to their lips when the black-haired man nodded to his companions and, as quick as lightning, all the five visitors found themselves wrapped in strong arms. There was a moment's struggle but all the advantages were on one side, and soon everyone was disarmed and had their hands tied behind their backs – except Reepicheep, writhing in his captor's grip and biting furiously.

'Careful with that beast, Tacks,' said the Leader. 'Don't damage him. He'll fetch the best price of the lot, I shouldn't wonder.'

'Coward! Poltroon!' squeaked Reepicheep. 'Give me my sword and free my paws if you dare.'

'Whew!' whistled the slave merchant (for that is what he was). 'It can talk! Well I never did. Blowed if I take less than two hundred crescents for him.' The Calormen crescent, which is the chief coin in those parts, is worth about a third of a pound.

'So that's what you are,' said Caspian. 'A kidnapper

and slaver. I hope you're proud of it.'

'Now, now, now, now,' said the slaver. 'Don't you start any jaw. The easier you take it, the pleasanter all round, see? I don't do this for fun. I've got my living to make same as anyone else.'

'Where will you take us?' asked Lucy, getting the words out with some difficulty.

'Over to Narrowhaven' said the slaver. 'For market day tomorrow.'

'Is there a British Consul there?' asked Eustace.

'Is there a which?' said the man.

But long before Eustace was tired of trying to explain, the slaver simply said, 'Well, I've had enough of this jabber. The Mouse is a fair treat but this one would talk the hind leg off a donkey. Off we go, mates.'

Then the four human prisoners were roped together, not cruelly but securely, and made to march down to the shore. Reepicheep was carried. He had stopped biting on a threat of having his mouth tied up, but he had a great deal to say, and Lucy really wondered how any

man could bear to have the things said to him which were said to the slave dealer by the Mouse. But the slave dealer, far from objecting, only said 'Go on' whenever Reepicheep paused for breath, occasionally adding, 'It's as good as a play,' or, 'Blimey, you can't help almost thinking it knows what it's saying!' or 'Was it one of you what trained it?' This so infuriated Reepicheep that in the end the number of things he thought of saying all at once nearly suffocated him and he became silent.

When they got down to the shore that looked towards Doorn they found a little village and a long-boat on the beach and, lying a little further out, a dirty bedraggled-looking ship.

'Now, youngsters,' said the slave dealer, 'let's have no fuss and then you'll have nothing to cry about. All aboard.'

At that moment a fine-looking bearded man came out of one of the houses (an inn, I think) and said:

'Well, Pug. More of your usual wares?'

The slaver, whose name seemed to be Pug, bowed very low, and said in a wheedling kind of voice, 'Yes, please your Lordship.'

'How much do you want for that boy?' asked the other, pointing to Caspian.

'Ah,' said Pug, 'I knew your Lordship would pick on the best. No deceiving your Lordship with anything second rate. That boy, now, I've taken a fancy to him myself. Got kind of fond of him. I have. I'm that tender-hearted I didn't ever ought to have taken up this job. Still, to a customer like your Lordship -'

'Tell me your price, carrion,' said the Lord sternly. 'Do you think I want to listen to the rigmarole of your filthy trade?'

'Three hundred crescents, my Lord, to your honourable Lordship, but to anyone else -'

'I'll give you a hundred and fifty.'

'Oh please, please,' broke in Lucy. 'Don't separate us, whatever you do. You don't know -' But then she stopped for she saw that Caspian didn't even now want to be known.

'A hundred and fifty, then,' said the Lord. 'As for you, little maiden, I am sorry I cannot buy you all. Unrope my boy, Pug. And look - treat these others well while they are in your hands or it'll be the worse for you.'

'Well!' said Pug. 'Now who ever heard of a gentleman in my way of business who treated his stock better than what I do? Well? Why, I treat 'em like my own children.'

'That's likely enough to be true,' said the other grimly.

The dreadful moment had now come. Caspian was untied and his new master said, 'This way, lad,' and Lucy burst into tears and Edmund looked very blank. But Caspian looked over his shoulder and said, 'Cheer up. I'm sure it will come all right in the end. So long.'

'Now, missie,' said Pug. 'Don't you start taking on and spoiling your looks for the market tomorrow. You be a good girl and then you won't have nothing to cry about, see?'

Then they were rowed out to the slave-ship and taken below into a long, rather dark place, none too clean, where they found many other unfortunate prisoners; for Pug was of course a pirate and had just returned from cruising among the islands and capturing what he could. The children didn't meet anyone whom they knew; the prisoners were mostly Galmians and Terebinthians. And there they sat in the straw and wondered what was happening to Caspian and tried to stop Eustace talking as if everyone except himself was to blame.

Meanwhile Caspian was having a much more interest-

ing time. The man who had bought him led him down a little lane between two of the village houses and so out into an open place behind the village. Then he turned and faced him.

'You needn't be afraid of me, boy,' he said. 'I'll treat you well. I bought you for your face. You reminded me of someone.'

'May I ask of whom, my Lord?' said Caspian.

'You remind me of my master, King Caspian of Narnia.'

Then Caspian decided to risk everything on one stroke.

'My Lord,' he said, 'I *am* your master. I am Caspian King of Narnia.'

'You make very free,' said the other. 'How shall I know this is true?'

'Firstly by my face,' said Caspian. 'Secondly because I know within six guesses who you are. You are one of those seven lords of Narnia whom my Uncle Miraz sent to sea and whom I have come out to look for – Argoz, Bern, Octesian, Restimar, Mavramorn, or – or – I have forgotten the others. And finally, if your Lordship will give me a sword I will prove on any man's body in clean battle that I am Caspian the son of Caspian, lawful king of Narnia, Lord of Cair Paravel, and Emperor of the Lone Islands.'

'By heaven,' exclaimed the man, 'it is his father's very voice and trick of speech. My liege – your Majesty –' And there in the field he knelt and kissed the King's hand.

'The moneys your Lordship disbursed for our person will be made good from our own treasury,' said Caspian.

'They're not in Pug's purse yet, Sire,' said the Lord Bern, for he it was. 'And never will be, I trust. I have moved his Sufficiency the Governor a hundred times to crush this vile traffic in man's flesh.'

'My Lord Bern,' said Caspian, 'we must talk of the state of these Islands. But first what is your Lordship's own story?'

'Short enough, Sire,' said Bern. 'I came thus far with my six fellows, loved a girl of the islands, and felt I had had enough of the sea. And there was no purpose in returning to Narnia while your Majesty's uncle held the reins. So I married and have lived here ever since.'

'And what is this governor, this Gumpas, like? Does he still acknowledge the King of Narnia for his lord?'

'In words, yes. All is done in the King's name. But he would not be best pleased to find a real, live King of Narnia coming in upon him. And if your Majesty came before him alone and unarmed – well he would not deny his allegiance, but he would pretend to disbelieve you. Your Grace's life would be in danger. What following has your Majesty in these waters?'

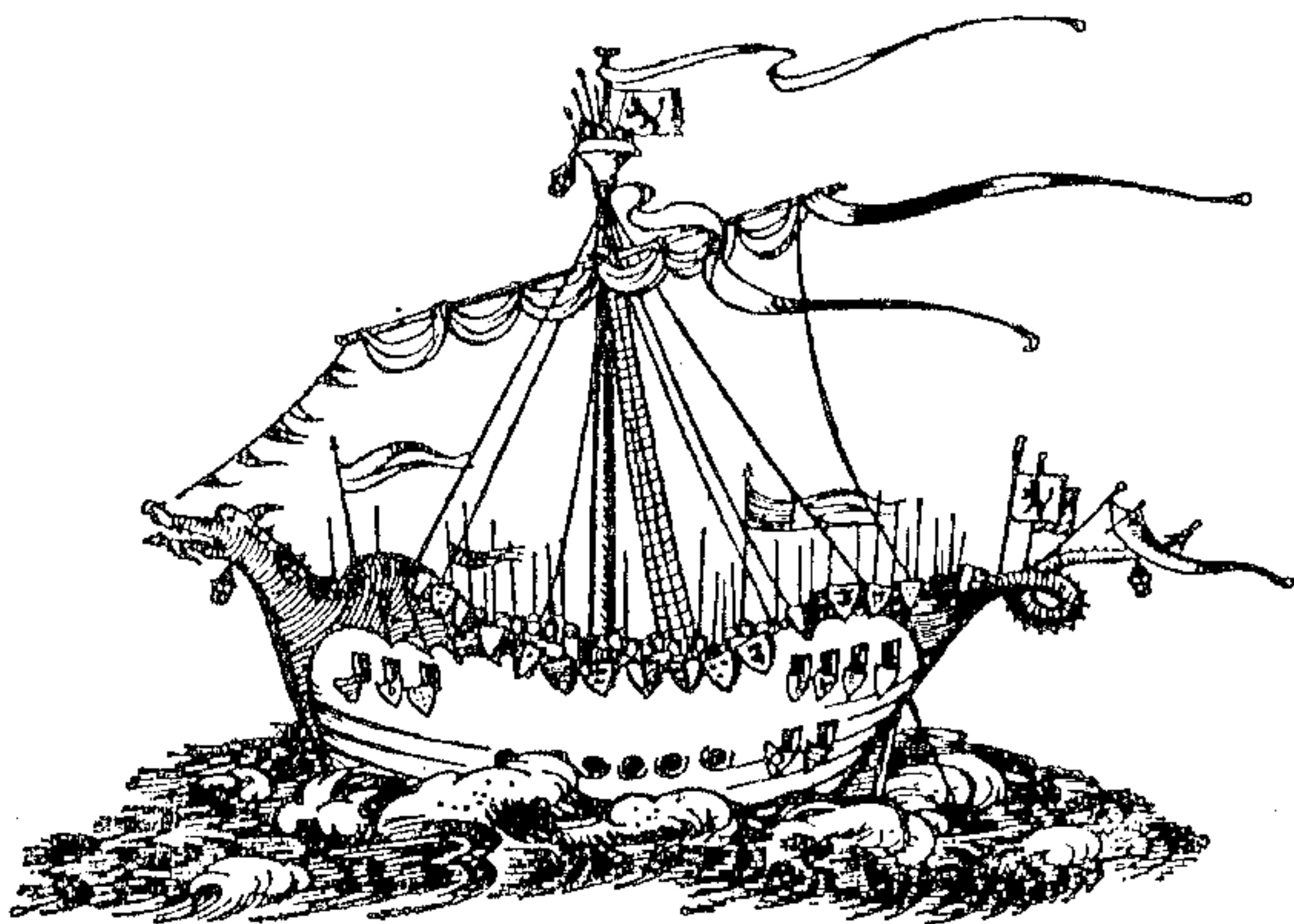
'There is my ship just rounding the point,' said Caspian. 'We are about thirty swords if it came to fighting. Shall we not have my ship in and fall upon Pug and free my friends whom he holds captive?'

'Not by my counsel,' said Bern. 'As soon as there was a fight two or three ships would put out from Narrowhaven to rescue Pug. Your Majesty must work by a show of more power than you really have, and by the terror of the King's name. It must not come to plain battle. Gumpas is a chicken-hearted man and can be over-awed.'

After a little more conversation Caspian and Bern walked down to the coast a little west of the village and there Caspian winded his horn. (This was not the great magic horn of Narnia, Queen Susan's Horn: he had left that at home for his regent Trumpkin to use if any great need fell upon the land in the King's absence.) Drinian, who was on the look-out for a signal, recognized the

royal horn at once and the *Dawn Treader* began standing in to shore. Then the boat put off again and in a few moments Caspian and the Lord Bern were on deck explaining the situation to Drinian. He, just like Caspian, wanted to lay the *Dawn Treader* alongside the slave-ship at once and board her, but Bern made the same objection.

'Steer straight down this channel, captain,' said Bern, 'and then round to Avra where my own estates are. But first run up the King's banner, hang out all the shields, and send as many men to the fighting top

as you can. And about five bowshots hence, when you get open sea on your port bow, run up a few signals.'

'Signals? To whom?' said Drinian.

'Why, to all the other ships we haven't got but which it might be well that Gumpas thinks we have.'

'Oh, I see,' said Drinian, rubbing his hands. 'And they'll read our signals. What shall I say? *Whole fleet round the South of Avra and assemble at - ?*'

'Bernstead,' said the Lord Bern. 'That'll do excellently. Their whole journey - if there *were* any ships -

would be out of sight from Narrowhaven.'

Caspian was sorry for the others languishing in the hold of Pug's slave-ship, but he could not help finding the rest of that day enjoyable. Late in the afternoon (for they had to do all by oar), having turned to starboard round the north-east end of Doorn and port again round the point of Avra, they entered into a good harbour on Avra's southern shore where Bern's pleasant lands sloped down to the water's edge. Bern's people, many of whom they saw working in the fields, were all freemen and it was a happy and prosperous fief. Here they all went ashore and were royally feasted in a low, pillared house overlooking the bay. Bern and his gracious wife and merry daughters made them good cheer. But after dark Bern sent a messenger over by boat to Doorn to order some preparations (he did not say exactly what) for the following day.

CHAPTER 4

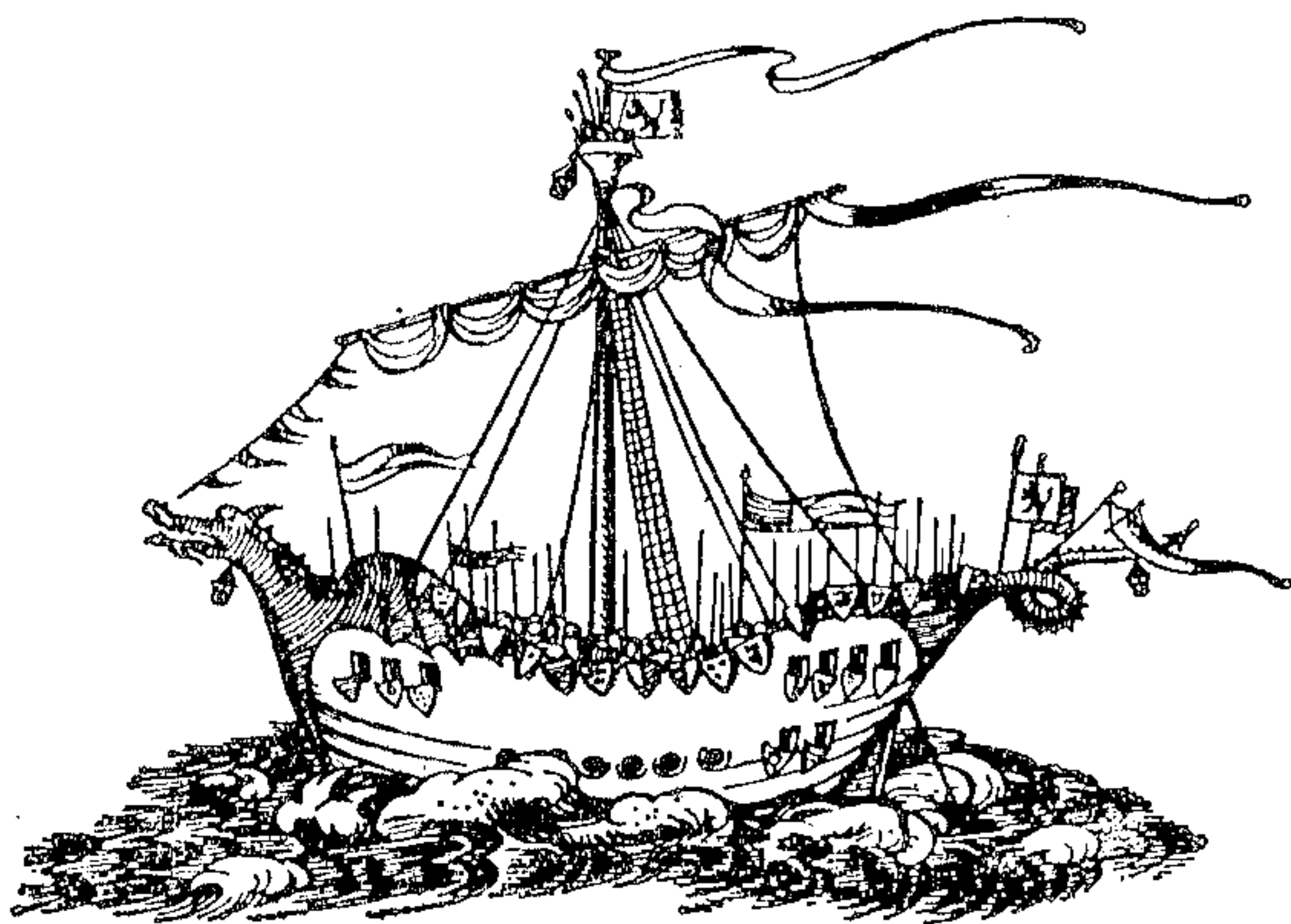
WHAT CASPIAN DID THERE

NEXT morning the Lord Bern called his guests early, and after breakfast he asked Caspian to order every man he had into full armour. 'And above all,' he added, 'let everything be as trim and scoured as if it were the morning of the first battle in a great war between noble kings with all the world looking on.' This was done; and then in three boat-loads Caspian and his people, and Bern with a few of his, put out for Narrowhaven. The king's flag flew in the stern of his boat and his trumpeter was with him.

When they reached the jetty at Narrowhaven, Caspian found a considerable crowd assembled to meet them. 'This is what I sent word about last night,' said Bern.

royal horn at once and the *Dawn Treader* began standing in to shore. Then the boat put off again and in a few moments Caspian and the Lord Bern were on deck explaining the situation to Drinian. He, just like Caspian, wanted to lay the *Dawn Treader* alongside the slave-ship at once and board her, but Bern made the same objection.

'Steer straight down this channel, captain,' said Bern, 'and then round to Avra where my own estates are. But first run up the King's banner, hang out all the shields, and send as many men to the fighting top

as you can. And about five bowshots hence, when you get open sea on your port bow, run up a few signals.'

'Signals? To whom?' said Drinian.

'Why, to all the other ships we haven't got but which it might be well that Gumpas thinks we have.'

'Oh, I see,' said Drinian, rubbing his hands. 'And they'll read our signals. What shall I say? *Whole fleet round the South of Avra and assemble at - ?*'

'Bernstead,' said the Lord Bern. 'That'll do excellently. Their whole journey - if there *were* any ships -

would be out of sight from Narrowhaven.'

Caspian was sorry for the others languishing in the hold of Pug's slave-ship, but he could not help finding the rest of that day enjoyable. Late in the afternoon (for they had to do all by oar), having turned to starboard round the north-east end of Doorn and port again round the point of Avra, they entered into a good harbour on Avra's southern shore where Bern's pleasant lands sloped down to the water's edge. Bern's people, many of whom they saw working in the fields, were all freemen and it was a happy and prosperous fief. Here they all went ashore and were royally feasted in a low, pillared house overlooking the bay. Bern and his gracious wife and merry daughters made them good cheer. But after dark Bern sent a messenger over by boat to Doorn to order some preparations (he did not say exactly what) for the following day.

CHAPTER 4

WHAT CASPIAN DID THERE

NEXT morning the Lord Bern called his guests early, and after breakfast he asked Caspian to order every man he had into full armour. 'And above all,' he added, 'let everything be as trim and scoured as if it were the morning of the first battle in a great war between noble kings with all the world looking on.' This was done; and then in three boat-loads Caspian and his people, and Bern with a few of his, put out for Narrowhaven. The king's flag flew in the stern of his boat and his trumpeter was with him.

When they reached the jetty at Narrowhaven, Caspian found a considerable crowd assembled to meet them. 'This is what I sent word about last night,' said Bern.

'They are all friends of mine and honest people.' And as soon as Caspian stepped ashore the crowd broke out into hurrahs and shouts of, 'Narnia! Narnia! Long live the King.' At the same moment – and this was also due to Bern's messengers – bells began ringing from many parts of the town. Then Caspian caused his banner to be advanced and his trumpet to be blown and every man drew his sword and set his face into a joyful sternness, and they marched up the street so that the street shook, and their armour shone (for it was a sunny morning) so that one could hardly look at it steadily.

At first the only people who cheered were those who had been warned by Bern's messenger and knew what was happening and wanted it to happen. But then all the children joined in because they liked a procession and had seen very few. And then all the schoolboys joined in because they also liked processions and felt that the more noise and disturbance there was the less likely they would be to have any school that morning. And then all the old women put their heads out of doors and windows and began chattering and cheering because it was a king, and what is a governor compared with that? And all the young women joined in for the same reason and also because Caspian and Drinian and the rest were so handsome. And then all the young men came to see what the young women were looking at, so that by the time Caspian reached the castle gates, nearly the whole town was shouting; and where Gumpas sat in the castle, muddling and messing about with accounts and forms and rules and regulations, he heard the noise.

At the castle gate Caspian's trumpeter blew a blast and cried, 'Open for the King of Narnia, come to visit his trusty and well-beloved servant the governor of the Lone Islands.' In those days everything in the islands was done in a slovenly, slouching manner. Only the little

postern opened, and out came a tousled fellow with a dirty old hat on his head instead of a helmet, and a rusty old pike in his hand. He blinked at the flashing figures before him. 'Carn – seez – fishansy,' he mumbled (which was his way of saying, 'You can't see his Sufficiency'). 'No interviews without 'pointments 'cept 'tween nine 'n' ten p.m. second Saturday every month.'

'Uncover before Narnia, you dog,' thundered the Lord Bern, and dealt him a rap with his gauntleted hand which sent his hat flying from his head.

'Ere? Wot's it all about?' began the doorkeeper, but no one took any notice of him. Two of Caspian's men stepped through the postern and after some struggling with bars and bolts (for everything was rusty) flung both wings of the gate wide open. Then the King and his followers strode into the courtyard. Here a number of the governor's guards were lounging about and several more (they were mostly wiping their mouths) came tumbling out of various doorways. Though their armour was in a disgraceful condition, these were fellows who might have fought if they had been led or had known what was happening; so this was the dangerous moment. Caspian gave them no time to think.

'Where is the captain?' he asked.

'I am, more or less, if you know what I mean,' said a languid and rather dandified young person without any armour at all.

'It is our wish,' said Caspian, 'that our royal visitation to our realm of the Lone Islands should, if possible, be an occasion of joy and not of terror to our loyal subjects. If it were not for that, I should have something to say about the state of your men's armour and weapons. As it is, you are pardoned. Command a cask of wine to be opened that your men may drink our health. But at noon tomorrow I wish to see them here in this courtyard looking like men-at-arms and not like vagabonds. See to it on pain of our extreme displeasure.'

The captain gaped but Bern immediately cried, 'Three cheers for the King,' and the soldiers, who had understood about the cask of wine even if they understood nothing else, joined in. Caspian then ordered most of his own men to remain in the courtyard. He, with

Bern and Drinian and four others, went into the hall.

Behind a table at the far end with various secretaries about him sat his Sufficiency, the governor of the Lone Islands. Gumpas was a bilious-looking man with hair that had once been red and was now mostly grey. He glanced up as the strangers entered and then looked down at his papers saying automatically, 'No interviews without appointments except between nine and ten p.m. on second Saturdays.'

Caspian nodded to Bern and then stood aside. Bern and Drinian took a step forward and each seized one end of the table. They lifted it, and flung it on one side

of the hall where it rolled over, scattering a cascade of letters, dossiers, ink-pots, pens, sealing-wax and documents. Then, not roughly but as firmly as if their hands were pincers of steel, they plucked Gumpas out of his chair and deposited him, facing it, about four feet away. Caspian at once sat down in the chair and laid his naked sword across his knees.

'My Lord,' said he, fixing his eyes on Gumpas, 'you have not given us quite the welcome we expected. I

am the King of Narnia.'

'Nothing about it in the correspondence,' said the governor. 'Nothing in the minutes. We have not been notified of any such thing. All irregular. Happy to consider any applications -'

'And we are come to enquire into your Sufficiency's conduct of your office,' continued Caspian. 'There are two points especially on which I require an explanation. Firstly I find no record that the tribute due from these Islands to the crown of Narnia has been received for about a hundred and fifty years.'

'That would be a question to raise at the Council next month,' said Gumpas. 'If anyone moves that a commission of enquiry be set up to report on the financial history of the islands at the first meeting next year, why then...'

'I also find it very clearly written in our laws,' Caspian went on, 'that if the tribute is not delivered the whole debt has to be paid by the governor of the Lone Islands out of his private purse.'

At this Gumpas began to pay real attention. 'Oh, that's quite out of the question,' he said. 'It is an economic impossibility - er - your Majesty must be joking.'

Inside, he was wondering if there were any way of getting rid of these unwelcome visitors. Had he known that Caspian had only one ship and one ship's company with him, he would have spoken soft words for the moment, and hoped to have them all surrounded and killed during the night. But he had seen a ship of war sail down the straits yesterday and seen it signalling, as he supposed, to its consorts. He had not then known it was the King's ship for there was not wind enough to spread the flag out and make the golden lion visible, so he had waited further developments. Now he imagined that Caspian had a whole fleet at Bernstead. It would never have occurred to Gumpas that anyone would walk into

Narrowhaven to take the islands with less than fifty men; it was certainly not at all the kind of thing he could imagine doing himself.

'Secondly,' said Caspian, 'I want to know why you have permitted this abominable and unnatural traffic in slaves to grow up here, contrary to the ancient custom and usage of our dominions.'

'Necessary, unavoidable,' said his Sufficiency. 'An essential part of the economic development of the islands, I assure you. Our present burst of prosperity depends on it.'

'What need have you of slaves?'

'For export, your Majesty. Sell 'em to Calormen mostly; and we have other markets. We are a great centre of the trade.'

'In other words,' said Caspian, 'you don't need them. Tell me what purpose they serve except to put money into the pockets of such as Pug?'

'Your Majesty's tender years,' said Gumpas, with what was meant to be a fatherly smile, 'hardly make it possible that you should understand the economic problem involved. I have statistics, I have graphs, I have -'

'Tender as my years may be,' said Caspian, 'I believe I understand the slave trade from within quite as well as your Sufficiency. And I do not see that it brings into the islands meat or bread or beer or wine or timber or cabbages or books or instruments of music or horses or armour or anything else worth having. But whether it does or not, it must be stopped.'

'But that would be putting the clock back,' gasped the governor. 'Have you no idea of progress, of development?'

'I have seen them both in an egg,' said Caspian. 'We call it 'Going Bad' in Narnia. This trade must stop.'

'I can take no responsibility for any such measure,' said Gumpas.

'Very well, then,' answered Caspian, 'we relieve you of your office. My Lord Bern, come here.' And before Gumpas quite realized what was happening, Bern was kneeling with his hands between the King's hands and taking the oath to govern the Lone Islands in accordance with the old customs, rights, usages and laws of Narnia. And Caspian said, 'I think we have had enough of governors,' and made Bern a Duke, the Duke of the Lone Islands.

'As for you, my Lord,' he said to Gumpas, 'I forgive you your debt for the tribute. But before noon tomorrow you and yours must be out of the castle, which is now the Duke's residence.'

'Look here, this is all very well,' said one of Gumpas's secretaries, 'but suppose all you gentlemen stop play-acting and we do a little business. The question before us really is -'

'The question is,' said the Duke, 'whether you and the rest of the rabble will leave without a flogging or with one. You may choose which you prefer.'

When all this had been pleasantly settled, Caspian ordered horses, of which there were a few in the castle, though very ill-groomed, and he, with Bern and Drinian and a few others, rode out into the town and made for the slave market. It was a long low building near the harbour and the scene which they found going on inside was very much like any other auction; that is to say, there was a great crowd and Pug, on a platform, was roaring out in a raucous voice:

'Now, gentlemen, lot twenty-three. Fine Terebinthian agricultural labourer, suitable for the mines or the galleys. Under twenty-five years of age. Not a bad tooth in his head. Good, brawny fellow. Take off his shirt,

Tacks, and let the gentlemen see. There's muscle for you! Look at the chest on him. Ten crescents from the gentleman in the corner. You must be joking, sir. Fifteen! Eighteen! Eighteen is bidden for lot twenty-three. Any advance on eighteen? Twenty-one. Thank you, sir. Twenty-one is bidden -'

But Pug stopped and gaped when he saw the mail-clad figures who had clanked up to the platform.

'On your knees, every man of you, to the King of Narnia,' said the Duke. Everyone heard the horses jingling and stamping outside and many had heard some rumour of the landing and the events at the castle. Most obeyed. Those who did not were pulled down by their neighbours. Some cheered.

'Your life is forfeit, Pug, for laying hands on our royal person yesterday,' said Caspian. 'But your ignorance is pardoned. The slave trade was forbidden in all our dominions quarter of an hour ago. I declare every slave in this market free.'

He held up his hand to check the cheering of the slaves and went on, 'Where are my friends?'

'That dear little gel and the nice young gentleman?' said Pug with an ingratiating smile. 'Why, they were snapped up at once -'

'We're here, we're here, Caspian,' cried Lucy and Edmund together and, 'At your service, Sire,' piped Reepicheep from another corner. They had all been sold but the men who had bought them were staying to bid for other slaves and so they had not yet been taken away. The crowd parted to let the three of them out and there was great hand-clasping and greeting between them and Caspian. Two merchants of Calormen at once approached. The Calormen have dark faces and long beards. They wear flowing robes and orange-coloured turbans, and they are a wise, wealthy, courteous, cruel and ancient

people. They bowed most politely to Caspian and paid him long compliments, all about the fountains of prosperity irrigating the gardens of prudence and virtue – and things like that – but of course what they wanted was the money they had paid.

‘That is only fair, sirs,’ said Caspian. ‘Every man who has bought a slave today must have his money back. Pug, bring out your takings to the last minim.’ (A minim is the fortieth part of a crescent.)

‘Does your good Majesty mean to beggar me?’ whined Pug.

‘You have lived on broken hearts all your life,’ said Caspian, ‘and if you *are* beggared, it is better to be a beggar than a slave. But where is my other friend?’

‘Oh *him*?’ said Pug. ‘Oh take *him* and welcome. Glad to have him off my hands. I’ve never seen such a drug in the market in all my born days. Priced him at five crescents in the end and even so nobody’d have him. Threw him in free with other lots and still no one would have him. Wouldn’t touch him. Wouldn’t look at him. Tacks, bring out Sulky.’

Thus Eustace was produced, and sulky he certainly looked; for though no one would want to be sold as a slave, it is perhaps even more galling to be a sort of utility slave whom no one will buy. He walked up to Caspian and said, ‘I see. As usual. Been enjoying yourself somewhere while the rest of us were prisoners. I suppose you haven’t even found out about the British Consul. Of course not.’

That night they had a great feast in the castle of Narrowhaven and then, ‘Tomorrow for the beginning of our real adventures!’ said Reepicheep when he had made his bows to everyone and went to bed. But it could not really be tomorrow or anything like it. For now they were preparing to leave all known lands and seas behind

them and the fullest preparations had to be made. The *Dawn Treader* was emptied and drawn on land by eight horses over rollers and every bit of her was gone over by the most skilled shipwrights. Then she was launched again and victualled and watered as full as she could hold – that is to say for twenty-eight days. Even this, as Edmund noticed with disappointment, only gave them a fortnight’s eastward sailing before they had to abandon their quest.

While all this was being done Caspian missed no chance of questioning all the oldest sea captains whom he could find in Narrowhaven to learn if they had any knowledge or even any rumours of land further to the east. He poured out many a flagon of the castle ale to weather-beaten men with short grey beards and clear blue eyes, and many a tall yarn he heard in return. But those who seemed the most truthful could tell of no lands beyond the Lone Islands, and many thought that if you sailed too far east you would come into the surges of a sea without lands that swirled perpetually round the rim of the world – ‘And that, I reckon, is where your Majesty’s friends went to the bottom.’ The rest had only wild stories of islands inhabited by headless men, floating islands, waterspouts, and a fire that burned along the

water. Only one, to Reepicheep's delight, said, 'And beyond that, Aslan's country. But that's beyond the end of the world and you can't get there.' But when they questioned him he could only say that he'd heard it from his father.

Bern could only tell them that he had seen his six companions sail away eastward and that nothing had ever been heard of them again. He said this when he and Caspian were standing on the highest point of Avra looking down on the eastern ocean. 'I've often been up here of a morning,' said the Duke, 'and seen the sun come up out of the sea, and sometimes it looked as if it were only a couple of miles away. And I've wondered about my friends and wondered what there really is behind that horizon. Nothing, most likely, yet I am always half ashamed that I stayed behind. But I wish your Majesty wouldn't go. We may need your help here. This closing the slave market might make a new world; war with Calormen is what I foresee. My liege, think again.'

'I have an oath, my lord Duke,' said Caspian. 'And anyway, what *could* I say to Reepicheep?'

CHAPTER 5

THE STORM AND WHAT CAME OF IT

It was nearly three weeks after their landing that the *Dawn Treader* was towed out of Narrowhaven harbour. Very solemn farewells had been spoken and a great crowd had assembled to see her departure. There had been cheers, and tears too, when Caspian made his last speech to the Lone Islanders and parted from the Duke and his family, but as the ship, her purple sail still flapping idly, drew further from the shore, and the sound of Caspian's trumpet from the poop came fainter across

the water, everyone became silent. Then she came into the wind. The sail swelled out, the tug cast off and began rowing back, the first real wave ran up under the *Dawn Treader's* prow, and she was a live ship again. The men off duty went below, Drinian took the first watch on the poop, and she turned her head eastward round the south of Avra.

The next few days were delightful. Lucy thought she was the most fortunate girl in the world, as she woke each morning to see the reflections of the sunlit water dancing on the ceiling of her cabin and looked round on all the nice new things she had got in the Lone Islands – sea-boots and buskins and cloaks and jerkins and scarves. And then she would go on deck and take a look from the forecastle at a sea which was a brighter blue each morning and drink in an air that was a little warmer day by day. After that came breakfast and such an appetite as one only has at sea.

She spent a good deal of time sitting on the little bench in the stern playing chess with Reepicheep. It was amusing to see him lifting the pieces, which were far too big for him, with both paws and standing on tiptoes if he made a move near the centre of the board. He was a good player and when he remembered what he was doing he usually won. But every now and then Lucy won because the Mouse did something quite ridiculous like sending a knight into the danger of a queen and castle combined. This happened because he had momentarily forgotten it was a game of chess and was thinking of a real battle and making the knight do what he would certainly have done in its place. For his mind was full of forlorn hopes, death-or-glory charges, and last stands.

But this pleasant time did not last. There came an evening when Lucy, gazing idly astern at the long furrow or wake they were leaving behind them, saw a great

water. Only one, to Reepicheep's delight, said, 'And beyond that, Aslan's country. But that's beyond the end of the world and you can't get there.' But when they questioned him he could only say that he'd heard it from his father.

Bern could only tell them that he had seen his six companions sail away eastward and that nothing had ever been heard of them again. He said this when he and Caspian were standing on the highest point of Avra looking down on the eastern ocean. 'I've often been up here of a morning,' said the Duke, 'and seen the sun come up out of the sea, and sometimes it looked as if it were only a couple of miles away. And I've wondered about my friends and wondered what there really is behind that horizon. Nothing, most likely, yet I am always half ashamed that I stayed behind. But I wish your Majesty wouldn't go. We may need your help here. This closing the slave market might make a new world; war with Calormen is what I foresee. My liege, think again.'

'I have an oath, my lord Duke,' said Caspian. 'And anyway, what *could* I say to Reepicheep?'

CHAPTER 5

THE STORM AND WHAT CAME OF IT

It was nearly three weeks after their landing that the *Dawn Treader* was towed out of Narrowhaven harbour. Very solemn farewells had been spoken and a great crowd had assembled to see her departure. There had been cheers, and tears too, when Caspian made his last speech to the Lone Islanders and parted from the Duke and his family, but as the ship, her purple sail still flapping idly, drew further from the shore, and the sound of Caspian's trumpet from the poop came fainter across

the water, everyone became silent. Then she came into the wind. The sail swelled out, the tug cast off and began rowing back, the first real wave ran up under the *Dawn Treader's* prow, and she was a live ship again. The men off duty went below, Drinian took the first watch on the poop, and she turned her head eastward round the south of Avra.

The next few days were delightful. Lucy thought she was the most fortunate girl in the world, as she woke each morning to see the reflections of the sunlit water dancing on the ceiling of her cabin and looked round on all the nice new things she had got in the Lone Islands – sea-boots and buskins and cloaks and jerkins and scarves. And then she would go on deck and take a look from the forecastle at a sea which was a brighter blue each morning and drink in an air that was a little warmer day by day. After that came breakfast and such an appetite as one only has at sea.

She spent a good deal of time sitting on the little bench in the stern playing chess with Reepicheep. It was amusing to see him lifting the pieces, which were far too big for him, with both paws and standing on tiptoes if he made a move near the centre of the board. He was a good player and when he remembered what he was doing he usually won. But every now and then Lucy won because the Mouse did something quite ridiculous like sending a knight into the danger of a queen and castle combined. This happened because he had momentarily forgotten it was a game of chess and was thinking of a real battle and making the knight do what he would certainly have done in its place. For his mind was full of forlorn hopes, death-or-glory charges, and last stands.

But this pleasant time did not last. There came an evening when Lucy, gazing idly astern at the long furrow or wake they were leaving behind them, saw a great

rack of clouds building itself up in the west with amazing speed. Then a gap was torn in it and a yellow sunset poured through the gap. All the waves behind them seemed to take on unusual shapes and the sea was a drab or yellowish colour like dirty canvas. The air grew cold. The ship seemed to move uneasily as if she felt danger behind her. The sail would be flat and limp one minute and wildly full the next. While she was noting these things and wondering at a sinister change which had come over the very noise of the wind, Drinian cried, 'All hands on deck.' In a moment everyone became frantically busy. The hatches were battened down, the galley fire was put out, men went aloft to reef the sail. Before they had finished the storm struck them. It seemed to Lucy that a great valley in the sea opened just before their bows, and they rushed down into it, deeper down than she would have believed possible. A great grey hill of water, far higher than the mast, rushed to meet them; it looked certain death but they were tossed to the top of it. Then the ship seemed to spin round. A cataract of water poured over the deck; the poop and forecastle were like two islands with a fierce sea between them. Up aloft the sailors were lying out along the yard desperately trying to get control of the sail. A broken rope stood out sideways in the wind as straight and stiff as if it was a poker.

'Get below, Ma'am,' bawled Drinian. And Lucy, knowing that landmen - and landwomen - are a nuisance to the crew, began to obey. It was not easy. The *Dawn Treader* was listing terribly to starboard and the deck sloped like the roof of a house. She had to clamber round to the top of the ladder, holding on to the rail, and then stand by while two men climbed up it, and then get down it as best she could. It was well she was already holding on tight for at the foot of the ladder another wave

roared across the deck, up to her shoulders. She was already almost wet through with spray and rain but this was colder. Then she made a dash for the cabin door and got in and shut out for a moment the appalling sight of the speed with which they were rushing into the dark, but not of course the horrible confusion of creakings, groanings, snappings, clatterings, roarings and boomings which only sounded more alarming below than they had done on the poop.

And all next day and all the next it went on. It went on till one could hardly even remember a time before it had begun. And there always had to be three men at the tiller and it was as much as three could do to keep any kind of a course. And there always had to be men at the pump. And there was hardly any rest for anyone, and nothing could be cooked and nothing could be dried, and one man was lost overboard, and they never saw the sun.

When it was over Eustace made the following entry in his diary.

'3 September. The first day for ages when I have been able to write. We had been driven before a hurricane for thirteen days and nights. I know that because I kept a careful count, though the others all say it was only twelve. *Pleasant* to be embarked on a dangerous voyage with people who can't even count right! I have had a ghastly time, up and down enormous waves hour after hour, usually wet to the skin, and not even an *attempt* at giving us proper meals. Needless to say there's no wireless or even a rocket, so no chance of signalling anyone for help. It all proves what I keep on telling them, the madness of setting out in a rotten little tub like this. It would be bad enough even if one was with decent people instead of fiends in human form. Caspian and Edmund are simply brutal to me. The night we lost our mast (there's only a

stump left now), though I was *not at all* well, they forced me to come on deck and work like a slave. Lucy shoved her oar in by saying that Reepicheep was longing to go only he was too small. I wonder she doesn't see that

everything that little beast does is all for the sake of *showing off*. Even at her age she ought to have that amount of sense. Today the beastly boat is level at last and the sun's out and we have all been jawing about what to do. We have food enough, pretty beastly stuff most of it, to last for sixteen days. (The poultry were all washed overboard. Even if they hadn't been, the storm would have stopped them laying.) The real trouble is water. Two casks seem to have got a leak knocked in them and are empty (Narnian efficiency again). On short rations, half a pint a day each, we've got enough for twelve days. (There's still lots of rum and wine but even *they* realize that would only make them thirstier.)

'If we could, of course, the sensible thing would be to turn west at once and make for the Lone Islands. But it

took us eighteen days to get where we are, running like mad with a gale behind us. Even if we got an east wind it might take us far longer to get back. And at present there's no sign of an east wind – in fact there's no wind at all. As for rowing back, it would take far too long and Caspian says the men couldn't row on half a pint of water a day. I'm pretty sure this is wrong. I tried to explain that perspiration really cools people down, so the men would need less water if they were working. He didn't take any notice of this, which is always his way when he can't think of an answer. The others all voted for going *on* in the hope of finding land. I felt it my duty to point out that we didn't know there *was* any land ahead and tried to get them to see the dangers of *wishful thinking*. Instead of producing a better plan they had the cheek to ask me what I proposed. So I just explained coolly and quietly that I had been kidnapped and brought away on this *idiotic* voyage without my consent, and it was hardly *my* business to get *them* out of their scrape.

'4 September. Still becalmed. Very short rations for dinner and I got less than anyone. Caspian is very clever at helping and thinks I don't see! Lucy for some reason tried to make up to me by offering me some of hers but that *interfering prig* Edmund wouldn't let her. Pretty hot sun. Terribly thirsty all evening.

'5 September. Still becalmed and very hot. Feeling rotten all day and am sure I've got a temperature. Of course they haven't the sense to keep a thermometer on board.

'6 September. A horrible day. Woke up in the night *knowing* I was feverish and *must* have a drink of water. Any doctor would have said so. Heaven knows I'm the last person to try to get any unfair advantage but I never *dreamed* that this water-rationing would be meant to

apply to a sick man. In fact I would have woken the others up and asked for some only I thought it would be selfish to wake them. So I just got up and took my cup and tiptoed out of the Black Hole we sleep in, taking great care not to disturb Caspian and Edmund, for they've been sleeping badly since the heat and the short water began. I always try to consider others whether they are nice to me or not. I got out all right into the big room, if you can call it a room, where the rowing benches and the luggage are. The thing of water is at this end. All was going beautifully, but before I'd drawn a cupful who should catch me but that *little spy* Reep. I tried to explain that I was going on deck for a breath of air (the business about the water had nothing to do with him) and he asked me why I had a cup. He made such a noise that the whole ship was roused. They treated me scandalously. I asked, as I think anyone would have, why Reepicheep was sneaking about the water cask in the middle of the night. He said that as he was too small to be any use on deck, he did sentry over the water every night so that one more man could go to sleep. Now comes their rotten unfairness: they all believed *him*. Can you beat it?

'I had to apologize or the dangerous little brute would have been at me with his sword. And then Caspian showed up in his true colours as a brutal tyrant and said out loud for everyone to hear that anyone found "stealing" water in future would "get two dozen". I didn't know what this meant till Edmund explained to me. It comes in the sort of books those Pevensie kids read.

'After this cowardly threat Caspian changed his tune and started being *patronizing*. Said he was sorry for me and that everyone felt just as feverish as I did and we must all make the best of it, etc., etc. Odious stuck-up prig. Stayed in bed all day today.

'7 September. A little wind today but still from the west. Made a few miles eastward with part of the sail, set on what Drinian calls the jury-mast – that means the bowsprit set upright and tied (they call it "lashed") to the stump of the real mast. Still terribly thirsty.

'8 September. Still sailing east. I stay in my bunk all day now and see no one except Lucy till the two *fiends* come to bed. Lucy gives me a little of her water ration. She says girls don't get as thirsty as boys. I had often thought this but it ought to be more generally known at sea.

'9 September. Land in sight; a very high mountain a long way off to the south-east.

'10 September. The mountain is bigger and clearer but still a long way off. Gulls again today for the first time since I don't know how long.

'11 September. Caught some fish and had them for dinner. Dropped anchor at about 7 p.m. in three fathoms of water in a bay of this mountainous island. That idiot Caspian wouldn't let us go ashore because it was getting dark and he was afraid of savages and wild beasts. Extra water ration tonight.'

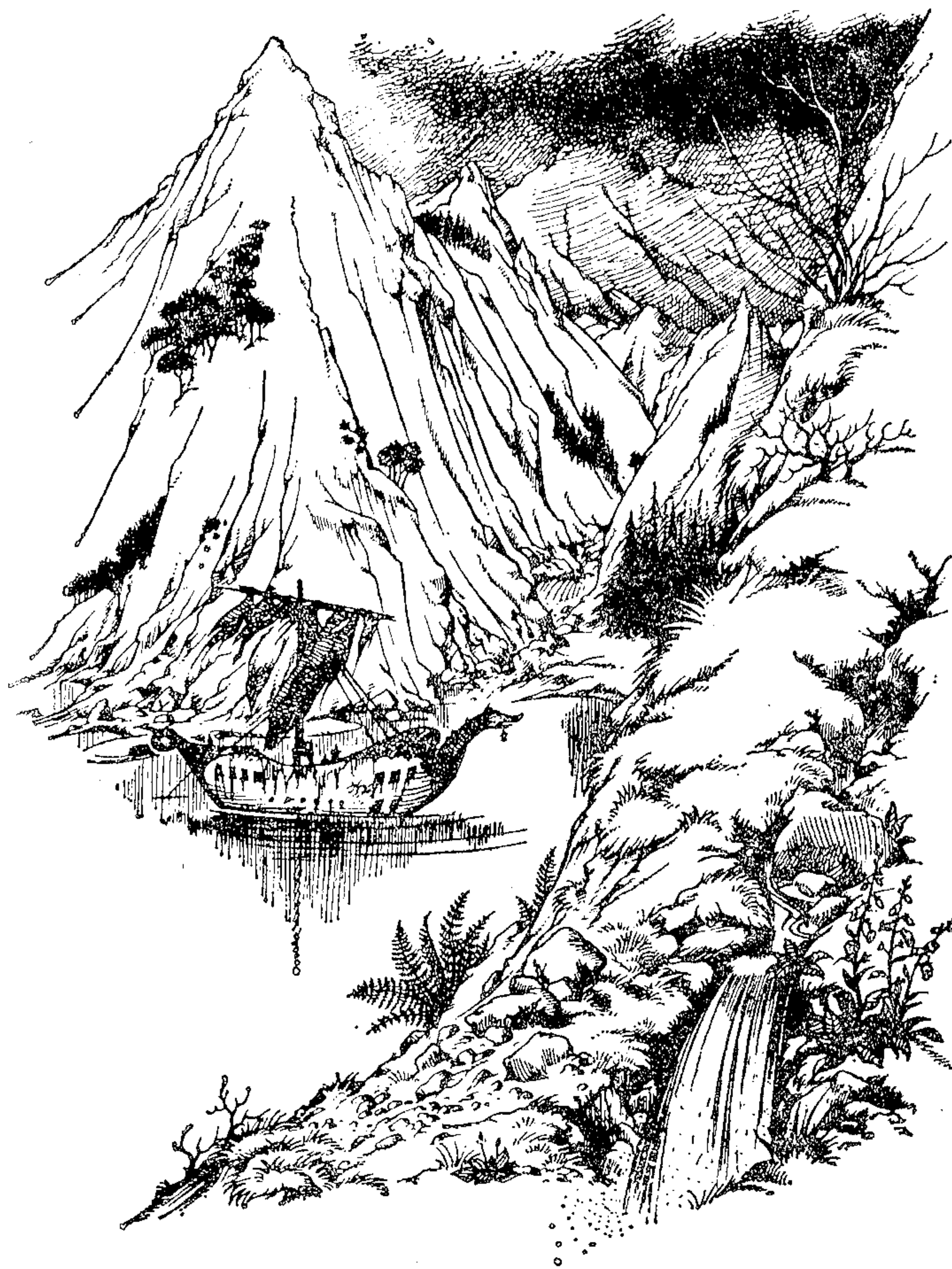
What awaited them on this island was going to concern Eustace more than anyone else, but it cannot be told in his words because after September 11 he forgot about keeping his diary for a long time.

When morning came, with a low, grey sky but very hot, the adventurers found they were in a bay encircled by such cliffs and crags that it was like a Norwegian fjord. In front of them, at the head of the bay, there was some level land heavily overgrown with trees that appeared to be cedars, through which a rapid stream came out. Beyond that was a steep ascent ending in a jagged ridge and behind that a vague darkness of moun-

tains which ran up into dull-coloured clouds so that you could not see their tops. The nearer cliffs, at each side of the bay, were streaked here and there with lines of white which everyone knew to be waterfalls, though at that distance they did not show any movement or make any noise. Indeed the whole place was very silent and the water of the bay as smooth as glass. It reflected every detail of the cliffs. The scene would have been pretty in a picture but was rather oppressive in real life. It was not a country that welcomed visitors.

The whole ship's company went ashore in two boat-loads and everyone drank and washed deliciously in the river and had a meal and a rest before Caspian sent four men back to keep the ship, and the day's work began. There was everything to be done. The casks must be brought ashore and the faulty ones mended if possible and all refilled; a tree – a pine if they could get it – must be felled and made into a new mast; sails must be repaired; a hunting party organized to shoot any game the land might yield; clothes to be washed and mended; and countless small breakages on board to be set right. For the *Dawn Treader* herself – and this was more obvious now that they saw her at a distance – could hardly be recognized as the same gallant ship which had left Narrowhaven. She looked a crippled, discoloured hulk which anyone might have taken for a wreck. And her officers and crew were no better – lean, pale, red-eyed from lack of sleep, and dressed in rags.

As Eustace lay under a tree and heard all these plans being discussed his heart sank. Was there going to be no rest? It looked as if their first day on the longed-for land was going to be quite as hard work as a day at sea. Then a delightful idea occurred to him. Nobody was looking – they were all chattering about their ship as if they actually liked the beastly thing. Why shouldn't he simply

slip away? He would take a stroll inland, find a cool, airy place up in the mountains, have a good long sleep, and not rejoin the others till the day's work was over. He felt it would do him good. But he would take great care to keep the bay and the ship in sight so as to be sure

of his way back. He wouldn't like to be left behind in this country.

He at once put his plan into action. He rose quietly from his place and walked away among the trees, taking care to go slowly and in an aimless manner so that anyone who saw him would think he was merely stretching his legs. He was surprised to find how quickly the noise of conversation died away behind him and how very silent and warm and dark green the wood became. Soon he felt he could venture on a quicker and more determined stride.

This soon brought him out of the wood. The ground began sloping steeply up in front of him. The grass was dry and slippery but manageable if he used his hands as well as his feet, and though he panted and mopped his forehead a good deal, he plugged away steadily. This showed, by the way, that his new life, little as he suspected it, had already done him some good; the old Eustace, Harold and Alberta's Eustace, would have given up the climb after about ten minutes.

Slowly, and with several rests, he reached the ridge. Here he had expected to have a view into the heart of the island, but the clouds had now come lower and nearer and a sea of fog was rolling to meet him. He sat down and looked back. He was now so high that the bay looked small beneath him and miles of sea were visible. Then the fog from the mountains closed in all round him, thick but not cold, and he lay down and turned this way and that to find the most comfortable position to enjoy himself.

But he didn't enjoy himself, or not for very long. He began, almost for the first time in his life, to feel lonely. At first this feeling grew very gradually. And then he began to worry about the time. There was not the slightest sound. Suddenly it occurred to him that he

might have been lying there for hours. Perhaps the others had gone! Perhaps they had let him wander away on purpose simply in order to leave him behind! He leaped up in a panic and began the descent.

At first he tried to do it too quickly, slipped on the steep grass, and slid for several feet. Then he thought this had carried him too far to the left – and as he came up he had seen precipices on that side. So he clambered up again, as near as he could guess to the place he had started from, and began the descent afresh, bearing to his right. After that things seemed to be going better. He went very cautiously, for he could not see more than a yard ahead, and there was still perfect silence all around him. It is very unpleasant to have to go cautiously when there is a voice inside you saying all the time, 'Hurry, hurry, hurry.' For every moment the terrible idea of being left behind grew stronger. If he had under-

stood Caspian and the Pevensies at all he would have known, of course, that there was not the least chance of their doing any such thing. But he had persuaded himself that they were all fiends in human form.

'At last!' said Eustace as he came slithering down a slide of loose stones (*scree*, they call it) and found himself on the level. 'And now, where are those trees? There *is* something dark ahead. Why, I do believe the fog is clearing.'

It was. The light increased every moment and made him blink. The fog lifted. He was in an utterly unknown valley and the sea was nowhere in sight.

CHAPTER 6

THE ADVENTURES OF EUSTACE

At that very moment the others were washing hands and faces in the river and generally getting ready for dinner and a rest. The three best archers had gone up into the hills north of the bay and returned laden with a pair of wild goats which were now roasting over a fire. Caspian had ordered a cask of wine ashore, strong wine of Archenland which had to be mixed with water before you drank it, so there would be plenty for all. The work had gone well so far and it was a merry meal. Only after the second helping of goat did Edmund say, 'Where's that blighter Eustace?'

Meanwhile Eustace stared round the unknown valley. It was so narrow and deep, and the precipices which surrounded it so sheer, that it was like a huge pit or trench. The floor was grassy though strewn with rocks, and here and there Eustace saw black burnt patches like those you see on the sides of a railway embankment in a dry summer. About fifteen yards away from him was a pool

of clear, smooth water. There was, at first, nothing else at all in the valley; not an animal, not a bird, not an insect. The sun beat down and grim peaks and horns of mountains peered over the valley's edge.

Eustace realized of course that in the fog he had come down the wrong side of the ridge, so he turned at once to see about getting back. But as soon as he had looked he shuddered. Apparently he had by amazing luck found the only possible way down – a long green spit of land, horribly steep and narrow, with precipices on either side. There was no other possible way of getting back. But could he do it, now that he saw what it was really like? His head swam at the very thought of it.

He turned round again, thinking that at any rate he'd better have a good drink from the pool first. But as soon as he had turned and before he had taken a step forward into the valley he heard a noise behind him. It was only a small noise but it sounded loud in that immense silence. It froze him dead-still where he stood for a second. Then he slewed round his head and looked.

At the bottom of the cliff a little on his left hand was a low, dark hole – the entrance to a cave perhaps. And out of this two thin wisps of smoke were coming. And the loose stones just beneath the dark hollow were moving (that was the noise he had heard) just as if something were crawling in the dark behind them.

Something *was* crawling. Worse still, something was coming out. Edmund or Lucy or you would have recognized it at once, but Eustace had read none of the right books. The thing that came out of the cave was something he had never even imagined – a long lead-coloured snout, dull red eyes, no feathers or fur, a long lithe body that trailed on the ground, legs whose elbows went up higher than its back like a spider's, cruel claws, bat's wings that made a rasping noise on the stones, yards of

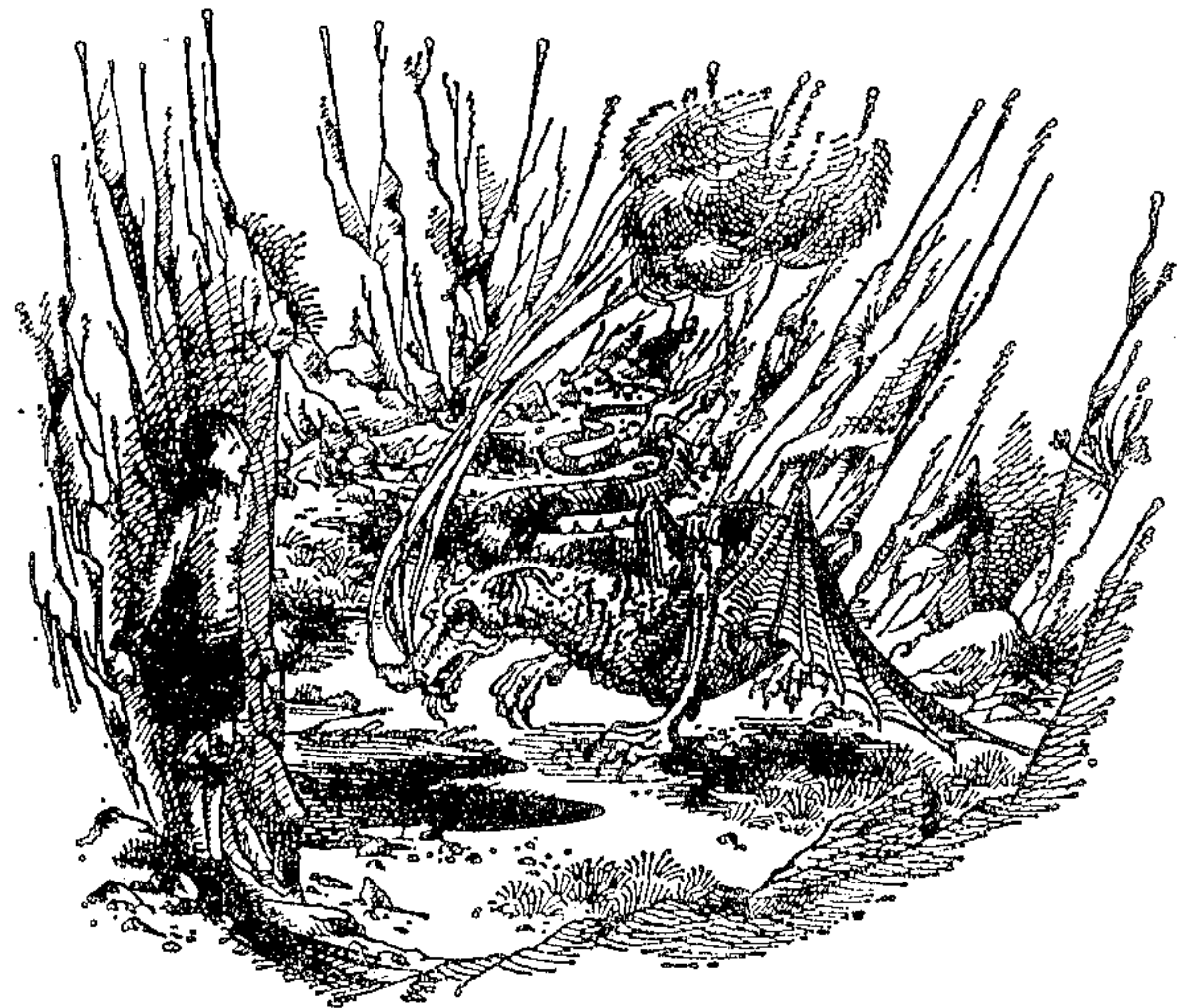
tail. And the two lines of smoke were coming from its two nostrils. He never said the word *Dragon* to himself. Nor would it have made things any better if he had.

But perhaps if he had known something about dragons he would have been a little surprised at this dragon's behaviour. It did not sit up and clap its wings, nor did it shoot out a stream of flame from its mouth. The smoke from its nostrils was like the smoke of a fire that will not last much longer. Nor did it seem to have noticed Eustace. It moved very slowly towards the pool – slowly and with many pauses. Even in his fear Eustace felt that it was an old, sad creature. He wondered if he dared make a dash for the ascent. But it might look round if he made any noise. It might come more to life. Perhaps it was only shamming. Anyway, what was the use of trying to escape by climbing from a creature that could fly?

It reached the pool and slid its horrible scaly chin down over the gravel to drink: but before it had drunk there came from it a great croaking or clanging cry and after a few twitches and convulsions it rolled round on its side and lay perfectly still with one claw in the air. A little dark blood gushed from its wide-opened mouth.

The smoke from its nostrils turned black for a moment and then floated away. No more came.

For a long time Eustace did not dare to move. Perhaps this was the brute's trick, the way it lured travellers to their doom. But one couldn't wait for ever. He took a step nearer, then two steps, and halted again. The dragon

remained motionless; he noticed too that the red fire had gone out of its eyes. At last he came up to it. He was quite sure now that it was dead. With a shudder he touched it; nothing happened.

The relief was so great that Eustace almost laughed out loud. He began to feel as if he had fought and killed the dragon instead of merely seeing it die. He stepped over it and went to the pool for his drink, for the heat was getting unbearable. He was not surprised when he heard a peal of thunder. Almost immediately afterwards the sun disappeared and before he had finished his drink big

drops of rain were falling.

The climate of this island was a very unpleasant one. In less than a minute Eustace was wet to the skin and half blinded with such rain as one never sees in Europe. There was no use trying to climb out of the valley as long as this lasted. He bolted for the only shelter in sight – the dragon's cave. There he lay down and tried to get his breath.

Most of us know what we should expect to find in a dragon's lair, but, as I said before, Eustace had read only the wrong books. They had a lot to say about exports and imports and governments and drains, but they were weak on dragons. That is why he was so puzzled at the surface on which he was lying. Parts of it were too prickly to be stones and too hard to be thorns, and there seemed to be a great many round, flat things, and it all clinked when he moved. There was light enough at the cave's mouth to examine it by. And of course Eustace found it to be what any of us could have told him in advance – treasure. There were crowns (those were the prickly things), coins, rings, bracelets, ingots, cups, plates and gems.

Eustace (unlike most boys) had never thought much of treasure but he saw at once the use it would be in this new world which he had so foolishly stumbled into through the picture in Lucy's bedroom at home. 'They don't have any tax here,' he said. 'And you don't have to give treasure to the government. With some of this stuff I could have quite a decent time here – perhaps in Calormen. It sounds the least phoney of these countries. I wonder how much I can carry? That bracelet now – those things in it are probably diamonds – I'll slip that on my own wrist. Too big, but not if I push it right up here above my elbow. Then fill my pockets with diamonds – that's easier than gold. I wonder when this

infernal rain's going to let up?' He got into a less uncomfortable part of the pile, where it was mostly coins, and settled down to wait. But a bad fright, when once it is over, and especially a bad fright following a mountain walk, leaves you very tired. Eustace fell asleep.

By the time he was sound asleep and snoring the others had finished dinner and become seriously alarmed about him. They shouted, 'Eustace! Eustace! Coo-eel' till they were hoarse and Caspian blew his horn.

'He's nowhere near or he'd have heard that,' said Lucy with a white face.

'Confound the fellow,' said Edmund. 'What on earth did he want to slink away like this for?'

'But we must do something,' said Lucy. 'He may have got lost, or fallen into a hole, or been captured by savages.'

'Or killed by wild beasts,' said Drinian.

'And a good riddance if he has, *I* say,' muttered Rhince.

'Master Rhince,' said Reepicheep, 'you never spoke a word that became you less. The creature is no friend of mine but he is of the Queen's blood, and while he is one of our fellowship it concerns our honour to find him and to avenge him if he is dead.'

'Of course we've got to find him (if we *can*),' said Caspian wearily. 'That's the nuisance of it. It means a search party and endless trouble. Bother Eustace.'

Meanwhile Eustace slept and slept – and slept. What woke him was a pain in his arm. The moon was shining in at the mouth of the cave, and the bed of treasures seemed to have grown much more comfortable: in fact he could hardly feel it at all. He was puzzled by the pain in his arm at first, but presently it occurred to him that the bracelet which he had shoved up above his elbow had become strangely tight. His arm must have swollen while

he was asleep (it was his left arm).

He moved his right arm in order to feel his left, but stopped before he had moved it an inch and bit his lip in terror. For just in front of him, and a little on his right, where the moonlight fell clear on the floor of the cave, he saw a hideous shape moving. He knew that shape: it was a dragon's claw. It had moved as he moved his hand and became still when he stopped moving his hand.

'Oh, what a fool I've been,' thought Eustace. 'Of course, the brute had a mate and it's lying beside me.'

For several minutes he did not dare to move a muscle. He saw two thin columns of smoke going up before his eyes, black against the moonlight; just as there had been smoke coming from the other dragon's nose before it died. This was so alarming that he held his breath. The two columns of smoke vanished. When he could hold his breath no longer he let it out stealthily; instantly two jets of smoke appeared again. But even yet he had no idea of the truth.

Presently he decided that he would edge very cautiously to his left and try to creep out of the cave. Perhaps the creature was asleep – and anyway it was his only chance. But of course before he edged to the left he looked to the left. Oh horror! there was a dragon's claw on that side too.

No one will blame Eustace if at this moment he shed tears. He was surprised at the size of his own tears as he saw them splashing on to the treasure in front of him. They also seemed strangely hot; steam went up from them.

But there was no good crying. He must try to crawl out from between the two dragons. He began extending his right arm. The dragon's fore-leg and claw on his right went through exactly the same motion. Then he thought

he would try his left. The dragon limb on that side moved too.

Two dragons, one on each side, mimicking whatever he did! His nerve broke and he simply made a bolt for it.

There was such a clatter and rasping, and clinking of gold, and grinding of stones, as he rushed out of the cave that he thought they were both following him. He daren't look back. He rushed to the pool. The twisted shape of the dead dragon lying in the moonlight would have been enough to frighten anyone but now he hardly noticed it. His idea was to get into the water.

But just as he reached the edge of the pool two things happened. First of all it came over him like a thunder-clap that he had been running on all fours – and why on earth had he been doing that? And secondly, as he bent towards the water, he thought for a second that yet another dragon was staring up at him out of the pool. But in an instant he realized the truth. That dragon face in the pool was his own reflection. There was no doubt of it. It moved as he moved: it opened and shut its mouth as he opened and shut his.

He had turned into a dragon while he was asleep. Sleeping on a dragon's hoard with greedy, dragonish thoughts in his heart, he had become a dragon himself.

That explained everything. There had been no two dragons beside him in the cave. The claws to right and left had been his own right and left claws. The two columns of smoke had been coming from his own nostrils. As for the pain in his left arm (or what had been his left arm) he could now see what had happened by squinting with his left eye. The bracelet which had fitted very nicely on the upper arm of a boy was far too small for the thick, stumpy foreleg of a dragon. It had sunk deeply

into his scaly flesh and there was a throbbing bulge on each side of it. He tore at the place with his dragon's teeth but could not get it off.

In spite of the pain, his first feeling was one of relief. There was nothing to be afraid of any more. He was a terror himself now and nothing in the world but a knight (and not all of those) would dare to attack him. He could get even with Caspian and Edmund now –

But the moment he thought this he realized that he didn't want to. He wanted to be friends. He wanted to get back among humans and talk and laugh and share things. He realized that he was a monster cut off from the whole human race. An appalling loneliness came over him. He began to see that the others had not really been fiends at all. He began to wonder if he himself had been such a nice person as he had always supposed. He longed for their voices. He would have been grateful for a kind word even from Reepicheep.

When he thought of this the poor dragon that had been Eustace lifted up its voice and wept. A powerful dragon crying its eyes out under the moon in a deserted valley is a sight and a sound hardly to be imagined.

At last he decided he would try to find his way back to the shore. He realized now that Caspian would never have sailed away and left him. And he felt sure that somehow or other he would be able to make people understand who he was.

He took a long drink and then (I know this sounds shocking, but it isn't if you think it over) he ate nearly all the dead dragon. He was half-way through it before he realized what he was doing; for, you see, though his mind was the mind of Eustace, his tastes and his digestion were dragonish. And there is nothing a dragon likes so well as fresh dragon. That is why you so seldom find more than one dragon in the same county.

Then he turned to climb out of the valley. He began the climb with a jump and as soon as he jumped he found that he was flying. He had quite forgotten about his wings and it was a great surprise to him – the first pleasant surprise he had had for a long time. He rose

high into the air and saw innumerable mountain-tops spread out beneath him in the moonlight. He could see the bay like a silver slab and the *Dawn Treader* lying at anchor and camp fires twinkling in the woods beside the beach. From a great height he launched himself down towards them in a single glide.

Lucy was sleeping very soundly for she had sat up till the return of the search party in hope of good news about Eustace. It had been led by Caspian and had come back late and weary. Their news was disquieting. They had

found no trace of Eustace but had seen a dead dragon in a valley. They tried to make the best of it and everyone assured everyone else that there were not likely to be more dragons about, and that one which was dead at about three o'clock that afternoon (which was when they had seen it) would hardly have been killing people a very few hours before.

'Unless it ate the little brat and died of him: he'd poison anything,' said Rhince. But he said this under his breath and no one heard it.

But later in the night Lucy was awakened, very softly, and found the whole company gathered close together and talking in whispers.

'What is it?' said Lucy.

'We must all show great constancy,' Caspian was saying. 'A dragon has just flown over the tree-tops and lighted on the beach. Yes, I am afraid it is between us and the ship. And arrows are no use against dragons. And they're not at all afraid of fire.'

'With your Majesty's leave - ' began Reepicheep.

'No, Reepicheep,' said the King very firmly, 'you are *not* going to attempt a single combat with it. And unless you promise to obey me in this matter I'll have you tied up. We must just keep close watch and, as soon as it is light, go down to the beach and give it battle. I will lead. King Edmund will be on my right and the Lord Drinian on my left. There are no other arrangements to be made. It will be light in a couple of hours. In an hour's time let a meal be served out and what is left of the wine. And let everything be done silently.'

'Perhaps it will go away,' said Lucy.

'It'll be worse if it does,' said Edmund, 'because then we shan't know where it is. If there's a wasp in the room I like to be able to see it.'

The rest of the night was dreadful, and when the meal

came, though they knew they ought to eat, many found that they had very poor appetites. And endless hours seemed to pass before the darkness thinned and birds began chirping here and there and the world got colder and wetter than it had been all night and Caspian said, 'Now for it, friends.'

They got up, all with swords drawn, and formed themselves into a solid mass with Lucy in the middle and Reepicheep on her shoulder. It was nicer than the waiting about and everyone felt fonder of everyone else than at ordinary times. A moment later they were marching. It grew lighter as they came to the edge of the wood. And there on the sand, like a giant lizard, or a flexible crocodile, or a serpent with legs, huge and horrible and humpy, lay the dragon.

But when it saw them, instead of rising up and blowing fire and smoke, the dragon retreated - you could almost say it waddled - back into the shallows of the bay.

'What's it wagging its head like that for?' said Edmund.

'And now it's nodding,' said Caspian.

'And there's something coming from its eyes,' said Drinian.

'Oh, can't you see,' said Lucy. 'It's crying. Those are tears.'

'I shouldn't trust to that, Ma'am,' said Drinian. 'That's what crocodiles do, to put you off your guard.'

'It wagged its head when you said that,' remarked Edmund. 'Just as if it meant No. Look, there it goes again.'

'Do you think it understands what we're saying?' asked Lucy.

The dragon nodded its head violently.

Reepicheep slipped off Lucy's shoulder and stepped to the front.

'Dragon,' came his shrill voice, 'can you understand speech?'

The dragon nodded.

'Can you speak?'

It shook its head.

'Then,' said Reepicheep, 'it is idle to ask you your business. But if you will swear friendship with us raise your left foreleg above your head.'

It did so, but clumsily because that leg was sore and swollen with the golden bracelet.

'Oh look,' said Lucy, 'there's something wrong with its leg. The poor thing - that's probably what it was crying about. Perhaps it came to us to be cured like in Androcles and the lion.'

'Be careful, Lucy,' said Caspian. 'It's a very clever dragon but it may be a liar.'

Lucy had, however, already run forward, followed by Reepicheep, as fast as his short legs could carry him, and then of course the boys and Drinian came, too.

'Show me your poor paw,' said Lucy, 'I might be able to cure it.'

The dragon-that-had-been-Eustace held out its sore leg gladly enough, remembering how Lucy's cordial had cured him of sea-sickness before he became a dragon. But he was disappointed. The magic fluid reduced the swelling and eased the pain a little but it could not dissolve the gold.

Everyone had now crowded round to watch the treatment, and Caspian suddenly exclaimed, 'Look!' He was staring at the bracelet.

HOW THE ADVENTURE ENDED

'Look at what?' said Edmund.

'Look at the device on the gold,' said Caspian.

'A little hammer with a diamond above it like a star,' said Drinian. 'Why, I've seen that before.'

'Seen it!' said Caspian. 'Why, of course you have. It is the sign of a great Narnian house. This is the Lord Octesian's arm-ring.'

'Villain,' said Reepicheep to the dragon, 'have you devoured a Narnian lord?' But the dragon shook his head violently.

'Or perhaps,' said Lucy, 'this is the Lord Octesian, turned into a dragon - under an enchantment, you know.'

'It needn't be either,' said Edmund. 'All dragons collect gold. But I think it's a safe guess that Octesian got no further than this island.'

'Are you the Lord Octesian?' said Lucy to the dragon, and then, when it sadly shook its head, 'Are you someone enchanted - someone human, I mean?'

It nodded violently.

And then someone said - people disputed afterwards whether Lucy or Edmund said it first - 'You're not - not Eustace by any chance?'

And Eustace nodded his terrible dragon head and thumped his tail in the sea and everyone skipped back (some of the sailors with ejaculations I will not put down in writing) to avoid the enormous and boiling tears which flowed from his eyes.

Lucy tried hard to console him and even screwed up her courage to kiss the scaly face, and nearly everyone

said 'Hard luck' and several assured Eustace that they would all stand by him and many said there was sure to be some way of disenchanting him and they'd have him as right as rain in a day or two. And of course they were all very anxious to hear his story, but he couldn't speak. More than once in the days that followed he attempted to write it for them on the sand. But this never succeeded. In the first place Eustace (never having read the right books) had no idea how to tell a story straight. And for another thing, the muscles and nerves of the dragon-claws that he had to use had never learned to write and were not built for writing anyway. As a result he never got nearly to the end before the tide came in and washed away all the writing except the bits he had already trodden on or accidentally swished out with his tail. And all that anyone had seen would be something like this — the dots are for the bits he had smudged out —

I WNET TO SLEE . . . RGOS AGRONS I MEAN DRANGONS
CAVE CAUSE ITWAS DEAD AND AINIG SO HAR . . . WOKE UP
AND COU . . . GET OFFF MI ARM OH BOTHER . . .

It was, however, clear to everyone that Eustace's character had been rather improved by becoming a dragon. He was anxious to help. He flew over the whole island and found that it was all mountainous and inhabited only by wild goats and droves of wild swine. Of these he brought back many carcasses as provisions for the ship. He was a very humane killer too, for he could dispatch a beast with one blow of his tail so that it didn't know (and presumably still doesn't know) it had been killed. He ate a few himself, of course, but always alone, for now that he was a dragon he liked his food raw but he could never bear to let the others see him at his messy meals. And one day, flying slowly and wearily but in

great triumph, he bore back to camp a great tall pine tree which he had torn up by the roots in a distant valley and which could be made into a capital mast. And in the evening if it turned chilly, as it sometimes did after the heavy rains, he was a comfort to everyone, for the whole party would come and sit with their backs against his hot sides and get well warmed and dried; and one puff of his fiery breath would light the most obstinate fire. Sometimes he would take a select party for a fly on his back, so that they could see wheeling below them the green slopes, the rocky heights, the narrow pit-like valleys and far out over the sea to the eastward a spot of darker blue on the blue horizon which might be land.

The pleasure (quite new to him) of being liked and, still more, of liking other people, was what kept Eustace from despair. For it was very dreary being a dragon. He shuddered whenever he caught sight of his own reflection as he flew over a mountain lake. He hated the huge bat-like wings, the saw-edged ridge on his back, and the cruel, curved claws. He was almost afraid to be alone with himself and yet he was ashamed to be with the others. On the evenings when he was not being used as a hot-water bottle he would slink away from the camp and lie curled up like a snake between the wood and the water. On such occasions, greatly to his surprise, Reepicheep was his most constant comforter. The noble Mouse would creep away from the merry circle at the camp fire and sit down by the dragon's head, well to the windward to be out of the way of his smoky breath. There he would explain that what had happened to Eustace was a striking illustration of the turn of Fortune's wheel, and that if he had Eustace at his own house in Narnia (it was really a hole not a house and the dragon's head, let alone his body, would not have fitted in) he could show him more than a hundred examples of emperors, kings, dukes, knights,

poets, lovers, astronomers, philosophers, and magicians, who had fallen from prosperity into the most distressing circumstances, and of whom many had recovered and lived happily ever afterwards. It did not, perhaps, seem so very comforting at the time, but it was kindly meant and Eustace never forgot it.

But of course what hung over everyone like a cloud was the problem of what to do with their dragon when they were ready to sail. They tried not to talk of it when he was there, but he couldn't help overhearing things like, 'Would he fit all along one side of the deck? And we'd have to shift all the stores to the other side down below so as to balance,' or, 'Would towing him be any good?' or 'Would he be able to keep up by flying?' and (most often of all), 'But how are we to feed him?' And poor Eustace realized more and more that since the first day he came on board he had been an unmitigated nuisance and that he was now a greater nuisance still. And this ate into his mind, just as that bracelet ate into his foreleg. He knew that it only made it worse to tear at it with his great teeth, but he couldn't help tearing now and then, especially on hot nights.

*

About six days after they had landed on Dragon Island, Edmund happened to wake up very early one morning. It was just getting grey so that you could see the tree-trunks if they were between you and the bay but not in the other direction. As he woke he thought he heard something moving, so he raised himself on one elbow and looked about him: and presently he thought he saw a dark figure moving on the seaward side of the wood. The idea that at once occurred to his mind was, 'Are we so sure there are no natives on this island after all?' Then he thought it was Caspian – it was about the right size – but he knew that Caspian had been sleeping next to him and could see that he hadn't moved. Edmund made sure that his sword was in its place and then rose to investigate.

He came down softly to the edge of the wood and the dark figure was still there. He saw now that it was too small for Caspian and too big for Lucy. It did not run away. Edmund drew his sword and was about to challenge the stranger when the stranger said in a low voice,

'Is that you, Edmund?'

'Yes. Who are you?' said he.

'Don't you know me?' said the other. 'It's me – Eustace.'

'By jove,' said Edmund, 'so it is. My dear chap –'

'Hush,' said Eustace and lurched as if he were going to fall.

'Hello!' said Edmund, steadying him. 'What's up? Are you ill?'

Eustace was silent for so long that Edmund thought he was fainting; but at last he said, 'It's been ghastly. You don't know . . . but it's all right now. Could we go and talk somewhere? I don't want to meet the others just yet.'

'Yes, rather, anywhere you like,' said Edmund. 'We

can go and sit on the rocks over there. I say, I *am* glad to see you – er – looking yourself again. You must have had a pretty beastly time.'

They went to the rocks and sat down looking out across the bay while the sky got paler and paler and the stars disappeared except for one very bright one low down and near the horizon.

'I won't tell you how I became a – a dragon till I can tell the others and get it all over,' said Eustace. 'By the way, I didn't even know it *was* a dragon till I heard you all using the word when I turned up here the other morning. I want to tell you how I stopped being one.'

'Fire ahead,' said Edmund.

'Well, last night I was more miserable than ever. And that beastly arm-ring was hurting like anything –'

'Is that all right now?'

Eustace laughed – a different laugh from any Edmund had heard him give before – and slipped the bracelet easily off his arm. 'There it is,' he said, 'and anyone who likes can have it as far as I'm concerned. Well, as I say, I was lying awake and wondering what on earth would become of me. And then – but, mind you, it may have been all a dream. I don't know.'

'Go on,' said Edmund, with considerable patience.

'Well, anyway, I looked up and saw the very last thing I expected: a huge lion coming slowly towards me. And one queer thing was that there was no moon last night, but there was moonlight where the lion was. So it came nearer and nearer. I was terribly afraid of it. You may think that, being a dragon, I could have knocked any lion out easily enough. But it wasn't that kind of fear. I wasn't afraid of it eating me, I was just afraid of *it* – if you can understand. Well, it came close up to me and looked straight into my eyes. And I shut my eyes tight. But that wasn't any good because it told me to follow it.'

'You mean it spoke?'

'I don't know. Now that you mention it, I don't think it did. But it told me all the same. And I knew I'd have to do what it told me, so I got up and followed it. And it led me a long way into the mountains. And there was always this moonlight over and round the lion wherever we went. So at last we came to the top of a mountain I'd never seen before and on the top of this mountain there was a garden – trees and fruit and everything. In the middle of it there was a well.'

'I knew it was a well because you could see the water bubbling up from the bottom of it: but it was a lot bigger than most wells – like a very big, round bath with marble steps going down into it. The water was as clear as anything and I thought if I could get in there and bathe it would ease the pain in my leg. But the lion told me I must undress first. Mind you, I don't know if he said any words out loud or not.'

'I was just going to say that I couldn't undress because I hadn't any clothes on when I suddenly thought that dragons are snaky sort of things and snakes can cast their skins. Oh, of course, thought I, that's what the lion means. So I started scratching myself and my scales began coming off all over the place. And then I scratched a little deeper and, instead of just scales coming off here and there, my whole skin started peeling off beautifully, like it does after an illness, or as if I was a banana. In a minute or two I just stepped out of it. I could see it lying there beside me, looking rather nasty. It was a most lovely feeling. So I started to go down into the well for my bathe.'

'But just as I was going to put my feet into the water I looked down and saw that they were all hard and rough and wrinkled and scaly just as they had been before. Oh, that's all right, said I, it only means I had another

smaller suit on underneath the first one, and I'll have to get out of it too. So I scratched and tore again and this under skin peeled off beautifully and out I stepped and left it lying beside the other one and went down to the well for my bathe.

'Well, exactly the same thing happened again. And I thought to myself, oh dear, how ever many skins have I got to take off? For I was longing to bathe my leg. So I scratched away for the third time and got off a third skin, just like the two others, and stepped out of it. But as soon as I looked at myself in the water I knew it had been no good.

'Then the lion said – but I don't know if it spoke – "You will have to let me undress you." I was afraid of his claws, I can tell you, but I was pretty nearly desperate now. So I just lay flat down on my back to let him do it.

'The very first tear he made was so deep that I thought it had gone right into my heart. And when he began pulling the skin off, it hurt worse than anything I've ever felt. The only thing that made me able to bear it was just the pleasure of feeling the stuff peel off. You know – if you've ever picked the scab of a sore place. It hurts like billy-oh but it is such fun to see it coming away.'

'I know exactly what you mean,' said Edmund.

'Well, he peeled the beastly stuff right off – just as I thought I'd done it myself the other three times, only they hadn't hurt – and there it was lying on the grass: only ever so much thicker, and darker, and more knobbly-looking than the others had been. And there was I as smooth and soft as a peeled switch and smaller than I had been. Then he caught hold of me – I didn't like that much for I was very tender underneath now that I'd no skin on – and threw me into the water. It smarted like anything but only for a moment. After that it became perfectly delicious and as soon as I started swimming and

splashing I found that all the pain had gone from my arm. And then I saw why. I'd turned into a boy again. You'd think me simply phoney if I told you how I felt about my own arms. I know they've no muscle and are pretty mouldy compared with Caspian's, but I was so glad to see them.

'After a bit the lion took me out and dressed me –'
'Dressed you. With his paws?'

'Well, I don't exactly remember that bit. But he did somehow or other: in new clothes – the same I've got on now, as a matter of fact. And then suddenly I was back here. Which is what makes me think it must have been a dream.'

'No. It wasn't a dream,' said Edmund.

'Why not?'

'Well, there are the clothes, for one thing. And you have been – well, un-dragoned, for another.'

'What do you think it was, then?' asked Eustace.

'I think you've seen Aslan,' said Edmund.

'Aslan!' said Eustace. 'I've heard that name mentioned several times since we joined the *Dawn Treader*. And I felt – I don't know what – I hated it. But I was hating everything then. And by the way, I'd like to apologize. I'm afraid I've been pretty beastly.'

'That's all right,' said Edmund. 'Between ourselves, you haven't been as bad as I was on my first trip to Narnia. You were only an ass, but I was a traitor.'

'Well, don't tell me about it, then,' said Eustace. 'But who is Aslan? Do you know him?'

'Well – he knows me,' said Edmund. 'He is the great Lion, the son of the Emperor over Sea, who saved me and saved Narnia. We've all seen him. Lucy sees him most often. And it may be Aslan's country we are sailing to.'

Neither said anything for a while. The last bright star had vanished and though they could not see the sunrise

because of the mountains on their right, they knew it was going on because the sky above them and the bay before them turned the colour of roses. Then some bird of the parrot kind screamed in the wood behind them, they heard movements among the trees, and finally a blast on Caspian's horn. The camp was astir.

Great was the rejoicing when Edmund and the restored Eustace walked into the breakfast circle round the camp fire. And now of course everyone heard the earlier part of his story. People wondered whether the other dragon had killed the Lord Octesian several years ago or whether Octesian himself had been the old dragon. The jewels with which Eustace had crammed his pockets in the cave had disappeared along with the clothes he had then been wearing: but no one, least of all Eustace himself, felt any desire to go back to that valley for more treasure.

In a few days now the *Dawn Treader*, re-masted, repainted, and well stored, was ready to sail. Before they embarked Caspian caused to be cut on a smooth cliff facing the bay the words:

DRAGON ISLAND
DISCOVERED BY CASPIAN X, KING OF NARNIA, ETC.
IN THE FOURTH
YEAR OF HIS REIGN.
HERE, AS WE SUPPOSE, THE LORD OCTESIAN
HAD HIS DEATH

It would be nice, and fairly nearly true, to say that 'from that time forth Eustace was a different boy'. To be strictly accurate, he began to be a different boy. He had relapses. There were still many days when he could be very tiresome. But most of those I shall not notice. The cure had begun.

The Lord Octesian's arm ring had a curious fate. Eustace did not want it and offered it to Caspian and Caspian offered it to Lucy. She did not care about having it. 'Very well, then, catch as catch can,' said Caspian and flung it up in the air. This was when they were all standing looking at the inscription. Up went the ring, flashing in the sunlight, and caught, and hung, as neatly as a well-thrown quoit, on a little projection in the rock. No one could climb up to get it from below and no one could climb down to get it from above. And there, for all I know, it is hanging still and may hang till that world ends.

CHAPTER 8 TWO NARROW ESCAPES

EVERYONE was cheerful as the *Dawn Treader* sailed from Dragon Island. They had fair winds as soon as they were out of the bay and came early next morning to the unknown land which some of them had seen when flying over the mountains while Eustace was still a